GİRİŞ

1881-1886 yılları Osmanlı Devleti için siyasi anlamda nasıl bir kırılma noktasıysa Osmanlı edebiyatı için de aynı kırılma söz konusuydu. Değişen sosyal ve kültürel hayat beraberinde edebiyatı da sürüklüyordu ve yaşantıda Batı'ya olan hayranlık edebiyatta da had safhaya çıkmıştı. Tanzimat Dönemi siyasetinin ve Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Sezai Bey, Şemsettin Sami gibi sanatçıların açtığı çığır sanatçıların edebiyat dergileri etrafında toplanmalarını da kolaylaştırmıştır. Hatta dergicilik önemli bir faaliyet olarak karşımıza çıkmıştır. Kenan Akyüz'e göre o dönemde sayıları altmışı bulan dergiler ulusal bir yayın politikası gütmüş ve ülkenin her yanına ulaşmaya çalışmıştır.[1] Sadece bu sayı bile o dönemde edebiyat dergilerine ne derece önem verildiğinin kanıtıdır. Bu dergiler arasında en tanınmışları şunlardır: *Mecmua-i Fünun*(1862), *Mecmua-i Ebuzziya*(1879), *Hazine-i Evrak* (1881), *Hazine-i Fünun*(1882), *Gayret* (1886), *Asar*(1886), *Maarif*(1890), *Resimli Gazete* (1891), *Ma'lumat*(1893).

Bu dergiler içerikleriyle, özellikle de çeviri eserlerle Türk edebiyatının modernleşmesinde birer kilometre taşı olmuşlar ve Türk kültür ve sanat hayatına da büyük katkılar sağlamışlardır.

"Hazine-i Evrak 'ın yayımlandığı dönem (1881-1886) Tanzimat'ın ikinci devresine tekabül eder ki bu devre Kanun-u Esasi (1876) ve hemen ardından II. Abdülhamit'in uyguladığı istibdat dönemi olup Tanzimat şiirini ve yazarını ferdileşmeye götürmüştür. Bu ferdileşme bir anlamda Tanzimat'la gelen bir dizi yeniliğin (dini, siyasi ve edebî) doğal sonucu olmakla beraber asıl dayanak noktasını rejimin siyaset dışı yazı yazmaya mecbur bıraktığı aydın zümrenin neredeyse tek tercihi olmakla bulmuştur.

---

[1] Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1995, s.70-71.

Zira 1878'de kurulan sansür heyeti ile basın hayatı etkin bir denetime alınmıştır. Bu anlamda siyaset dışı yazı alanları çoğalmış, halka ulaşan birçok dergi ve gazetede coğrafyadan tabiat bilgisine, astronomiden psikolojiye kadar içtimai hayatı siyasetin sert sadmeleriyle sarsmayacak birçok mevzuya sayfalar ayrılmıştır".[2]

Hazine-i Evrak bu bahsedilen özelliklerin tamamını taşımaktadır. Dergide siyasi içerikli bir yazı bulunmamaktadır. Çevirilerde de şiirlerde de bireysel konulara ağırlık verilmiş ve çok çeşitli olmakla birlikte siyaset dışı konular ağırlıkla işlenmiştir. Toplumun bilimsel gelişmelere aç olduğu bir dönemde psikoloji, zooloji, astronomi, tıp, meskûkât gibi bilimlerde yapılan çevirilere dergide geniş yer verilmiş ve hatta derginin bazı sayılarında bir edebiyat dergisinden ziyade fen dergisi şeklinde algılanmalara sebep olabilecek yoğunlukta bilimsel çevirilere yer verilmiştir. Dönemin süreli yayın anlayışıyla ilgili olarak Nurcan Şen "Tanzimat Dönemi Periyodikleri ve Dergicilik" adlı makalesinde şunları dile getirir:

"Süreli yayınların milletlerin fikir ve sanat hayatında büyük ve önemli bir yeri vardır, çünkü yeni fikirler ve görüşler kitaplardan önce süreli yayınlarla tartışılır ve okuyucuya tanıtılır. Avrupai düşünce sisteminin model olarak alındığı Tanzimat devrindeki süreli yayınlarda yer alan yazılar düşünce ve kültür taşıması noktasında oldukça önemlidir. Bu yazılar sayesinde kültürün, sanatın, edebiyatın, siyasi ve sosyal tarihin çeşitli safhaları kolayca takip edilebilir. Bununla birlikte mevcut dönemde henüz uzmanlık alanları ve bu alanlardaki bilgi birikimini aktaran yayınsal faaliyet emekleme döneminde bulunduğundan Tanzimat Dönemi'ndeki süreli yayınlar fen ve teknoloji alanında da bilgi aktarmayı kendilerine amaç edinirler. İşte bu nedenle mevzubahis olan bu mecmualarda fen,

[2] Ferda Birinci Kabataş; *Hazine-i Evrak Dergisi, İnceleme, Seçilmiş Yazılar, Fihrist,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Sakarya 1998, s.5.

felsefe, tarih gibi bilim dallarına ait bilgilerle sosyal, kültürel malumatlar bir arada bulunur."[3]

Mehmet Kaplan ise *Hazine-i Evrak* 'ın içinde yer aldığı 1880-1895 yıllarını dergicilik açısından çok zengin bir dönem olarak değerlendirir. Sosyal ve politik konularda düşüncelerini ifade edememenin verdiği pasiflikle Abdülhak Hamit ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi yazarların peşinden giden ve onların düşüncelerini sürdüren bir dergicilik anlayışının devam ettiğini dile getirir. Mehmet Kaplan bu dönem yazarlarını "ara nesil" olarak değerlendirir ve bu dönemde kataloglara girmiş dergileri şu şekilde şu şekilde sıralar:

"*Afak, Askeri Tıp Mecmuası, Bağçe, Bahar, Bahr-i Sefid, Basiret, Ceride-i Adliye, Ceride-i Askeriyye, Ceride-i Tıbbiye-i Askeriyye, Ceride-i Mahakim, Çocuklara Arkadaş, Düstur, Envar-ı Zekâ, Envar-ı Şarkıyye, Girid, Gonca-i Edeb, Hafta, Hadika-i Maarif, Hanımlar, Hilal, Hazine-i Evrak, İntibah, İstiklal, İnsaniyet, Kastamonu, Konya, Maariften Bir Sada, Manzara-i İrfan, Mecmua-i Ebuzziya, Mecmua-i Muahedat, Mecmua-i Ulum, Mecmua-i Nevresidegan, Ez-Medrese-i Hukuk, Musavver Meşahir-i Âlem, Mezra-i Maarif, Münebbih, Ma'muret'ül- aziz, Mecmua-i Asar, Mir'at-i Âlem, Muharrerat-ı Samiye ve Adliye, Musavver Türkistan, Musul, Medrese-i Fünun, Mekteb-i Mülkiye-i Tevz-i Mükâfat Cetvelidir, Münebbih, Nevruz, Osmanlı Orman ve Maadin Mecmuası, Rehber-i Fünun, Ravza-i Hukuk, Sivas, Sıhhat, Süha, Suriye, Şu'a, Takvim-i Vakayi, Tulu, Tercüman-ı Hakikat, Tercüman-ı Vakayi-i Tıbbiye, Vakit, Vasıta-i Servet, Zevra, Ziraat Gazetesi*[4]

Yukarıda bahsi geçen gazete ve dergilerin isimlerinden de anlaşılacağı üzere birçoğunun bilimsel ve akademik içerikli yayınlar olduğu

---

[3]Nurcan Şen, "Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik", *Gazi Türkiyat Enstitüsü*, S. 5, Ankara 2009, s. 382.

[4] Mehmet Kaplan; *Tevfik Fikret\Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yay. İstanbul 1993, s. 22-23.

görülmektedir. Tanzimat Dönemi aydınlarının ve toplumunun bilime olan açlığı ve merakı da toplumun öncü isimlerini dergi veya gazete çıkarmak mecburiyetinde bırakmıştı. Onların çabaları sayesinde çıkarılan bu dergiler kendisinden sonra gelecek toplumun sanat ve kültür hayatında önemli bir basamak oluşturmuşlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİNİN ÖZELLİKLERİ

1.HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİNİN YAYIN MACERASI

Hazine-i Evrak dergisi 1881-1886 yılları arasında altmış sekiz sayı olarak ve üç devre halinde aralıklarla yayımlanmış bir ilim, fen ve edebiyat dergisidir. İlk sayısı miladi 13 Mayıs 1881'de son sayısı Mart 1886'da çıkmıştır. Dönemin çalkantılı yapısı gereği düzenli bir şekilde yayımlanamamıştır ve atılan tarihler konusunda uzlaşmaya varılamamıştır. Buna bazı sayılara Rumi bazı sayılara Hicri tarih atılmasının ve bazı sayılarda hiç tarih atılmadan sadece tesis numarasının verilmesi de sebep olmuştur.

Derginin 1 Mayıs 1297(13 Mayıs 1881) tarihli ilk sayısında derginin müellifleri Mahmut Celalettin ve Bâkî ortak bir mukaddime yayımlayarak çıkardıkları derginin maksadını açıklamışlardır. Bu yazıda eğitimin yalnızca okullara bırakılamayacağı dile getirilmiş ve Avrupa özellikle kütüphaneleriyle örnek gösterilmiştir. Onlara göre Avrupa ilerleyişini bir okul gibi işlev gören kütüphanelerine borçludur. Halkı eğitmek ve bilgilendirmekte de öncelikle kütüphaneler sorumludur. *Hazine-i Evrak*'ın müellifleri işte bu yüzden yayın hayatına girdiklerini ve memlekette eli kalem tutan yazarlar için imkân oluşturmak istediklerini ifade ederler. Bunun için de hem devrin en tanınmış şair ve yazarlarıyla yeni yetişmekte olan yazarlarına hem de çok fazla tanınmayan sanatçıların eserlerine dergide yer vererek Türk kültür hayatına büyük katkılar sunmuşlardır. Halit Ziya Uşaklıgil edebî olmasa da ilk çevirilerini bu dergide yayımlamış ve yayın hayatına girmiştir. "*Kırk Yıl*" adlı eserinde *Hazine-i Evrak*'tan ve bu derginin öneminden de bahseder.

Hazine-i Evrak'ın müellifi Mahmut Celalettin"İstanbulî" hakkında Bursalı Mehmet Tâhir "*Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde şu şekilde bahseder:

"Özellikle resmi kitabetteki kalem kudreti ile bilinir. Çorlulu Ali Paşa'nın torunlarındandır. İstanbulludur. Genç yaşında Bâb-ı Âlî'de yazı hizmetlerinde bulunarak aynı zamanda maliye ve nafia nezaretleriyle valilik gibi mühim devlet işlerinde bulundu. 1316'da vefat etti. Matbu eserleri; "Ravzatü'l Kamiliyn" ismindeki "Şerh-i Şefikname" ile Münşeat ve Mecmua-i Eş'ar'dır. Bir de "Mir'at-ı Hakikat" isminde Osmanlı-Rus Harbi'ni anlatan üç cüz matbu tarihçesi vardır.[5]

Hazine-i Evrak çok çeşitli konularda ürünler yayımlamış özel bir dergidir. Tıp, Psikoloji, Zooloji, Tarih, Edebiyat Tarihi, Ekonomi Politik, Astronomi, Mektuplar, Batı edebiyatından çeviriler, komedi çevirileri, şiirler, hikâyeler, manzum hikâyeler, mülahaza-i hususiyye başlığıyla vecize çevirileri ve aforizmalar da derginin geniş yelpazesinde yer almıştır.

2.HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİ'NİN YAZAR KADROSU

Beş yıl yayın hayatına devam eden Hazine-i Evrak dergisinin çok geniş bir yazar kadrosu vardır. 100'den fazla yazarı bünyesinde barındıran derginin hakkında bilgiye ulaşılabilen yazarları şunlardır: Abdülhak Hamit(Tarhan), Abdülhak Mihrünnisa Hanım (Abdülhak Mihrünnisa Tarhan), Ahmet Hamdi Bey(Nazimü'l Hikem), Ahmet Hamdi Efendi(Şirvanlı), Akif Bey, Besim Bey(Mehmet Besim Bey), Bedri Bey(Hasan Bedrettin Paşa), Ekrem Bey(Recaizade Mahmut Ekrem), Emin Efendi(Mehmet Emin Efendi), E(lif) Nazım(Ahmed Nazım) Nabizade Nazım, Feyzi Efendi(Ahmet Feyzi Efendi), Fitnat Hanım, Fuad Bey(Ahmet Fuad Bey), Hafid Bey(Mehmet Hafid Bey),Haşim Bey(Abdülkadir Hüseyin

[5] Bursalı Mehmet Tahir; "*Osmanlı Müellifleri*" C. 2, Meral Yayınları, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1972, s.238.

Haşim Bey) “Yenişehirli”, Hayret Efendi (Hoca Mehmet Bahaettin Hayret Efendi), İsmet Efendi(İsmail İsmet Efendi), İrfan Paşa, Kâni(Ebubekir), Kazım Paşa(Kazım İbrahim Paşa) “Ferik Koniçevi”, Kemal Bey(Namık Kemal), Leyla Hanım(Leyla Saz), Lütfi Efendi(Ahmed Lütfi), Mahmut Celalettin(İstanbuli), Makbule Hanım(Makbule Leman Hanım), Mehmet Halit(Halit Ziya Uşaklıgil), Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa), Naci Efendi (Muallim Naci) “Naci Ömer Bey, Nacim Efendi(Nacim Abdurrahman Efendi), Nevres Paşa(Mehmet Nevres Paşa), Rahmi Efendi(Rahmi İbrahim Efendi), Raşit Efendi, Reşid Bey(Mustafa Reşid Bey), Rıfat Bey(Rıfat Mehmet Bey) “Manastırlı”, Ruhi Bey(Ali Ruhi Bey), Sadullah Paşa, Said Paşa ”Diyarbakırlı”, Said Bey(Kemalpaşazade Said Bey) (Lastik Sait), Sami Paşa(Sami Abdurrahman Paşa), Sezai Bey(Samipaşazade Sezai), Sırrı Paşa(Giridi),Şakir Efendi(Hafız), Şinasi, Tahir Bey(Tahir Mehmet Bey) “Menemenlizade”, Tahsin Efendi(Hasan Tahsin Efendi) [Mariz] “Hoca Tahsin”, Tıfli Efendi, Vehbi Bey(Süleyman Vehbi Bey), Yusuf Kamil Paşa, Ziya Paşa

3. HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİ’NİN ÖNEMİ

Yayın faaliyetleri ve özellikle kültür-edebiyat dergiciliği bir toplumun duruşunu, yaşam tarzını, görünüşünü sergileyen en önemli faaliyetlerden biridir. İnsana bu şekilde ulaşmayı bizden çok önce keşfeden Batı ülkelerinde yayın faaliyetlerinin tarihi bizimkinden çok öncesine dayanır. Geldiğimiz noktayı kıyasladığımızda da bunu okuma-yazma oranımızla bile fark edebiliriz. Aslı Yapar Gönenç, ülkemizdeki yayın faaliyetlerinin durumunu Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi şu şekilde açıklar:

“Batı’da 17.yy’da çıkan dergiciliğin ülkemize gelişi iki yüz yıl gecikme ile 19.yy’da olmuştur. Bunun en önemli nedeni bilindiği gibi matbaanın ülkemize çok geç gelmesi dolayısıyla basın hareketlerinin

ülkemizde çok geç başlamasıdır. Ancak ilk gazetenin yayımlanmasından kısa bir süre sonra dergicilik de ülkemizde yaygınlaşmaya başlamıştır.Zaman içinde koşulların gelişmesiyle birlikte dergi türlerinde önemli bir artış yaşanmış ve her türlü dergi ülkemizde yayımlanmaya başlamıştır.”[6]Tanzimat aydınları için de medenileşme yani Batılılaşma yolunda bir araç ve okul işlevi gören gazete ve dergiler büyük önem taşımaktadır. İşte bu yüzden ilk gazete *Takvim-i Vakayi*’nin yayımlanmasından sonra gazete ve dergiciliğe yoğun bir ilgi başlamış ve çeşit çeşit konu ve işlevlerde dergiler yayımlanmaya başlamıştır. Edebiyatımızın ilk ansikolopedist dergisi olan Münif Paşa’nın çıkardığı *Mecmua-i Fünûn* (1862-1883)’un ardından aynı yaklaşımla yayın hayatına başlayan *Hazine-i Evrak* büyük önem taşımaktadır. Bu iki dergi Batı’dan gelen bütün bilgilerin halka arz edilmesi için kendilerini sorumlu hissetmişler ve yayın hayatlarına bu şekilde devam etmişlerdir. Bu mecrada hem bilimsel konularda hem de edebî konularda kültür-edebiyat sahasını dolduran *Hazine-i Evrak’*ın önemi artmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar *“19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*” adlı eserinde dergide yazılarına rastladığımız Münif Paşa, Cevdet Paşa, Âli Paşa ve Reşit Paşa gibi isimleri medeniyetçiliğin de ilk temsilcileri olarak görür ve derginin önemi bir kat daha artar. Çünkü bu isimler yeni bir kültürün ve edebiyatın inşasında da önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. *Hazine-i Evrak* Batıcı bir ideolojiye sahip olsa da derginin içeriğine baktığımızda sert bir düşünce taraftarlığına rastlamayız. Batılılaşmayı Batı’dan bilim alanında ne buldularsa alıp yayımlamak şeklinde algılamışlar ve bazı hayvanların tanıtımıyla ilgili yazılara bile sayfalarca yer ayırmışlardır. Dönem gereği dergiciliğin işlevi düşünüldüğünde de bu son derece normaldir.

---

[6]Aslı Yapar Gönenç, “Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 29, İstanbul 2007, s. 64.

Hazine-i Evrak bilimsel yazıların yanında edebî yazılara da büyük ağırlık vermiş eski edebiyattan kopamayan ama yeni edebiyata da kapılarını açmış yayın anlayışıyla bir basamak görevi üstlenmiştir.

Bir yandan Batı'dan gelecek her bilgiye muhtaç bir yandan İslam dünyasının sorunlarına da kayıtsız kalamayan hem gazel hem de tür bakımından belli bir yere konulamayan yeni şiirlere yer vermesiyle dönemin mozaiğini en iyi yansıtan dergilerden biridir *Hazine-i Evrak.*

Tanzimat dönemi hem yaşantısıyla hem çatırdamaya başlayan eski zihniyetiyle Osmanlı Devleti için bir kırılma noktasıdır. Gerilemenin durdurulamayışı ve ona engel olunması için sarf edilen çabaların boş çıkması edebiyat hayatını da etkilemiştir hatta şair ve yazarlar kendilerini bu durumda birinci derecede sorumlu hissetmişlerdir. Tam bu görevlerini icra edecekleri sırada başlayan sansür dönemiyle yayıncılığa ve düşünceleri ifadeye konulan engeller yazarları siyaset dışı konulara yönlendirmiştir ve özellikle şiirlerde toplumsal ve siyasi eleştirinin yerini bireysel konular doldurmuştur.

Hazine-i Evrak'taki yazılar incelendiğinde Tanzimat Dönemi'nin ülkede yarattığı çözülmeyi en iyi şekilde görürüz bunun yanında dergi önemini Batı edebiyatından edebiyatımıza giren ilk çevirilere sayfalarını ayırdığı için de önem taşımaktadır. Nadir'in 1. devre 39. sayıda Şekspir'den yaptığı tercümeler edebiyatımızdaki ilk Şekspir tercümeleri kabul edilmektedir:

"*Nadir Hazine-i Evrak'ta Hamlet'ten sadece üç pasaj çevirmiştir. 1880'li yıllarda Hamlet'in tamamının Türkçede yayımlanmasının önündeki engellerden başlıcası herhalde sansürdü zira oyun kralın öldürülmesi teması etrafında örülmüştü.*"[7]

---

[7] Deniz Şengel, "Shakespeare'den Türkçeye İlk Çeviri (1881) Nadir'den Üç Pasaj", C.10, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1,2008, s.2.

Bu tarz bir çeviriyi hem yapmak hem de yayımlatmak o dönem için oldukça zordu. Nitekim Nadir bu çeviriyi bir mektupla dergiye göndermiştir. Başlıkta yazdığı irsal eyledim cümlesinden bu sonuç çıkarılmıştır. Hatta bazı araştırmacılar tarafından o çevirileri hapiste yaptığına dair de açıklamalar vardır. Çünkü *Nadir, Hamlet çevirisini yayımladığı 1881'de yurtdışından döner dönmez Mesudiye Zırhlısında hapsedilmiş ve bir yıl hapiste kalmıştır.* [8]

Hazine-i Evrak eski şiirden kopamayan yanıyla da edebiyatımızın geçiş dönemi dergisi olma özelliğini kazanmıştır. Nazirecilik geleneğini hala devam ettiren dergide Ekrem Bey'in "Bülbül" redifli "Hasbihal" adlı şiirine yazılan nazirelere oldukça fazla yer ayırılmıştır. Bu şiire Abdülhak Hamit, Abdülhak Mihrünnisa Hanım, Leyla Hanım, Bahri Bey, Münif Paşa, Sırrı Paşa gibi önemli isimler nazireler yazmışlardır.

Ekrem'in şiirinde bahsettiği bülbül, Divan şiirindeki bülbül mecazından çok uzaktır. Ekrem "bülbül" derken vatanı kast etmektedir. Sansür döneminde anlatmak istediği konuyu bu şekilde bir mecazla anlatmak son derece dikkate değer bir iştir. Mehmet Törenek, Recaizade Ekrem'in" Bülbül" *Redifli Şiiri ve Ona Yazılan Nazireler*" üzerine kaleme aldığı bir makalede konuyu şöyle özetler:

"Halk dilinde olan "Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş" sözünü çağrıştıran bir yaklaşımla bülbüle cihanın baharına niçin peyrev olmadığını sorar. Yoksa vatan bin cihana bedel mi derken dönemin bir dikkatini de şiire yerleştirmiş olur. Şiirin sonunda vatanın safası, kahrı, baharı da olsa hazanı da olsa birdir, diyerek bütünüyle bu temaya döner. …Şiirde bülbülün geleneksel mazmunu içinde öne çıkan aşk motifi Ekrem Bey'in şiirinin de ana temasıdır. Ancak şair burada kendi gönlünü bülbülle "hem-dem" yapmakta ve onun gibi bir "dil-sitan"ın esiri olduğunu

[8] Erdal İnönü;"*Mehmet Nadir Bir Eğitim ve Bilim Öncüsü"*, TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu, Ankara 1997, s.5.

söylemektedir. Ardından bu sevdanın kendini bitirdiğini söyleyerek bülbüle aşka nasıl tahammül eylediğini sorar. Sonra hemen vazgeçmiş gibi gönlümdeki "derd-i nihanın naziri" sende bulunsa tahammül edemezdin der."[9]

Dönemin şairleri de Ekrem Bey'in bu duyarlılığından hareketle kendilerini toplum adına sorumlu hissettikleri için aynı yolla düşüncelerini dile getirmişlerdir. Ekrem Bey'in Hasbihal'i o kadar yankı uyandırmış olmalı ki o şiire yazılan nazirelere bile nazireler yazılmıştır. Münif Paşa, Ekrem Bey, Abdülhamit Bey ve Abdülhak Mihrünnisa Hanım'ın şiirlerine bir nazire yazmıştır.

Hazine-i Evrak edebiyat bilgileri açısından da zengin bir dergidir. Recaizade Mahmut Ekrem Talim-i Edebiyat'tan "Tecnis ve Mübalağa Bahsi" başlığını taşıyan bölümleri ilk kez bu dergide yayımlamıştır. Yine Recaizade Mahmut Ekrem *"Çin Edebiyatı"* isimli edebiyat tarihi çalışmasıyla da dergide yer alarak edebiyat tarihi alanına katkı sağlamıştır.

Ayrıca dergideki her bülbül redifli şiirin Ekrem Bey'in *Hasbihal*'ine nazire olup olmadığına dair açıklayıcı bilgi veya başlık bulunmadığı biz nazire kategorisine dâhil ettik ve değerlendirmesini de o kategoride yaptık.

[9] Mehmet Törenek, "Recaizade Ekrem'in" Bülbül" Redifli Şiiri ve Ona Yazılan Nazireler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.14, Erzurum 2000, s. 174.

İKİNCİ BÖLÜM

HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİ'NDEKİ EDEBÎ YAZILARIN TÜRLERİNE GÖRE TASNİFİ

1.HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİNDEKİ ŞİİRLER

Hazine-i Evrak' taki bütün edebî yazıları şiir ve mensur eserler şeklinde tablolar halinde türlerine göre sınıflandırdık. Şiirleri de önce biçimlerine göre sonra da temalarına göre ele aldık.

Tablo 1: Konularına ve Biçimlerine Göre Şiirlerin Sınıflanması

Şiirin Başlığı	**Yazarı**	**Sayısı ve Sayfa Numarası**
Beyit	Bir Zatın	1.devre, nu:35/550
Beyit	Kemal Beyefendi	1.devre, nu:19/292
Beyit	Kazım Paşa	1.devre, nu:36/565
Beyit	Leyla Hanım	1.devre, nu:36/565
Beyit	Nevres Paşa	1.devre, nu:40/636
Beyit	Reşad Bey	1.devre, nu:35/559
Beyit	Safvet Bey	1.devre, nu:35/559
Beyit	Yusuf Kamil Paşa	1.devre, nu:23/363-365
Ağustos Böceği ile Karınca	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:2/20-23
Fabl	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:3/38-40
Meşe ile Saz	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:4/54-56
Horoz ile İnci	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:7/100
Arslanla Akd-i Şirket Eden Dana Kuzu Oğlak	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:8/ 110
Biri Tuz Diğeri Sünger Hamuleli İki Eşek	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:10/149-151
Keçi ile Tilki	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:17/267-268

Tercüme	Şinasi	1.devre, nu:35/549
Lamartine Tercüme	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:36/565
Nazimi Kontas Çevirisi	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:40/631
Kıt'a(Fransızcadan Tercüme)	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:40/631
Tercüme	Edib-i Müşar-ı İleyh	2. devre, nu:1/11-12
Ölüm ile Oduncu	La Fontaine(Şinasi)	2. devre, nu:16/255-256
Ateşgede Münderecatından Bir Tercüme	Feyzi Efendi	2. devre, nu:5/71-73
Jan Jak Russo'nun Asarından Tercümedir	İmzasız	2. devre, nu:11/163-164
Naat-ı Nebi	Mehmet Rifat Bey	1. devre, nu:38/602-604
Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk	E(lif) Nazım	1. devre, nu: 27/431-432
Karı Suretine Girmiş Bir Kedi	Hamid Bey	1. devre, nu: 35/553-554
Palamut ve Balkabağı	Cafer	1. devre, nu:44/685-686
Ok ile Urulmuş Bir Kuş	Hamid Bey	1. devre, nu:44/ 685-686
Manzume-Nazire	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	1. devre, nu: 19/302-303
Gazel	Abdülbaki Beyefendi	2. devre, nu:5/70-71
Gazel	Ziya Paşa	2. devre, nu:19/293-295
"biz" Redifli Şiir	Ahmet Hamdi Bey	1. devre, nu:38/660
Bir Manzume	Avni	1. devre, nu:47/708-709
Sami Paşa Merhum İçin Gazel-i Nefise	Feyzi Efendi	1. devre, nu:7/108
Şiire Müteallik Bir Eser	Feyzi Efendi	1. devre, nu29/461-462
"gelir" redifli Şiir	Feyzi Efendi	1. devre, nu:37/584
Manzume	Feyzi Efendi	2. devre, nu:8/122-123
Manzume	Feyzi Efendi	2.devre, nu:10/146
"olsam"Redifli Şiir	Fitnat Hanım	1. devre, nu:35/550

Manzume	Hafid Bey	1. devre, nu:30/475-476
Gazel	Haşim Beyefendi	1. devre, nu:41/652
Gazel	Haşim Bey	1. devre, nu:45/690-692
“bu dahi”	Fuad Bey	1. devre, nu:25/396
Manzume	Fuad Bey	1. devre, nu:29/449-451
Gazel	Haşim Beyefendi	1.devre, nu:41/652
Gazel	Haşim Beyefendi	1. devre, nu:45/690-692
Manzume	Kazım Paşa	1. devre, nu:6/87-89- nu:8/121-124
Gazel	Leyla Hanım	1. devre, nu:36/562-563
“geçer” Redifli Gazel	Leyla Hanım	1. devre, nu:4/49
Gazel	Leyla Hanım	2. devre, nu:6/81-82
Gazel	Leyla Hanım	2. devre, nu:10/145
Gazel	Leyla Hanım	3. devre, nu:19/289-290
Manzume	Mehmed Mahfi Bey	2. devre, nu:13/199
Gazel	Kazım Paşa	1. devre, nu:36/562-563
Gazel	Reşid Bey	1. devre, nu:39/610
Gazel	Râşid Efendi	2. devre, nu:15/229
Gazel	Reşad Bey	1. devre, nu:39/611
“aşina” Redifli Şiir	Ruhi Bey	1. devre, nu:41/650-651
Gazel’de Müfrezdir	Safvet Bey	2. devre, nu:12/187-188
Gazel-i Nefise	Said Paşa	2. devre, nu:14/210-211
Gazel	Said Paşa	3. devre, nu:17/257-258
Gazeliyyat	Sırrı Paşa	1. devre, nu:33/523-524
“görünür”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	1. devre, nu:42/672
Gazel	Sırrı Paşa	2. devre, nu:2/21

“katresi”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	2. devre, nu:3/46
Gazel	Sırrı Paşa	2. devre, nu:8/115
Eski Bir Gazelimdir	Sırrı Paşa	2. devre, nu:14/209-210
Gazel	Yusuf Agâh Bey	1. devre, nu:33/520
Manzume	Zehrünnisa Begüm	2. devre, nu:13/197-198
Tevhid	Ekrem Bey	1. devre, nu:18/280-282
Münacaat	Bedri Bey	1. devre, nu:25/389-391
Top Hakkında Kasidedir	Ahmed Zahid	1. devre, nu:44/681-683
Münacaat	Bedri Bey	1. devre, nu:25/389-391
Tevhid	Hamza Bey	2. devre, nu:9/139-141
Tarif-i Nef’i	İns Çelebi	1. devre, nu:38/593-594
Manzume	Kazım Paşa	1. devre, nu:6/87[nu:8/121-124]
Münacaat	Abdülhak Hamit Bey	1. devre, nu:18/284-288
Tahalif-i Hissiyat	Ekrem Bey	1. devre, nu:19\303-304
Kıt’a	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:23/326
Kıt’a-yı Diğer(Tarih ve Beyit)	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:23/326
Kıt’a	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:33/514
Said Beyefendi’nin	Said Bey	1. devre, nu:33/514
Zaman	Sami Paşa	1. devre, nu:34/529
Kıt’a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt’a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt’alar	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt’a	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:1/11-12
Kıt’a	Leyla Hanım	3. devre, nu:17/258
Şua’râ-yı Benâm’dan Nâci Efendi Hazretleri Tarafından	Nâci Efendi	1. devre, nu: 37/586-587

İrsal Buyurulmuştur.		
Kıt'a	Sadullah Paşa	3. devre, nu:18/273
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:33/514
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt'a-i Zaman	Sami Paşa	1. devre, nu:34/529
Terci-i Bend	Sıdkı Efendi	1. devre, nu:40/639-640
Bahar	Tahir	2. devre, nu:8/120-122
Kıt'a-i Diğer	Yusuf Kamil Paşa	1. devre, nu:23/363-365
Lügaz	Leyla Hanım	2. devre, nu:2/17
Muamma	İsimsiz	1. devre, nu:36/568-569
Mukaddime	Şinasi	1. devre, nu:1/9-13
Kurbağa ile Öküz	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/66-67
Çiçek	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/68-69
Tenasüh Hikâyesi	Şinasi	2. devre, nu:16/ 251-252
Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim	E(lif) Nazım	2. devre, nu:9/133-135
Genç Kız	Vehbi Bey	3. devre, nu:19/298-300
Hikâye	Abdülhak Hamid	1. devre, nu:41-47/647-649, 662-666, 674-675, 706-708
Hasbihâl	Ekrem Bey	1. devre, nu:7/100-101
Hasbihâle Naziredir	Mahmud Celalettin	1. devre, nu:26/408-409
Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	1. devre, nu:35/556-557
Feyzi Efendi'nin "Yoktur" Kafiyeli Gazeline Aksine Naziredir	Hafid Bey	1. devre, nu:36/573-574
Nazire	Bahri Bey	1.devre, nu:32/510-511
Münif Paşa'nın Vatan Gazeline Nazîre	Emin Efendi	2. devre, nu:12/186-187

Münif Paşa’nın ‘’Bülbül’’ Gazeline Nazîre	Emin Efendi	2. devre, nu:14/220-221
Hasbihal’e Nazire	Hâmid Bey	1.devre, nu:27/423-424
Nazire	Haşim Bey	1.devre, nu:37/590-591
Teştir	Hayret Efendi	1.devre, nu:32/508-509
Nazire-i Zarifane	Hayret Efendi	1.devre, nu:32/510
İşkodra Mektupcusu İzzetlü İsmet Efendi’nin Nazîresi’dir	İsmet Efendi	1.devre, nu:37/580-581
Nazire	İsmet Efendi	1.devre, nu:44/678-688
Manzume	Hafid Bey	1.devre, nu:30./475-476
Feyzi Efendi’ye Nazire	Hafid Bey	1.devre, nu:36/572-573
Hasbihâl’e Nazîre	Hamîd Bey Efendi	1.devre, nu:27/423-424
Nazire	İsmet Efendi	1.devre, nu:44/668
Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	1. devre, nu:35/556-557
Hasbihal’e Nazire	Kazım Paşa	1.devre, nu:28/435-436
Nazîre-i Hasbihâl	Leyla Hanım	1.devre, nu:29/542
Nazire	Leyla Hanım	1.devre, nu:31/487-488
Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm	Leyla Hanım	3.devre, nu:16/242-243
Tahmis (Hasbihâl)	Mehmed Efendi"Hafız"	1.devre, nu:30/470-473
Nazire	Mehmed Rıf'at Bey 'Manastırlı"	1.devre, nu:46/697-701
Hasbihal’e Nazire	Münif Paşa	1.devre, nu:24/369-370
Nazîre-i Hasbihâl	Münif Paşa	1.devre, nu:25/385-386
Sâbık Konya Metupcusu Nezîh Bey’in Hasbihâl’e Söyledikleri Nazîredir	Nezih Bey	1.devre, nu:30/476-477
Nazire	Nezih Bey	1.devre, nu: 38/601
Nazire	Rahmi Efendi	1.devre, nu:37/579-580

Hasbihâl’e Nazîre	Raşid Efendi	1.devre, nu:27/422
Nazire	Reşid Bedii	1.devre, nu:40/635
Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre	Rûhi Bey	2. devre, nu:6/91
Nazire	Said Paşa	2.devre, nu:13/193-194
Nazire	Said Bey	2.devre, nu:10/146-147
Hasbihâl’e Nazîre	Sırrı Paşa	1.devre, nu:27/421-422
Nazire	Reşid Bedî’i	1.devre, nu:40/635-636
Adliye Nezareti Memurin-i Kiramından Haşim Beyefendi Hazretlerinindir	Haşim Bey	1.devre, nu:41/652
Bir Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:1/13
Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:4/57-58
Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:9/132
Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî	Şakir Efendi	1.devre, nu:45/695-696
Nazîre	Tıfli Efendi	1. devre, nu37/581-582
Nazîre be-Gazel-i Nedîm	Vehbi Bey	3.devre, nu:20/311-312
Nazire-i Hasbihal	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:9/163-164
Nazire	Sırrı Paşa	1. devre, nu:40/635-636
Nazire	Sırrı Paşa	1. devre, nu:41/651-652
Ahlaka Dair Bazı Mutalaa-i Manzûme	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/70
Beyit	Münif Paşa	1. devre, nu:14/212-213
Bedihe	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:26/401-404
Ziyaret	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:34/530-531
Başlıksız	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:34/531
Başlıksız(Reşad Bey Mukaddem Söylemiş)	İbn-i Sina	1. devre, nu:35/559
Bir Rüyadan Sonra	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:35/548-549

Başlıksız	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:39/609
Dilbernihân Peyker	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:40/629-630
Başlıksız	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:44/681
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:2/20-21
Kıt'a-Beyit	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:3/39
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:4/57
Başlıksız	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:5/66-67
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:6/73
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:7/103
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:8/114
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:9/131
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:11/161
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:13\193
Tarz-ı Cedit	Bir Zat Tarafından	2. devre, nu:15/233-234
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:17/261
Bir Kız ki Tanırdım	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	1.devre, nu:28/433-435
Tarz-ı Cedit	E(lif) Nazım	1.devre, nu:31/493-494
Bu Dahi	Fuad Bey	1. devre, nu:25/396
Manzume	Fuad Bey	1.devre, nu:29/449-451
Şiire Müteallik Bir Eser	Hafid Bey	1.devre,nu:29/461-462
Letaif-i Edebiyye	Ecille-i Üdebadan İki Zat Beyninde Muhavere-i Edebiyye	1. devre, nu:47/709-710
İftirak	Leyla Hanım	1.devre, nu:34/535-536
Manzume	Mehmet Mahfi Bey	2.devre, nu:13/198-199
Fuzelâ'dan Nâcim Efendi Hazretlerinindir	Nâcim Efendi	2.devre, nu:6/90-91

Bir Yetîmenin Feryâdı	Reşid Bey	2.devre, nu:11/161-163
Ahlak	Sait Paşa	1.devre, nu:10/151-154
Asâr-ı Perâkende	Sırrı Paşa	1.Devre, Nu: 32/504-505
Bir Sâfilin Tesellisi	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:27/417-421
Melekûttan Sâfiline Bir Nazar	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:31/488-489
Sekt-i Melih	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:33/513
Telâkiler	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:36/563-565
Dilber-i Nihân-Peyker	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:40/629-630
Bir Böcek Yahut Cemiyet-i Beşeriyye	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:2/22
Zamana Birkaç Hitap	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:6-7/19-26
Lahika	Abdülhak Hamit	2. devre, nu:7/105-106
Bir Vâize Bir Mev'ize	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:13/197-199
Mazi Yolcusuna Âti Yolu	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:15-17/237-240/268-272
Fuzelâ-yı be- Nâmdan Bir Marîz’in Eser-i Hazînidir	Tahsin Efendi	1. devre, nu:2/24-27
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	1. devre, nu:23/325
Târih-i Sâl ve Diğer	Leyla Hanım	1. devre, nu:39/611-612
Tarih	Senih Efendi	1. devre, nu: 40/640
Kırım Tarihi	İmzasız	2. devre, nu:1-13/15-208
Tarih	Said Bey	1.devre, nu:37/578
Târih-i Sadâret-i Uzmâ	Süleyman Efendi	3.devre, nu:20/315
Ba’zı Perâkende Eş’âr	Yusuf Kamil Paşa	1. devre, nu:23/363-365
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	1.devre, nu:23/363-365
Beyit	Bir Zatın	1.devre, nu:35/550
Beyit	Kemal Beyefendi	1.devre, nu:19/292

Beyit	Kazım Paşa	1.devre, nu:36/565
Beyit	Leyla Hanım	1.devre, nu:36/565
Beyit	Nevres Paşa	1.devre, nu:40/636
Beyit	Reşad Bey	1.devre, nu:35/559
Beyit	Safvet Bey	1.devre, nu:35/559
Beyit	Yusuf Kamil Paşa	1.devre, nu:23/363-365
Ağustos Böceği ile Karınca	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:2/20-23
Fabl	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:3/38-40
Meşe ile Saz	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:4/54-56
Horoz ile İnci	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:7/100
Arslanla Akd-i Şirket Eden Dana Kuzu Oğlak	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:8/ 110
Biri Tuz Diğeri Sünger Hamuleli İki Eşek	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:10/149-151
Keçi ile Tilki	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:17/267-268
Tercüme	Şinasi	1.devre, nu:35/549
Lamartine Tercüme	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:36/565
Nazimi Kontas Çevirisi	Ekrem Beyefendi	1.devre, nu:40/631
Kıt’a(Fransızcadan Tercüme)	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:40/631
Tercüme	Edib-i Müşar-ı İleyh	2. devre, nu:1/11-12
Ölüm ile Oduncu	La Fontaine(Şinasi)	2. devre, nu:16/255-256
Ateşgede Münderecatından Bir Tercüme	Feyzi Efendi	2. devre, nu:5 71-73
Jan Jak Russo’nun Asarından Tercümedir	İmzasız	2. devre, nu:11/163-164
Naat-ı Nebi	Mehmet Rifat Bey	1. devre, nu:38/602-604
Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk	E(lif) Nazım	1. devre, nu: 27/431-432
Karı Suretine Girmiş Bir Kedi	Hamid Bey	1. devre, nu: 35/553-554

Palamut ve Balkabağı	Cafer	1. devre, nu:44/685-686
Ok ile Urulmuş Bir Kuş	Hamid Bey	1. devre, nu:44/ 685-686
Manzume-Nazire	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	1. devre, nu: 19/302-303
Gazel	Abdülbaki Beyefendi	2. devre, nu:5/70-71
Gazel	Ziya Paşa	2. devre, nu:19/293-295
“biz” Redifli Şiir	Ahmet Hamdi Bey	1. devre, nu:38/660
Bir Manzume	Avni	1. devre, nu:47/708-709
Sami Paşa Merhum İçin Gazel-i Nefise	Feyzi Efendi	1. devre, nu:7/108
Şiire Müteallik Bir Eser	Feyzi Efendi	1. devre, nu29/461-462
“gelir” redifli Şiir	Feyzi Efendi	1. devre, nu:37/584
Manzume	Feyzi Efendi	2. devre, nu:8/122-123
Manzume	Feyzi Efendi	2.devre, nu:10/146
“olsam”Redifli Şiir	Fitnat Hanım	1. devre, nu:35/550
Manzume	Hafid Bey	1. devre, nu:30/475-476
Gazel	Haşim Beyefendi	1. devre, nu:41/652
Gazel	Haşim Bey	1. devre, nu:45/690-692
“bu dahi”	Fuad Bey	1. devre, nu:25/396
Manzume	Fuad Bey	1. devre, nu:29/449-451
Gazel	Haşim Beyefendi	1.devre, nu:41/652
Gazel	Haşim Beyefendi	1. devre, nu:45/690-692
Manzume	Kazım Paşa	1. devre, nu:6/87-89- nu:8/121-124
Gazel	Leyla Hanım	1. devre, nu:36/562-563
“geçer” Redifli Gazel	Leyla Hanım	1. devre, nu:4/49
Gazel	Leyla Hanım	2. devre, nu:6/81-82

Gazel	Leyla Hanım	2. devre, nu:10/145
Gazel	Leyla Hanım	3. devre, nu:19/289-290
Manzume	Mehmed Mahfi Bey	2. devre, nu:13/199
Gazel	Kazım Paşa	1. devre, nu:36/562-563
Gazel	Reşid Bey	1. devre, nu:39/610
Gazel	Râşid Efendi	2. devre, nu:15/229
Gazel	Reşad Bey	1. devre, nu:39/611
“aşina” Redifli Şiir	Ruhi Bey	1. devre, nu:41/650-651
Gazel’de Müfrezdir	Safvet Bey	2. devre, nu:12/187-188
Gazel-i Nefise	Said Paşa	2. devre, nu:14/210-211
Gazel	Said Paşa	3. devre, nu:17/257-258
Gazeliyyat	Sırrı Paşa	1. devre, nu:33/523-524
“görünür”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	1. devre, nu:42/672
Gazel	Sırrı Paşa	2. devre, nu:2/21
“katresi”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	2. devre, nu:3/46
Gazel	Sırrı Paşa	2. devre, nu:8/115
Eski Bir Gazelimdir	Sırrı Paşa	2. devre, nu:14/209-210
Gazel	Yusuf Agâh Bey	1. devre, nu:33/520
Manzume	Zehrünnisa Begüm	2. devre, nu:13/197-198
Tevhid	Ekrem Bey	1. devre, nu:18/280-282
Münacaat	Bedri Bey	1. devre, nu:25/389-391
Top Hakkında Kasidedir	Ahmed Zahid	1. devre, nu:44/681-683
Münacaat	Bedri Bey	1. devre, nu:25/389-391
Tevhid	Hamza Bey	2. devre, nu:9/139-141
Tarif-i Nef’i	İns Çelebi	1. devre, nu:38/593-594
Manzume	Kazım Paşa	1. devre,

		nu:6/87[nu:8/121-124]
Münacaat	Abdülhak Hamit Bey	1. devre, nu:18/284-288
Tahalif-i Hissiyat	Ekrem Bey	1. devre, nu:19\303-304
Kıt'a	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:23/326
Kıt'a-yı Diğer(Tarih ve Beyit)	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:23/326
Kıt'a	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:33/514
Said Beyefendi'nin	Said Bey	1. devre, nu:33/514
Zaman	Sami Paşa	1. devre, nu:34/529
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt'alar	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt'a	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:1/11-12
Kıt'a	Leyla Hanım	3. devre, nu:17/258
Şua'râ-yı Benâm'dan Nâci Efendi Hazretleri Tarafından İrsal Buyurulmuştur.	Nâci Efendi	1. devre, nu37/586-587
Kıt'a	Sadullah Paşa	3. devre, nu:18/273
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:33/514
Kıt'a	Said Bey	1. devre, nu:36/563
Kıt'a-i Zaman	Sami Paşa	1. devre, nu:34/529
Terci-i Bend	Sıdkı Efendi	1. devre, nu:40/639-640
Bahar	Tahir	2. devre, nu:8/120-122
Kıt'a-i Diğer	Yusuf Kamil Paşa	1. devre, nu:23/363-365
Lügaz	Leyla Hanım	2. devre, nu:2\17
Muamma	İsimsiz	1. devre, nu:36/568-569
Mukaddime	Şinasi	1. devre, nu:1/9-13
Kurbağa ile Öküz	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/66-67

Çiçek	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/68-69
Tenasüh Hikâyesi	Şinasi	2. devre, nu:16/ 251-252
Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim	E(lif) Nazım	2. devre, nu:9/133-135
Genç Kız	Vehbi Bey	3. devre, nu:19/298-300
Hikâye	Abdülhak Hamid	1. devre, nu:41-47/647-649, 662-666, 674-675, 706-708
Hasbihâl	Ekrem Bey	1. devre, nu:7/100-101
Hasbihâle Naziredir	Mahmud Celalettin	1. devre, nu:26/408-409
Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	1. devre, nu:35/556-557
Feyzi Efendi’nin “Yoktur” Kafiyeli Gazeline Aksine Naziredir	Hafid Bey	1. devre, nu:36/573-574
Nazire	Bahri Bey	1.devre, nu:32/510-511
Münif Paşa’nın Vatan Gazeline Nazîre	Emin Efendi	2. devre, nu:12/186-187
Münif Paşa’nın ‘’Bülbül’’ Gazeline Nazîre	Emin Efendi	2. devre, nu:14/220-221
Hasbihal’e Nazire	Hâmid Bey	1.devre, nu:27/423-424
Nazire	Haşim Bey	1.devre, nu:37/590-591
Teştir	Hayret Efendi	1.devre, nu:32/508-509
Nazire-i Zarifane	Hayret Efendi	1.devre, nu:32/510
İşkodra Mektupcusu İzzetlü İsmet Efendi’nin Nazîresi’dir	İsmet Efendi	1.devre, nu:37/580-581
Nazire	İsmet Efendi	1.devre, nu:44/678-688
Manzume	Hafid Bey	1.devre, nu:30./475-476
Feyzi Efendi’ye Nazire	Hafid Bey	1.devre, nu:36/572-573
Hasbihâl’e Nazîre	Hamîd Bey Efendi	1.devre, nu:27/423-424
Nazire	İsmet Efendi	1.devre, nu:44/668

Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	1. devre, nu:35/556-557
Hasbihal'e Nazire	Kazım Paşa	1.devre, nu:28/435-436
Nazîre-i Hasbihâl	Leyla Hanım	1.devre, nu:29/542
Nazire	Leyla Hanım	1.devre, nu:31/487-488
Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm	Leyla Hanım	3.devre, nu:16/242-243
Tahmis (Hasbihâl)	Mehmed Efendi"Hafız"	1.devre, nu:30/470-473
Nazire	Mehmed Rıf'at Bey 'Manastırlı"	1.devre, nu:46/697-701
Hasbihal'e Nazire	Münif Paşa	1.devre, nu:24/369-370
Nazîre-i Hasbihâl	Münif Paşa	1.devre, nu:25/385-386
Sâbık Konya Metupcusu Nezîh Bey'in Hasbihâl'e Söyledikleri Nazîredir	Nezih Bey	1.devre, nu:30/476-477
Nazire	Nezih Bey	1.devre, nu: 38/601
Nazire	Rahmi Efendi	1.devre, nu:37/579-580
Hasbihâl'e Nazîre	Raşid Efendi	1.devre, nu:27/422
Nazire	Reşid Bedii	1.devre, nu:40/635
Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre	Rûhi Bey	2. devre, nu:6/91
Nazire	Said Paşa	2.devre, nu:13/193-194
Nazire	Said Bey	2.devre, nu:10/146-147
Hasbihâl'e Nazîre	Sırrı Paşa	1.devre, nu:27/421-422
Nazire	Reşid Bedî'i	1.devre, nu:40/635-636
Adliye Nezareti Memurin-i Kiramından Haşim Beyefendi Hazretlerinindir	Haşim Bey	1.devre, nu:41/652
Bir Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:1/13
Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:4/57-58
Nazire	Sırrı Paşa	2.devre, nu:9/132

Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî	Şakir Efendi	1.devre, nu:45/695-696
Nazîre	Tıfli Efendi	1.Devre, Nu:37/581-582
Nazîre be-Gazel-i Nedîm	Vehbi Bey	3.devre, nu:20/311-312
Nazire-i Hasbihal	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:9/163-164
Nazire	Sırrı Paşa	1. devre, nu:40/635-636
Nazire	Sırrı Paşa	1. devre, nu:41/651-652
Ahlaka Dair Bazı Mutalaa-i Manzûme	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:5/70
Beyit	Münif Paşa	1. devre, nu:14/212-213
Bedihe	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:26/401-404
Ziyaret	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:34/530-531
Başlıksız	Ekrem Beyefendi	1. devre, nu:34/531
Başlıksız(Reşad Bey Mukaddem Söylemiş)	İbn-i Sina	1. devre, nu:35\559
Bir Rüyadan Sonra	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:35/548-549
Başlıksız	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:39/609
Dilbernihân Peyker	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:40/629-630
Başlıksız	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:44/681
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:2/20-21
Kıt’a-Beyit	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:3/39
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:4/57
Başlıksız	Kemal Beyefendi	1. devre, nu:5/66-67
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:6/73
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:7/103
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:8/114
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:9/131
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:11/161

Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:13\193
Tarz-ı Cedit	Bir Zat Tarafından	2. devre, nu:15/233-234
Başlıksız	Kemal Beyefendi	2. devre, nu:17/261
Bir Kız ki Tanırdım	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	1.devre, nu:28/433-435
Tarz-ı Cedit	E(lif) Nazım	1.devre, nu:31/493-494
Bu Dahi	Fuad Bey	1. devre, nu:25/396
Manzume	Fuad Bey	1.devre, nu:29/449-451
Şiire Müteallik Bir Eser		Hafid Bey
Letaif-i Edebiyye	Ecille-i Üdebadan İki Zat Beyninde Muhavere-i Edebiyye	1. devre, nu:47/709-710
İftirak	Leyla Hanım	1.devre, nu:34/535-536
Manzume	Mehmet Mahfi Bey	2.devre, nu:13/198-199
Fuzelâ'dan Nâcim Efendi Hazretlerinindir	Nâcim Efendi	2.devre, nu:6/90-91
Bir Yetîmenin Feryâdı	Reşid Bey	2.devre, nu:11/161-163
Ahlak	Sait Paşa	1.devre, nu:10/151-154
Asâr-ı Perâkende		Sırrı Paşa
Bir Sâfilin Tesellisi	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:27/417-421
Melekûttan Sâfiline Bir Nazar	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:31/488-489
Sekt-i Melih	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:33/513
Telâkiler	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:36/563-565
Dilber-i Nihân-Peyker	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:40/629-630
Bir Böcek Yahut CemiyeBeşeriyye	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:2/22
Zamana Birkaç Hitap	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:6-7/19-26
Lahika	Abdülhak Hamit	2. devre, nu:7/105-106
Bir Vâize Bir Mev'ize	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:13/197-199

Mazi Yolcusuna Âti Yolu	Abdülhak Hamit	1. devre, nu:15-17/237-240/268-272
Fuzelâ-yı be- Nâmdan Bir Marîz'in Eser-i Hazînidir	Tahsin Efendi	1. devre, nu:2/24-27
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	1. devre, nu:23/325
Târih-i Sâl ve Diğer	Leyla Hanım	1. devre, nu:39/611-612
Tarih	Senih Efendi	1. devre, nu: 40/640
Kırım Tarihi	İmzasız	2. devre, nu:1-13/15-208
Tarih	Said Bey	1.devre, nu:37/578
Târih-i Sadâret-i Uzmâ	Süleyman Efendi	3.devre, nu:20/315
Ba'zı Perâkende Eş'âr	(Tarih)	Yusuf Kamil Paşa
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	1.devre, nu:23/363-365

Tablo 2: Şiirlerin Temalarına GöreSınıflandırılması

Şiir Adı	**Yazar Adı**	**Tema**
Başlıksız(Beyit)	Bir Zatın	Bireysel(Duygusal)
Başlıksız (Beyit)	Kemal Beyefendi	Toplumsal(Dua)
Beyit	Leyla Hanım	Toplumsal(Öğretici)
Beyit	Nevres Paşa	Bireysel(Aşk)
Beyit	Reşad Bey-Safvet Bey	Bireysel(Aşk)
Beyit	Yusuf Kamil Paşa	Toplumsal(Öğretici)
Çeviri(Fabl)	Ağustos Böceğiyle Karınca[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Başlıksız	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Bireysel(Aşk)
Meşe ile Saz	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Horoz ve İnci	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)

Arslanla Akd-i Şirket Eden Dana Kuzu Oğlak	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Biri Tuz Diğeri Sünger Hamûleli İki Eşek	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Keçi ile Tilki	Ekrem Beyefendi[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Tercüme	Said Bey	Aşk
Tercüme	Şinasi	Bireysel(Aşk)
Tercüme[Lamartine]	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Dini)
Nazimi Kontas Tercümesi	Ekrem Beyefendi	Bireysel (Yalnızlık)
Fransızcadan Tercüme	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Dünya Hayatı)
Tercüme	Edib-i Müşar-ı İleyh[Ekrem Bey]	Bireysel(Dünya Hayatı)
Ölüm ile Oduncu	Şinasi[La Fonten]	Toplumsal, Bireysel(Ölüm)
Ateşgede Münđericatından Bir ManzumeninTercümesidir	Mütercimi: Feyzi Efendi	Toplumsal(Öğretici)
Jan Jak Ruso (Jean Jacques Rrousseau)'nun Âsârından Tercümedir	İmzasız	Felsefe
Na't-ı Nebi	Mehmet Rıfat Bey	Dini(Peygamber Sevgisi)
Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk	E(lif) Nazım	Toplumsal(Öğretici)
Karı Suretine Girmiş Bir Kedi	Hâmid Bey	Toplumsal(Öğretici)
Ok ile Urulmuş Bir Kuş	Hâmid Bey[La Fonten]	Bireysel(Doğa)
Palamut ve Balkabağı	Cafer[La Fonten]	Toplumsal(Öğretici)
Manzume-Nazire	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	Bireysel(Doğa)
Gazel	Abdülbaki Beyefendi	Bireysel(Aşk)
"biz" Redifli Şiir	Ahmet Hamdi Bey	Bireysel(Aşk)
Bir Manzume	Avni	Bireysel(Aşk)
Sami Paşa Merhum İçin Gazel-i Nefise	Feyzi Efendi	Bireysel(Ölüm)
Şiire Müteallik Bir Eser	Feyzi Efendi	Bireysel(Yaşam-Ölüm)

“gelir” redifli Şiir	Feyzi Efendi	Bireysel(Aşk)
Manzume	Feyzi Efendi	Bireysel(Ayrılık)
Manzume	Feyzi Efendi	Bireysel(Ayrılık)
“olsam”Redifli Şiir	Fitnat Hanım	Bireysel(Aşk)
Manzume	Hafid Bey	Bireysel(Ayrılık)
Gazel	Haşim Bey	Bireysel(Kaderden Şikâyet)
Gazel	Haşim Bey	Bireysel(Doğa)
“bu dahi”	Fuad Bey	Bireysel(Aşk)
Manzume	Fuad Bey	Bireysel(Doğa)
Gazel	Haşim Beyefendi	Bireysel(Ölüm)
Manzume	Kazım Paşa	Bireysel(Rindlik)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
“geçer” Redifli Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Manzume	Mehmed Mahfi Bey	Sosyal(Vatan)
Gazel	Kazım Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Reşid Bey	Bireysel(Kader)
Gazel	Râşid Efendi	Toplumsal(Kadın-Toplum)
Gazel	Reşad Bey	Dini(Öğretici)
“aşina” Redifli Şiir	Ruhi Bey	Bireysel(Aşk)
Gazel’de Müfrezidir	Safvet Bey	Bireysel(Aşk)
Gazel-i Nefise	Said Paşa	Bireysel(Kader-İnsan)
Gazel	Said Paşa	Bireysel(Kader-İnsan)
Gazeliyyat	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)

“görünür”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
“katresi”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Eski Bir Gazelimdir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Yusuf Agâh Bey	Bireysel(Hikmet)
Manzume	Zehrünnisa Begüm	Bireysel(Aşk)
Tevhid	Ekrem Bey	Allah’ın birliği
Münacaat	Bedri Bey	Allah’a yakarış
Top Hakkında Kasidedir	Ahmed Zahid	Top’a övgü
Münacaat	Bedri Bey	Allah’a yakarış
Tevhid	Hamza Bey	Allah’ın birliği
Tarif-i Nef’i	İns Çelebi	Şaire Övgü
Münacaat	Abdülhak Hamit Bey	Allah’a yakarış
Tahalif-i Hissiyat	Ekrem Bey	Bireysel(Aşk)
Kıt’a	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın güzelliği)
Kıt’a-yı Diğer(Tarih ve Beyit)	Kemal Beyefendi	Devlet adamına övgü.
Kıt’a	Kemal Beyefendi	Din büyüklerine övgü.
Said Beyefendi’nin	Said Bey	Dua.
Zaman(Arapça)	Sami Paşa	Zaman
Kıt’a	Ziya Paşa	Yaratıcıya Hitap
Kıt’alar	Said Bey	Yaratıcıya Hitap
Kıt’a	Kemal Beyefendi	Vatan-Millet
Kıt’a	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Şua’râ-yı Benâm’dan Nâci Efendi Hazretleri	Nâci Efendi	Bireysel(Aşk-Şarap)
Kıt’a	Sadullah Paşa	Kahramanlık

Kıt’a	Said Bey	Allah’a yakarış
Kıt’a	Said Bey	Allah’a yakarış
Kıt’a-i Zaman	Sami Paşa	Zaman
Terci-i Bend	Sıdkı Efendi	Sosyal Eleştiri
Bahar	Tahir	Bireysel(Doğa)
Kıt’a ve Kıt’a-i Diğer	Yusuf Kamil Paşa	Bireysel(Kadın)- Dua
Lügaz	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Mukaddime	Şinasi	Çeviri Serüveni
Kurbağa ile Öküz	Ekrem Beyefendi	Toplumsal(Öğretici)
Çiçek	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Doğa)
Muamma	İsimsiz	Allah’ı buldurmaya çalışan bilmece.
Tenasüh Hikâyesi	Şinasi	Sosyal eleştiri
Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim	E(lif) Nazım	Bireysel(Aşk)
Genç Kız	Vehbi Bey	Bireysel(Kadın)
Hikâye	Abdülhak Hamid	Bireysel(Kadın)
Hasbihâl	Ekrem Bey	Sosyal(Vatan)
Hasbihâle Naziredir	Mahmud Celalettin	Sosyal(Vatan)
Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	Sosyal Konulu(Öğüt)
Feyzi Efendi’nin “Yoktur” Kafiyeli Gazeline Aksine Naziredir	Hafid Bey	Sosyal-Bireysel(Öğüt-Aşk)
Nazire	Bahri Bey	Sosyal(Vatan)
Münif Paşa’nın Vatan Gazeline Nazîre	Emin Efendi	Sosyal(Vatan)
Münif Paşa’nın ‘’Bülbül’’ Gazeline Nazîre	Emin Efendi	Sosyal(Vatan)
Hasbihal’e Nazire	Hâmid Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Haşim Bey	Sosyal(Vatan)
Teştir	Hayret Efendi	Sosyal(Vatan)

Nazire-i Zarifane	Hayret Efendi	Sosyal(Vatan)
İşkodra Mektupcusu İzzetlü İsmet Efendi'nin Nazîresi'dir	İsmet Efendi	Her beyit bağımsız(Aşk, Allah'a Yakarış)
Nazire	İsmet Efendi	Bireysel(Aşk)
Manzume	Hafid Bey	Bireysel(Aşk)
Feyzi Efendi'ye Nazire	Hafid Bey	Sosyal-Bireysel(Öğüt-Aşk)
Hasbihâl'e Nazîre	Hamîd Bey Efendi	Sosyal(Vatan)
Hasbihal'e Nazire	Kazım Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazîre-i Hasbihâl	Leyla Hanım	Sosyal(Vatan)
Nazire	Leyla Hanım	Sosyal(Vatan)
Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Tahmis (Hasbihâl)	Mehmed Efendi"Hafız"	Sosyal(Vatan)
Nazire	Mehmed Rıf'at Bey 'Manastırlı"	Sosyal Konulu(Öğüt-Kendini Tanımlama)
Hasbihal'e Nazire	Münif Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazîre-i Hasbihâl	Münif Paşa	Sosyal(Vatan)
Sâbık Konya Metupcusu Nezîh Bey'in Hasbihâl'e Söyledikleri Nazîredir	Nezih Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Nezih Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Rahmi Efendi	Bireysel-Sosyal(Dua)
Hasbihâl'e Nazîre	Raşid Efendi	Sosyal(Vatan)
Nazire	Reşid Bedii	Sosyal(Vatan)
Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre	Rûhi Bey	Bireysel(Aşk)
Nazire	Said Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazire	Said Bey	Sosyal(Vatan)
Hasbihâl'e Nazîre	Sırrı Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazire	Reşid Bedî'i	Bireysel(Aşk)

Adliye Nezareti Memurin-i Kiramından Haşim Beyefendi Hazretlerinindir	Haşim Bey	Bireysel(Aşk)
Bir Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî	Şakir Efendi	Bireysel(Kaderden Şikâyet)
Nazîre	Tıflî Efendi	Bağımsız Temalı(Aşk-Kadın-Dini)
Nazîre be-Gazel-i Nedîm	Vehbi Bey	Bireysel(Kadın)
Nazire-i Hasbihal	Abdülhak Hamit	Bireysel(Aşk)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Ahlaka Dair Bazı Mutalaa-i Manzûme	Ekrem Beyefendi	Sosyal(Ahlak)
Beyit	Münif Paşa	Dini(Tövbe)
Bedihe	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın)
Ziyaret	Abdülhak Hamit	Sosyal(Vatan-Kahramanlık)
Başlıksız	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Anne-Çocuk)
Başlıksız(Reşad Bey Mukaddem Söylemiş)	İbn-i Sina	(Arapça Şiir)
Bir Rüyadan Sonra	Abdülhak Hamit	Bireysel(Rüya)
Başlıksız(2 beyit)	Abdülhak Hamit	İnsan-Kader
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Sosyal(Özgürlük)
Kıt’a-Beyit	Kemal Beyefendi	Bireysel(Doğa-Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın-Dünya halleri)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)

Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Tarz-ı Cedit	Bir Zat Tarafından	Bireysel(Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Bir Kız ki Tanırdım	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	Bireysel(Kadın)
Tarz-ı Cedit	E(lif) Nazım	Bireysel(Kadın)
Bu Dahi	Fuad Bey	Bireysel(Aşk)
Manzume		Bireysel(Kadın)
Şiire Müteallik Bir Eser	Hafid Bey	Bireysel(Kadın)
Letaif-i Edebiyye	Ecille-i Üdebadan İki Zat Beyninde Muhavere-i Edebiyye	Toplumsal(Dil)
İftirak	Leyla Hanım	Bireysel(Ayrılık)
Manzume	Mehmet Mahfi Bey	Sosyal(Öğüt)
Fuzelâ’dan Nâcim Efendi Hazretlerinindir	Nâcim Efendi	Bireysel(Dünya)
Bir Yetîmenin Feryâdı	Reşid Bey	Bireysel(Ölüm-Ayrılık)
Ahlak	Sait Paşa	Toplumsal(Ahlaki Öğüt)
Asâr-ı Perâkende	Sırrı Paşa	Bireysel(Kadın-Aşk)
Bir Sâfilin Tesellisi Tesellisi	Abdülhak Hamit	Yaratıcı-İnsan
Melekûttan Sâfiline Bir Nazar	Abdülhak Hamit	İnsan-Hayat
Sekt-i Melih	Abdülhak Hamit	Bireysel(Umutsuzluk)
Telâkiler	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın-Ayrılık)
Dilber-i Nihân-Peyker	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın)
Bir Böcek Yahut Cemiyet-i Beşeriyye	Abdülhak Hamit	Bireysel(Doğa)

Zamana Birkaç Hitap	Abdülhak Hamit	Bireysel(Zaman-Geçmiş-Gelecek)
Lahika	Abdülhak Hamit	Hayatın geçiciliği
Bir Vâize Bir Mev'ize	Abdülhak Hamit	Sosyal(Öğüt)
Mazi Yolcusuna Âti Yolu	Abdülhak Hamit	Sosyal(Eleştiri)
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	Ölüm
Târih-i Sâl ve Diğer	Leyla Hanım	Dua
Tarih	Senih Efendi	Ali Paşa’nın Ölümü
Kırım Tarihi	İmzasız	Kırım Tarihi
Tarih	Said Bey	Sırrı Paşa’nın Ölümü
Târih-i Sadâret-i Uzmâ	Süleyman Efendi	Kamil Paşa’nın Ölümü
Ba’zı Perâkende Eş’âr (Tarih)	Yusuf Kamil Paşa	Mustafa Paşa’nın Ölümü
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	Yıldız hareketleri.
Manzume-Nazire	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	Bireysel(Doğa)
Gazel	Abdülbaki Beyefendi	Bireysel(Aşk)
“biz” Redifli Şiir	Ahmet Hamdi Bey	Bireysel(Aşk)
Bir Manzume	Avni	Bireysel(Aşk)
Sami Paşa Merhum İçin Gazel-i Nefise	Feyzi Efendi	Bireysel(Ölüm)
Şiire Müteallik Bir Eser	Feyzi Efendi	Bireysel(Yaşam-Ölüm)
“gelir” redifli Şiir	Feyzi Efendi	Bireysel(Aşk)
Manzume	Feyzi Efendi	Bireysel(Ayrılık)
Manzume	Feyzi Efendi	Bireysel(Ayrılık)
“olsam”Redifli Şiir	Fitnat Hanım	Bireysel(Aşk)
Manzume	Hafid Bey	Bireysel(Ayrılık)
Gazel	Haşim Bey	Bireysel(Kaderden Şikâyet)
Gazel	Haşim Bey	Bireysel(Doğa)

“bu dahi”	Fuad Bey	Bireysel(Aşk)
Manzume	Fuad Bey	Bireysel(Doğa)
Gazel	Haşim Beyefendi	Bireysel(Ölüm)
Manzume	Kazım Paşa	Bireysel(Rindlik)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
“geçer” Redifli Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Gazel	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Manzume	Mehmed Mahfi Bey	Sosyal(Vatan)
Gazel	Kazım Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Reşid Bey	Bireysel(Kader)
Gazel	Râşid Efendi	Toplumsal(Kadın-Toplum)
Gazel	Reşad Bey	Dini(Öğretici)
“aşina” Redifli Şiir	Ruhi Bey	Bireysel(Aşk)
Gazel’de Müfrezidir	Safvet Bey	Bireysel(Aşk)
Gazel-i Nefise	Said Paşa	Bireysel(Kader-İnsan)
Gazel	Said Paşa	Bireysel(Kader-İnsan)
Gazeliyyat	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
“görünür”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
“katresi”Redifli Şiir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Eski Bir Gazelimdir	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Gazel	Yusuf Agâh Bey	Bireysel(Hikmet)
Manzume	Zehrünnisa Begüm	Bireysel(Aşk)

Tevhid	Ekrem Bey	Allah'ın birliği
Münacaat	Bedri Bey	Allah'a yakarış
Top Hakkında Kasidedir	Ahmed Zahid	Top'a övgü
Münacaat	Bedri Bey	Allah'a yakarış
Tevhid	Hamza Bey	Allah'ın birliği
Tarif-i Nef'i	İns Çelebi	Şaire Övgü
Münacaat	Abdülhak Hamit Bey	Allah'a yakarış
Tahalif-i Hissiyat	Ekrem Bey	Bireysel(Aşk)
Kıt'a	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın güzelliği)
Kıt'a-yı Diğer(Tarih ve Beyit)	Kemal Beyefendi	Devlet adamına övgü.
Kıt'a	Kemal Beyefendi	Din büyüklerine övgü.
Said Beyefendi'nin	Said Bey	Dua.
Zaman(Arapça)	Sami Paşa	Zaman
Kıt'a	Ziya Paşa	Yaratıcıya Hitap
Kıt'alar	Said Bey	Yaratıcıya Hitap
Kıt'a	Kemal Beyefendi	Vatan-Millet
Kıt'a	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Şua'râ-yı Benâm'dan Nâci Efendi Hazretleri	Nâci Efendi	Bireysel(Aşk-Şarap)
Kıt'a	Sadullah Paşa	Kahramanlık
Kıt'a	Said Bey	Allah'a yakarış
Kıt'a	Said Bey	Allah'a yakarış
Kıt'a-i Zaman	Sami Paşa	Zaman
Terci-i Bend	Sıdkı Efendi	Sosyal Eleştiri
Bahar	Tahir	Bireysel(Doğa)
Kıt'a ve Kıt'a-i Diğer	Yusuf Kamil Paşa	Bireysel(Kadın)- Dua
Lügaz	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)

Mukaddime	Şinasi	Çeviri Serüveni
Kurbağa ile Öküz	Ekrem Beyefendi	Toplumsal(Öğretici)
Çiçek	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Doğa)
Muamma	İsimsiz	Allah’ı buldurmaya çalışan bilmece.
Tenasüh Hikâyesi	Şinasi	Sosyal eleştiri
Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim	E(lif) Nazım	Bireysel(Aşk)
Genç Kız	Vehbi Bey	Bireysel(Kadın)
Hikâye	Abdülhak Hamid	Bireysel(Kadın)
Hasbihâl	Ekrem Bey	Sosyal(Vatan)
Hasbihâle Naziredir	Mahmud Celalettin	Sosyal(Vatan)
Nazire-i Vakt	Leyla Hanım	Sosyal Konulu(Öğüt)
Feyzi Efendi’nin “Yoktur” Kafiyeli Gazeline Aksine Naziredir	Hafid Bey	Sosyal-Bireysel(Öğüt-Aşk)
Nazire	Bahri Bey	Sosyal(Vatan)
Münif Paşa’nın Vatan Gazeline Nazîre	Emin Efendi	Sosyal(Vatan)
Münif Paşa’nın ‘’Bülbül’’ Gazeline Nazîre	Emin Efendi	Sosyal(Vatan)
Hasbihal’e Nazire	Hâmid Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Haşim Bey	Sosyal(Vatan)
Teştir	Hayret Efendi	Sosyal(Vatan)
Nazire-i Zarifane	Hayret Efendi	Sosyal(Vatan)
İşkodra Mektupcusu İzzetlü İsmet Efendi’nin Nazîresi’dir	İsmet Efendi	Her beyit bağımsız(Aşk, Allah’a Yakarış)
Nazire	İsmet Efendi	Bireysel(Aşk)
Manzume	Hafid Bey	Bireysel(Aşk)
Feyzi Efendi’ye Nazire	Hafid Bey	Sosyal-Bireysel(Öğüt-Aşk)
Hasbihâl’e Nazîre	Hamîd Bey Efendi	Sosyal(Vatan)

Hasbihal’e Nazire	Kazım Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazîre-i Hasbihâl	Leyla Hanım	Sosyal(Vatan)
Nazire	Leyla Hanım	Sosyal(Vatan)
Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm	Leyla Hanım	Bireysel(Aşk)
Tahmis (Hasbihâl)	Mehmed Efendi"Hafız"	Sosyal(Vatan)
Nazire	Mehmed Rıf'at Bey 'Manastırlı"	Sosyal Konulu(Öğüt-Kendini Tanımlama)
Hasbihal’e Nazire	Münif Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazîre-i Hasbihâl	Münif Paşa	Sosyal(Vatan)
Sâbık Konya Metupcusu Nezîh Bey’in Hasbihâl’e Söyledikleri Nazîredir	Nezih Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Nezih Bey	Sosyal(Vatan)
Nazire	Rahmi Efendi	Bireysel-Sosyal(Dua)
Hasbihâl’e Nazîre	Raşid Efendi	Sosyal(Vatan)
Nazire	Reşid Bedii	Sosyal(Vatan)
Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre	Rûhi Bey	Bireysel(Aşk)
Nazire	Said Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazire	Said Bey	Sosyal(Vatan)
Hasbihâl’e Nazîre	Sırrı Paşa	Sosyal(Vatan)
Nazire	Reşid Bedî’i	Bireysel(Aşk)
Adliye Nezareti Memurin-i Kiramından Haşim Beyefendi Hazretlerinindir	Haşim Bey	Bireysel(Aşk)
Bir Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk-Kadın)
Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî	Şakir Efendi	Bireysel(Kaderden Şikâyet)
Nazîre	Tıflî Efendi	Bağımsız Temalı(Aşk-Kadın-Dini)

Nazîre be-Gazel-i Nedîm	Vehbi Bey	Bireysel(Kadın)
Nazire-i Hasbihal	Abdülhak Hamit	Bireysel(Aşk)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Nazire	Sırrı Paşa	Bireysel(Aşk)
Ahlaka Dair Bazı Mutalaa-i Manzûme	Ekrem Beyefendi	Sosyal(Ahlak)
Beyit	Münif Paşa	Dini(Tevbe)
Bedihe	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın)
Ziyaret	Abdülhak Hamit	Sosyal(Vatan-Kahramanlık)
Başlıksız	Ekrem Beyefendi	Bireysel(Anne-Çocuk)
Başlıksız(Reşad Bey Mukaddem Söylemiş)	İbn-i Sina	(Arapça Şiir)
Bir Rüyadan Sonra	Abdülhak Hamit	Bireysel(Rüya)
Başlıksız(2 beyit)	Abdülhak Hamit	İnsan-Kader
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Sosyal(Özgürlük)
Kıt'a-Beyit	Kemal Beyefendi	Bireysel(Doğa-Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın-Dünya halleri)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)
Tarz-ı Cedit	Bir Zat Tarafından	Bireysel(Aşk)
Başlıksız	Kemal Beyefendi	Bireysel(Kadın)

Bir Kız ki Tanırdım	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	Bireysel(Kadın)
Tarz-ı Cedit	E(lif) Nazım	Bireysel(Kadın)
Bu Dahi	Fuad Bey	Bireysel(Aşk)
Manzume		Bireysel(Kadın)
Şiire Müteallik Bir Eser	Hafid Bey	Bireysel(Kadın)
Letaif-i Edebiyye	Ecille-i Üdebadan İki Zat Beyninde Muhavere-i Edebiyye	Toplumsal(Dil)
İftirak	Leyla Hanım	Bireysel(Ayrılık)
Manzume	Mehmet Mahfi Bey	Sosyal(Öğüt)
Fuzelâ'dan Nâcim Efendi Hazretlerinindir	Nâcim Efendi	Bireysel(Dünya)
Bir Yetîmenin Feryâdı	Reşid Bey	Bireysel(Ölüm-Ayrılık)
Ahlak	Sait Paşa	Toplumsal(Ahlaki Öğüt)
Asâr-ı Perâkende	Sırrı Paşa	Bireysel(Kadın-Aşk)
Bir Sâfilin Tesellisi Tesellisi	Abdülhak Hamit	Yaratıcı-İnsan
Melekûttan Sâfiline Bir Nazar	Abdülhak Hamit	İnsan-Hayat
Sekt-i Melih	Abdülhak Hamit	Bireysel(Umutsuzluk)
Telâkiler	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın-Ayrılık)
Dilber-i Nihân-Peyker	Abdülhak Hamit	Bireysel(Kadın)
Bir Böcek Yahut Cemiyet-i Beşeriyye	Abdülhak Hamit	Bireysel(Doğa)
Zamana Birkaç Hitap	Abdülhak Hamit	Bireysel(Zaman-Geçmiş-Gelecek)
Lahika	Abdülhak Hamit	Hayatın geçiciliği
Bir Vâize Bir Mev'ize	Abdülhak Hamit	Sosyal(Öğüt)
Mazi Yolcusuna Âti Yolu	Abdülhak Hamit	Sosyal(Eleştiri)
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	Ölüm
Târih-i Sâl ve Diğer	Leyla Hanım	Dua

Tarih	Senih Efendi	Ali Paşa'nın Ölümü
Kırım Tarihi	İmzasız	Kırım Tarihi
Tarih	Said Bey	Sırrı Paşa'nın Ölümü
Târih-i Sadâret-i Uzmâ	Süleyman Efendi	Kamil Paşa'nın Ölümü
Ba'zı Perâkende Eş'âr (Tarih)	Yusuf Kamil Paşa	Mustafa Paşa'nın Ölümü
Tarih	Yusuf Kamil Paşa	Yıldız hareketleri.

2.HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİNDEKİ MENSUR ESERLER

Tablo 3: Mensur Edebi Eserler

Eser Adı	**Yazar Adı**	**Sayısı**
Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'i	Abdülhak Mihrünnisa Hanım	1.devre nu:21/332-336
Makale-i Şairane	B(e) Afife Hanım	1.devre nu:42/658-662
Küçük Su	B(e) Afife Hanım	3.devre nu:17/261-265 3.devre nu:18/290-292
Aleksander Düma-zade	Elif Nazım (Ahmet Nazım) Nabizade	1.devre nu:35/550-553
Letaif-i Edebiyye	İrfani	1.devre nu:32/497-504
Kani'nin Bir Kedinin Ağzından Yazdığı Arzuhal Suretidir	Kani	1.devre nu:39/613-614
Mukaddime	Kemal Bey (Namık Kemal)	1.devre nu:47/705-706
Eser-i Kemal Bir Cevher-i Girankıymet	Kemal Bey (Namık Kemal)	3.devre nu:16/253-254 3.devre nu:17/258-261 3.devre nu:20/305-306
Letaif-i Edebiyye	Kemal Efendi	1.devre nu:32/497-504
Validemden Ebedi	Makbule Hanım ''YANYALI''	2.devre nu:1/2-7

Müfarekat		
Çamlıca	Sezai Bey ‘’SAMİPAŞAZADE’’	1.devre nu:3/40-44
Bir Düşmüş Kadın	Sezai Bey ‘’SAMİPAŞAZADE’’	1.devre nu:7/105-108
Pederinin Mezarında	Sezai Bey ‘’SAMİPAŞAZADE’’	1.devre nu:33/521-523

Tablo 4:Tercüme Mensur Edebî Eserler

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Pederinin Evine Bir Ziyaret	Akif Bey	1.devre nu:34/541-543
Tercüme-i Neşide/İstirahat-ı Vicdan	Ekrem Bey	1.devre nu:9/132-133
Maktül Peder	Halil Kemal	1.devre nu:38/604-606
Ömr-i İnsani	Halil Kemal	1.devre nu:18/282-283
Bosüe (Bossuet)-Tercüme	Mahmut Celaleddin ‘’İstanbuli’’	1.devre nu:10/154-156
Arluken Ruva	Mahmut Celaleddin ‘’İstanbuli’’	1.devre nu:47/711-712 1.devre nu:48/713-720
Misafirhane	Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa)	1.devre nu:40/626-629
Makale-Tercüme	Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa)	2.devre nu:4/50-57
Şekspir (Shakespeare) Tercüme	Nadir	1.devre nu:39/617-620

Tablo 5:Dil Bilgisi

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Kamus-ı Fransevi	Mahmud Celaleddin ‘’İstanbuli’’	1.devre nu:37/587-590

Tablo 6:Edebiyat Bilgileri

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Mübalağa Bahsi Ta’lim-i Edebiyattan	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	1.devre nu:20/305-310
Tecnis Bahsi	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	1.devre nu:21/321-327 1.devre nu:22/337-340

Tablo 7:Edebiyat Tarihi

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Çin Edebiyatı	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	1.devre nu:9/129-132

Tablo 8:Değerlendirme ve Tenkit Yazıları

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Her ‘’Hasbihal’’ İçin Bir Mülahaza	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:28/436-445
Bizim İfademiz	Mahmud Celaleddin	3.devre nu:16/243-247
Arizem	Mahmud Celaleddin	3.devre nu:19/295-298
Nev-usul/Sarf-ı Fransevi	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:31/492-493
Kemal Bey Efendi’nin	Kemal Bey (Namık Kemal)	1.devre nu:30/545-546

Tablo 9:Vecizeler

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Mülahazat-ı Hususiye	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:25/394-395 1.devre nu:27/424-425 1.devre nu:31/494-496 1.devre nu:33/526-528 1.devre nu:34/539-541 2.devre nu:1/13-14 2.devre nu:2/28-29 2.devre nu:3/47-48 2.devre nu:4/61-62 2.devre nu:5/78-80 2.devre nu:7/111-112 2.devre nu:8/128

		3.devre nu:18/284-287 3.devre nu:19/304 3.devre nu:20/316-320
Hikemiyyat	Reşid Bey	1.devre nu:26/404-405 1.devre nu:33/514-516

Tablo 10:Tercüme Vecizeler

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Ba'zı Mülahazat-ı Hikemiyye	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	1.devre u:24/370-371
Asar-ı Müterceme-i Hikemiyyelerindendir	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	3.devre nu:18/274-275
Hikemiyyat	Ekrem Bey (Recaizade Mahmut Ekrem)	3.devre nu:20/307-309
Hikemiyyat Manzum	Elif Nazım (Ahmet Nazım) Nabizade	1.devre nu:43/679-680
Mülahazat-ı Hikemiyye La Roşfukold (La Rochefoucould)	E(lif) H(a)	1.devre nu:43/679-680
Mülahazat –La Roşfukold (La Rochefoucould)	E(lif) H(a)	1.devre nu:32/505-508
Fransızcadan Mütercem Ba'zı Hikemiyyat	Mehmed Halid ''Uşakizade'' (Halid Ziya UŞAKLIGİL)	2.devre nu:13/200-201

Tablo 11:Kitap İlanı

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre, nu:13/205
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre nu:14/224
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre nu:25/400
Sevabık-ı Muarefemizden Bir Nebze	İmzasız (Hazine-i Evrak)	2.devre nu:15/225-226
Yeis	İmzasız (Hazine-i Evrak)	3.devre nu:19/303
Kitap İlanı	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:24/384
Hacle-i Nisvan	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:29/461
İlan Ederim	Mahmud Celaleddin	3.devre nu:18/288

Tablo 12:Takdim Yazısı

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Mukaddime	B(e) Afife Hanım	1.devre nu:41/649-650
Mukaddime-i Mütavazıane	B(e) Afife Hanım	3.devre nu:16/247-250
Mukaddime	Baki	1.devre nu:1/1-2
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre nu:1/3
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre nu:1/9
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	1.devre nu:15/225
İltizam-ı Hakikat	Mahmud Celaleddin ‘’İstanbuli’’	3.devre nu:16/251
Bir Cevher-i Girankıymet	Mahmud Celaleddin ‘’İstanbuli’’	3.devre nu:16/252
Bir Makale ki Şairanedir	Makbule Hanım ‘’Yanyalı’’	2.devre nu:1/2

Tablo 13:Teşekkür İlanı

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Bir Mektup	Abdülhak Hamit (Abdülhak Hamit Tarhan)	3.devre nu:18/287-288
İsimsiz	İmzasız (Hazine-i Evrak)	2.devre nu:13/201

Tablo 14:Edebi Mektup

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Mektub-ı Taziyet	Abdülhak Hamit (Abdülhak Hamit Tarhan)	1.devre nu:8/119-121
Abdülhak Hamit Beyin Kemal Bey’e Bir Mektubu	Abdülhak Hamit (Abdülhak Hamit Tarhan)	3.devre nu:17/265-271

Tablo 15:Mektup

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Nazire-i Hasbihal	Mehmed Efendi ‘’Hafız’’	1.devre nu:30/469-470
İsimsiz (mektup)	Mehmed Halid (Halid Ziya Uşaklıgil)	2.devre nu:6/87
Ümit Burnundan Bir Mektup	Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa)	1.devre nu:5/73-75
Mektup	Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa)	1.devre nu:6/81-82
Fenn-i Mektup	Nadiri Fevzi Efendi	1.devre nu:33/516-520
(Fenni)-Mektup	Nadiri Fevzi Efendi	1.devre nu:36/566-568
İsimsiz (mektup’tan Ma’bad)	Nadiri Fevzi Efendi	2.devre nu:7/110-111
Mektup	Reşid Bey	1.devre nu:29/452-456
Cennetmakarr Ziya Paşa’dan Bir Zat-ı Necib-üs Sıfata İrsal Olunan Mektup	Ziya Paşa	1.devre nu:38/594-595

Tablo 16:Biyografi

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Meşhur Tepedenli Ali Paşa’nın Tercüme-i Hali	Hüsnü	2.devre nu:4/59-61 2.devre nu:5/75-78
Onikinci Şarl’ın Sabaveti	Necip’’KİLİSLİ’’	1.devre nu:12/185-192
İbn-i Sina	Reşid Bey	1.devre nu:28/445-448
Ebu Ekber El Razı	Reşid Bey	1.devre nu:34/536-539
Timurleng	Süreyya Bey	2.devre nu:10/155-159 2.devre nu:11/164-172 2.devre nu:12/117-186 2.devre nu:13/202-206

Tablo 17:Sohbet Yazıları

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Cüz'üdanımın Mahsülü	İmzasız	3.devre nu:18/277-278
Hoca Tahsin	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:22/343-347
Müferrih Rüya Görmenin Çaresi	Münif Paşa (Mehmet Tahir Münif Paşa)	1.devre nu:3/34-38

Tablo 18:Sosyal Konulu Yazılar

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Garez	İmzasız	3.devre nu:19/301-302
Mahsusat/Millet-Ümmet	İmzasız	1.devre uu:35/557-559
Makale	Kemal Bey (Namık Kemal)	1.devre nu:15/232-234 1.devre nu:16/246-249 1.devre nu:17/260-267

Tablo 19:Tercüme Aktüalite

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Victor Hugo'nun Sekseninci Senesi	İmzasız	1.devre nu:42/666-670

Tablo 20:Tercüme Anı

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Marsilya Vebası	Ömer Suphi Bey	2.devre nu:10/147-152

Tablo 21:Tercüme Mektup

Eserin Adı	Yazarın Adı	Sayısı
Versay'dan Mektup	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:6/93-96

(Versay) Mektubu Cevabdır	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:7/109-112
(Markiz De La Krüzo) Nam-ı Zatın Prens (Lois Dükond'a) Yazdığı Cevabdır	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:39/623-624
(Markiz De La Krüzo'dan Louis Dükond'a) Yazılan Cevablardan	Mahmud Celaleddin	1.devre nu:41/655-656
Versay Mektuplarından	Mahmud Celaleddin	2.devre nu:6/92-93
Markiz De La Krüzo'dan Kont…. Yazılan Mektuplardandır	Mahmud Celaleddin	2.devre nu:17/271-272
Birinci Mektup	Münif Paşa (Mehmed Tahir Münif Paşa)	1.devre nu:41/641-647
İkinci Mektup	Münif Paşa (Mehmed Tahir Münif Paşa)	2.devre nu:1/7-11
Üçüncü Mektup	Münif Paşa (Mehmed Tahir Münif Paşa)	2.devre nu:2/17-20

Tablo 22:Tercüme Sohbet

Eserin Adı	**Yazarın Adı**	**Sayısı**
Fransa Meşahir-i Üdebasından Maselyon'un ''Vicdan'' Ünvanı Makalesinin Tercümesidir	Cafer	1.devre nu:20/318
Muhabbet-i Vataniyye	Hüseyin Hulki	1.devre nu:45/693-695
Evvel-i Tufuliyyet ve Vakt-i Şeyhuhet	İmzasız	1.devre nu:13/201-202
Hayatın Şerefine Dair Amerikalıların Tertip Etmiş Oldukları Bir Kıt'a-i Manzum (Marseliz)'in Neşren Tercümesi	Münif Paşa	2.devre nu:6/82-83
Esna-yı Nevm/Vaziyyeti Mahsusa	Reşid Bey	1.devre nu:31/490-491

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİ'NDEKİ EDEBÎ YAZILARIN YAPI VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ

1. ŞİİRLER

1.1.BEYİTLER (MÜFRETLER)

Hazine-i Evrak dergisi eski gelenekten tam olarak kopamamış olsa da yeniliklere açık ve yeniliklerde öncü olmak isteyen bir dergi olduğunu tercih ettiği edebî türlerde göstermiştir. Dergide yer alan bağımsız olarak kendine yer edinmiş beyitleri incelediğimizde yazarlar tek beyitle dahi olsa dergide söz sahibi olmaya çalışmışlardır. Bununla birlikte Divan şiirinden gelen bireysel konulu şiirlerden de vazgeçememişlerdir. Dönemin tarihsel özelliklerine baktığımızda da (1881-1886) tam bir geçiş döneminin ve geçmişle gelecek arasında bir sanat inşa etme çalışmalarının en somut örneklerini de bu şiirlerde görürüz.

Hazine-i Evrak 'ta münferit altı adet beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerde ağırlıklı olarak bireysel konular dikkati çekmekle birlikte toplumsal konular da yer almaktadır. Toplumsal mesaj içeren beyitlerin de siyasi konulara değinmediğini insan ve ahlak odaklı öğütlere yer verdiğini görmekteyiz. Safvet Bey ve Reşad Bey'in de ortak yazdıkları bir beyit dikkati çekmektedir. Yusuf Kamil Paşa'ya atfedilen bir beyitle ilgili de dipnot olarak o beytin Sami Paşa'ya da ait olabileceği ifade edilmiştir.

1.2. ÇEVİRİ ŞİİRLER

Hazine-i Evrak çeviriler açısından döneminin özelliği gereği yüzünü Batı'ya dönmüş bir dergidir. Bundan dolayı da Mehmet Rıfat Bey ve Feyzi Efendi dışında Doğu'dan yapılmış çeviriler dergide yer bulamamıştır. Bunun yanında Ekrem Bey ve Şinasi'nin La Fonten'den çevirdikleri fabllara

fazlaca yer verilmiştir. Said Bey'in Fransızcadan yaptığı tercümeye yer verilse de kimden tercüme edildiğine dair bilgi verilmemiştir. Fabllar ise mesnevi tarzında dilimize aktarılmıştır. Dergideki yirmi iki çeviriden sadece ikisi Doğu'ya ait olmakla birlikte kalanları Batı edebiyatındandır.

Ekrem Bey'in Victor Hugo'dan çevirdiği eser ise bireysel konuludur. Sarmal kafiye düzeninin daha serbest kullanıldığı bu şiirde serbest şiire doğru bir hareketin izleri de sezilir. Fabl çevirilerinde mesnevi nazım şeklinin tercih edildiği Cafer'in *Palamut ile Balkabağı* ve Şinasi'nin *Ölüm ile Oduncu* çevirilerinde ise çapraz kafiye düzeninin kullanıldığı görülmektedir. Ekrem Bey'in belirtmediği bir yazardan ve Lamartine 'den yaptıkları çevirilerde ise İslami literatüre uygunluğun sağlandığı dikkati çekmektedir. Öyle ki bu şiirleri okuduğunuzda Batılı Hristiyan bir yazardan değil de Müslüman bir yazardan tercüme edildiği zannedilebilir. Mehmet Rıfat Bey'in çevirdiği *Na't-ı Nebi'*de kaside nazım şekli kullanılmış olup son beyitte çevirmen kendi mahlasını da zikretmiştir. İmzasız Jean JacguesRousseau çevirisinde de dörtlükler ve çapraz kafiye kullanılmıştır.

1.3.GAZEL

*Hazine-i Evrak Dergisi'*nde kırk bir adet gazel formunda şiir yer almaktadır. Konu ve biçim olarak genellikle klasik şiirden kopamamış olmakla birlikte yeni arayışlar da göze çarpmaktadır. Aruzun daha kısa kalıplarının kullanıldığı ve gazelden daha uzun ve bölümler halinde şiirlerin dergide yer aldığını görmekteyiz. Kadın sanatçıların Zehrünnisa Begüm haricinde şiirlerinde mahlas kullanmadıkları da göze çarpmaktadır. Erkek şairlerin ise tamamı şiirlerinde mahlas kullanmışlardır.

Fuad Bey manzumesinde aruzun kısa kalıplarını kullanmıştır ve şiirini beş bölüm halinde yazmıştır.

Kazım Paşa'nın*Manzume* başlığıyla yer alan şiirinin biçim olarak kaside uzunluğunda olmasına rağmen konu olarak gazele benzediğini görmekteyiz.

Raşid Efendi'nin gazeli ise konu olarak en dikkate değer gazeldir. Özel bir başlık kullanmayıp nazım biçimini başlık olarak seçmesi ve gazel formunda yazılmış olmasına rağmen Avrupa güzellerinin isteklerini ele alması ve ironik bir şekilde Batılı yaşam tarzına eleştiride bulunması bu şiiri diğerlerinden ayırır. Ayrıca komisyon, fakfon, balkon, pardon gibi kelimelere yer vermesi de önem arz etmektedir.

Dergideki gazellerden birine "*Şiire Müteallik Bir Eser*" şeklinde özel başlık konulması da dikkate değerdir.

1.3. KASİDE

Hazine-i Evrak Dergisi'nde sekiz adet kaside nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır. Bu şiirler hem nazım şekli hem de konuları gereği klasik edebiyatın izlerini taşımaktadırlar. Bedri Bey ve Hikmet Bey'in karşılıklı yazdıkları münacaat ise kayda değerdir. Konusu itibariyle kaside sayılabilecek bu eserin uzunluğu ve mısralarının dizilişiyle tercii bende benzediği de görülür lakin konusu gereği kaside alt başlığında değerlendirdik. İns Çelebi'nin *Tarif-i Nef'i* şiirinde uzunluk kasideyi andırmaktadır ve konu olarak da övgü içermektedir lakin aruzun kısa kalıpları kullanılmıştır. Yine konusu gereği o şiiri de kasideler bölümünde ele aldık.

1.4. LÜGAZ

Hazine-i Evrak 'ta Leyla Hanım'a ait bireysel konulu bir lügaz ve yazarı belirtilmemiş bir muamma bulunmaktadır. Lügaz dokuz beyitten oluşur ve her beyti kendi arasında kafiyelenmiştir. Klasik lügazlarda olduğu

gibi buldurulmaya çalışılan kavramın özellikleri şiirde sezdirilmiştir ve "kimdir ol" ifadesiyle başlamıştır.

Muamma ise on üç beyitten oluşur ve her beyti yine kendi arasında kafiyelenir. Leyla Hanım'ın lügazine göre daha sade bir dille yazılmıştır.

1.5. MESNEVİ

Hazine-i Evrak 'ta sekiz adet mesnevi nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır. Lakin bu mesneviler klasik mesnevi formundan oldukça uzaklaşmışlardır. Öncelikle bu şiirler klasik mesneviden daha kısa yazılmışlardır. Çeviri fabllarda da bu nazım şekli kullanılmıştır. Şinasi ve Ekrem Bey'in fabl çevirileri de mesnevi tarzında yazılmışsa da en genel anlamında konu olarak mesneviden ayrılır. Mesnevinin biçimsel özellikleri çeviriyi de kolaylaştırdığı için bu nazım biçimini tercih ettiklerini söylemek doğru olur.

Ayrıca mesnevi tarzında yazılan şiirlere özel başlık konduğunu da görmekteyiz. Hatta mesnevi başlığıyla herhangi bir şiir dergide yer almamıştır. Abdülhak Hamit'in Hikâye isimli şiiri ise mesnevinin manzum hikâyeye ve mensur hikâyeye dönüşümü açısından bir ara form görünümündedir.

Şinasi'nin *Tenasüh Hikâyesi* ise konusu itibariyle mesneviden tamamen uzak olmakla birlikte biçimsel olarak mesnevi tarzındadır. Bu hikâyede eleştirel bir dille yapma bir filozofun başından geçen bir olay anlatılmıştır.

Bunlarla birlikte mesnevi tarzındaki şiirlerde klasik mesneviden kopuş seçilen konularla gerçekleşmiştir. Şiirlerin tamamında klasik mesnevilerin aksine bağımsız konular işlenmiştir.

1.6. MUSAMMAT

Dergide on dokuz adet musammat dediğimiz ikiden daha fazla mısradan oluşmuş nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin çoğunluğu da kıt'adır. Şairler düşüncelerini daha rahat ifade etmek için mısra sayısını artırmışlardır. Bazı ünlü şairlerin ise daha uzun şiirler yerine kısa tek bir dörtlükle dahi olsa dergide yer almaları sağlanmıştır. Ekrem Bey ve Said Bey'e bu mecrada oldukça fazla yer ayrılmıştır.

Ekrem Bey'in *Tahalif-i Hissiyat* şiiri altı mısradan oluşmuştur lakin bu şiire klasik bir müseddes diyemeyiz zira kafiyelenişi klasik müseddesten çok farklıdır. Klasik müseddeste ilk bentte her mısra kendi arasında kafiyelenir ancak bu şiirde ikişer mısra yan yana olmak koşuluyla bir altılı dize oluşturulmuş ve çapraz kafiye düzeni kullanılmıştır.

Musammatlar kısmında ele aldığımız kıt'alar ise klasik şiirdeki kıt'adan oldukça farklıdır. Başlık olarak Kıt'a atılmış olsa bile tek dörtlükten oluştuğu ve aruzun ahrep kalıbıyla yazılığı için rubaiyi andırmaktadır.

1.7. NAZİRE

*Hazine-i Evrak'*ta kırk altı adet nazire bulunmaktadır. Bunlardan on dokuz adedi Recaizade Mahmut Ekrem'in Bülbül redifli şiirine yazılmış nazirelerdir. Bülbül şiirine Abdülhak Hamit Tarhan kız kardeşi Abdülhak Mihrünnisa Hanım ve Münif Paşa gibi dönemin dikkat çekici isimleri nazireler yazmıştır. Bunun yanında *Hazine-i Evrak* dergisinin kurucusu Mahmut Celalettin de bu şiire yazdığı bir nazireyle dergide yer almıştır. *Nazire-i Vakt* ismiyle dergide yer bulmuş bir şiirin şairi de kimin şiirine nazire olması için yazıldığı da belirtilmemiştir. Feyzi Efendi'nin "Yoktur" redifli gazeline iki nazire yazılsa da birinin yazanı yine belirtilmemiştir. İki adet de Münif Paşa'nın *Vatan* gazeline yazılan nazire dergide yer bulmuştur.

Sırrı Paşa'nın "içre ve geçer" redifli şiirlerine yazılmış nazireler de mevcuttur. Bunlar dönemin çağdaş isimleridir ancak dergide Nedim'e yazılmış Şakir Efendi'ye ait bir nazire de bulunmaktadır. Bunların dışında kalan nazirelerin kimin şiirine nazire yazıldığı belirtilmemiştir. Dergide yer alan nazirelerin bir tanesi tahmis edilmiştir ve bir tanesi de sadece iki beyit şeklinde yazılmıştır. Bunun dışında kalan bütün şiirler klasik gazel biçiminde kaleme alındığı görülmüştür.

1.8. SERBEST ŞİİRLER

Hazine-i Evrak 'ta günümüzdeki anlamıyla kullanamasak da dönemine göre serbest diyebileceğimiz kırk beş adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden önemli bir kısmı da dönemin öncü isimlerinden Abdülhak Hamit ve Ekrem Beyefendi'ye aittir bunun yanında daha az tanınan şairler de bu yönde şiirlere imza atmışlardır. Onlara ait şiirleri de belli bir kategoriye dâhil edip sınıflamaya imkân yoktur. Bazen bir beyitle bazen bir tek bir dörtlükle sanat yapmaktan ziyade düşüncelerinin ifade aracı olarak şiiri görüp klasik şiirin kalıplarından kurtulmak istemişlerdir. Zaten *Hazine-i Evrak* bir geçiş dönemi dergisi olma özelliğini bünyesinde barındırdığı şiirlerle kazanmıştır. Abdülhak Hamit Tarhan'ın şiirlerinde düzyazıya biraz daha yaklaşıldığını görürüz. Zaten onun şiiri Batılı nazım biçimi formlarını denemesi açısından tam bir köprü vazifesi görmektedir. Dergide yer alan şiirinden *Ziyaret, Bir Vaize Bir Mevize, Mazi Yolcusuna Ati Yolu, Bir Böcek Yahut Cemiyet-i Beşeriye, Lahika*, şiirleri didaktik, dini ve toplumsal konularda yazılmakla birlikte diğer şiirlerde bireysellik ön plandadır. Nazım biçimi olarak da tutarlı bir tutum gözlenmediğinden belli bir sınıflama yapmak zordur lakin Divan şiiri nazım biçimlerinden ciddi bir kopuş da söz konusudur. Ekrem Beyefendi'nin şiirleri ise ikişer, dörder ve altışar mısra olarak dergide yer bulduğundan belli bir nazım biçimi şeklinde sınıflamak

yine zordur. Onun şiirlerinde konu olarak toplumsallık ve öğreticilik ağır basmaktadır.

Serbest şiir kategorisinde asıl dikkati çeken iki şiirden biri imzasız ve biri E(lif) Nazım imzasıyla yer bulmuş *Tarz-ı Cedit* başlığıyla karşımıza çıkan şiirlerdir. İmzasız şiirde belli bir kafiye örgüsü kullanılmamıştır ve mısralardaki hece sayıları da birbirinden farklıdır. E(lif) Nazım'a ait olan Tarz-ı Cedit şiirinde ise ababb-x şeklinde kafiyelenmiş ve bölümler halinde her bölüme bir numara verilmek suretiyle yazılmıştır. Bu şiir bireysel konuludur.

Bunların dışında *Letaif-i Edebiyye* isimli iki şairin muhaveresi şeklinde yazılmış şiir dikkati çekmektedir. Bu şiirde dil meselesi üzerine iki şair görüşlerini dile getirmektedir. Bu şiirde dilin Türkçeleşmesini isteyen ve buna karşı çıkan iki şair muhavere yapmaktadır. Dilde sadeleşme yolunda dile getirdiği düşünceler ve Türk ve Türkçe kavramını kullanması dönemi için devrim niteliği taşımaktadır.

Serbest olarak tasnif ettiğimi şiirlerde serbest müstezatın daha serbest olarak kullanıldığını görmekteyiz ayrıca da dil olarak bu kategorideki şiirlerin daha sade oldukları dikkati çekmektedir.

Ayrıca bu kategoride incelediğimiz şiirlerin bölümler halinde yazıldığı ve her bölümün de kendi içinde farklı bir konuyu işlediği görülmektedir. Abdülhak Hamit'in *Bedihe* şiiri sekiz bölümden oluşur bölümlerdeki mısra sayısı git gide artar ve her bölümde konu değişir.

Bahsi geçen şiirler dışında kalan şiirler bireysel konulu ve şekil açısından da çok farklı özellikler taşımamaktadırlar.

1.9. TARİH

Tarih kategorisinde ele aldığımız şiirler klasik şiirdeki tarih düşme geleneğiyle yazılmış şiirler ve gerçek manada tarih anlatısı niteliği taşıyan şiirler olarak ikiye ayrılabilir. Bu şiirlerden ilki Mustafa Paşa'nın vefatı üzerine Yusuf Kamil Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Diğer şiirde Leyla Hanım'a aittir ve padişaha övgü amacıyla yazılmıştır. Asıl dikkati çeken şiir Kırım Tarihi isimli şiirdir. İkinci devrede birinci sayıdan on üçüncü sayıya kadar devam eder ve şiirin yazanı da dergide belirtilmemiştir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu şiirde *Kırım Tarihi* resmi belge niteliğinde anlatılmıştır. Diğer tarih başlığıyla yazılan şiirlerde çeşitli devlet adamları övülmüş ve ölümleri üzerine de tarih düşülmüştür. Bu şiirler klasik şiirdeki kaside formundadır.

Hazine-i Evrak 1881-1886 yılları arasında çıkmış olup Tanzimat Dönemi Edebiyatı'nın özelliklerini yansıtması bakımından önemli bir dergidir. Dergide eski gelenekten tam olarak kopulamadığını ama yeni bir edebiyat oluşturmak için de zemin hazırlandığını görüyoruz. Edebiyat gibi toplumun genel kültürünü yansıtan sanat dallarında değişimin zor ve uzun bir süreç gerektirdiği aşikârdır. Bu yüzden de *Hazine-i Evrak*'ta bu geçiş döneminin tüm özellikleri karşımıza çıkmaktadır. Şairler bir yandan gazel ve nazireler yazmaya devam ederken bir yandan serbest müstezatı denedikleri ve şiirde arayış içinde oldukları gözlenmektedir. Batı edebiyatından öğrenilen uzun mısraların şiire girmeye başladığı ve şiirin sadeleşmesi yolunda da ilk adımların atıldığını görüyoruz.

Şiirleri konu olarak değerlendirdiğimizde de bireysel konuların(aşk, ayrılık, kadın, hayatın karşısından insan, acı dolu hikâyeler) ağır bastığı bundan sonra ise dini-didaktik-ahlaki ve sosyal konulu şiirlerin geldiğini görmekteyiz. Bu dergide çok sert bir dille eleştiri yapılamadığı ve gür bir sesle vatan, hürriyet gibi konulara yer verilemediği de dikkati çekmektedir.

Yazar kadrosu bakımından oldukça zengindir ve Şinasi, Abdülhak Hamit, Ekrem Bey, Namık Kemal gibi önemli isimlerin dergide yer bulması derginin önemini de artırmaktadır. Bunların yanında Sırrı Paşa, Münif Paşa gibi devlet adamlarının da dergide yer edinmesi önem arz etmektedir. Kadın sanatçılara yer vermesi de derginin ayrı bir özelliğidir. Leyla Hanım, Abdülhak Mihrünnisa Hanım, Zehrünnisa Begüm, Fitnat Hanım, Makbule Hanım, B. Afife Hanım gibi kadın sanatçılar dergide eserlerini yayımlamışlardır.

Hazine-i Evrak geçiş dönemi dergisi özelliğini seçtiği şiirlerde kullanılan nazım biçimleriyle ve yenileşmeye yüz tutan konularıyla göstermiş olsa da aruz vezni hâkimiyetini sürdürmektedir ve dergide yer alan şiirlerin tamamı aruzla yazılmıştır.

Hazine-i Evrak dergisindeki şiirlerin temalarına göre sınıflandırılması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

2. HAZİNE-İ EVRAK 'TA MENSUR EDEBÎ ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. MENSUR ESERLER

Hazine-i Evrak'ta on üç adet mensur eser yer almaktadır. Bu yazıları tür olarak net bir sınıflamaya tabi tutmak biraz zordur zira öykü ile anı, anı ile gezi yazısı iç içe anlatılmış gibidir. Bu yazılardan Afife Hanım'ın *Küçük Su* ve Sezai Bey'in*Çamlıca* isimli yazıları anlatılan mekânların tasviriyle birlikte bir hikâyeyi de içinde barındıran yazılardır. Hatta bu yazılarda tahkiye daha ağır basar. Abdülhak Mihrünnisa'nın Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'i, Makbule Hanım'ın *Validemden Ebedi Müfarekat*, Sezai Bey'in *Bir Düşmüş Kadın* ve *Pederimin Mezarında* isimli eserleriyse dönemin edebî anlayışı gereği oldukça romantik bir yaklaşımla yazılmış kısa öykülerdir. Lakin yine de bu eserlere tam anlamıyla öykü demek de oldukça

zordur. Kani'nin *Bir Kedinin Ağzından Yazdığı Arzuhal Suretidir* başlıklı yazısı ise yine tahkiyenin ağır bastığı lakin fabl türünden etkilenilerek yazıldığı da dikkati çekmektedir. Hatta bu yazıya düz yazı şeklinde bir fabl da diyebiliriz. Nabizade Nazım'ın "Alexander Duma-Zade", İrfani'nin *Letaif-i Edebiyye*, Namık Kemal'in *Mukaddime* ve "Eser-i Kemal", Kemal Efendi'nin *Letaif-i Edebiyye* gibi yazıları ise edebî değerlendirme yazılarından sayılabilir. Namık Kemal, *Eser-i Kemal* adlı eserinde seçtiği beyitlerin açıklamasını yapar. İrfani ve Kemal Efendi'ye ait Letaif-i Edebiyelerde de her iki yazarın şiir dili, şiirin konusu ve biçimi gibi edebî konularda söyleşi şeklinde karşılıklı ifadelerle görüşlerini bildirdiklerini görürüz. Burada (A) diye bahsedilen İrfan Efendi'dir. Osmanlı Türkçesin'den İrfan kelimesi ayınla yazıldığı için biz de A şeklinde çevirdik. Bu Letaif-i Edebiyeler şiir bilgisi açısından dile getirdiği düşüncelerle oldukça önem arz etmekte ve daha derinlikli çalışmaları da hak etmektedirler.

2.2. TERCÜME MENSUR ESERLER

Hazine-i Evrak'ta dokuz adet tercüme mensur eser bulunmaktadır ve bunların tamamı Batı edebiyatından yapılmış çevirilerdir. Akif Bey'in Şatobiryan'dan yaptığı *Pederimin Evine Bir Ziyaret* başlıklı çevirisi tahkiyenin ağırlıklı hissedilmesi dolayısıyla bir öyküyü andırmaktadır. Bu çeviride Batı edebiyatından gelecek olan her metne ne kadar değer verildiğini de görmek mümkündür. Recaizade Ekrem'e ait olan *Tercüme-i Neşide* adlı eser bir deneme çevirisini andırmakta ve felsefi bir metin olmaya da yakın bir eserdir. Bu özellikleriyle didaktik bir nitelik de kazanmıştır. Mahmut Celalettin'in Bousset'ten yaptığı tercüme yazarın ölüm döşeğindeki halini anlatır, bu çeviri anı-öykü sayılabilir. Halil Kemal'e ait *Maktül Peder* ve *Ömr-i İnsanî* adlı çeviriler ise birer öykü çevirisini andırmakla birlikte deneme gibi de algılanabilmektedir. *Maktül*

*Peder'in*yazarının Jan Vilyım olduğu da belirtilir. Münif Paşa'ya ait olan iki çeviriden biri olan *Misafirhane* Batı kültüründe bir misafirhanenin nasıl olduğunu betimler. Diğer çevirisi de serbest konulu bir denemedir.

Tercüme mensur eserlerde belki de karşımıza çıkan en önemli eser Nadir'in Şekspir 'den yapmış olduğu Hamlet çevirileridir. Bu çeviriler edebiyatımızdaki ilk Hamlet çevirisi olarak tarihe geçmiştir. Bu çeviride oyunun tamamı değil belli bir bölümü yer almaktadır. Özellikle kralın öldürüldüğü kısma dergide yer verilmemiştir.

2.3. DİL BİLGİSİ

Dil bilgisi türünde *Hazine-i Evrak* 'ta Mahmut Celalettin'in yazmış olduğu *Kamus-ı Fransevî* adlı yazı yer almaktadır. Yazıda Fransızca dil bilgisi kurallarından bahsedilmek yerine o dönemde çıkan bu isimle yayımlanan kitap değerlendirilir ve bu kitabın yayın hayatımıza olan katkılarından bahsedilir. Bu yazı belirtilen sebeplerle bir değerlendirme yazısı sayılabilir. Yazıda belirtilmemekle birlikte bahsi geçen *Kâmus-ı Fransevî'* nin Şemsettin Sami'ye ait olduğu söylenebilir.

2.4. EDEBİYAT BİLGİLERİ

Hazine-i Evrak'ta edebiyat bilgileri anlamında iki yazı karşımıza çıkar ve bu iki yazı da Recaizade Mahmut Ekrem'e ait olan yazılardır. Bu iki yazı *Mübalağa ve Tecnis Bahsi* başlıklarıyla dergide yer alırlar ve daha sonra *Talim-i Edebiyat'a* da dâhil edilirler.

2.5. EDEBİYAT TARİHİ

Edebiyat tarihi alanında karşımıza *Çin Edebiyatı*başlıklı bir çeviri yazı çıkar. Çevirmeni Mahmut Celalettin'dir ve bu yazıyı Çinli yazar Leh An'ın Fransızca tercümesinden çevirdiğini dile getirir. Bu yazıda

dönemdeki Çin edebiyatı ve yazarları hakkında kısaca bilgi verilir. Yazıda şiirlerden örnek konulacağı dile getirilse de şiirlere dergide rastlayamadık.

2.6. DEĞERLENDİRME VE TENKİT YAZILARI

Bu tasnifte karşımıza çıkan en önemli yazı Mahmut Celalettin'e aittir. Mahmut Celalettin Recaizade Mahmut Ekrem'in *Hasbihal* adlı şiirine yazılan nazireleri uzun uzun değerlendirdiği bir yazı kaleme almıştır. Bu yazı şiir eleştirisi bakımından büyük önem taşımaktadır. *Her Hasbihal için Bir Mülahaza* başlıklı yazıda şiirler gerekirse beyitler halinde ele alınmış ve eleştirilmiştir. Bu yazı dışında yine Mahmut Celalettin'e ait üç yazı karşımıza çıkar ve bu üç yazıdan ikisi yazarın kendisi ve dergiciliği, dergi çıkarmakta yaşadığı zorluklar ve dönemin şartları gereği derginin çıkışının gecikmesiyle ilgili durumlar izah edilir. *Sarf-ı Fransevî*başlıklı yazıda ise Hüseyin Hasib Efendi'ye ait olduğu söylenen *Nev-Usül Sarf-ı Fransevî* adlı eserin değerlendirmesi yapılır ve bu eserinden dolayı yazar tebrik edilir. Bu eserin alanında büyük bir boşluğu doldurduğu ifade edilir.

2.7. VECİZELER

Hazine-i Evrak'ta*Mülahazat-i Hususiyye* ve *Hikemiyyat* şeklinde vecizeler ve tercüme vecizelere sıkça yer verilmiştir. Bunlardan *Mülahazat-ı Hususiyye* başlıklı olanların yazarı Mahmut Celalettin'dir. Bazıları çeviri gibi algılansa da çeviri olduğu belirtilmemiştir. *Hikemiyyât* başlıklı özlü sözler de Reşid Bey'e aittir. Bunların yanında Recaizade Mahmut Ekrem'in, Nabizade Nazım'ın, E.H. diye imzası bulunan yazarın ve Halid Ziya Uşaklıgil'in de dergide çeviri vecizeleri yer almaktadır. Bu vecizeler tercüme edilirken hikmetli söz oldukları belirtilmiştir. Vecizelerin konusu çok geniştir: askerlik, evlilik, ahlak, aşk, sevgi, kadın, devlet, hürriyet gibi konularda vecizeler karşımıza çıkmaktadır.

2.8. MEKTUPLAR

Dergide yer alan telif edebî mektuplar Abdülhak Hamit'e aittir. Bunlardan ilki Sami Paşa'nın ölümü üzerine onun yakınlarından birine yazılmış zatın vefatından duyulan üzüntüyü gayet romantik bir üslupla dile getiren taziye mektubudur. Diğer mektup da Abdülhak Hamit'ten Namık Kemal'e yazılan edebî içerikli bir mektuptur. Dergide bunların dışında yer alan dokuz adet daha mektup bulunmaktadır lakin bu mektuplar konuları itibariyle edebî nitelikten biraz uzaktırlar bu yüzden de değerlendirmelerini yapmadık. Sadece tabloda yazıları ve derginin kaçıncı sayısında geçtiklerini yazdık.

Hazine-i Evrak telif edebî mektup açısından zengin olmasa da tercüme edebî mektup açısından oldukça zengindir. Mahmut Celalettin'e ait altı adet, Münif Paşa'ya aitse üç adet tercüme mektup dergide yer almaktadır. İlk mektup veremli bir kızın babasına yazdığı mektuptur. Bu mektupta kızın ölüm korkusunu babasına izahı dikkat çekici bir üslupla aktarılmıştır. Babasının kızına mektubu da derginin bir sonraki sayısında verilmiştir. Bu cevapta baba kızına dua etmek için kiliseye gider. Oradaki düşüncelerini ve üzüntüsünü anlatır. Ölüm karşısında insanın çaresizliği ve genç bir insanın ölümüne karşı duyulan sitem bu iki mektubun ana temasını oluşturur. Bu mektupların devamı derginin ikinci devresinde altıncı sayıda tekrar karşımıza çıkar. Her iki mektubun da kimden çevrildiği belirtilmemiştir. Yine Mahmut Celalettin "(Markiz De La Krüzo) Nam Zatın Prens (Louis Dükond'a) Yazdığı Cevabdır" başlığıyla iki mektubun çevirisini yayımlar. Bu başlıkla yayımlanan üç mektupta gündelik hayat ve aşk gibi konular romantik bir üslupla dile getirilir. Münif Paşa'ya ait olan mektuplarsa "Fransa Üdebası'ndan Russo'nun Şehirden Uzak Bir Sayfiyede Bulunduğu Esnada Bir Validenin Rica Etmesiyle Ders Vermeye Başladığı Güzel Kıza Alaka ve Muhabbetini Müşar-ı Meşhur Mektuplardan"

başlığıyla ve üç mektup şeklinde yayımlanmıştır. Bu mektupların teması aşk ve kadın olmakla birlikte sade bir dil kullanılarak tercüme edilmesi de dikkati çekmektedir. Tercüme mektuplarda bizi ilgilendiren en önemli özellik ruh betimlemelerinin ve aşk temasının yoğunluğudur. Bu mektuplar bize Tanzimat ilk dönem eserlerindeki romantizmi hatırlatmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNCELENEN METİNLERİN ÇEVİRİ YAZISI

1.HAZİNE-İ EVRAK DERGİSİNDE YER ALAN ŞİİRLER

1.1.BEYİTLER(MÜFRETLER)

Bir Zatın **[1. devre Nu: 35/550]**
Destâ-âviz mihnetle gelir ya tuhfe-i gamla
Usandım (ruz-u şeb) ümmid-i şedd leyl-i neharımdan

Meşhur Kemal Beyefendi Hazretlerinin **[2. devre Nu: 19/ 292]**
Gönlüme ahvali halkın rahatı etti haram
Olmasın tımarhane âkile Ya Rab makam

Beyit **[1.devre, nu:36/565]**
Leyla Hanım
İltifât eylese erbâb-ı şekâya germi
Sü'edâdan sayılırdı koca arved-i pelîd.

Nevres Paşa Merhûmun **[1.devre, nu:40/636]**

Sehâb-ı zülfünü ref'et görünsün mah-veş rûyun
Seni ey mâhitâbânım görenler ây desin düşsün

Reşâd Bey-Safvet Bey
Beyit **[1.devre, nu:35/559]**

Ol mesihâ-demsin ey hûri sıfat her an sensin
(Safvet Bey) muahhar söylenilmiş
Bir nigâhın bin dili ifnâ eder ihyâ eder (Reşâd Bey) mukaddem söylenilmiş

Yusuf Kamil Paşa
Beyit[1.devre, nu:23/363-365]

Hükûmet hikmet ile müşterekdir

Vezir olan hakîm olmak gerekdir

1.2.ÇEVİRİ ŞİİRLER

A

Ekrem Beyefendi Hazretlerinin [1. devre, nu:2/20-23]
Ağustos Böceğiyle Karınca
İş edip kendine ahenk ile zevk eylemeyi
Yazı beyhûde geçirmiş ağustos böceği
Geldi birdenbire vaktâ ki zaman ser-i mâ
Başladı kaht u gâlâ olmağa dehşet-fermâ
Ne örümcek kurusu var ne de bir sivrisinek
Yok idi hâsılı bir habbecik olsun yiyecek
Şiddet-i cû' ile bî-çare ezildi yitti
Komşusu mûra gidip hâlini i'lâm etti
Sal âtiye kadar ilmeğe sedd-i ramak
Bir iki habbe ödünç istedi çok yalvararak
Dedi ki: hem de hulûl etmeden ol mevsim
Me'a fazla ödemek üzre size söz veririm
Etmemiş adet ödünç vermeyi bir kimseye mûr
Kendisinde bu idi var ise bir parça kusûr
Bu cihetle böceğe sordu ki: Vakt-i germâ
Ne idi meşgaleniz bilsek olur mu acabâ?
Böcek
Bâri ma'zur görün eylediniz çünkü suâl
Şevkle türkü çağırmaktı işim ruz u leyâl
Karınca
İşiniz çünkü tagannîmiş efendim o zaman
Durmayıp şimdi de raks eyleyiniz bâri hemân
B
Karga İle Tilki
Bir dıraht üstüne çıkıp karga
Peynire çalmak istiyordu gâga*
Bunu bir tilki görmesiyle hemen
Attı zîr-i dırahta hırs ile can
Edip evvel edeple arzı-ı selam
Şu zemin üzre etti feth-i kelam
Barekallah ne hoş likânız var
Ne kadar da güzel edânız var
O letâfet o yâl ü bâl o hırâm
Koymadı bendenizde hiç âram

- Beyit şu suretle dahi ifade edilebilir.

Bir dıraht üzre bir gurûb-ı kebir
Gagasında tutardı bir peynir

Mütenâsipse nağmenizde eğer
Şöhret-i zâtınız hümâyı geçer
İsmi var cismi yok geçen ankâ
Kendinizmiş demek olur hakkâ
Karga bu sözleri işittikçe
Oldu bî-hoş neş'e gittikçe
Eylemek için biraz nağmekârî
Eyleyince küşâde minkârı
Etti peynir zemin hud-â-yı-câ
Tilki maksûda erdi bad-ı hevâ
Onu evvelce afiyetle yedi
Sonra döndü gurâba şöyle dedi:
"Ey benim gönlü saf efendiciğim
Ol ma'lumunuz şu hâlet kim
Semere vermese müdâhane-ger
Dalkavuklar nasıl taayyüş eder
Size gelse gerek bu ders ahsen
Gaganızdan düşen peynirden
Hileyi anlayıp zavallı gurab
Oldu düçâr infi'âl-ü hicâb
Ba'dezîn ihtiyâta azmetti
Lâkin elden şikârı da gitti (La Fontaine)

Ekrem Bey Efendi Hazretlerinindir **[1. devre, Nu:3/ 38-40]**
Ey şâm-ı garîb edâ-yı sâkin
Ey zemzeme-i hurûş-u deryâ
Ey pertev-i mihr-ü mağrib ârâ
Ey nur ki zıll olan makârân
Dil-i nâtıka dân hâlinizdir
Fikret-zede-i mea'linizdir
Ey nakş- ı safaâ şukûfe-i ter
Ey cûy-ı çemen güzîn-i cârî
Ey zulmet-i şeb sukût-u târî
Ey tahlistan-ı rûh perveri
Dil-i nâtıkadân hâlinizdir
Fikret zede-i ma'linizdir
Ey gâliye sâ nesîm-i gülşen
Ey serv-i garîb vahdet-i âbîn
Ey bülbül-ü bî-nevâ gam-gîn
Ey kûh-u bülend dehşet-i efgen
Dil-i nâtıka dân hâlinizdir
Fikret zede-i ma'linizdir

Ey nakş-u nigâr seng-i meksûr
Ey makbere-i hazîn-i tenhâ
Ey hâk-i mezâd-ı ‘ibret efzâ
Ma’nâlarınız kalır mı mestûr
Dil-i nâtıka dân hâlinizdir
Fikret zede-i ma’linizdir
Ey sırr sen dil-pezîr-ü dilber
Ey hâr ki sanki aşk-i fetân
Etmiş seni goncaya nigeh-bân
Ey hande nisâr-ı necm ü ezher
Dil-i nâtıka dân hâlinizdir
Fikret zede-i ma’linizdir

Victor Hugo mea’len tercümedir
Gördüm oturur çemende cânân
Zülfü dağınıktı pâyi üryân
Sandım ki peridir ol semenber
Sordum ki: Gelir misin beraber
Baktı yine bir yaman nazarla
Bir hâlet-i infiâl eserle
Ülfet demidir –dedim- aman bu
Gülgeşt edelim gel ey perî-ru
Tahrîk-i kadem kılıp nihânî
Etti yine bir nigâh-ı sânî
Aldı onu bir tefekkür ol ân
Bülbüller öterdi şâd-u ferhân
Okşardı kenar-ı bağı cûlar
Gördüm geliyor o mâh peyker
Çeşmin kapamış saçıyla ammâ
Olmakta tebessümü hüveydâ

(Efsane) **[1. devre, nu:4/ 54-56]**
Meşe ile Saz
Ekrem Beyefendi Hazretlerinindir
Saza bir gün bakar da der ki meşe
-Nice razı olursunuz bu işe?
Nedir o incecik elif kâmet
O zayıf el o sâk-ı bî-kuvvet
Zulm-ü tâli’den iştikâ her bar
Etseniz ger vücûhla yeri var
Konsa bir kuşcağız gelip farazâ
Size bir bar olur tuvân fersâ
Nîm bir rüzgâra karşı hemân

Zamm olur kaddiniz misal-i kemân
Bense her rüzgâra bî-pervâ
Koyarım karşı kûh-ı kâf asâ
Size nispet nesîm-i ber sarsar
Bana sarsar demek nesim-i ber seher
Yetişip cây-gâh-ı sayemde
Ger bulunsa yediniz himayemde
Her beladan olurdunuz me'mun
Bilmem ama ne hikmete makrûn
Maksât-ı re'siniz olur ekser
Fırtına uğrağı batak yerler
Hâsılı pek yazık ki ta'li-i sıhhat
Sizi etmiş bu mertebe bedbaht
Dinleyip saz onu sükûnetle
Arz eder hüsn-ü sûretle
Bilirim olduğun şu gayretiniz
Eser-i hüsn-ü hulk-u sûretiniz
Maamâfih çekmeyin hiç gam
Konmasın hatıra gubâr-ı elem
Ben zayıfım fakat o fırtınalar
Bana vermez sizin kadar da zarar
Meyelân eylerim şikest olmam
Bana asan olur sebât-ı kadem
Olduğunuz gerçi siz bu âna kadar
Sademât-ı riyâha tâb-âver
Geçmişe bakamaz revâ olmaz
Sonunu beklesek fenâ olmaz
Böyle derken apansızın öteden
Koptu bir sarsar-ı kaza efgen
Saz eğildi ağaç inat etti
Havada kesb-i iştidâd etti
Öyle ki zor-ı sadmesi fi'l- hâl
Etti serkeşt dırahtı istîsâl
(La Fonten)

Horoz ve İnci **[1. devre nu:7/ 100]**
Serseri bir horoz hâne-i harap
O garipler her nasılsa bir bir dürr-i nâb
Gösterip bir kuyumcuya güheri
Der ki: Zannım ziyadedir diğeri
Bulabilsem biraz darı amma
Görüyordu işim daha a'lâ
Bir kitab-ı nefise bir cahil
Oldu irba kaza buna nail

Câri sahafa arz edip eseri
Dedi zannım çok olmalı hüneri
Veren olsa fakat beş on mangır
Bence on kere bundan a'lâdır
La Fonten

Arslanla Akd-i Şirket Eden Dana Kuzu Oğlak [1. devre nu: 8/ 116]
La Fonten- Tercüme
Mâsebakta dana kuzu oğlak
Bir gazanferle oldular ortak
Her ne hâsıl olursa kâr-u zarar
Cümleye şamil olmalı dediler
Derdi de gösterip bu kula rıza
Ettiler şartnameyi imza
Nagehan bir gazal-ü nev-sâle
Oldu düçar-ı dam büzgâle
Şürekâye haber gider derhal
Geldi onlar dahi bila-imhal
Sayıp ortakları esed bir bir
Dedi: dördüz bu pay dört olmalıdır
Vakıa etti kısmeti icra
Sonra hepsinden önce biperva
Dört payın aldı ibtida birini
Şöyle anlattı hak zahirini
Ki bu elbet değil mahall-i niza'
Çünkü hala benim emir-i siba'
Bana ait ikinci de bi şek
Ki bu da hakk-ı galibane demek
Şu üçüncü yine benim olacak
Çünkü ben her cihetleyim elyâk
Kim ki dördüncüye sorar elini
Kırarım darb-ı dest ile belini
Ekrem Bey

Biri Tuz Diğeri Sünger Hamûleli İki Eşek (La Fontaine) [1. devre nu: 10/ 149-151]
Bir eşekçi önü sıra iki har
Biri tuz yüklü diğeri sünger
Savb-ı maksuda azmederlerdi
Düşerek kalkarak giderlerdi
Olmak isterse de ikinci hımâr
Kuru sünger gibi sebk-i reftâr
Döşünde erir nemek behrâm

Gösterdi betaete ikdâm
Tuza (deh) süngere demekten (çüş)
Oldu bîzâr üçüncü elim cûş
Böyle hayli mesafe kat ederek
Vardılar bir dere kenarına dek
Sürücü bunda görmedi mahzur
Çünkü evvelde eylemişti mürur?
Bindi sonra hamuleli eşeğe
Aldı diğer belayı da yedeğe
Geçiyorken yedindeki hayvan
Mükteza-yı dirayet-ü irfan
Başka yoldan mürura etti şitap
Oldu düçar-ı varta-i seyl-âb
Boyladı ka'r-ı âbı sonra yine
Çıktı birdenbire suyun yüzüne
Çünkü birkaç dakikada tekmil
Dere etmişti tuzları tahlil
Olduğu için hamuleden âzad
Oldu bu vartadan begayet ş'âd
Bunu böyle görünce diğer eşek
Beğenip almak istedi örnek
Kaldırıp kendini suya attı
Daldı çıktı yan üste yattı
Kendisi, sahibi, üzengileri
Üçü de içti iştihası kadar
Bunu efzun olup tahayyülden
Kaldı biçare har tahammülden
Dehşetinden eşekçi de naçar
Asılırdı hara diğer bâr
Oldular böyle garka amade
Hele bir kimse gelmedi imdada
Kimdi bu istemez onu sormak
Şunu fehm eylemek yeter ancak
Ki: her insana müttehid hareket
İktiza eylemez budur ibret
Ekrem Bey

Keçi ile Tilki **[1. devre nu: 17/ 267-268]**
Olmuş idi mâ-sebakte rûbâh
Bir teys-i derâz karne hem-râh
Kûteh nazar olduğu kadar biz
Rübah idi layık tahrîz
Bunlar susayınca yolda nagah
Yarayı kaza yarattı bir çah

İnmekliğe çahe buldular yol
Nuş ettiler âbı anda bol bol
Maksutları olunca hâsıl
Sa’leb dedi ey refik-i akıl
Yalnız buraya iniş hüner mi
Teskin-i atışla iş biter mi
Çıkmak da gerek bize bu yerden
Kaldır ön ayakların hele sen
Boyunlarını havaya ref’ et
Pek durmak için cidara vaz’ et
Ben tırmanarak belek boyunca
Boynuzlara payımı koyunca
Kurtulmam olur benim muhakkak
Eshel seni de çekip çıkarmak
Rîşim hakkı içün –dedi- teys
Re’yin görüşü serâ-yı takdis
Zatın gibi ehl-i fikr ü iz’an
Olmaz mı sena ve medhe şayan!
Bu ser-ü garibi keşf-ü izhar
Nice görünürdü hayli düşvar
El-kıssa tutundu çıktı rübah
Terk etti refik-i rahı der-çah
Terdif eyle fi’line şu pendi
Azirde-ter etti derd mendi
Etseydi –dedi- sana ger ihsan
Rişin kadar intibah-ı Yezdan
İfratı müsaheleyle öyle
İnmezdin ya bu çaha böyle
Ettim seni Hakka ben emanet
Tahlisine artık eyle himmet
Sarf eyle olanca iktidarın
Kes benden ümid-i intizarın
Zira ki benim işim gücüm çok
Yollarda tevekkufa zaman yok
Böyle dedi gitti filhakika
Meks etmeyerek iki dakika
İbret-i nev ki mu’tena imiş pek
Her işte sonun teemmül etmek
(Ekrem) (La Fontaine)

Lamartine Tercüme **[1. devre, nu:36/ 565]**
Ekrem Beyefendi’nindir
Var kudretine lütfuna imanım ilâhi
Ümit ederim neşe-i cavid-i bekâyı

Merg etse de her yanımı zulmetle ihâta
Baksam görürüm pertev-i hurşit-i bekâyı

Nâzimî "Kontas" Mütercimi Ekrem Beyefendi [1. devre, nu: 39/ 609]
Bülenttir bana takririn ey şeb oldum ki
Sükûn u hayretle kalırım tek ve tenha
Bakıp libasına ziynet veren sitarelere
Gezer safa ile fikr eylerim nice mana

Fransızca'dan Ekrem Beyefendi'nin Tercüme Ettikleri Bir Kıtadır [1. devre nu:40/631]
Pür-hîz gam-âlûd şu eyyâm-ı cefâda
Aklımca delâlet kılar edvâr-ı bakâya
Pür-derd göçüp ehl-i salâh ermemek olmaz
Bir âlem-i diğerde mükâfat-ı Hüdâ'ya

Edib-i Müşâr-ı İleyh Tarafından Mütercemdir [2. devre nu: 1/ 11-12]
Neş'e-i İcra-yı İnsaniye Hakkında
Pürhiz-i gam-ı âlud şu eyyam-ı cefada
Aklımca delalet kılar edvar-ı bekaya
Pür-dert göçüp ehl-i salah ermemek olmaz
Bir âlem-i diğerde mükâfat-ı Hüda'ya

Ölüm ile Oduncu [2. devre nu:16/ 255-256]
Salhurda fakir bir hattap
Bin meşakketle kestiği hatabı
Yüklenip sırtına misal-i devvab
Nakil içinde çektirdi bin te'abı
Yine bir gün zavallı bir mu'tad
İki kat zir-i bar-ı heyzümde
Gitmeye uğraşırdı bitta'dad
Çektiği dert ü kahrı âlemde
Kesilince tüvan-u tâb-ı fâkir
Yükünü attı şöyle bir tarafa
Bahs-i âlâmını edip tekrir
Daldı ormanda lücce-i esefe
Dedi: dünyada geldiğim demden
Bu zamana kadar ne öğrendim!
Hele hiç bulmadım reha gamdan
Ta o günden ki anlamadım kendim
Rahatım yok didinmeden de yine
Bulamam bazı bir dilim ekmek
Gidiyor hep kazandığım deniye

Angariyeyse başka yolda görün
Gailem ger demde bir yandan
Bir taraftan fakirlik serde
Beni bezdirdi hâsılı candan
Haniye nerdesin ölüm nerde?
Sözü böyle kesince hikmet-i Hak
Mevt-i hail çıkıp dikildi heman
Dedi: söyle nedir bana yapacak?
O fakir ise valih ü tersan

Dedi: oğlum sana dua edeyim
Şunu yüklet de sırtıma gideyim

Mevt her derde çaredir amma
Şazdır cüda isteyen erler
(Ölmedinse çıkış yine ölüm)
Budur işte meal-i hal-i beşer
La Fontaine

Ateşgede Mündericâtından Bir Manzûmenin Tercümesidir
[2.devre,nu:5/71-73]

Mütercim: Feyzî Efendi
Sayd –ı kumru için edip pervâz
Kondu bir şâh-sâra bir şehbâz
Meğer ol şâh-sâra ber-mu'tâd
Bir tuzak kurmuş idi bir sayyâd
Konmasıyla hemân ol âzâde
Dâm-ı sayyâda oldu üftâde

''Hırs eder merdi mübtelâ-yi mihen
Adamı hırsıdır bakar kör eden''
''Hırs eyler basîri nâ-bînâ
Hırs eder merdi pây-bend-belâ''

Ola şâyet halâsıma çâre
Hayli çaldı kanad o bî-çâre
Lîk çırpınmasıyla oldu beter
Dolaşıp kaldı pâyına teller

''Sûd-mend olmaz ızdırâb o dem
Ki ola merd pâybend-i elem''
''Dest-yârî-yi nâhun-ı tedbîr
Olur ukde güşâ-yi emr-i asîr''

Gagasıyla çok ihtimâm etdi
Telleri çözmeye kıyam etdi
Hayf kim ol esîr-i dam-ı mihen
Bu tehâlük bu keşmekeşde iken
Yeniden geçdibir takım teller
Boynuna çün kılâfe vü çenber
Çekdi bir âh-ı âteşin dedi saht
Var mı âlemde ben gibi bed-baht
Geldim ümîd-i sayd ile dilşâd
Hâtırım rec ü gussadan âzâd
Güldü tedbîrime benim takdîr
Böyle sayyâd elinde oldum esîr
Hâtıra gelse idi evvel-i kâr
Bu ser-encâm âkibet düşvâr
Yani her avcının peşinde gezer
Bir diger avcı var sitem-perver
Bu hevâlarda hiç gezinmez idim
Dâne kasdıyla dâma inmez idim
Fi'lim oldu delîl-i âfâtım

''(Feyziyâ) al bu kıssadan hisse
Seni âgâh eder bu hoş kıssa''

''Hele bu kıssadan olur münmel
Nükte-i (el-cezâ-yı cins-i amel)''

İmzâsız
Jan Jak Ruso (Jean Jacques Rrousseau)'nun Âsârından Tercümedir

[2.devre,nu:11/163-164]
Kıt'a
Hâb-ı pür ıstırabdır bu hayat
Doğmuşuz ölmek üzre vâ hayfâ
Var ise zerre zerre zevkiyât
Onu da kahr-ı dehr eder ifnâ

Gideriz böyle cehl ü gafletle
Ka'r-ı girdab-ı mevte haretle
Türlü mihnetle bin meşakkatle
Mahv u güm-nâm eder bizi dünyâ

Bizse seyr eyleyip bu dünyâyı
Ararız tarhına nedir bâdi
Hâlıki halk-ı sırr-ı icâdı
Cümleyi bilmek isteriz hâlâ

Lîk bu sırr-ı mübhemin halli
Akla teysîr olunmamış belli
Âdeme acz ü gaflet ü cehli
Etdirirler hatâ içinde hatâ

Sıyrılıp ruh zulmet-i tenden
Süzülüp eyledikde azm-i vatan
Ol zaman hall olur bu şübhe ve zan
Bilinir hâsılı nedir maân

Mehmed Rıf'at Bey

Na't-ı Nebî **[1.devre,nu:38/602-604]**
Tâ'ir-i kuds-ı muallâyız nevâyı bilmeyiz
Murg-ı semt-i âlem-i gaybız hevâyı bilmeyiz

Keşti-i tevhîdi bizde lenger-i dildir süren
Mevce-i gamnâk u tûfân-ı belâyı bilmeyiz

Eldedir pervâne-yi ibkâ-yı Âlem serteser
Biliriz Hızr-ı bekâ semt-i fenâyı bilmeyiz

Mülkümüzden yol bulup geçmez bizim şâh-ı ecel
Mergden isek de kim demiş ki öyle câyı bilmeyiz

Halvet-i şâhenşeh-i aşkdan biziz halvet-nişîn
Halkdan vâresteyiz çûn u çerâyı bilmeyiz

Bizleriz cevher gibi ka'r-ı muhîte fer veren
Öyle çerçöpler gibi yüzde şinâyi bilmeyiz

Nakşi renklerin dârından biziz vareste-dil
Resm-i sûretkârî-i çin ü hatâyı bilmeyiz

Nezdimizde hep berâberdir bizim âlîdenî
Peyker-i hurşîdden nûr-i siyâhı bilmeyiz

Bizleriz berî ciğer-sûz ile perverde meşâm
Cân-bahş etmez bize bâd-ı sabâyı bilmeyiz

Akla yokdur meylımiz dilbeste-i aşkız ki biz
Fakr ile perverdeyiz zevk-ı gınâyı bilmeyiz

Zahmdan biz korkmayız merhem taharri etmeyiz
Derdden yok nâlemiz hiçbir devâyı bilmeyiz

Günde bin tîr-i belâ şast-ı felekten gelse ger
Göz yumar zannetme çün bizler abâyı bilmeyiz

Kande akl u kande kavl-i Kirdigâr
Akla kavl-i Hakk medâr-ı iftihâr

Kande lâf u kande şî'r-i hoş-güvâr
Şi'r okurken kalmaz elde ihtiyâr

Kanda tûtî merd-i hoş-şi'âr
Merd-i nâtık nutk-ı tûtî müste'âr

Kande böyle nev-gazel görsün kibâr
(Rıf'atâ) sen eylemezsen yâdigâr

Said Bey

Tercüme **[1.devre,nu:35/549]**

Çeşm-i sehhârın idelden beni mecbûr sana
Fart-ı âlâm u meşakkat çekerim rûz ile şeb

Böyle evzâa muhibbânınlâyık göricek
Âh bedhâhın olan düşmene neylersin aceb

bu (1) zeminde Fransızca'dan mütercem
şu beyit

Seni sevdim vefâsızken
N'iderdim sâdık olsaydın (Şinasi merhumundur)

E(lif) Nâzım

Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk
[1.devre,nu:27/431-432]

Kümese geldi bir gece sansar,
Kapıyı çaldı hızlıca ayyâr;

Bağırırdı:''amân amân!'' diyerek,
''Açınız kim işim yamân!'' diyerek

Kümes halkı uyandı kalkdı bütün,
Koştular bâba hepsi açmak için.

Köşede bir horoz-ı bî-çâre,
Kocamış kalmış idi âvâre.

Anladı hîleyi figân etdi,
Men'için koşdu bunlara gitdi,

Dedi-:''ey gafilân-i bî-idrâk
Önünüzde çeh-i belâ vü helâk!

Hîledir;kanmayın düzer sansar
Sanmayım kim olur bize ol yâr.''

''Açalım!''-yok!- o bir , fakat biz çok
Aç!evet....-Açma,Açma!-Aç-yok yok!!

Mâ-hasal çıkdı bir nizâ'vü fesâd,
Dû taraf oldu hükm-i istimdâd.

Muttasıl sansar eyledi feryâd
Oldu müdmir sonunda istimdâd

Birden etdi hücûm vusûle hemân
Boğarak etdi cümlesin bî-cân

Hâmid Bey
Karı Sûretine Girmiş Bir Kedi [1.devre,nu:35/553-554]

Bir herif olmuş idi giryesine üftâde
Nâz u reftârına âvâzına hem-dildâde

Nâv u mirnây gelirdi ona âvâz-ı latîf
Bir daha olmaz idi böyle delî ahmak herîf

Yalvarırdı gece gündüz dökerek eşk-i niyâz
Ki ola bu kedisi bir zen-i pür işve vü nâz

Hâsılı ol derece etdi bükâ vü zârı
Bir sabah gördü kim olmuş kedisi bir karı

Durmayıp şaşkın herîf matlabı buldukda husûl
Eyledi zevce onu maksadına buldu vusûl

Belki ol vakte kadar bir zen-i nâhide edâ
Etmemişdir kocasın bu derece dil-şeydâ

Ne nevâziş ne perestiş ne kadar şevk ü sürûr
Eyledi bir iki gün böyle meserretle mürûr

Dembedem aşkı hatâsıyla ma'an buldu ziyâd
Unudup aslın anın sandı zen-i mâderzâd

Lîk îcâb-ı tabiat onu kıldı nâ-gâh
Cehl ile işlediği kâr-ı hatâdan agâh

Ya'ni bir şeb karı yatmışdı firâş-ı nâza
Fâreler o aralık başladılar avâza

Zîr-i pisterde kimi eyler idi devre devâm
Ederek her ciheti dikkat ile istişmâm

Gördü bu hâlini çün zevce-i bed-tıynet hemân
Yeni hâlin unutup attı yere hırs ile cân

Fakat aldığı için şekl-i zen-i nâzende
Etmedi bu görünüş fareleri lerzende

Etdi derhâl birisin küşte-i dendân-ı sitem
Oldu bî-çâre heman âzim-i sûrâh-ı şikem

Gördüler kim olacak cümlesinin hâli harâb
Etd mûşân o dem semt-i girizgâha şitâb

Tab'-ı nâ-pâkini tebdîle anın sa'y-ı hezâr
Âhir-i ömrüne dek gitdi boşa etmedi kâr

Câfer
(Varaka)-aynen
[1.devre,nu:32/511-512]

Fransız şu'arâ-yı meşhûresinden müteveffâ La Fonten (La Fontaine)'in hikâyelerinden ''palamut ve bal kabağı'' nâm masalın aşağı tarafını ''Yâdigâr'ın dördünü cüzünde tercüme edilmiş gördüğümden üst tarafını ikmâl ve taraf-ı âlîlerine isbâl eyledim. Zaten Türkçede de bu hikâye herkesin ma'lumudur.

Fî 30 Teşrînievvel sene 97 **Câfer**
''Palamut ve Bal Kabağı''

Dıraht-ı mîşe altında birisi azm ü hiddetle
Yakınında görüp bir bal kabağı der ki gafletle:
''Cenâb-ı Kibriyânın ben yerinde olmuş olsaydım
Verirdim cümle eşcâra bütün esmârı nisbette''
Düşer vardık da hâba enfi üzre bir pelîd eyler
Figân gördükde burnu kanını bir hâl-i hayrette
''Cenâb-ı Hazret-i Hâlik aceb eşyâyı hilkatde
Yaratmış mutlaka bir nisbet üzre taht-ı hikmette
Büyük ağaç için meyve büyük küçük için küçük
Demiştim olsa idi gerçi kim vakt-i cehâletde
Hudâ'nın hikmetinden sormağa bin tövbeler kıldım
Bu vâdide kalır insân-ı gâfil çok dalâletde
Dıraht-ı mişeye vermiş münâsib bir küçük meyve
Olaydı bal kabağı gibi bir meyvesi hey'etde
No'lurdu hâlim âyâ ol zaman altında yaturken
Bulurdum bâşım üzre ger düşünce cânı cennette''

Hâmid Bey
La Fonten (La Fontaine)'den mütercem
[1.devre,no:44/685-686]

Ok ile Urulmuş Bir Kuş-(2)
Tîr-i perdâr ile göğsünden urulmuş bir kuş
Nîm olmuş idi te'sîr-i zahimden bî-hûş
Yanarak tali'ne der idi âyâ ne revâ
Olalım kendimize kendimiz esbâb-ı fenâ
Çünkü bu tîr-i hun-efşâna bu zâlim insân
Perr-i hem nev'imizi etdi medâr-ı-tayarân
El-hazer etmeyiniz aczimizi istihzâ
Olur insanlara da türlü kazâ çehre-nümâ
Hele insan gibi zâlim olamaz bir hayvan
Eder hem-nev'ini de böylece mahrûm-ı cihân

1.3.GAZELLER

Cennetmakarr Sami Paşa Hanedanından Büyük Zevatın Ser-âmedanından Abdülbaki Beyefendi'nin Masnu' Bir Gazelleri Elimize Geçmiş Olduğundan Vechâtı Neşrediyoruz. Şuara-yı Benam Taraflarından Tanzir Pek Layık Bir Eserdir. Fakat Kafiye Pek Denk Olduğundan Feyzi Efendi Hazretleri İktidarında Gerçekçi Şairler Kimlerse Onlar Himmet Buyursunlar
[2.devre, Nu: 5/ 70-71]
Çıkıp gülzâra misl-i gonca aç ey şûh-i gülfem fem
Henüz gülbinler üzere Andelip vurmazdan akdem dem

Rah-ı âlinde ger mey-i hevâdan zahir olmuş ter
Olur peyda düşünce vird-i surh üstünde şebnem nem

Bana cennet dahi sen olmayınca dûzah-âsâdır
Gelir sensiz dimağa ger şarap-ı Kevser içsem sem

Dilim Nuh-ı elem cism-i nizarım filktir doğum
Gözüm tufannüma-yı âh-ü hasret eşk-i kerimim

Beden bimar cevrinle gönül mecruh hicrinle
İlaç et sevdiği şu derde vur şu zahme merhem hem

Neden memnun ola ağyar-ı bed kirdar vaslınla
Niçin olsun firakınla dil-i Baki'de müdgam-ı gam

Ziya Paşa Merhumun Henüz Neşr Olunmamış Bir Eserlerindendir ki Maraz-ı Mevt Halinde Söylemişlerdir. Yalnız Bir İki Parçası Teberrüken Hazineye Alındı [2. Devre, nu: 19/ 293-295]

Her kim ile hasbihal etsen acır güya sana
Halden senden ziyade kendi eyler iştika
Menfaat bahsinde ama eylemez asla hayâ
Bulsa ger fırsat sana eyler husumet evvela
Herkese olmuş iken meşrep bu tezvir-i riya
Kâr-ı akıl mı nefsini etmek feda!
Çaresiz hükm-i zamana böyle eyler iktiza
Tut bu nush-i pendi benden yadigâr olsun sana
Derde de uğrarım ki sadakat…………….
*
Bir zamanlar ben dahi düştüm bela-yı gayrete
Doğrulukla uğradım bin türlü derd-ü zahmete
Ki vatandan ayrılıp gittim diyar-ı gurbete
Akıbet oldum giriftar işbu mühlik illete
Fikr için görmek beni kâfidir ehl-i ibrete
Hayli demdir bilmedim nedir bu halete
Şimdi oldum dostlar vakıf bu sırr-u hikmete
Tekrar-ı Mükerrer
Derde de uğrarım ki sadakat…………….
Sen düşersin kimseler gelmez senin imdâdına
Dest gir oldukların hatta yetişmez dâdına
Hande eylerler uzaktan cümlesi feryadına
Dikkat etmezler senin istihkak-u istidadına
Kendin etme sa'y-ü himmet kendinin berbadına!
Senden evvel sa'y eden eslaf gelsin yâdına
Yoksa rahmin kendine bâri acı evladına
Var ise aklın eğer mecnun dedirme adına

Ahmet Hamdi Bey

[''Biz'' redifli şiir]
[1.devre,nu:38/660]

Cânân yolunda cânı fedâ eylemişiz biz
Hep leyl ü nehâr kavs-keş-i tîr-i gamız biz

Sine tutarız tîg-i müj-i yâre siper-veş
Dünyâda müdâm mevc-zen-i bahr-i hemiz biz

Etrâfımızı leşker-i aşk aldı ne çâre
Fermân-ı kazâyâya rızâ-dâdeleriz biz

Dâ'vâ-yı muhabbet ederiz meclis-i dilde

Mecnûn gibi sahrâ-yı elemde gezeriz biz

Aşkdan dem urur bir nice nâdân velîkin
Anlar mı içer zevkle zehr-âb içeriz biz

Âşık denemez bülbüle ma'şûksuz ötmez
Bak sayf u şitâ nevha ile âh çekeriz biz

Pervâne yakar kendüyi ol şem'i görünce
Tâ rûz-i memât hasret ile sabr ederiz biz

''Hamdî'' gibi ol âşık isen şöyle cefâ gör
Râhat geçinen âşıka âşık demeyiz biz

Abdülhak Mihrünnisâ Hanım
Manzûme-i nazîre [1.devre,nu:19/302-303]

Edipler oluyor tercümânın ey bülbül
Niçin bilinmeye derd-i nihânın ey bülbül

Bitirdi cân figânın bizi ne sırdır bu
Acep nühüfte midir anda cânın ey bülbül

Bir öyle şevk verirsin ana hayâta şebîh
Ki rûhusun denilir gülsitânın ey bülbül

Eder numûne beyâbânı bağ-ı ma'nâya
Hudâ bilir ki ne dil figânın ey bülbül

Garibsin vatanınken bu bağda güyâ
Cihânda bir kuşusun sen cihânın ey bülbül

Yüzü gülünce kadar goncalar açıp çimenin
Sabâ gibi güzer eyler zamânın ey bülbül

Olunca fevt sana yok mu bir bahâr-ı diğer
Adem midir acaba son hazânın ey bülbül

Bu dem ki şöhre-i gülzâr-ı alem olmuşsun
Revâ mı kalmaya nâm u nişânın ey bülbül

Avnî
Bir Manzûme **[1.devre,nu:47/708-709]**

Seyf-i hûn –rîz-i adû dense sezâdır hâmem
Âleme kan saçıcı olsa becâdır hâmem

Çağlatır dîde-i pür-hûnunu evvel-âhir
Kılmazam ka'r-ı kemâl olsa revâdır hâmem

Feyz alır katre-i eşkînden o pîr-i dânâ
Çünkü her tâlibe âyîne-nümâdır hâmem

Nice zenginlere âciz bırağur cûd ile
Gerçi sûrette bakılsa fukâradır hâmem

Reşk-âver eder her gülşeni nakş-ı sezâî
Çemenistân-ı kemâlât-ı safâdır hâmem

Hicre âgâz edemem etsem eğer bir kerre
Ser-i nâdân-ı rakîbe ne belâdır hâmem

Deli-meşrebmi sanırlar beni zevk eylesem
Doğrusu bezm-i safâ-dûş-ı hevâdır hâmem

Akıdır çeşm-i keâlinden o eşk-i sevâd
Çünkü bir mültezim-i çeşm-i ukalâdır hâmem

Severim bir gül-i handânı begâyet (Avnî)
Güher olsa dahi râhında fedâdır hâmem

Feyzi Efendi

[Sâmi Paşa Merhûm İçin Gazel-i Nefise]
[1.devre,nu:7/108]

Rahîk-i lutfun ile mest olan dil azâde
Şarâb-ı kevseri yâd eylemez değil bâde

Ey iltifâtını hiçbir zaman unutmadığım
Gelir mi müddet-i ömründe bu kulun yâde

Kibâra yâd-ı sıgâr âdet olmamış lâkin
Hasîsadır sana bu fazl-ı hârikûlâde

Gubâr-ı hâk-i der-i akdesin gözümde tüter
Nasıl ki sürme-i Kâ'be uyûn-ı a'mâda

Senin hevâ-yi ubûdiyetinle gelmiş iken
Cihân dedikleri bu dâr-ı mihnet-abâde

Tegâfülün bana ey ruh bahş-ı zinde-dilân
Revâ mıdır ede esbâb-ı mevti amâde

Muhakkar olmağa ukbâda ''Feyzî'' râzıdır
Teveccühünle muazzez olursa dünyada.

Şiire Müteallik bir Eser **[1.devre,nu:29/461-462]**

Gönül serâirini keşf eder beyân yokdur
Beyân-ı mes'ele-i aşka tercümân yokdur

Umûm elsine-i şark u garbı öğrendim
Teessürât-ı dili bildirir lisân yokdur

Nihâl ise yüce alçak demez neşîmen eder
Hümâ-yı devlete mahsûs aşiyân yokdur

Şikeste dilleri terk eylemez ölünceye dek
Cihânda gam gibi bir yâr-ı mihribân yokdur

Mesîregâh-ı tahammülde gez de zevkine bak
Mekîne çâh-ı belâ olmadık mekân yokdur

Firâz-ı kasr-ı ümîde aceb nasıl çıkılır
Nişîb-i hâkden eflâke nerdübân yokdur

Vakârını bozarak yalvarıp yakarma sakın
Kader dedikleri cellâd için amân yokdur

Hayatımın dahi yok itibârı nezdimde
Ki bir zaman o dahi varsa bir zaman yokdur

Tarab-serây-i adem Feyziyâ güzel yer imiş
Ki halk hep gidiyor hiç dönüp gelen yokdur

[‘’gelir’’ redifli şiir] **[1.devre,nu:37/584]**

Sımâh-ı cânıma rûhâniyân sadâsı gelir
Gıdâ-yı ruh olarak cisme can sadâsı gelir

Nevâ-yı mutrıbe karşı niyâza eyle kıyâm
Namâz vaktidir ey dil ezân sadâsı gelir

Peyâm-ı Yusuf-ı güm-geşte yok mu Ya’kuba
Hazîn hazîn bana bir kârvân sadâsı gelir

(O bî-amân yine bilmem kimi şehîd ediyor)
Ki bir acıklı acıklı amân sadâsı gelir

Serimde cünbüş eden fikr-i ebrüvânından
Sımâh-ı rûhuma her dem kemân sadâsı gelir

Seninle (Feyzî) biraz mahremâne söyleşelim
Harîm-i aşkda nâ-mahremân sadâsı gelir

Manzûme **[2.devre,nu:8/122-123]**

Var mı çarhın hüneri cevr ü cefâdan gayrı
Kahrını kim çeker erbâb-ı vefâdan gayrı

Gitdi ol dem ki bana yaver idi sabr u ümîd
Kalmadı dâd-resim şimdi Hudâdan gayrı

Yol budur hâtır-ı mahzûnuma her türlü hayâl
Yalnız bilmediğim zevk u safâdan gayrı

Hâlime acıyarak dedi Mesîhâ benden
Ne dilersen dile dârû-yı şifâdan gayrı

Dâr-ı gurbetde ben ol bî–kes u tenhâyım kim
Kimse açmaz kapımı bâd-ı sabâdan gayrı

Hedef-i tîr-i kazâsın o zebûn-küş kaderin
(Feyziyâ) kimse bulunmaz fukarâdan gayrı

Manzûme **[2.devre,nu:10/146]**

Belâ-yı firkate insan dayanmaz
Dayanır belki insan cân dayanmaz

Ten-i bî-tâbımı eşkim çürütdü
Bu seyle hâne-i virân dayanmaz

Elinde bismil olsam cânâ minnet
Fakat bu zahmete cânân dayanmaz

Durur mu aşka karşı akl u tedbîr
Has ü hâr âteşe bir an dayanmaz

Sirişk-i dîde-i hasret boşandı
Kesilmiş bir damarda kan dayanmaz

Rakîb etmiş gam-ı yâri ferâmuş
Dil-i nâ-pâkde imân dayanmaz

Tehî mağzâne pend olmaz müessir
Firâz-ı kubbede bârân dayanmaz

Aceb mi (Feyzi) yi hicrân düşürse
Belâ-yı firkate insân dayanmaz

Fitnat Hanım

[''olsam'' redifli şiir]
[1.devre,nu:35/550]

Her yerde senin sâye sıfat hem-demin olsam
Kalb eyleseler sana beni müdgamın olsam

Bilsem kimedir meyl-i nihânî-i derûnun
Girsem yüreğin içine hep mahremin olsam

Gark eyleridim katre-i nâcize vücûdum
Gülberg-i cemâlinde senin şebnemin olsam

Manzûme **[1.devre,nu:30./475-476]**

Hafid Bey

Şebnem-i gül mü aceb cevher-i cânın bülbül
Ki gülistân-ı cihân oldu mekânın bülbül

Ne ötersin acaba meşcere-i vahşetde
Anlayan var mı sanırsın bu lisânın bülbül

Herkese nâlen olur bâis-i tenşît-i kulûb
Olmadı hâline hiçbir acıyanın bülbül

Ne revâ ki seni âşıklık ile yâd edeyim
Bulunur her sene bir gonca dehânın bülbül

Her seher gülbün olur nalene bir cây-ı karâr
Varak-ı gülde midir şerh-i ezânın bülbül

Her sabah dinliyorum nâle ile demlerini
Böyle te'siri mi var nây u kemânın bülbül

Ne uzunmuş bu kadar sûre-i Leyl'i takrir
Subh olup yetmedi hâlâ ki beyânın bülbül

Katre-i eşkin ile bulmuş iken neşv ü nemâ
Sâyedâr olmadı ol tâze fidânın bülbül

Koklaya elleye âlem gülü pejmürde kılar
Uğramazsa gâmına bâd-ı hazânın bülbül

Kefeni gül varakının suyu âbından olur
Sen gibi gül vere mi şühedanın bülbül

Na'şını kerkes-i zürrâ' kut edinir mevtinde
Yok mezârın ki olam mersiye-hânın bülbül

Sana bu tarz ile hemdem olarak kilk-i (Hafîd)
Nakş eder berk-i güle vird-i zebânın bülbül

(Feyzî Efendi'ye Nazîre) **[1.devre,nu:36/572-573]**
''hem vezin değildir''

Gönül hâlinden bir hakîm-i nüktedân yokdur

Bu bir ilm-i ledündür zâhiren hiç anlıyan yokdur

Gönül ders-i kemâlâtı yüzünden ezber etmişdir
Dile hiç safha-i veçhin gibi şerh ü beyân yokdur

Gönül ümmîyken etmiş hikmet-ül-irfânı istikmâl
Lisân-ı zülfünden âlâ bu cihanda âşiyân yoktur

Ne mümkündür gönül bîzar ola bu hâl-i şevkinde
Gamından firkatinden çünkü dilde bir nişân yokdur

Durağım meclis-i vaslın kelâmın neş'e-i câvid
Bana aşk âleminde bundan âlâ bir zamân yokdur

Ne devlettir bana sâyen eyâ nahl-i emel-perver
Gönül müstağrak-ı lütfun felekden imtinân yokdur

Kader mes'ûd eder gönlüm firâz-ı kasr-ı rıf'atde
Bana bahtım gibi âlemde yar ü mihribân yokdur

Safâ-yı adn için ben Kâbız-ül-ervâha can vermem
Ki yâr âlemde bâkiken bana nakl-i mekân yokdur

Gönül mağrur-ı ikbalsin visâl-i yâre aldandın
Gubâr-ı vaslı göstermez cihanda bir cîvan yokdur

Felek kasr-ı ümidi bir gün elbet ser-nigûn eyler
Hafîdâ bâd-ı âsıf esmeden âlemde ân yokdur

Adliye Nezâreti Memurîn-i Kirâmından
Hâşim Bey Efendi Hazretlerinindir **[1.devre, nu:41/652]**

Bahâr eyyâmı cân-bahş-ı safâdır
Hazan hengâmı dâ'im gamfezâdır

Bu gerd-i serdi âlemde bilenler
Görürler kim cihân ibret-nümâdır

O gül gonca muhabbet âleminde
Hezâr-ı tab'a her dem âşinâdır

Eder mi merd-i âşık bî-vefâlık

Vefâkar olmayan ehl-i hevâdır

Dil-i âşıkda vardır bin tecelli
Serây-ı kalbi mir’ât-ı Hüdâ’dır

Safâ’dan olmasın vâreste “Hâşim”
Bu âlem şüphesiz kim bî-bekâdır

Hâşim Bey

Gazel **[1.devre, nu:45/690-692]**

1
Figân kim necm-i bahtım tâli’-i burc-ı nuhûsettir
Cihândan âh ser-tâcım fitân-ı hâk-i gıybetdir

Nasıl sabr eylesin gönlüm bu âfât-ı revân-sûza
Cihân gerçi mutî-i hükm-i fermân-ı meşiyyetdir

Gidince vâlidem feryâd-ı âlemden garîb oldum
Bana şimdengirü mesken hemân hâmun-ı vahşetdir

Ne gûne ba’d-ez-în meyyâl-i tarf-ı inbisât olsun
Gönül kim hüznle vakf-ı harâb-abâd-ı zucretdir

Sirişk-i dîde-i hûnînimi tufân kısyâsetme
Cihâna geldiğimçün dökdüğüm eşk-i nedâmetdir

(ne yâna meylidem ayâ ne semt-i azm idem âh âh)
(Hemân ihsân ide sabr u karârı Hazret-i Allâh)

2
Beni kıldın rehîn-i gûşe-i gamhâne-i efgân
Felek olsun bu nüh-tâkın ilâhi hâk ile yeksân

Ne hikmetdir hezâr efsûs kıldın çeşm-i mey-gûne
Heyûlâ-yı fenâyı sûret-i meyhâne-i virân

Çekilmez oldu gayri çarh-ıdevrânın bu âzârı
Tüvân-fersâ gam-ı dünyâya âyâ yok mudur pâyân

Kızarsın çeşm-i encüm çerh-i gerdûn dûrdan kalsın
Olup hûn-âbe-rîz-i eşk-i mâtem dîde-i imkân

Nasıl ben sîne döğmem eşkimi rîzân edip söyle
Bu afât-ı tahammül-sûza ayâ neylesin insan

Tekrâr-ı Mükerrer

3
Belâya vü mesâib çenber-i tahrîn eserdendir
Benim bu çektiğim her dem bu çarh-ı kîne-verdendir

Yanımdan birnefes-ekdâr-ı gerdûn iftirâk etmez
Vücûdum mâyesi güyâ ki zehrâb-ı kederdendir
Peder azm-i bekâ kıldı belâyâ aldı etrâfım
Ne olduysa bana hep nâr-ı hicrân-ı pederdendir

Gelen mâtem-serây-ı dehre hep gitmekde peyderpey
Güzârgâh-ı bekâ-yı halk-i âlem mermerdendir

Kime şerh eyleyim hâl-idil-i zârı hakîkatde
Benim bu tîregî-i hâtırım hükm-i kaderdendir

Tekrâr-ı mükerrer

4
Cihândan vâlidim gitti cihâtım kapladıhep gam
Hücûm-ı ceyş-i âlâm-ı fenâyı neyleyim bilmem

Peder vâ-firkata azm-i reh-i semti adem kıldı
Bu fec-i cangüdâza masiv Allâh eylesin mâtem

Dağılsın nüh-habâb-ı çenber-i gerdûn-ı ezrâk-fâm
Kırılsın şîşe-i ikbâl-i hest-i benî adem

Bozulsun bezm-işret çâk olup peymâne-i hurşîd
Harâb olsun hemân şimdengirû meyhâne-i âlem

Tekrâr-ı mükerrer

Fuad Bey

"Bu Dahi" **[1. devre, nu: 25/396]**

Bîçâre gönlüm bir şuha mâil (Bu pek gazele benzemiyor)
Her cevre râzı her zulme kâil
Olmazken aslâ bir lütfa nâil

Tekrâr-ı mükerrer
Her cevre râzı her zulme kâil

Bilmez ki zâlim-i aşk ibtilâsını
Rahma sezâ görsün mübtelâsın
İster bu gönlüm artık belâsın

Her cevre râzı her zulme kâil

Va'd-i vefâsı geldikçe yâda
Ağlar zuhur-ı aks-i murada
Sorsan ne ister bilmez ''Fuâda''

Her cevre râzı her zulme kâil

Manzûme **[1.devre,nu:29/449-451]**

1
Bir subh-dem kevn ü mekân
Vermişti cennetden nişân

Olmuşdu dağlar sahalar
Ezhâr ile bir gülsitân

Bakdım ki mihr-i muhteşem
Bir hil'at-ı zerrîn ile

Kendin cihana arz eder
Çün hatve-i temkin ile

Kuşlar yuvasın terk edib
Pervâz ederken câ-be-câ

Hep birden alkışhân idi
Şems-i münîre galiba

Esdikçe bir yandan sâbâ
Etdi muattar hanemi

Verdi meşâm-ı cânıma

Bûy-ı ruh-ı cânânemi

Bülbül görüp bu hâleti
Aşk u garâmından hemân

Feryâd u zâra başladı
Ben de onunla hem-zebân

Zaten cefâ-yı yâr ile
Gönlümde hüzn-alûd idi

Mümkün mü feryâd etmemek
Arâm-ı cân nâ-bûd idi

2
Gördüm ki devrân-ı felek
Bir rûz-ı nev ihzâr eder

Onda vücud-ı Hâlıkı
Bin hâdisât ihzâr eder

Bir gonca-i üşküftenin
Meftûnu olmuş andelîb

Düşmüş derûn-ı âşıka
Bir âteş-i aşk-ı lehîb

Bir nemle-i âciz tutub
Ricl-i cerâdı kal'eder

Şehbâz takmış pencereye
Murg-ı za'îfi beş eder
Bildim ki bu hâle sebeb
İlcâ-yı aşk u inti'âş

Endîşe-i ahvâl ile
Gönlüme düşdü bir telâş

Bülbül bu dem hâmuş olup
Vasl-ı gül-i pür-hâr ile

Ben eyliyordum âh u zâr
Hicr ü firâk-ı yâr ile

Kâbil mi giryân olmamak
Maksûd-ı dîl mefkûd idi

Enhâ vü eşyâda bile
Asâr-ı aşk mevcûd idi

3
Hayrân iken bu hâlete
Gelmişdi bir müdhiş haber

Derhâl binip bir kayığa
Tahvil olundu bahr u behr

Gördüm ki sayyâd-ı semek
Ağ atmış eyler intizâr

Akvât-ı yevmiyyesini
Ta ka'r-ı deryâda arar

Ol demdi geldi gûşuma
Âvâze-i çeng ü rebâb

Sâhilde bir kaşanede
Sâzendegân-ı bî-hesâb

Nağmât-ı gunâ gûn ile
İcrâ-yı aheng eyliyor

Gördük de bu hâli dedim
Yârâb ne bunda hikmetin

Her âcizin akdârına
Aciz değilken kudretin

Bî-şübhe bu hâli garîb
Bir cilve-i ma'bûd idi

Belki bu sayyâd-ı hakir
Ol mukbile mahsûd idi

4
Gitmiştim ol gün hâsılı
Bir hasta kız görmek için

Yetmişti sevdâ cânına
Saklar idi bilmem niçin

Âhir fedâ-yı cân edip
Sevdâsını ketm eyledi

Onbeş yaşında bir kıza
Zâlim felek gör neyledi

Bir derd ki men' –i mümteni
Ta'yib olunmaz ibtilâ

Mümkün mü tagyîr eylemek
İcrâ eder hükmün kazâ

Soldun hevâ-yı aşk ile
El hâsıl ol ismet gülü

Okşanmadan koklanmadan
Dağıldı zülf-i sünbülü

Verseydin ey tâli' ona
İkrâr-ı aşka iktidâr

Etseydin ol ma'ûmeye
Agûş-ı dildârın mezâr
Fikrimce her ân u zamân
Ahhâl-i aşk mes'ûd idi

Lâkin o hengâm-ı belâ
Aşk u cihânmerdûd idi.

Haşim Bey
Gazel **[1.devre, nu:45/690-692]**

1
Figân kim necm-i bahtım tâli'-i burc-ı nuhûsettir

Cihândan âh ser-tâcım fetân-ı hâk-i gıybetdir

Nasıl sabr eylesin gönlüm bu âfât-ı revân-sûza
Cihân gerçi mutî-i hükm-i fermân-ı meşiyyetdir

Gidince vâlidem feryâd-ı âlemden garîb garîb oldum
Bana şimdengirü mesken hemân hâmun-ı vahşetdir

Ne gûne ba'd-ez-în meyyâl-i tarf-ı inbisât olsun
Gönül kim hüznle vakf-ı harâb-abâd-ı ducretdir

Sirişk-i dîde-i hûnînimi tufân kısyâsetme
Cihâna geldiğimçün dökdüğüm eşk-i nedâmetdir

(ne yâna meylidem ayâ ne semti azm idem âh âh)
(Hemân ihsân ide sabr u karârı Hazret-i Allâh)

2
Beni kıldın rehîn-i gûşe-i gamhâne-i efgân
Felek olsun bu nüh-tâkın ilâhi hâk ile yeksân

Ne hikmetdir hezâr-efsûs kıldın çeşm-i mey-gûne
Heyûlâ-yı fenâyı sûret-i meyhâne-i virân

Çekilmez oldu gayr-i çarh-ıdevrânın bu âzârı
Tüvân-fersâ gam-ı dünyâya âyâ yok mudur pâyân

Kızarsın çeşm-i encüm çerh-i gerdûn dûrdan kalsın
Olup hûn-âbe-rîz-i eşk-i mâtem dîde-i imkân

Nasıl ben sîne döğmem eşkimi rîzân edip söyle
Bu afât-ı tahammül-sûza ayâ neylesin insan

Tekrâr-ı Mükerrer

3
Belâya vü mesâib çenber-i tahrîn eserdendir
Benim bu çektiğim her dem bu çarh-ı kîne-verdendir

Yanımdan birnefes-ekdâr-ı gerdûn iftirâk etmez
Vücûdum mâyesi güyâ ki zehrâb-ı kederdendir
Peder azm-i bekâ kıldı belâyâ aldı etrâfım
Ne olduysa bana hep nâr-ı hicrân-ı pederdendir

Gelen mâtem-serây-ı dehre hep gitmekde peyderpey
Güzârgâh-ı bekâ-yı halk-i âlem mermerdendir

Kime şerh eyleyim hâl-idil-i zârı hakîkatde
Benim bu tîregî-i hâtırım hükm-i kaderdendir

Tekrâr-ı mükerrer

4
Cihândan vâlidim gitti cihâtım kapladıhep gam
Hücûm-ı ceyş-i âlâm-ı fenâyı neyleyim bilmem

Peder vâ-firkata azm-i reh-i semti adem kıldı
Bu fec-i cangüdâza masiv Allâh eylesin mâtem

Dağılsın nüh-habâb-ı çenber-i gerdûn-ı erzâk-fâm
Kırılsın şîşe-i ikbâl-i hest-i benî adem

Bozulsun bezm-işret çâk olup peymâne-i hurşîd
Harâb olsun hemân şimdengirü meyhâne-i âlem

Tekrâr-ı mükerrer

Kâzım Paşa

Manzûme **[1. devre,nu:6/87-89;no:8/121-124]**

Sâkî çevir demâ-dem câm-ı safâ medârı
Bezm-i felekde tutsun hurşîdi şerm-sârı
Sâki aman hırâm et nâkısları tamam et
Rindânı mest-i kâm et def' eyleyip humârı
Ey mâh-ı âlem-ârâ sensin cihanda hâlâ
Dihîm-i zevk u şevkin sultân-ı şehr-yârı
Ey ma'den-i mürüvvüt rihdânaverme mühlet
Kıl muttasıl inâyet sahbâ-yı gam-küsârı
Dök âb-ı âteşini minâ--yı şu'le-i bârâ
Yak çün çerâğ-ı lâle dağ-ı dil-i nizârı
Peymânelerde sahbâ hem çün perî beşîşe
Andırsın ebr içinde berk-i şerer-nisârı
Hep sende kaldı ümmîd ey yâdgâr-ı cemşîd
Mânend-i câm-ı hurşîd devr eyle durma bâri

Bâbında hep gedâyız muhtâc u bî-nevâyız
Bir câm ile unuttur âlâm-ı rûzgârı
Sensin bu gün bu bezmin sultân-ı cem-nişânı
Zerrâtın âftâbı ecrâmın âsmânı
Sâki kümeyt-i câmı al destine kıyâm et
Her yana bas ayağın âteş gibi hırâm et
Sâki düşürme elde peymâne-i sabûhu
Tâ subh-ı haşr olunca rindâna bezl-i câm et
Meydir ilâc-ı âcil derd-i marîz-i aşka
Merhem sürüp elinle makrûn-ı iltiyâm et
Mey mâye-i muhabbet sen nûr-ı çeşm-i cansın
Göster cemâl-i pâkin dünyâyı mest-i kâm et
Döndürse bâde başın durma çevir piyâle
Olsun cezâ amelde icrâ-yı intikâm et
Rindâna derd-i sahbâ pîr-i meye arak ver
Uşşâka la'lin öpdür zühhâde çok selâm et
Hâk-i vatanda amma hürriyeti görürsün
Bûs ile dest ü pâyın tevkîr ü ihtirâm et
Olsun fedâ yolunda cân-ı gam-âşinâmız
Ey aftâb-ı işve senden budur ricâmız
Sâki kadeh-nisâr ol yağdır şarâb-ı nâbı
Mutrib safâya yol bul çaldır ney ü rübâbı
Sâki hevâ-yı meyle mînâ-yı çarhı döndür
Mutrib sadâ-yı neyle çâk eyle nüh kıbâbı
Mey-renk kalbi silsin gam sineden kesilsin
Neyler terâne kılsın def ıstırâbı çeksin
Meyden yapıp gülistân neyden hezâr-ı nâlân
Câm-ı felekde devrân mihr eylesin habâbı
Gösterdi gülde şebnem şebnemde aks-i mehtâb
Sahb'da nakş-ı ber-âb peymânede şerâbı
Nây ü kemân ü tanbur kanun ü çeng ü santur
Çalsın ırakla mâhûr dinsin meye cevâbı
Gûş eyledikçe sahbâ coşsun misâl-i deryâ
Kılsın ferîh ü ihyâ rindân-ı dil-harâbı
Olsun terâne-i nây mahsûd-ı nefha-i sûr
Etsin piyâle-i mey şermende âfitâbı
Gam terk-i âlem etsin rindân pür-nagamdır
Dursun sipihr-i devvâr devrân câm-ı cemdir
Sâki piyâle lerûd bir lâlezâr göster
Arz et cemâl-i pâkin bağ u bahâr göster
Sâki elinde sâğar azm eyle bezm-i nûşa
Çok nahl-i tavr-ı servi âteş-nisâr göster
Yağdır şarâb-ı nâbı bârân gibi cihâna
Mânend-i feyz örtsün bir iktidâr göster

Dök zülf-i müşkirini ruhsâr-ı gerden üzre
Âteşlere sarılmış pî-çîde mâr göster
Eyle habâb-ı meyde aks-i lebin temâşâ
Mirât-ı cân içinde nakş u nigâr göster
Hûbânı bezme celb et uşşâk ile berâber
Meyhânelerde boy boy servi ü çınâr göster
Bir elde zülf ü rûyun bir elde sâğar mey
Cem'eyle mihr ü mâhı leyl ü nehâr göster
Pürçin et ebr ü ânın bakdıkça ehl-i zihde
Ur taşa tîg ü hançer sayd u şikâr göster
Döndür nigâh-ı lutfun uşşâk-ı dil-i nigâre
Peymâne-i safâyı canlarda kıl idâre
Sâki felek muhâlif hükm-i zamâne kemdir
Baht ise nâ-müsâid devr ise pür-sitemdir
Sâki mizâc-ı ümmet efsâne-i garâbet
Rindân harâb-ı hayret fessâk mu'tenemdir
Ey şâh-ı kişver-i dâd sen eylemezsen imdâd
Kâbil olur mu azâd gönlüm esîr-i gamdır
Bir mâha düştü gönlüm yandı tutuşdu gönlüm
Âhir uyuştu gönlüm mihnetle pür-elemdir
Oldu serimde peydâ pî-çîde mâr-ı sevdâ
Ammâ görürdü hâlâ gûsuyı ham be-hamdır
Dime bu der ü sâfi sun cân-ı gam-şikâfı
Mâfât için telâfi ger sence mültezemdir
Meydir hayât-ı âlem zahm-i derûna merhem
Mey içmeğe demâdem devrân u dem bu demdir
Dağ-ı dil-i nezâre kıl derdim ile çâre
Bu bezm-i pür-humâra mey yadigâr-ı cemdir
Cünbüş fürüş-ı nâz ol reftâr ile ikdâm
Bir elde şîşe-i mey bir elde câm-ı gülfâm
Sâki siner felekde tâ âftâb dönsün
Dursun anda ziyâ câm-ı şarâb dönsün
Sâki çırağ-ı hüsnün pervâne-veş görünce
Nâr-ı firâka cânın yaksın kebâba dönsün
Destinde şîşe-i mey çık raksa gayretinden
Mihr ü mehi çevirsin bu ne bıkâba dönsün
Destinde şîşe-i mey çık raksa gayretinden
Mihr ü mehi çevirsin bu ne kıbâba dönsün
Olsun o rütbe câri seylâb-ı şevk-i dil kim
Her bir cüdâ-velende bin âsiyâb dönsün
Peymâne-i şarâbın rindâneye adû ver
Bir başka renge girsin rûz-ı hesâb dönsün
Sehbâ-perest aşka serbest olunca mey ver
Takbîl eden ayağın hep kâm-yâb dönsün

Dolab-ı ayş u nûşı kıl öyle kim idâre
Ser-rişte-i muhabbet bî-piç ü tâb dönsün
Etdikçe devr-i daim ecrâm-ı çerh-i minâ
Devr olmasın elinden hurşîd-i câm-ı sahbâ
Sâki meded yetişidir câm-ı cihân-nümâyı
Ednâ bir iltifâtın sultân eder gedâyı
Sâki piyâle göster meyden şelâle göster
Uşşâka nâle göster al deste çeng ü nâyı
Sordum tabîb-i aşka derd-i dilin ilâcın
Dedi ki şîşe çekmek olmuş en kolayı
Pür zahm-ı rîşeyim ben muhtâc-ı şîşeyim ben
Bir câm-ı meyle def'et gönlümden ibtilâyı
Etmiş cenâbı-ı izzet rûz-ı ezelde kısmet
Rindâna sıdk u safvet sâlûsa bu riyâyı
Destinde sübha zühhâd çeksin elimle evrâd
Sen ney ve meyle kıl şâd uşşâk-ı bi-nevâyı
Meyler dehâna gelsin neyler lisâna gelsin
Rıdvân cihâna gelsin seyr eylesin safâyı
Sâyende (Kâzım)-ı zâr olsun garîk-i envar
Kıl mest olunca tekrâr câm-ı ferâh-fezâyı
Lutf et ayağ-ı meyden destin ayırma sâki
Tâ rünûmâ olunca uşşâka vech-i bâkî

Gazel **[1.devre, nu:36/562-563]**

Sanma kim bir lahzâ dilden aks-i cânânım çıkar
Aşkı kalbimde kalır tenden nidem cânım çıkar

Zülf-i yâri dest-i hasretle arayıp tarasan
Şâne-i endişede akl-ı perîşânım çıkar

Arzû-yi mîve-i vaslıyla pür dağ oldu dil
Çeşm-i ümmîdde yine serv-i hırâmânım çıkar

Cânâ şahbâz-ı nigâhı bâl u per açsa eğer
Pençe-i gayretden ol dem sabr u sâmânım çıkar

Aks-i dîdârın fotoğrafı dîdem cezb edip
Levh-i câm-ı sîneye tasvîr-i sultânım çıkar

Sûz-ı hicrinle yanıp kül olduğum ketm eylesem

Dağ-ı dilden âh-ı pür dûd-ı firâvânım çıkar

Bahr-i aşk içre sadakveş kalb (........) nihân
Dürr-i bî-hem-tâ gibi nâm-ı sülhan-dânım çıkar

Şi'rimi tanzîre rağbet etse canânım eğer
Arşa fahrâniyet-i bî-hadd ü pâyânım çıkar

["geçer" redifli gazel] **[2.devre, nu:4/49]**

Aks-i hüsn-i yâr eşk-i bî-ferden geçer
Fülk-i gevherdir o güyâ bahr-i ahmerden geçer

Yekten olmak isteyen ol gül-bedenle âkıbet
Pirehen-veş sînesin çâk eyleyip serden geçer

Hep bu lu' betgâh-ı dehrin rûz u şeb mihr ü mehi
İki tıfl-ı nâzenindir sanki çenberden geçer

Kâmetin seyr eyleyen tûbâya eyler mi nigâh
La' l-i cân-bahşın öpen elbette kevserden geçer

Sanma (........) değmez ol sîmîn-berin hiç kalbine
Nâvek-i âh-ı derûn pûlâd u mermerden geçer

Gazel **[2.devre, nu:6/81-82]**

Âsmân-ı dilde sensin mihr-i rahşânım benim
Sînede aks-i ruhundur mâh-ı tâbânım benim

Âşık-ı dil-mürde-i hasret-keşe can vermede
Yâd eder Îsî-demin nutk-ı sühan-dânım benim

Gevher-i ihlâsdan hâli değil bulursam vasl ile
Râz-ı ışkındır efendim genc-i pinhânım benim

Haste-i hicrim nola tâkat bulursam vasl ile
Nutk-ı cân-bahşındır ey mehpâre dermânım benim

Şübhesiz bir şîşede saklı sanır âb-ı hayât
Görse (......) aşkını cân içre canânım benim

Gazel **[3.devre, nu:19/289-290]**

Râh-ı Hakkı bu olunca rûz-ı fırsat rehnümâ
Tîz erir çün zulmet-i şâm-ı peşîmânî dilâ

Bâd-ı ömrüm geldi geçti gülşen-i dehr içre lîk
Bulmadım bir cây-ı râhat kalmamış bûy-ı vefâ

Cümleye hercaînin arz etdiği âlâmdır
Kimse mir'at-ı felekde görmedi rûy-ı safâ

Pâyimâl-i şah-ı aşk oldum gubâr-ı râh-veş
Rûzgâr-ı mihnet ammâ etdi ömrüm ber-hevâ

Öyle bî-tabım ki (L....) bilmezem rûz u şebi
Rûşen etmez kalbimi bir mihr- rû bir meh-likâ

Manzûme **[2.devre, nu:13/199]**

Hâmi-i dîn-i vatan kudret-nümâdır ma'rifet
Asker-i düşmen-şiken heybet-nümâdır ma'rifet

Top tüfek şimşîri irfândır hüner-ver âdemin
Kuvvet-i bî-intikâ şevket-nümâdır ma'rifet

kal'a-i âli-metânet mevki'-ihısn-ı hasîn
Çeşm-i a'dâya zehî dehşet-nümâdır ma'rifet

Kim taarruz eylese mutlak eder sağdangeri
Cahilâne kahkarî ric'at-nümâdır ma'rifet

Ma'rifet tedmîr eder a'dâsını her lahzada
Gûşe-i "Mahfi" de hilmiyyet-nümâdır ma'rifet

Gazel **[1.devre, nu:36/562-563]**

Sanma kim bir lahzâ dilden aks-i cânânım çıkar
Aşkı kalbimde kalır tenden nedem cânım çıkar

Zülf-i yâri dest-i hasretle arayıp tarasan
Şâne-i endişede akl-ı perîşânım çıkar

Arzû-yi mîve-i vaslıyla pür dağ oldu dil
Çeşm-i ümmîdde yine serv-i hırâmânım çıkar

Cânâ şahbâz-ı nigâhı bâl u per açsa eğer
Pençe-i gayretden ol dem sabr u sâmânım çıkar

Aks-i dîdârın fotoğrafı dîdem cezb edip
Levh-i câm-ı sîneye tasvîr-i sultânım çıkar

Sûz-ı hicrinle yanıp kül olduğum ketm eylesem
Dağ-ı dilden âh-ı pür dûd-ı firâvânım çıkar

Bahr-i aşk içre sadak-veş kalb (........) nihân
Dürr-i bî-hem-tâ gibi nâm-ı sülhan-dânım çıkar

Şi'rimi tanzîre rağbet etse canânım eğer
Arşa fahrâniyet-i bî-hadd ü pâyânım çıkar

Gazel **[3.devre, nu:19/289-290]**

Râh-ı Hakkı bu olunca rûz-ı fırsat rehnümâ
Tîz erir çün zulmet-i şâm-ı peşîmânî dilâ

Bâd-ı ömrüm geldi geçti gülşen-i dehr içre lîk
Bulmadım bir cây-ı râhat kalmamış bûy-ı vefâ

Cümleye hercaînin arz etdiği âlâmdır
Kimse mir'at-ı felekde görmedi rûy-ı safâ

Pâyimâl-i şah-ı aşk oldum gubâr-ı râh-veş
Rûzgâr-ı mihnet ammâ etdi ömrüm ber-hevâ

Öyle bî-tabım ki (L....) bilmezem rûz u şebi
Rûşen etmez kalbimi bir mihr-i rûber mehlikâ

Naci Bey

Gazel **[1.devre, nu:39/611]**

Kim ki ola ehl-i dil gamla perîşân olur
Ehl-i kemâl olmayan devlete çesbân olur

Olmasa ger lutf-ı Hakk sana mu'în-i zahîr
Tâli'ü bahtında bî-çâre vü dermân olur

Etme temellük sakın çerh-i denî-pervere
Lütfunun ihsanının aksi nümâyân olur

Verem eğer gönlüme ruhsât-ı feryâd u âh
Arş ü zemin ü mekân mahv u perîşân olur

Âh u figân ile dil yâr-ı cefâkâr sana
Belki mürüvvet eder sâbit-i peymân olur

Etse perişân nesîm zülf-i semensâsını
Gülbün-i hüsnünün hep sünbül-i dermân olur

Kâbil olup assalar bu gazeli arşa tâ
Şa'şa'a vü red nef-i ziynet-i ekvân olur

Gazel **[2.devre, nu:15/229]**

Avrûpa dilberleri kasrında balkon istiyor
Çifte atlı koşular altında fayton istiyor

Pek hevâlandı o….. duhterînin meşrebi
Âh-ı âşıkdan semâya şimdi balon istiyor

Şem'-i kâfuru fena ispermeçet eyler taleb
Şem'dân sîmden olmazsa fakfon istiyor

Şabkasın açdım o…… kâkülün koklatmadı
Şimdi ibrâz-ı rezonla resm-i pardon istiyor

Bu gazelde şâirânın cem'î lâzımdır beğim
Kâfiye-teng oldu zîrâ bir komisyon istiyor

Reşîd Bey

Gazel **[1.devre, nu:39/610]**

Mahrem-i râz-ı nihân-ı levh-i kudretdir kalem
Masdar-ı sırr-ı kader mîzâb-ı hikmetdir kalem

Mazhar-ı …….Hakk mecrâ-yı takdir ü kazâ
Mahv u isbât eylemekde özge âletdir kalem

Mevrid-i feyz-i ezeldir mehbit-i esrâr-ı gayb
Tercümân-ı âlem-i gayb u şehâdetdir kalem

Bâis-i ikbâl ü devlet muris-i mecd ü kemâl
Mavsıl-ı ser-menzil-i râh-ı saâdetdir kalem

Hüsn-i tedbir-i umûr-ı âlem ancak ondadır
Reh-nümâ-yı irtikâ-yı kadr-i devletdir kalem

İntizâm-ı âlemin üssü'l esâs-ı seyf ise
Hasmı ilzâm eylemek çün haklı hüccetdir kalem

Mümkünât müşkülât-ı kâinatın merci'i
Gâliba nây-i tecelligâh-ı hikmetdir kalem

Nîk u bed izhâr eder hep âlemin temyiz eden
Mâye-i efkârını mi'yâr-ı kudretdir kalem

Bikr-i mazmun ile eylerse edâ efkârını
Bil "Reşîdâ" saykal-ı jenk-i küdûretdir kalem

Rûhi Bey

["aşinâ" redifli şiir] **[1.devre, nu:41/650-651]**

Aşkın ki eyledi beni câm cism-âşinâ
Oldum safâ-yı meşreb ile âlem-âşinâ

Bigâne-i neşâtı olur bezm-i âlemin

Bir dil ki hicr-i yâr ile olsa gam-âşinâ

Geldikçe şâd der beni mihmân-ı derd ü gam
Gördükçe aşinâsın olur hurrem-âşinâ

Bilmem gazâl-i vâdi-i vahşet midir nedir
Ne'tdimse ürküb olmadı hiç âdem-âşinâ

"Rûhi" hâzeng-i nâz ile ger zahm-dâr isen
Cân ver de yâre olma sakın merhem-âşinâ
Safvet Bey

Gazel'de müfrezdir. **[2.devre, nu:12/187-188]**

Yârin hayâl-i zülf-i nigîni gelse hâtıra
Mecmu'a-i akl-i huşum o dem târmâr olur

Çok görmüşüz cihânda me'lûf-ı gadr olanları
Gülberg-i ömrü pâ-zede-i zulm-i hâr olur

Müfred
Bî-vecih zann eyleyip yüz verdiğim çok görmeyin
Âlem-i vahdetde çok yüz verdi bâlînim bana

Müfred
Vâdi'-i aşkında mecnun olduğum yâr anlamış
Halka-i zencîr-i zülfün ol sebebden yollamış

[Gazel-i Nefîse] **[2.devre, nu:14/210-211]**

Münkesif olmazdı hiç cirm-i kamerden âfitâb
İnfikâk etseydi ahkâm-ı kaderden âfitâb

Pâk tıynet neş'etinde gösterir âsârını
Neşre başlar nurunu vakt-i seherden âfitâb

Tire- dildir didesi nemnâk olan ehl-i riyâ
Neşr-i envâr eylemez ebr-i matardan âfitâb

Dest-gîr olmak kibârın şânıdır üftâdeye
Ref'eder bir şebnem-i nâçizi yerde âfitâb

Hakk u bâtıl nûr-ı adl ile nümâyandır “Said”
Fark olunmaz nîk ü bed gitse nazardan âfitâb

Gazel **[3.devre, nu:17/257-258]**

Kâmilin ednâ kusuru der-akab meşhur olur
Bedrde cüz’î husuf olsa hemân manzûr olur

Cümleden tahsîl-i hoşnûdî ne mümkün hâkime
Sulhu caiz olmaz ol kavmin ki nâ-mahsûr olur

Hüsn-i sıyt ashâbını her yerde eyler dil-hırâş
Mevki’-i tahdîş-i mutrib sîne-i santur olur

Istırâb-ı nîşden etmez hazer nûş isteyen
Me’haz-ı şehd-i lezizin hâne-i zenbûr olur

Vakt-i ikbâlinde kâsırdır kibârın himmeti
Mürtefi’ oldukça şemsin sâyesi maksûr olur

Kâbiliyet kahr ile mahv olmaz ehlinden (Saîd)
Rîk-i sâfı âteş-i sûzân ile billûr olur

Gazeliyat **[1.devre, nu:33/523-524]**

Bazı Gazeliyât-ı Acizânemden mefrûzdur

Nikâb-ı zülfünü ref’et ruh-ı çün mâhı görsünler
O ruhsâr üzre nev-resm-i veçhullâhı görsünler

Süveyş cedvelini görsünler edenler şübhe
Mecma’-ül-ebhur eder biri sebâtı kişinin

Sîne çâk u arz-ı dağ etmez mi hûnîn nâleler
Bağda etdikçe gül hande vü bülbül nâleler

Nîm-şeb geh-geh olan cûy-i semâda rû-nümun
Mahzen-i tab’ımda vardır böyle çok pergâleler

Münbit-i nahl-i hayâlin dedim ayâ neresi

Gözüme bakdı o gül-ten dedi bülbül deresi

[“görünür” redifli şiir] **[1.devre, nu:42/672]**

Zerre-i Hâk-i rehi mihr-i dırahşân görünür
Rîze sengi gözüme la’l-i bedahşân görünür

Seng-i harâkdır etmede kalbi sitemi
Gerçi zâhirde leb-i la’li dür-efşân görünür

Yine devrân kara sevdâya mı uğratdı dili
Kâkül-i yâr gibi hâli perîşân görünür
Ne kadar mahv-ı vücûd etse de pervâne yine
Şûle-pûş olmada gizli heves-i şân görünür

Hak ver olsa tavrı nerde iklim-i vücûd
(Sırrının) çeşme-i çeşmânı hurûşân görünür

Gazel **[2.devre, nu:2/21]**

Çekdiceğin sanma ki benden gelir
Her ne gelir sana senden gelir

İncü dişin gösterip ol meh dedi
Dürr-i Adendir bu Yemenden gelir

Hâk-i der-i bâra yüzüm sürdüğüm
Câzibe-i hubb-ı vatandan gelir

Nükhet-i cân-bahş-ı hat-ı anberî
Buy-i cenândır ki çemenden gelir

Dün gece tenhaca mey içmiş gibi
Râyihâsı gonca dehenden gelir

Bûy-ı dilâviz-i mesîhâ-eser
Kûy-ı dilârâma gidenden gelir

Eyleme çirkinlere (Sırrı) nazar
Gelse hayır vech-i hasenden gelir

[“katresi” redifli şiir] **[2.devre, nu:3/46]**

Bâde kim seyyâle-i lebrîzdir her katresi
Hem ayâr-ı nâkid-i tîrîzdir her katresi

Cur’a nûşu minnet etmez çarh-ı dûnun mâhına
Çeşme-i hurşîd-i pertev-rîzdir her katresi

Bir yed-i beyzâdan aldım câm-ı feyz-i aşkı kim
Nûr-ı nahl-i tavr-ı âteş-hîzdir her katresi
Ol meyin sîr-âb-ı zevkidir gönüller kim henüz
Neşve-i cân-bahş ile lebrîzdir her katresi

(Sırrı) elhak başkadır keyfiyet-i sahbâ-yı aşk
Telhzer ammâ ki şevk-engîzdir her katresi

Sırrı Paşa Hazretlerinin **[2.devre, nu:8/115]**

Çık eyle arz-ı dîdâr bağ âb u tâb görsün
Çeşmim sipihr-i devvâr bir âfitâb görsün

İşte hayâl-i cânân çeşmimde müntefîdir
Behzad-ı mu’ciz âsâr nakş-ı ber-âb görsün

Bînî değil elifdir üstünde meddir ebrû
Mushaf mı rû-yı dildâr âlem kitâb görsün

Kaldır usûm-ı nâzı mu’tâd edin niyâzı
Dünyâda yâr u ağyâr bir inkılâb görsün

Hiç durma (Sırrı) eyle sûz-ı derûnu teşrih
Ömründe zend-i mey-hâr laht-ı kebâb görsün

Eski Bir Gazelimdir
Sırrı Paşa **[2.devre, nu:14/209-210]**

Hatt-ı izârı ol perinin bir kitâb-ı nâz
Ebru vü zülf ü hâli nice fasl u bâb-ı nâz

Bir şâh-ı hüsne gönlümü verdim ki didesi
Hem hasta hem günüde-i cilbâb-ı hâb-ı nâz

Zühre cebîn ü müşterî tal'at kamer izâr
Mirrîh çeşm ü ebru hilâl âfitâb-ı nâz

Sahbâ-yı câmı neyleyeyim sensiz ey perî
Mest-i nigâhın etdi beni çün harâb-ı nâz

Hale mi ne büründü o mehpâre "Sırrıyâ"
Gül-penbe renkli gün yüzüne bir hicâb-ı nâz

Yusuf Âgâh Bey

Vakit Gazetesine Lâhika **[1.devre, nu:33/250]**

Gazel

Arzdır şu'şe-i kandîl sanma pâyidâr olur
Subh-ı sadık olunca hakikat âşikâr olur

Mazhariyettir diyerek yapışır alâyişe
Aldanır sûfi-yi ahmak sonra eşk-bâr olur

"Hakk'ı" batıldan fark-ı temyiz etmeyin
Mürâyi fart-ı cehlinden diyânetde hâr olur

(Bâkî)'ye tevessül-i ilm "irfan" iledir
Yoksa riyâ-pîşeler hasretle tebâr olur

Beyhude emekdir şi'r-i mübhem efsanedir
(Maârifden) eser göster ihvana yâdigâr olur

(Âgâh) ol sûfî hakikat şu'lesinden
Cevher-i ilm-i diyânetle insan pâyidâr olur

Zehrünnisâ Begüm

Manzume **[2.devre, nu:13/197-198]**

Düşnâm-ı dehen-i yâr nihâyet pesenddir
Bîmâr-ı aşk için bu devâ sûd menddir

Bülbül nihâl-ı gülde binâ etdi âşiyân
Vallâhi havsalası nihâyet bülenddir

Zülfünde dil esîr nasıl olmasın Hudâ
Uçmakda bâd-nâz-ı perîde kemenddir

Ruh mihre gösterip hele o şu'le-revdir
Sen hüsne gurrelenme bu da çâr-ı çenddir

Binlerce nâzenîni Hudâ hilkat eyledi
Bende nevâz nâfile nâz u nezenddir

(Leylî) değil ki gitmeyecek necd-i deştine
Billah nâsiha ……… bî-sûd-ı penddir

(Zehrî) yazık benim gibi büt âşkına düşüp
Bak çarh-i kehkeşân ile zünnâr benddir

1.4. KASİDELER

Tevhit **[1. devre nu:18\ 280- 282]**
İlahi padişahlar padişahı
Ne hayr-ı tebehhuştur sun'un Allahı

Ezelde cilve-i fermanın olmuş
Vücudun mastar-ı izzet penâhı

Ne kudrettir eden icad ü ikat
Semavat ü zemini mihr ü mâhı

Ne kudrettir edip tedvir-i arzı
Kılan vareste cûşisten miyâh

Ne kudrettir eden cuhevâyı
Nice yüz bin cihanın cilve-gâhı

Ne ummandır İlâhi lâhelâkim
Bütün ecram eder onda şinâhı

Ne meydandır İlahi-l imla kim
Bütün ecsam kemter gerd-i râhı

Edersin müsteal toprakta narı
Kılarsın nabet-i ab içre giyâhı

Karartırsın geh ruz-i sefidi
Kızartırsın geh leyl-i siyâhı

Nigehvan olmasa bir dem meşiyyet
Muhakkaktır bu devranın tebâhı

Cihan-ı lahzada bin kere yok var
Ederdin hikmetin olsaydı lâhı

Olur, daim sana ubudiyyetle
Halayık serteser şad ü mübâhî

Celalin bargâhında melekler
Felekler secde-say-i eyler cibâhî

Celalet-i zatına nisbetle kasır
Büyüklük namına nisbetle vâhî

İlahi varlığında cümle eşya
Ederken yek-zabanı arz-ı güvâhı

Kabul etmez bunu aklım kim olsun
Vücudunda edenler iştibâhı

Seni tehlil için takdis içindir
Neva-yı erganun banin İlâhı

Servet ü nevha-i şevkindir ancak
Eden lebriz dir-ü hangâhı

Senin içindir ferihın lahn-ı şevki
Senin içindir garibin ah ü vâhî

Senin emrinle tâir gökte mürgan
Senin izninle sabih yemde vâhî

Senin lütfunla caridir evamir
Senin havfınla mer'idir nevâhî

Senin şevk-ü garamındır hükmiye
Nümayan etmeyen pişinde câhı

Günahsa döndürür kahrın sevabı
Sevaba kalb eder lütfun lütfun günâhı

Derlerse kahrın eyler dehre teselliyat
Nice tufan gibi müthiş devâhı

Dilersen ibrete karban edersin
Mezelletlerle bir mağrur-u câhı

Dilersen mukabbil devran edersin
Saadetlerle bir sahip külâhı

Ne hikmettir ki bir akl-ı selimi
Tutup yıllarca engar üzre gâhı

Kemal-i meskenetle ettirirsin
Ölürken ref-i dest özr-hâhı

İnayetin ki halka nev be nevdir
Kabul etmez biri had ü tenâhı

Eğer sen vermedin akl-u nutku
Beşer-i nurdan bulurdu bu refahı

Senin aksin demektir onda vicdan
Sana ma'tuftur daim nigâhı

O vicdan ki eder insana telkin
Kabayicden vücûb intizâhı

O vicdan ki şervere gaibâne
Adaletle verir hükm-ü câhı

Hired-u tahkik asarında vale
Nazar-ı teftiş esrarında sâhı

Hired bir lemadır senden beşerde
Nasıl künhün muhit olsun kemâhî

Olur, berk-i şümus-ı kudretinle
Ukulun hayra çeşm-i intibâhı

Değildir hâsılı asar-ı sun'un
O şeylerden ki mümkün iktinâhı
Ekrem Bey

Bedri Beyefendi İle Arabistan Islahat Kâtibi Sabık Hikmet Beyin Müştereken Nazmettikleri Münacattır [1. devre, nu: 25/ 389-391

1

B. Ey olan yokluk içinde daim daim ü hay' ü ebed
H. Kâinata zat-ı pakinde gelir feyz ü meded
B.Yok şerikin hâkim-i külsün büyüksün bi-menend
H.Kudretin her bir fem-i ta'rizi etmiş set ü mend
Tekrar
B. Birliğin burhanı çünkü kıl ü hüvallahü ehad
H. Sende özge Tanrı yoktur sensin Allahussamet

2

H. Cehd edip derya-yı bi payan-ı vahdaniyenin
B. Âleme verdi vücut-u ferman vahdaniyetin
H.Zahir oldu mukteza-yı şan-ı vahdaniyetin
B. Münceli her zerrede burhan-ı vahdaniyetin
Tekrar-ı Mükerrer

3

B. İmtizaç etti anasır buldu her âlem nizam
H.Kıymet-i mahiyetçe tuttu her unsur makam
B.Verdi hükmün heyet-i eşyaya şekl-i intizam
H. Müstefiz-i kudret-ü tevfikin oldu hass-u âm
Tekrar-ı Mükerrer

4

B. Şahid-i i'caz nüma-yı vahdetindir âsmân
H. Anda burhan-ı münir küdretindir ihtiran
B. Her felekte bin güneş olmaktadır pertev-feşan
H.Zerredir nisbetle mahlûkata bu hâkdân
Tekrar-ı Mükerrer

5

H. Cümle eşya heyetiyle mail-i semt-i zeval
B. Her nefeste nice bin eşbah eder tahvil-i hal
H.Nev-i insana hususuyla beka emr-i muhal
B. Kar-gâh-ı sun'un içre sensin ancak la-yezal
Tekrar-ı Mükerrer

6

H. Ric'at eyler aslına emrinle bir gün mümkünat
B. Varken nâbud olur bir an içinde kâinat
H. Mahvolur âlem seyr-i dünya söner şem-i hayat
B.Sen münezzehsin halelden sendedir ancak sebat
Tekrar-ı Mükerrer

7

B. İnkılâp-ı hadisata daldır Rabbü'l-minen
H. Fehm olunmaz nüsha-i esrar kudrettir şü'un
B. Daim olmaz Bedriyâ gerdişinde çerh-i dûn

H. Anı da” Hikmet”eder hükm-ü ezel elbet zebun
Tekrar-ı Mükerrer

Ahmed Zâhid

Top Hakkında Kâsidedir [1.devre,nu:44/681-683]

Eğer âdî ma’âdînde isen de gerçi sûretde
Nice cevherlere fâik gelür kadrin hakîkatde

Nazarda dâhil-i kısm-ı cemâdât sâde bir topsun
Mu’âdilsin velî insanlara içrâ-yı hizmetde

Adedce izdiyâdın mûcib-i teşdîd-i şevketdir
Vücûdun bulmasun noksân hemîşe mülk ü milletde

Vukû’atın ise zîbende-i evrâk-ı târihdir
Tutub esbâb-ı insâniyeti bâlâ-yı rıf’atde!!

Nice zülm ü mesâvî-i cihâna sen hitâm verdin
Nizam-sâz-ı zamân oldun devâmla hüsn-i âdetde

Eğer sen olmasaydın i’tilâf etmezdi akvâm hiç
Bekâ bulub kalırdı zâlimîn hısn-ı husûmetde

Kavîler çöp-i tahrikle za’îfi öldürürlerdi
Hukûk-ı âcizân merbût olurdu dest-i kuvvetde

Güvâhım var gümânım yok umûmen hayra âletsin
Yed-i Osmâniyânla kullanıldın hep adâletde

Sagîrken kundağında eyledim İstanbul’un fethin
Sehil’ül eslâfü’l İslâma bulundun

Bu günse sıhhatinle sinn ü sâlin pek kemâl buldu
Tutulmakda vücûdun şân ile kürsi-i rağbetde

Lüzûm ü nef’ine hep fenn-i harbler şâhid-i âdil
Senin sayende olmakda bugün akvâm selâmetde

Muîn insanlara vakt-i felâketde hemân sensin
Nice orduları kurtarmışındır hâl-i ric'atde.

Sa'adât-ı milel sulh-ı düveldir sana vâbeste
Onunçün ihtirâm görmekdesin her bir hukûmetde

Nidâ-yı şiddetin bile cünûdu şîr-i ner eyler
Eder bî-şübhe-takvim kalbleri pûlâd kuvvetde

Hemân ikbâl-i istikbâlimiz mes'ûd ede Allâh
Seninle harb ü ceng esip sahârî-yi hamiyyetde

Rakîbin men'ine sâî olur sen daima nâcî
Şerefle sâdıkân-ı aşka meydân-ı celâdetde

Cevâb-ı müskiti ağzınla ağyâra verirsin ki
Kelâm-ı dehşet-efzâna nazîre yok belâgatte

Senin gibi vefâ-sâz dilber-i mümtâz bulunmaz hiç
Onunçün uğruna uşşâk olur meydân-ı gayretde

Bedri Bey-Hikmet Bey

Münâcaat **[1.devre,nu:25/389-391]**

Bedri Bey Efendi ile Arabistan ıslâhat kâtibi sâbık Hikmet Bey'in müştereken nazm ettikleri münâcaat'dır.

1
B-Eyolan yokluk içinde dâim ü hayy ü ebed
H-Kâinâta zât-ı pâkinden gelir feyz ü meded
B-Yok şerîkin hâkimi külsün büyüksün bî-menend
H-Kudretin her bir fem-i tarizi etmiş sedd ü bend

Tekrâr-ı Mükerrer
B-Birliğin bürhânı çünkü Kulhüv Allahü ahâd
H-Senden özge Tanrı yoktur sensin Allahü's-Samed

2
H-Cehd edip deryâ-yı bî-Pâyân-ı vahdâniyyetin
B-Âleme verdi vücûd ferman-ı vahdâniyyetin

H-Zâhir oldu muktezâ-yı şân-ı vahdâniyyetin
B-Münceli her zerrede bürhân-ı vahdâniyyetin

Tekrâr-ı Mükerrer

3
B-İmtizâc etti anâsır buldu her âlem nizâm
H-Kıymet-i mâhiyetince tuttu her unsur makâm
B-Verdi hükmün hey'et-i eşyâya şekl-i intizâm
H-Müstefîz-i kudret ü tevfîkin oldu hâs ü âm

Tekrâr-ı Mükerrer

4
B-Şâhid-i icâz nümâ-yı vahdetindir âsumân
H-Anda bürhanı münîr-i kudretindir ahterân
B-Her felekte bin güneş olmaktadır pertev-feşân
H-Zerredir nisbetle mahlûkatına bu hâkdan

Tekrâr-ı Mükerrer

5
H-Cümle eşyâ hey'etiyle mâil-i semt-i zevâl
B-Her nefeste nice bin eşbâh eder tahvil-i hâl
H-Nev'i insana husûsiyle bekâ emr-i muhâl
B-Kârgâh-ı sun'un içre sensin ancak lâyezâl

Tekrâr-ı Mükerrer

6
H-Ric'at eyler aslında emrinle bir gün mümkinât
B-Var iken nâ-bûd olur bir an içinde kâinât
H-M ahv olur âlem seyr-dünya söner şem'-i hayat
B-Sen münezzehsin halelden sendedir ancak sebât

Tekrâr-ı Mükerrer

7
B-İnkılab-ı hâdisâta dâldır reybül'menun
H-Fehm olunmaz nüsha-i esrâr-ı kudrettir şu'ûn
B-Dâim olmaz ''Bedriyâ'' bu gerdîşinde çarh-ı dûn
H-Onu da ''Hikmet'' eder kükm-i ezel elbet zebûn
Tekrâr-ı Mükerrer

Hamza Bey

Tevhîd **[2.devre, nu:9/139-141]**

1
Hüdâya hikmetin sormağa yokken izn ü destûru
Nedir insânın ona ıttıla'a sây-i mevfûru

2
İhâtâ eylemişken kudret ü ilminle eşyâya
Nedir bunda tasavvur eylemek esbâb-ı makdûru

3
Nihâyet rütbesi hayret olunca bâb-ı tahkikde
Nedir sun'i kemâlinde ukûlun derk-i maksûru

4
Senindir görünen eşyâda kudret bunda yok şübhe
Kazâ vü hikmetin ins ü melek bil-cümle me'mûru

5
Müsahhardır serâpâ cümle mevcûdat u hayvânât
Senin emrine münkâd ister ankâ ister usfûru

6
Perî olsun dîv olsun cümlesi hükmünledir kâim
Divâr nakşî gibi bî-cân olur olmazsa destûru

7
Tıbâk-ı nüh-felekde bunca seyyârât u sâbitler
Bütün feyzinledir meş'al-nümâ'yı leyl-i deycûru

8
Behâr u nehri arzın cüzzenimde gelmesi dâim
Heme çûş ü hurûşu aşkının asâr-ı manzûru

9
Bu ezmân u fusûl-ı dehre senden başka hâkim yok
Meşiyyet hep senindir nisbet-i zâhir ise sûru

10
Sana tefvîz-i emr etmekliği mu'tâd eden her kul
Olur merhem-pezîr olsa da yüzbin zahm-i nâ-sûru
11
Adâlet eyler ef'âlinde halkı eylemez îzâ
Makarr-ı haşyetin addeyleyen her kalb-i meksûru

12
Bilirken bu kulun (Hamza) kâf u nûn sırrını elbet
Umar hem asrı lütfundan bula esbâb-ı meysûru

İns Çelebi

Ta'rif-i Nef-i **[1.devre, no:38/593-594]**

Ey fitne-i mülk-i fehm ü dâniş
Vey âfet-i rûzgâr-ı ma'na

Âşub-ı cihân-ı şuh-ı tab'ı
Biz hem-zen-i kâr u bâr-ı ma'na

Şahbâz-ı felek mesîr-i mazmûn
Şâhin-i melek şikâr-ı ma'na

Ezder-keş-i vâd-i tahayyül
Ber efken-i kuhsâr-ı ma'na

Nef'î-yi sühan-penâh-ı âlem
Üstâd-ı büzürg üvâr-ı ma'na

Sensin o sühan-ver-i ciger-der
Bî-vâhime şehsüvâr-ı ma'na

Kim ruhsun hayâlin etse cünbüş
Dünyâyı tutar gayâr-ı ma'na

Hep senden alır metâ'ı feyzî
Ey hâci nâmdâr-ı ma'na

Bâzâr-ı cevâhir-i sühanda
Her lafzın eden medâr-ı ma'na

Nâmınladır iştihâr-ı irfân
Lafzınladır iftihâr-ı ma'na

Her tâze kasîde-i latîfin
Bir şâhid-i şîve-kâr-ı ma'na

Her beyt-i belîg-i pür-hayâlin
Bir gülşen-i nükte-var-ı ma'na

Her beyt-i belîg-i pür-hayâlin
Bir gülşen-i nükte-var-ı ma'na

Her lafz-ı garîb-i dil firîbin
Bir câvidi sihr-kâr-ı ma'na

Her nokta-i hûb-ı anberînin
Hâl-i siyeh-i gadâr-ı m'ana

Ger olmasa ol devâir-i mevzûn
Fevvâre-i dür-nisâr-ı ma'na

Olmazdı sevâhil-i beyânın
Sermâyedih-i bihâr-ı ma'na

El-kıssa cihânda şimdi sensin
Sûretdih-i iştihâr-ı ma'na

Lâzımdır ede duânı dâim
Her tâlib-kâr u mâber-i ma'na

Tâ kim ol arsa-i sühanda
....

Feth ile cihân-ı nazm u nesri
Ol hüsrev-i kâmkâ-ı ma'na

Şahân-ı memâlik-isühandan
Gelsin sana ber-güzâr-ı ma'na

Tahsin Efendi

Fuzelâ-yı be-Nâmdan Bir Marîz'in Eser-i Hazînidir
[1. Devre, no:2/24-27]

Murg-ı cânım olmak ister fârig-i dâr-ı fenâ
Eylemez eski kafesdir bu bedenle iktifâ

Mâil-i hâl-i tecerrüddür arar mülk-i bekâ
Mercî'idir âlem-i lâhuta ister irtikâ

Çünkü aksâ-yı murâdı vustlat-ı zât-ı Hudâ

Akıbet köhne-libâsın cismden olur cüdâ

Halka-i ömrüm hemân teng olmada subh u mesâ
(Accilû bit-tevbe *kabl-el-mevt)dir âcil devâ

Seyr-i enfâsım gibi evkâtı darlaşmaktadır
Sığmaz oldu hânesi ruhum kibarlaşmaktadır

Saç sakallar berf-i şeyhûhetle karlaşmaktadır
Mehl arar her an ecel ile pazarlaşmakdadır

Artık azrâile teslimi kararlaşmakdadır
Âcilen kervân-ı ervâha katarlaşmakdadır

Eyzân

Gülmenin ger kesb-i irfân ise sırr u hikmeti
Zikr ü fikr-i Hâlık etmekse kemâl-i hizmeti

Ric'atinde fart-ı isti'câldir bu rıhleti
Tûl-ı dehrin var mı ömr-i âdem ile nîsbeti

Meksinin dünyada güyâ ân gibidir sür'ati
Olmalıydı ömr-i Nûh anın ekall-i müddeti

Eyzân

Mevsim-i vakt-i şebâbın görmeden ezhârını
Etmeden bağ-ı hayâtın ictinâ esmârını

Bilmeden binde birinin bu hilkatin esrârını
Gelmemiş mi âleme ikmâl için efkârını

Neş'e-i uhrâ için hazırlamış mı yârını
Cân hesâb etmez mi inşanın kısa-a'mârına

Eyzân

Bir taraftan ızdırab eyler gam-ı firkât ile
Cümle âzâ-yı teni tahrik eder nisbet ile

İltizâm eyler bekâsın mu'tedil hâlet ile
Uğraşır merdâne def'-i düşmen-i illet ile

Mahv olunca hıfz eder ten kal'asın gayret ile
Son nefesde ta'biyeden ayrılır hasret ile

Eyzân

Herkesin vicdanıdır bu hâleti tasvîr eden
Cevherinde cem'-i ezdâdı bulup tezkîr eden

Ol değil mi söyleyen bu sözleri tahrîr eden
Birbirine pek münâkız fi'iller tedbir eden

Kendi sâil kendi mes'ûl kendidir taksir eden
Var mı hâricden mezâhım işlerin tagyîr eden

Eyzân

Hiffet-i asliyyesinde var hele bir inkılâb
Sıkletin levs-i anasırdan mı etmiş iktisâb

Uzamış yoksa tenâsühden zamân-ı iğtirâb
Gösterir avdet için gâhi tereddüt geh şitâb

Belki menfa-yı bedende ârız olmuş bu hicâb
Mehtemeldir muzdarib eyler onu havf-ı itâb

Eyzân

Hilkatince görünür kim cünhadan ma'sumdur
Cevher-i zâtı mücerred maddeden mahrumdur

Etmiş ebdâna taalluk künhü nâ-ma'lûmdur
Cisme te'sîr ü tasarruf etdiği meczumdur

Cümle alât-ı beden huddâm o şeh mahdumdur
Doğrusu bir sırr-ı mahz-ı sâni'ü kayyumdur.

Eyzân

Ehl-i hikmet ihtilâfla etdiler bahs ü nazar
Olmamış bumesele tam hâl bu âna kadar

Gayrıdır tedbîr eden hikmetçe kavl-i mu'teber
Kendi bir seyyâledir kim işlerinden bî-haber

Kuvvet-i âteş gibi makinesin tahrik eder
Kimse olmazsa telegrafda çıkar mı bir eser

Eyzân

Ol hakikat başka vech ile olunmaz irtişam
Bir şu'â-i nûr-ı Hakdır yok anınçün in'idâm

Eyleyen bu sözlere sarf-ı kemâl-i ihtimâm
(Kul huve-min emr-i Rabbî)'dir ona ta'rif-i tâm

Rûh suâlinde bu kavli okumuş fahrü-l-en'âm
Hep bu re'ye tâbi' olmuş zümre-i ehl-i kelâm

Eyzân

İşte bu sırr-ı garîbden akllar hayrândır
İnkişâf-ı künhü mutlak mu'ciz-i ezhândır

Gerçi bazı hallerin idrâk eden vicdândır
Bu vücûdda tahtı kurmuş müstakil sultandır

Muktezâ-yı dîn-i İslâm burcumuz imândır
Maksad-ı (Tahsîn) hüsn-i hâtim-i ihsandır

Halka-i ömrün hemân teng olmada subh u mesâ
(Accilû bit-tevbe *kabl-et-mevt) dir âcil devâ

Abdülhak Hâmit
Münacaat **[1. devre, nu:18/284-288]**
Ey dergehi cümlenin penâhı
Mevcudâtın vücûd-gâhı
Yokluklar içinde var olan Hak,
Zâtiyyet-i Kibriyâ-yı mutlak
Sensin, o hakîkatü'l-hakayık,
Her cilvene Hak denilse lâyık.
Halk eylediğin senin müsellem,
Âdemlerden ziyade âlem.
Bin saha içinde yüz bin ecrâm,
Kılmakta müdâm seyr ü ârâm.

Sâbit görünen takaddüm etmez,
Seyyâreleri tesâdüm etmez,
Bahşeylediğin nizâma tâbi
Yoktur olanı içinde zâyi.
Yek-diğere muttasıl duranlar
Son mertebede uzaktır anlar.
Kim her biri daimî, kadimi
İsbât-ı vucûd eder samimî
Hem bazısı anların mukaddem
Mahfî nekadar kadîm bir dem,
Gelmiş meydana bî-tezelzül,
Hâlâ ediyor bugün teşekkül.
Bir şekl o ki nâ-tamam kalmış,
San bî-nesak u nizâm kalmış
Ol şekl-i nücûmdur mükemmel
Yani eb'âddır o heykel.
Ezmandır ki tecessüm etmiş,
Yahut ki kader teressüm etmiş.
Mâzidir ki olup nümâyân,
Âtidir ki bulur o pâyân.
Yârâb, ne muhittir vücûdun!
Mâhiyyet-i vâcibü's-sücûdun.

Mazrufu: tetâbu-ı semâvât,
Melfufu tevâlî-i mesâfât.
Eflâk: müşekkel ü müselsel,
Eb'âd: müselsel ü müşekkel.
Ulviyettir müebbed anlar,
Cemiyettir mücerred anlar,
Sür'atlerdir hep intihâsız,
Vüs'atledir hep ibtidâsız,
Rûhâniyyâttır muazzam,
Subhâniyyâttır mücessem.
Nedretlerdir ki vefret olmuş,
Kesretlerdir ki vahdet omuş,
Kudretlerdir teekküd üzre,
Hilkatlerdir teceddüd üzre.
Âsârındır ki münteşirdir,
Esrarındır ki müstetirdir,
Envârındır muharrer öyle,
Eş'ârındır münevver öyle,
Manzume-i sermediyyetindir
Hep nakş-ı yed-i meşiyyetindir.
Var bin mazmun-ı dil-şikârı,

Yok, bir mısra-ı sektedârı.
Hepsensin o nazma beyt-i matla',
Sensin yine matla'ında makta'
Zatındır o zât-ı bî-bidâyet,
Her nâmütanâhîye nihayet.
Ma'dûm ebediyyetinde gayet,
Mevhûm ezeliyyetnde neş'et.
Zâhir, tey'îd kudretinde,
Bâhir, tevhîd fıtratında.
Birleşmede hikmetinde azdâd,
Yaklaşmada kudretinle eb'âd.
Zerrâta kadar muhit zâtın,
Her devri senin mükevvenâtın.
Kim baksa zemîn ü âsmâna
Der "celle celâlehu ve şâne"
Ümmî kılar ismini kıraat,
Â'mâ eder isrine nezâret.
İzhâr-ı müessire buâsâr
Yetmez mi ukule karşı her bâr?
Mevcûdâta bakınca ârif
Olmaz mı ya neş'etine vâkıf?
Cism-i fâniye sen verip can,
Cana ebediyyet ettin ihsân.
Senden gayra olunmaz isnâd,
Ömrün mahvıyla mahvı icâd.
Anlar ki muvâzzeb-i fünûndur,
Bazen görürüz ki pür-zunûndur.
Vicdandır en büyük hakikat,
Kanundur denilse şâyân
Her nerde ki Hak olur nümâyân.
Takdirindir o bî-tehâlüf
Bir şey ki ana denir tesâdüf.
İlhâmındır senin o elbet,
Bir söz ki gelir bize isâbet.
İdrâk veren ukule sensin,
Eşkâl veren nükûle sensin.
Sensin kimi fikr ederse insan,
Sensin neyi hissederse hayvan.
Dâir sana cümle-i havâdis,
Zâkir seni cümle-i mebâhis.
İlminle olur bütün vukuât,
Emrinle olur bütün şuûnât.
İ'câz-nümûn seninlemahzâ
Milâd-ı Mesih ü Tûr-ı Musâ.

Bir zerre ile şümûs-ı tâbân,
Nezd-i ebediyyetinde siyyân.
Bin şâh ile bin gedâ-yı kemter,
Çıkmakta huzûruna beraber.
Ma'lum değil şakî-i reh-zen
Sence ednâ mı bir veliden?
Zâtın olmuş ukulü şâmil,
Olsun mu ana şumûlü kabil?
Bir yerde değil o, her mekânda!
Bir anda değil de, her zamanda!
Hem dûrda, hem yakında her an,
Vicdâna ıyân, uyûna pinhân!
Azdır seni fikr için, İlâhî
Bunca ezmân-ı bî-tenâhî!
Hiçtir sana olmak üzre vâsıl,
Aklın güzer ettiği merâhil.
Bizlerce serâir-i hüviyyet,
A'mâya göre ziyâ vü zulmet.
Manzûmene nisbet etse âdem,
Bir nokta kadar gelir bu âlem.
Ya kendini fikr ederse insan,
Olmaz mı ne olduğu nümâyân.
Bir zerre-i bî-vücûddur o!
Lâkin yine bî-hudûddur o!
Bir kabza türâbdır esâsı,
Zâhirde fenâ gelir binâsı,
Amma içi bir cihân-ı mânâ,
Kim eylemiyor kabul ifnâ!
Cüz'iyyeti zâhirinde öyle,
Külliyyeti bâtınında böyle,
Ba's ettiğin enbiyâ nedir ya?
Eshâb ile evliya nedir ya?
Kılmaz mı verip bir meziyyet,
İsbât-ı kemâl-i âdemiyyet?
Yârab ne şereflidir o mahlûk!
Olmuş biri sence yâr-ı ma'şûk.
Bu hâli gören demez mi: Yâreb.
Suphanallah ne sırr-ı agreb?
Rabbâniyyet teşa'üb etmiş,
İnsaniyyet terekküb etmiş.
Münker mi ya ma'neviyyet-i rûh,
Ulviyyet ü sermediyyet-i rûh?
Bir nefhadır o: yegâne-pervâz ,
Kim kılmada lâmekâna pervâz.

Yârab hakîki-i yegâne,
Sensin ervaha âşiyâne,
Anlar senden gelir zemîne,
İlliyyinden bu sâfiline.
Bir lahza karâr edip giderler,
Mercî'lerine firâr ederler.
Tâirlerdir hüviyyetinde,
Dairlerdir maiyyetinde,
Kim her birine denilse şâyân:
Bî-pâyânî içinde bir ân.
Külliyyet-i kudretinde bir kef,
Aslül'l-asl-ı bekada refref.
İnsan denilen o cism-i ahkar,
Olmuş buna hikmetinle mazhar.
Bizde bu olunca mazhariyyet,
Gaiblerde nedir meziyyet?
Anlar ki şu fevkimizde kâin,
Ecrâm-ı izâm içinde sâkin,
Fâik mı cihâniyâna Yâreb?
Anlar daha mı aceb mukarreb?
Hikmetlerin, ey Hakîm-i Kayyûm
Anlarca daha güzel mi ma'lûm?

Bizden daha âşinâ mıdırlar?
Hoş-sîret ü hoş-lika mıdırlar?
Bizler gibi mübtedî midirler?
Fâni mi ya sermedî midirler?
Yârab, Yârab! Nedir bu ecrâm,
Kimler ediyor içinde ârâm?
Anlar mı desem aceb melekler,
Elbette tehi değil felekler!
Hayret, bakılınca zîr ü bâlâ
Esfel duruyor karîn-i a'lâ.

Hayret, olunursa fikr ü tahmîn
Bu subh ile ibtidâ-yı tekvîn.
Hayret, kılınırsa yâd, Yârab,
Geçmiş a'sâr ile geçen şeb
Hayret, cereyân edip gelen nehr,
Ger olsa makîs-i âti-i dehr.
Hayret, heyecân-ı nehr ü ebre!
Hayret, şu sükût içinde kabre!
Hayret, nazar eylesem hayâta,
Bir nefsime bir mükevvenâta!

Bir yanda o mahşer-i avâlim
Bir yanda benim garîb hâlim.
Hayret, hayret bu sırra hayret!
Hayretle görünmede bu kudret!
Yarabbi, şu âsmâna karşu,
Âlem diyoruz buna, nedir bu?
Ya anda vuku bulan vekayi,
Kim vâki' olur hilâf-ı vâki'?
Bir kıt'aya münhasır acâib,
Bir mülke hücum eden mesâib,
Bir beldede münteşir havâdis,
Bir hânede devreden mebâhis,
Bir ferdde rû-nümûn hâlât,
Bir zihne gelip giden hayâlât,
Ya bir kim-i za'îf ü kemter
Kim ömr sürer, teneffüs eyler.
Ya bir mûzî, o cism-i mevhûm
Mavhûm deriz, vücûd ma'lûm,
Hissi, harekâtı, zâtı vardır,
Bir sâniyelik hayâtı vardır.
Mevcûd u a'dîm bir nefeste,
Bir katre suda, havada, seste.
Ta'zîm edelim şu kâinâta,
Ya neyleyeyim o mûziyyâta?
Anlar dahi ey Vücûd-ı Bâkî,
Olmakta büyüklüğün mülâkî.
Eylerse aceb midir o hâlâ,
Vicdânımda benim tecellâ!

1.5. LÜGAZLAR

Leyla Hanım
Lügaz **[2.devre, nu:2\17]**

Kimdir ol üftâde-i baht-i siyâh
Kâr u kisbi rûz u şeb feryâd u vâh

Kâmeti bâlâ vü cismi nâ-tüvân
Ney gibi bağrı dilin eyler figân

Ne eli var ne ayağı ne gözü
Lâkin âlem içre cârîdir sözü

Kara giymiş gark-ı mâtemdir bütün
Vâkıf-ı esrâr-ı âlemdir bütün

Vuslat-ı cânân için ol derd-nâk
Sinesin etmektedir her lahza çâk

Sevdiğin gördükde bî-sabr u şekîb
Dâmenîn pûs eyleyip ağlar garîb

Cevher-i eşkin döküp ol dem hemân
Hâletin ol sîm-tene eyler beyân

(........) gâm-hâreye hem-demdir o
Nâle-i cân-gâhına mahremdir o

Bağ-ı irfâna kılıp eşkin revân
Heşre dek râz-ı dilin etsin ıyân

Muamma **[1. devre, nu: 36/ 568-569]**
Birisinin heyeti masnûasını
Sıfat ve adet-i mevzûasını

Dinler isen sana tarif edeyim
Anlar isen iyi tavsif edeyim

Merkezinde durur o hazırdır
He yana göz dikerek nazırdır

Vakt-i mazi-i zuhuru çoktur
Lakin unsurda füturu yoktur

Görmedin nev-i sekâmet ondan
İstikamet ciheti meydanda

Çok gözü açık usanmaz da düfur
İş başında gece gündüz bulunu
Payesi mayesi var rifati var
Halkın ona nazar-ı dikkati var

Takınır resmi ve icabi bişan
Namı malum İmam-ı Âli şan

Yok öyle düşman bed-gerdarı
Görmesin gözleri ol gaddarı

Sernüma olduğu anda nagah
Vakadan amiyeyi eyler agâh

Bir ima etse gelir bin haber
Bir nida olsa gider yaverler

Vasfa layıktır o hâmi-i diyar
Sığınır sayesine çok diyar

Hâsılı örneği yoktur tektir
Eşi varsa iki yoktur yektir
-İsimsiz-

1.6. MESNEVİLER

Şinasi
Mukaddime **[1.devre, nu:1/9-13]**
Bir gün otururdum evde tenha
Tab'ımda kelal idi hüveyda
Eğlenceli bir kitap ararken
Geçti elime hemen La Fontaine
Açtım okudum beş on hikâye
Hayran oldum ben ol zekâya
Efsanede ders edip hakâyık
Etmiş ne güzel ve hoş nâtık
Hakka ki kolay değil o vâdi
Söyletme ve hoş eyle cemâdî
Üslûb-u edâsı mahirâne
Gayetle zarif-ü şairâne
Efkârı dakîk tarzı sade
Lâyık denilirse fevk-i âde
Her ne okudum pek beğendim
Nakl etmeye bazısın özendimHerkes bilirim ki şair olmaz
Her fikri beyâna kâdir olmaz
Tevfîk ile hem sözü usûle
Mef'ûl ve mefâil ve fuûle
Mümkün mü o sadelik o îcâz
Ol sade dilâne tûr-i ser-bâz;

Tasvîrinde o mümteric renk
Âbın akışı gibi o âhenk;

Bir şi'ir ki olmaya tabi'î
Ben neylerim olsa da bedi'î
Efsanedeki o kıl u kâle
Hiç de yakışır mı med imâle;
Türkî kelimât içinde medler
Olmaz mı simâha nefret eder;
Rûzgar demeyip de rûzigâre
Câiz mi dimek siyâhe kâre;
"Bâ ki"- olur revâ olur mu;
Hiç zevkle aşnâ olur mu;
Derse meselâ "sefîd" sefîde
Olsun mu fasîh bir neşîde
Câiz demek öyle med ü kasr
Çesban mı Türkiyyât-ı asra;
Olmakla emr bu yolda cârî
Olsun mu fesâhete medârî
Elbette olunca söz muzahif
Nâ-hoş gelir olsa da mükellef
Ettim bu mülâhazayı der-pîş
Zihn oldu hâlel-pezir- teşvîş
Acze heves eyleyip takâzâ
Çıktı arada nizâ-u gavgâ
Encâm ederek hûsn-i tahakküm
Acz etmeye başladı tela'süm
Aldım ele bil-zarûra hâme
Vermek diledim düzen kelâme
Güyâ daha vâsi' olduğundan
Asantar olur gibi edip zan
Tanzimde saydım o gece yaprak
Ama yine olmadım muvaffak
*("Ağustos böceğiyle karınca "nın Türkçe on birli vezinde tercümesi (
Şemruh Edip'in üçüncü cüz'ünde mündericdir.)
Kıldıkça o Farsî izâfet
Ahengi bozar kaçar letâfet
Elfâz olmazsa pek zeban-zed
İsti'mâli düşürdü pek bed
(eyler- söyler) gibi kavâfî
Olmakla tabiatın hilâfî
Elde kalem ızdırâba düştü
Zihnim dahi pîç-tâba düştü
Gördüm ki bu gelmiyor hesaba

Şayan olamayacak inticâba
Nâ-çâr arûza ric’at ettim
Ehven görünen tarîka gittim
Ehl-i irbin hikemi Şinâsi
Söz mucidi hazret-i Şinâsi
Yazmış idi beş hikâye akdem
Onlardan ise biri mütercem
Baktım ona da bir ay taklîd
Ettim üç beş fesâne tesvîd
Ki aslı bütün La Fontaine’indir
Güyâ bu demet o gülşenindir
Bir cîde çiçekse de nereste
Bir deste fakat şikeste beste

Olmuş kimisi kimi bu gülmüş
Solmuş kimisi kimi dökülmüş
Kaçmış kiminin safâ-yı bûyı
Uçmuş kiminin de reng-i rûyı
Bir kere fakat emek verilmiş
Her neyse yine yine derilmiş
Arz etmeye eyledim cesaret
Bilmem ki hata mı ya isâbet
Ey kâfiye-i cüz-i Hudârâ
Ettin beni bak nihayet iğra
Gülşen dedin ettin onda ısrar
Dûçar-ı tekellüf oldu güftâr
Etmek kalemli yolundan ihrâc
Teşbih-i garîbi etti intâc
Artık kerem-ü inâyet eyle
Ta’kib-i kelâma dikkat eyle

Ekrem Beyefendi Hazretlerinindir **[1.devre, Nu:5/ 66-67]**
Kurbağa ile Öküz
Kocaman bir öküz görüp bir gûk
Olmak ister o kalbe mesbuk
Yok iken cüssede yumurta kadar
Büyümek kast eder misâl-bakar
Ikınır şişmeye eder gayret
Tâ ki olsun öküzle hem-azamet

- Arkadaş dikkat et! Nasıl şu yanım!
- Daha nerde? –Na işte! Yok a canım
- Doğru söyle güzelce bir daha bak
- Ona yaklaşma size hayli uzak

Böylece şişmede edip ısrar

Gerilir cildi âkıbet çatlar
Bulunur Âleme edilse nazar
Bundan idraksiz nice kişiler
Kimi bulmaz kümes kadar hane
Yapmak ister cesim kâşâne
Kimi muhtac-ı nân olur da daha
Olmak ister mukallid-süfeha
(La Fonten)

Ekrem Beyefendi Hazretlerinindir
Çiçek **[1. devre, nu:5/68-69]**
Yeni açmış şukufe-i rânâ
Nasıl etmez zamana istiğnâ
Sanki bir lem'a-i letâfettir
Ya ki bir mevce-i terâvettir
Lem'a ama ki renk renk bahâ
Mevce ama ki hande hande sefâ
Nakş-ı feyzi Hüdâ tecellî-i rûh
Neşve-i rûh-bahş câm-ı subûh
Okunur cephesinde kudret-i Hak
Görünür sinesinde nûr-u şafak
Nâzik ve nâzenin ve işve fürûş
Şûh-u zenâze-i letâfet pûş
Naz ile kâh ihtizâz eyler
Hüsnle âfitaba naz eyler
Cezbe-i hüsnüne olup hayran
Âşıkâne sürûd eder mürgân
Pûs edip destini nesim-i seher
Nefha-i lütfunu tevki' eder
Bu letâfetle âh o nazik ten
Belki şem etmeye kıyılmazken
Çok görür de ona bu ayşı zamân
Eyler üç günde dört nâk-i hazân
Kırılır neşesi solar sararır
Pertev-i arızı söner kararır
Sim olur ağzına düşen şebnem
Okşamakla verir nesim elem
Cismini nur-u âfitap yakar
Gözü hasretle hep zemine bakar
Bükülür gamla gerdden pâki
Yer eder cismini âkıbet hâki
Gerçi âlem bütün fenâya karîn
İki şeydir fakat zevâl-i hazîn
Biri solmuş şükûfedir bâriz

Ye nedir diğeri verem bir kız

Şinasi Merhumun
Tenasüh Hikâyesi [**2. devre, nu:16/251-252]**
Yapma bir feylosof nâ-meşhur
Kendini zağm ederdi Fisagor
İtikad-ı tenasüh-i ervah
İtimad-ı tefessüh-i eşbah
Dedi ki: Kuyruğu diken hayvan
Bulur elbette suret i insan
Dinleyip bir sâhur o öküzü
Ağzına tıktı ot gibi bu sözü
Nasıl etmem bu mezhebe iman
Sen ölürsen numune ve bürhan

E(lif) Nazım
Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim **[2.devre,nu:9/133-135]**

Ey aksi karîn olan zevâle
Ey gönlüm olan mezâr-ı âşkı;

Ey yâr ki ber-güzâr-ı aşkı
Kalmışdı fikirde bir misâli!

Hasret kaldım ben ol hayâle
Ey ruh ki asla etdi ric'at;

Kâbil olacak mı âh avdet!
Ey berk ki lemha münhasırdır

Ey yâdı ki hüzn-i müstemirdir;
Fikrimde yok olsada hayâli!

Hurşîd ki oldu işte gârib;
Ey nûr ki zulmet içre gâib!

Ey şu'le-i muhtefî ki nûru,
Benzer idi nûr-ı kibriyâya!

Ey hadise ki dem-i zuhûru
Mebde idi hadd-i müntehâya!

Ey kadri bilinmemiş sa’âdet,
Ey boş yere sarf olan inâyet!

Cânâ bana çok rahîm idin sen
Hayfâ ki kazanmadım liyâkat.

Lutf eyleyerek kerîm idin sen
Nisyân etdi gönül nihâyet!

Ol ra’d ki inliyor semâda,
Güyâ dile bir itâb-ı kahrın!

Ol hâtıralar gelince yâda,
Billah olur azâb-ı kahrın!

Bîçâre gönül ne yapdı bilmez.
Oldukda muhibbinin çekilmez

Kurtulmak için uzağa kaçdı,
-Bir âfet ona kucağın açdı;-

Hür olmak için esîri oldu!
Ol âteş-i aşkdan kaçarken

Tâ gitdi cehenneme sokuldu!
Hâlâ dahî bî-haber bu işden.

(Billâh bu başka mâcerâdır)
Ta’yîb ona özge iftirâdır:

Divânede ihtiyâr yoktur,
Temyîze de iktidâr yoktur.

Her lahzâ kasem be-nâm-ı kahhâr
Dil kahrına olmadı sezâvâr;

Âlemlere bahş eden muhabbet,
Her bir sözüme eder şehâdet.

Vehbi Bey

Genç Kız **[3.devre, no:19/298—300]**

Genç kız, bu ne samt ile sükûnet !
Gül rûyünü kaplamış küdûret

Kalb oldu şetâretin sükûna
Söyle bana derdini ………. ne gûne ?

Evvel gülüp, oynayıp, gezerdin;
Seyrânı, teganniyi severdin.

Terk eyledin hepsini nihâyet,
Tenhalığa kaldı sâde rağbet.

Herkesden uzak uzak kaçarsın:
Vahdetle, tahayyülü ararsın.

Nakşı ya ne çok severdin eyvâh !
Ondan dahi eyledin mi ikrâh ?

Yok eski zerâfet ü letâfet:
Nakşında yüzünce bir tarâvet.

Nakş eylediğin o goncalarda,
Şâhid görünür gûmum u derde.

Sen söylemedinse derd-i cânın,
No'lduğunu ol gam-ı nihânın;

Çokdandır o, bizce, oldu ma'lûm:
Aşk âteşi hiç kalır mı mektûm ?

Bir komşu, sevimli şâbb-ı emred,
Söyle o değil mi sana hem-derd ?

Hüsnüyle sana mümâsil ammâ;
Yok benzer ona bu köyde aslâ

Bildim mi, yüzün neden kızardı ?
Ahşâm da yine seni arardı
Yoldan o gelir geçer, demâdem,
Bin havf ile şâd-mân u hurrem

Sen anlayarak sada-yı pâdan,
Elden düşerek harir ü sûzun

Bin şevk ile revzeni açarsın:
Seyrân-ı kemâline dalarsın;

Gözden olarak nihân o nâgâh
Ardınca bakıp kalırsın eyvâh !

Abdülhak Hâmit
Hikâye **[1. devre, nu:41,42,43,47/647-708]**

Nigû-tab'u hoş-lehçe vü hûb-rûy
Rivâyet kılar bi zen-i kıssa-gûy;
Ki âsâr-ı fetret gibi hâlede,
Ferâdist nâmıyla Bengale'de,
Evâilde bir dem, türer bir köçek.
Gören zanneder: gökten inmiş melek.
Yaratmışken Allah o rütbe güzel,
Nasılsa olur şehrde mübtezel.
Dekâkin önünde eder rakslar,
Sever, eğlenir, birtakım şahslar.
Furûmâyeler birle meydanlara
Gidip dâstânlar okur anlara.
Eğer varsa bir şahs bir eşrefî,
O mehlebir şeb ülfet eyler mahfî
Gehî celbedip gülşene râylar,
Ederlerdi birlikte hayhâylar.
Bu mehpâre sevmez Birehmenleri,
Ki olmuştu onlar da düşmenleri.
Şununçün ki, eylerdi birçok kibâr
Sanemden ziyade ana itibâr.
Girip sicn ü zindân u vîrâneye,
Fakat dâhil olmaz vesen-hâneye.
Olup peyrevi pîr ü nevsâller
Bu yüzden boşalmıştı tebhâller.
Bütün pârsâlarferişte-perest,
Dil-i mûbid olmuştu bundan şikest.
Kılar yani bir özge necm-i siyâh,
Perestân-ı mihri, perestâr-ı mâh.
Peder mâderi yoktu ol duhterin,
Kızı farz olunmuştu bir ahterin.
Küçük bir evi vardı şehrâda,
Ki gitmezdi bir kerre, bir mâhda.
Gehî âşikâr u gehî gizlice,
Ecânible mihmân hemân her gece.

Eğer tutsa bir şeb mahallinde cây,
Urur pîş-i pâyında bin dest ü pây
Anınla müşerrefti hep sûrlar.
Anınçün zuhâra gelir şûrlar
Hem olmuştu kız fuhş ile müştehir
Fakat yoktu isbâta bir muktedir
"Bunun vardı bir hem-demi daimâ,
Biraz sabr edin söylerim ba'demâ."
O kavmin acebdir ki âlemleri,
Bütün ıyde benzerdi mâtemleri.
Şebân-geh yem-i nâr urup mevceler,
Ki zevciyle sûzân olur zevceler,
Kenarında ol kulzüm-i âteşîn
Görürlerdi diidârın ol mehveşin.
Hamâil giyer daima reng reng,
Geh dûşîzzegânı eder bî-direng
Hemen her gün ol şûh-ı âlem-pesend,
Takar hem de bir başka gerdan-bend.
Dü pâyinde halhal u destinde çenk
Seri üzre tâbân idi bir çelenk.
Yürürken urup çenk ü halhâllar,
Kulûba verirmiş aceb hâller.
Bu sâza uyup mûbidi ü mecûs,
Eser kılmaz olmuştu nâkûs u kûs,
Yine vardı ol şehrde bir civân,
Tecellisi merdâne pür-ân u şân.
Tasavvurda benzero rakkaseye,
Peri kızlar olmuş idi mâili,
Zekât-ı leb ü çeşminin sâili.
Ferâdiste rencişle ol muhterem,
Hafiyyen görüşmekdiler lâ-cerem.
Arar câ-be-câ, halk tarif eder,
Bulup, bir gece arz-ı teklif eder.
Bu teklif gelmez nihayet girân,
İki ahter eyler o şeb iktirân,
O dilber ki bir merd idi zırh-pûş,
Kılar öyle azm-i şebistân-ı nûş.
Ferâdist olunca bununla karîn,
Dahanerm olursanki ol nâzenîn.
Biri Zühre, Mirrih idi diğeri,
Ki ol hüsne mir'at idi miğferi.
Güzel lafza kuvvetli mânâ idi,
Birinci hitâbında "cânâ!" dedi.
Muhabbetle bed'ettiler sohbete,

Ki mânâdır âlemde her sûrete.
Ne mucibdi bilmem ki bunlar o şeb,
Mey-i nâb için oldular teşne-leb.
Döner oldu bir şevk ile câm o dem,
Derim reşk ederdi eğer görse Cem.
Ne tesir vardır ki peymânede,
Tenumend, o hengâm-ı mestânede,
Öpüp gâh o pîşân-î ismeti,
Tagayyür eder mi bakar ülfeti.
Gehî ruhlerinden olup bûse-çîn,
Arardı cebîninden zâhir mi çînn?
Ferâdist her vakit serbest idi,
O esnâda serbest ü sermest idi.
Tekabül görünce bu takbîller
Dilâver tekâlifi tekmîller.
Değilmiş o tannâze, kabil buna,
Geç olmuştu gelmişti saat beşe,
Verir saati bahşiş ol mehveşe.
Ne bahşiş müessir, ne pâ-bûslar,
Tekaddüm kılar hâba kâbûslar.
Girer bir acûz-ı çemen-zâr-sûz,
Tecessüm-nümâ sanki berdülacûz
Bu bed çehre fertûte-i bed-meniş,
Kılar ol iki yâra bin serzeniş.
Kızı tard eder andan encâm-ı kâr,
Bahâdır kalır tâ seher zâr zâr,
Varır hâba, bîdâr olur hâbdan,
O kâbus girmiş görür bâbdan,
Tayakkun eder kim bu hâr-ı haşîn,
O gül, rûya olmak diler câ-nişîn.
Olur bülbülân-ı şafak nağme-zen,
Durur öyle târîk-i pirezen.
Kıbâb-ı meâbidde pertev-nisâr,
Bu zulmetten eyler güneş ahz-ı sâr
Civanmerd, nâlende vü eşk-rîz,
Olur âkıbet râh-yâb-ı güriz.
Ki halk içregaib olunca kadar
O fettâna revzenden eyler nazar.
Bu dem akseder tabl u tanbûrlar,
O gayet kalın sesli zenbûrlar,
Hem esvâk-ı şehr ü hem ol şâh-râh,
Dolar pîllerle sefîd ü siyâh,
Ki Hind içlerinde olur kûçe-tâb,
Nasıl kim bizim semtlerde kilâb,

Koşar çü bedârân-ı merkeb-süvâr,
Sipâhîler ardınca eşheb-süvâr,
Açılmıştı dervâzeler, kû-be-kû,
Yayılmıştı âvâzeler sû-be-sû.
Geçer sâyebânlarla muharâtlar,
Ki erkân-ı devlettir ol zâtlar,
Temâşâ-gerân revzen ü bâmda,
Tahaşşüd ederdi o hengâmda.
Zen ü merd, kim varsa bernâ vü pîr,
Olur câygîr anda bâlâl vü zîr.
Yürür kârbân-serâ perde-ber,
Alemdârlarla dolar reh-güzer.
Saf-â-saf nizâmî geçer tabl-kûb,
Ki esterlere kılmış anlar rükûb.
San eylerdi bunlar gürûh-a-gürûh,
O şeh-râha teftiş-i ferrü şükûh.
Akîbinde sıbyan-ı şirîn-beyân,
Yek-âvâz u yek-vezân şâpâş-hân,
Nümâyân olur sonra birçok hadem,
Perestişler eyler bütün halk o dem.
Gelir âlihü'l –hüsn sevda-be-ser,
Ki hüsnünden asla görülmez eser.
Kuûd ettirilmişti ber-kâide,
Birehmen koşulmuş ana kaide.
Kuşatmıştı sâdinler etrâfını,
Okurlardı manzûmen evsâfını.
Maîyette rakkaseler fevc fevc,
Güzellikti güyâ akar mevc mevc.
Zuhûr eyler encâm o fil-i sepîd,
Ki zahrında kasr-ı hümâyûn bedîd.
Olurmuş meğer âzim-i bûstan,
Bu suretle çipâl-i Hindistan,
Dayanmıştı nahvetle bir bistere,
Libâsı gibi garka cevherlere,
Asılmıştı pehlûsuna hançeri,
Süzer pîşgâhındaki mehşeri.
Aceb peyrevi yoktu etbâ'den,
Anı halk idi yani takip eden,
O halk öyle kim çıksa şâh-râhına,
Yemindenkılarsecdeler şâhına,
O şâh öylekim önden etsen nazar,
Nümâyân bir cemm ki mahşer kadar,
Fakat arkasından bakanlar görür,
Girân-bârbircan-verdir yürür.

Püser bir nüger-şekl ü simâda zen,
Huzûrunda sallardı bir bâd-zen.
Nihayet alaylar durur cümleten,
Görür çünkü şeh çengiyi vehleten,
Ki oynardı bâm üzre bin nâz ile,
Letâfetlerin arz u ibrâz ile,
Letâfetlerin arz u ibrâz ile,
Pesend eyleyip hâl ü evzâ'ını,
Hemen gönderir bâma etbâ'ını,
Peyâm-ı nihânî gider fitneye.
Dem-i hâbda bağa gelsin diye,
Tabiî şitâb eyler o fahişe,
Bu saatte infâz-ı fermâyişe.
Taaccüble aldım ki bir gün haber,
O çîpâl, o ferman-rev-i bahr ü ber,
Tüvânâya vâki'olan hâleti,
Görüp ol şeb efzûn olur hiddeti.
Bu kimdiki rağbet kılıp âleme,
Nihayette râm olmuyor âdeme,
Nümûdâr olur mâtem ü sûrda,
Mukarin sanırsın, fakat dûrda,
Sanâdide pürşiş kılar illeti,
O ucûbe-i fuhş-ı pür-iffeti.
Duyar bir hitâb-ı gıyâbî o dem:
Ki "ey şâh, ey şâh-ı sâhib-hadem
Ne akl u dirâyet, ne ilm ü kemâl,
Ne feyz ü fazilet, nehüsn ü cemâl,
O fettâna kâr etmemişken meğer,
Senin kerr ü ferrin midir kâr-ger?
Kıyas eyleme zîr-destânına,
Pek ibrâm edersen, kıyar canına,
Ki gayet sitem-kâr u hûn-rîzdir,
Televvünleri dehşet-engizdir,
Nigehbânı ver ye's-i nâ-geh-bedîd,
Onun nâmına der, melekler "ümid."

1.7. MUSAMMATLAR

Ekrem Bey
Tahalif-i Hissiyat **[1. Devre, nu:19/303- 304]**
Neden icap eder acep bilsem* Yüreğim oynamak görünce seni
Lerza-nâk etmene o demde beni* Caziben olur sebep bilsem
Söyler vehm bu sırra vakıf isen* Hal-i tesir-i aşka arif isen
*

Hasr edip fikrimi sana ölürüm* Bin mühim şey sualine âzim
Gördüğüm an seni Hüda âlim* Hayret-i mahza mübtela olurum
Mahvolur benliğim iradatım* Diyemem olsa da ifadatım
*
Yazamam cevr-ü naziki zira* Okuyan aşıkın olur sanırım
Anla artık ne rütbe kıskanırım* Seni ey afitab-ı çeşm-ara
Anla da ibtilamiyle hayal* Ne imiş sen de bil şu bendeki hal
*
Seni görmezse can olur mahzun* Seni gördükçe dil bulur heyecan
Dûri-i bezmine dayanmaz can* Meclisin derdimi eder efzûn
Her biri bir iza-yı hâvidir* Hicr ü valsın demek müsavidir
*
Ne acep talib-i cefa gönlüm* Daima arzu eder almak
Sonra görmekle bir küçük sitemin*Adeta hasım olur sana gönlüm
Söyle gördünse kimsede, heyhat!* Böyle bir sevgi, böyle hissiyat

Kıta **[1. Devre, nu:23/ 326]**
Ayineye baktıkça olur o gül-ü handan
Ayine ki kendi dahi hüsnüne hayran
Ayineyi veririm eline ben o perinin
Ayinede ta olmaya bir misli nümayan

Kıta-i Diğer
Hizmeti eyledi takdir şehinşah-ı cihan
Kıldı şehzadeyi tasvir hümayun ihsan
Nail-i ömr-ü tabii olur inşallah
Eb-i zişanına hizmetle olur şöhret ü şan
Tarih
Felekte sihr-ü mâhın olmasıyla devrini şamil
Bahadır olsa tarihi muvakkithane-i kâmil
Beyit
Hükümet hikmet ile müşterektir
Vezir olan hâkim olmak gerektir *
(Bunu bazıları Sami Paşa merhumundur diyor.)
Kemal Beyefendi'nin **[1. devre, nu: 33/ 514]**
Nam-ı Ahmet nüsha-i icada bismillah der
Nice âl-i âbâ ayniyle sırr-ı Allah der
Asuman-ı vahdette nur-ı imameyn-i güzin
İki şık olmuş yedd-i icaziyle bir mahdır
Sait Beyefendi'nin **[1. devre, nu:33/514]**
Ya ilâhi dâd-ı derssin cihan içre beni
Der ki lütfundan özge bâba muhtaç eyleme

Ben ölünce mal mülk sterse kalsın düşmana
Sen hayatımda beni ahbâba muhtaç eyleme

[1.devre, nu:34\529]
Cennetmakarr Sami Paşa Hazretleri'nin Hatt-ı Destleriyle Tahrir ve Tercüme Buyurmuş Oldukları "Bir Kıtadır"
Zaman
Naîb-ü zamanina ve'l ayb-ı fînâ
Vema lezmanena ayb-i sevanâ
Lenheccu zamanenâ min gayri cürm
Velev nutk-i zaman lekad hecanâ
Tercüme
Biz zamanımızı ta'yip ederiz hâlbuki ayıp bizdedir ne aceptir ki bilacürm olan zamanımızı hicvediyoruz. Malum olsun ki zamanın nutku olsa bizi hicvederdi. Ve bizden şikâyet eylerdi. Biz zamanımızı ta'yip ederiz hâlbuki ayıp bizdedir.

Ziya Paşa Merhumun **[1.devre, nu:36/563]**
Ey varlığı, varı, var eden var!
Yok yok, sana yok demek, ne düş var.
Der her şeyin lisanı her gâh,
Allah, Allah, Allah, Allah

Sait Bey **[1. devre, nu: 36\563]**
Ekseri tayin eder encâmı bezm-i ülfetin
Eyle âmiz şedde ey fani bigâyet ihtiyat
Cuy-i hazelânın yanından geçmeyen çok kimseyi
Ka'r-ı derya-yı helâke saldı su-i ihtilat

Kemal Bey
Kıt'alar **[2. devre, nu:1/11-12]**
1
Namus ile irfan yetişmez mi mükâfat,
İkbal yolu gerçi Kemal'in kapanıktır.
Çok az göremezsen de saçında sakalında
Elminnetü lillah yüzü ak alnı açıktır
2
Sen oldun cevrine, ey dilşiken, mahzun, ben mahzun.
Felek gülsün sevinsin şimdi sen mahzun, ben mahzun.

Ölürsem görmeden millette ümmid ettiğim feyzi
Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun.

Edib-i Âl-i Kadr Kemal Beyefendi'nindir [2.devre, nu:1/11-12]

Bir ruh-ı mücessem ki melaikde bulunmaz
Billah vücudunda olan hiss-i letafet
Ayinedeki aksi bile zahire çıksa
Hali bu hayale eyler de şehadet

Ey nur-i mücessem ne bu cismindeki halet
Şayestedir ervaha bile verse hecalet
Ayinedeki aksin eğer zahire çıksa
Nisbetle yine sende kalır feyz ü letafet

Görmez sehabet etmeyi Allah bile reva
Vicdana karşı şahs-ı günahkâr-u mücrimi
Vicdanıdır esâet fi'linde âdemin
Davacısı, şuhudu, kavanini, hâkimi

Leyla Hanım
Kıt'a [3.devre, nu:17/258]

Bezme geldi zülf-i zer-târın açıp cânân bu şeb
Sanki doğdu geceden hurşîd-i nur-efşân bu şeb
Gün yüzünü zülf-i müşkin içre setr olmuş gören
Münhasif oldu sanır mutlak meh-i tâbân bu şeb

Nâci Efendi

Şua'râ-yı Benâm'dan Nâci Efendi Tarafından İrsâl Buyurulmuştur. [1.devre, nu:37/586-587]

1
Vuslât-ı dildâr ile virân gönül abâd ola
Sun mey-i gül rengi sâki neş'emiz müzdâd ola
Kalmaya asla keder dilde gönüller şâd ola

Âlem isterse harâb-ı mahv ola berbâd ola

2
Durma ey sâki şarâb-ı nâbden ver dem-be-dem
Çünkü oldum yâr ile sîne-be-sîne fem-be-fem
Çal ney ü çeng ü rübâbı sen de mutrib et kerem
Âlem isterse harâb u mahv ola berbâd ola

3
Bâdedir eyyâm-ı hicr ü yevm-i vuslatda
Bâis-i tezyid zevk ü neş'e vü hüzn ü gamım
Bahtiyârım şimdi cânân munisim mey hem-demim
Âlem isterse harâb ü mahv ola vü berbâd ola

Sâdullah Paşa

Kıt'a **[3.devre, nu:18/273]**

Mahyem-i mahşere kurdukda hücum ordusunu
Heb silâh arkadaşın topladı Serdâr paşa
Düşdü ervâh-ı şehîdân-ı Kırîm'ın önüne
Yürüyüb cenneti feth eyledi Serdâr Paşa

Said Bey

Said Bey Efendi'nin **[1.devre, nu:33/514]**

Yâ ilâhi dâd ressin sen cihân içre beni
Dergeh-i lütfundan özge bâba muhtâc eyleme

Ben ölünce ma-melek isterse kalsın düşmene
Sen hayâtımda beni ahbaba muhtâc eyleme

[Kıt'a] **[1.devre, nu:36/563]**

Ekseri ta’yîn eder encâmı bezm-i ülfetin
Eyle âmizeşte ey fâni begayet ihtiyât
Cûy-ı hazlânın yanından geçmeyen çok kimseyi
Kar’-ı deryâ-yı helâke saldı su’-i ihtilât

Sâmi Paşa

Kıt’a Zaman **[1.devre, nu:34/529]**

Tercüme:

Biz zamanımızı ta’yîb ederiz. Hâlbuki ayıp bizdedir. Ne acebdir ki bilâ-cürm olan zamanımızı hicv ediyoruz. Ma’lum olsun ki zamanın nutku olsa bizi hicv ederdi.

Sıdkı Efendi
Terci-i Bend **[1.devre, nu:40/636-640]**

Resm-i ünvân-ı mekâtîb-i cedidi tahrîr
Araza rütbeye nisbetle olunmuş tasvîr
Yine haysiyyet-i zâtiyye olunmaz tenkîr

“Mekremetlü” yazılır mı bize ey kilk-i debîr

Mekremet cümle benî âdeme vermiş Mevlâ
Ki buyurmuşdur ezelden “ve-lâkad-kerremnâ”
Ve refe’na ilze fazl ehli kılınmış i’lâ
Kadr-i îkân-ı akâyidce olunsak tevkîr

Tekrâr-ı mükerrer

Biz bu devletde cevâhir gibi kıymetlü idik
Nezd-i erbâb-ı fazâilde fazîletlü idik
İmdi bu rağbet ile neşrde himmetlü idik
Hâliyâ evc-i fazîletde iken bî-taksÎr

Tekrâr-ı mükerrer

İndi ünvân-ı fazîletden aşağı ulemâ
Mekremet kapdı nice ismi müderris cühelâ

Kadr-i resmî ile fahr etmemişiz biz aslâ
Bizdeki vasf-ı ilâhîce olunsak tevkîr

Tekrâr-ı mükerrer

Kadrimiz görse idik bezm-i müşîrânîde
Siyyemâ hâk-i der-i ref'et-i Yezdânîde
Biz de âsaflanırız cenb-i Süleymânîde
Arş-ı Belkıs-ı kemâlâtı biz etdik teshîr

Tekrâr-ır mükerrer

Fark olunmaz mı esâtiz ü tilâmîz-i ulûm
Kâmil-i nâr-ı kemâlinden olur mu mahrum
Kesb-i esbâb-ı husus etdiğimiz hep ma'lûm
Ne revâ kim olalım kayd-ı umumide esir

Tekâr-ı mükerrer

Açalım bahsimizi vâli-i vâlâ-şâna
Ya'ni ol dâver-i allâme-i kıymet-dâna
Bizi tenzil eder mi bu yeni ünvâna
Çün eyâletde bizi fasl etmiş teşhir

Tekâr-ı mükerrer

Öyle bir sâde müderris değiliz nahrîriz
Ak sakallı hocayız ilm-i hünerde piriz
Akl ü nakli biliriz muktedir-üt tefsiriz
Yapmışız Hazret-i Kur'âna mufassal tefsir

Tekâr-ı mükerrer

Etmişiz nice makâmât-ı ulûmu tahkik
Şerh-i izâh-ı mezâyâya havâşî-ta'lîk

Hâsılı vârid olup Hazret-i Hakk'a tevfîk
Olmuşuz devlet-i ilmiyye-i ulyâda müşîr

Tekâr-ı mükerrer

Halka teblîğ ile fermân-şeh-i kevneyni
Vüzerâ-yı şeh-i dünyaya şebîhiz aynı
Emr ü nehy eyleyerek fasl ederiz mâbeyni

Olmuşuz şer'de fetvaya buyurmakda vezir

Tekâr-ı mükerrer

Enbiyâ vârisiyiz mevrisimiz fahr-i rüsül
Rehnümâyız kılavuz-ı hayr-ı sebîl
Sıdk ile tezkiyemiz düzgün olup inde'l-küll
Olduk âhkâm-ı ilâhiye serîrinde fetîr

Tekâr-ı mükerrer

Bizdeki sahn-i asıl ü neseb ü şi'r ü edeb
İffet ü sıdk ü dirâyet geri dursunlar hep
Etmişiz gayret-i dinîye ile ilmi taleb
Kavlimiz tâ be-kıyâmet turuk-i dîne hafîr

Tekâr-ı mükerrer

Müşterek mekremeti istemeyiz âr ederiz
Ârımızdan o gelen kâğıdı inkâr ederiz
Şairiz hâzımamız yok hemân iş'âr ederiz
Hakkımız hürmet iken lâyık olur mu tağyÎr

Tekâr-ı mükerrer

Hazret-i Kâtib-i dîvân-ı veliyyün niami
Keser altıda senin gibi pürüzlü kalemi
Sen kitabetde muktedirce değilsin acemî
Yıkılan gönlümüzü eyle bu defâ ta'mîr
(Mekremetli) yazılır mı bize ey kilk-i debîr

Tâhir

"geçen yaz söylenmişdir"

(1)
Yine geldi bahâr-ı âlem-ârâ
Açıldı gül gibi diller safâdan
Göründü mihrimiz ebr-i hafâdan
Cihânı kapladı şâdı serâpâ
Müzeyyen oldu güllerle çemenler
Tebbessüm etmede nâzik dehenler

Gülerler şimdi hep âh eyleyenler
Tecelliler iner hâke Hudâdan

(2)
Bakarsın bir takım mehrû güzeller
Gezerler bu gibi gülşende her dem
Safâdan mest olur gördükçe âdem
Safânın handesin gülşende yer yer
Sabâ bahş-ı hayât eyler cihâna
Safâlar bahş eder esdikçe cânâ

Urur arzın safâsı âsumâna
Bakılsa hande eyler zîre bâlâ

(3)
Boyar elvân-ı gûna güne hurşîd
Şafak vaktinde levh-i âsumânı
Gece envâr ile kaplar cihânı
Eder zevk-i bahârı mâh-ı tecdîd
Biri aks-i dehân-ı la'l-i-handân
Biri aks-i safâ-yı kalb-ı şâdân
Olur her sûde bakdıkça nümâyân
Çiçek şeklinde zevk-i bezm-i cemşîd

(4)
Tebessüm-pûş olur dağlar çayırlar
Temevvüc-yâb olup bahr-ı letâfet
Cihânı doldurur şevk ü şetâret
Yeşillendikçe sahrâlar bayırlar
Akar enhârdan gûyâ ki sevdâ
Letâfet arz eder çeşme serâpâ
Döner bir gülşen-i pür zevke dünyâ

Yusuf Kamil Paşa **[1.devre, nu:23/363-365]**
Kıt'a

Âyîneye bakdıkça olur ol gül-i handân
Âyîne gibi kendi dahî hüsnüne hayrân

Âyîneyi vermem eline ben o perinin
Âyînede tâ olmaya bir misli nümâyân

Kıt'a-i Diğer **[1.devre, no:23/363-365]**

Hizmetin eyledi takdîr şehinşâh-ı cihân
Kıldı şehzâdeye tasvîr-i hümâyun-ı ihsan
Nâil-i ömr-i tab'î olur inşallah
Eb-i zîşânına hizmetle olur şöhret ü şân

1.8. NAZİRELER

Ekrem Bey
Hasbihâl **[1. devre, nu:7/100-101]**
Garipser işiten dasitanın ey bülbül
Gariptir o kadar hal ü şanın ey bülbül

Safa-yı tab' ile bir âşık tabiatsın
Ki taze taze çemendir mekânın ey bülbül

Çemende hanende-i gül mü eden seni nalân
Niçindir öyle demâdem figanın ey bülbül

Seninle hem-dem olursa bahâ değil mi ki dil
Esiridir yine bir dil-sitânın ey bülbül

Ne dil-sitânına onun râhına fedadır hep
Bahar-hüsnbahası zamanın ey bülbül

Beni bitirdi bu sevda o zaifle ya senin
Nasıl tahammül eder aşka canın ey bülbül

Bulunsa sende naziri tahammül etmez idin
Benim dildeki derd-i nihanın ey bülbül

Çemen çemen ne için devr-i âlem etmezsin
Olup baharına pir-ü cihanın ey bülbül

Vatan-ı bahara mürecceh mi sence de yoksa
Değil mi kabil nakl-i aşiyanın ey bülbül
Senin bana sözünü ben sana hitap edeyim
Olup bu histe dahi tercümanın ey bülbül

Bedel midir vatana bin cihan velev hepsi
Naziri olsa riyaz-ı cananın ey bülbül

Vatan-ı muhibbi içinse vatanda yeksandır
Safâ ve kahrı bahar ve hazanın ey bülbül

Mahmut Celalettin
Hasbihale Naziredir [1. devre, nu:26/408-409]
Dilinden olmuş azar da bela-keş canın ey bülbül
Acep rahm eylemez mi o gül-i handanın ey bülbül

Figan-u nalişinlesin sarardın goncalar soldu
Bitirdi hem gülü hem kendini efgânın ey bülbül

Olup bir yâre âşık sende gördün cevr-i ağyarı
Rakibândır dikenler goncadır cananın ey bülbül

Duyulmaz bir zaman savtın bahar eyyamı geldin de
Gider birden dilinden sabr ile samanın ey bülbül

Figanın kuşdilidir anlamazlar onu şairler
Çekersin böyle daim cevrini devranın ey bülbül

Sirişk-i efşan olur gül-i nalişinle jale şeklinde
Ne âşıksın ki olmuş gül dahi giryanın ey bülbül

Leyla Hanım

Nazire-i Vakt [1. devre, nu:35/556-557]
Arttıkça za'fı bir kişinin cânı bâr olur
Çöktükçe ye's tâbiş-irfânı târ olur

Gülşenleri harabe görür bülbül onu bevm
Perverde ettiği gül-i naz onu hâr olur

Bir şaire fena-yı cihandan becâ mı gam
Canı yok olsa dehrde divânı vâr olur

Tariz-i in-ü ân ona tesir eder mi hiç
Bir kimsenin ki nefsine vicdanı yâr olur

Vicdanı olmayıp da utanmazsa halktan
Bak öyle şahsa din iman ar olur

Her kim ziyana mazhar ise nef-i nas için
Manada o mazarratın unvanı kâr olur

Her nevreside fikre olan zehr-i baş levm
(Bilsin ki tar-ı kâkül canânı mâr olur)
Bilsin ki yârinin dahi müjgânı mâr olur

Efkârı zâr-ı kalbi zebun vechi şermsâr
Tahkir eder emâsil ü akranı hâr olur

Feyzi Efendi'nin "Yoktur" Kafiyeli Gazeline Aksine Naziredir

[1. devre, nu:36/573-574]
Nazire
Serair-i dili künhüyle anlayan çoktur
Lisan-ı aşkı bilir şimdi tercüman çoktur

Müsellem işbu söz işrakiyânın indinde
Gönül tesirini bildirir lisan çoktur

Demez teşib-firaz hemen teşmir eder
Kanaat ehline âli aşiyân çoktur

Seyregâhı bulup eğlen onda zevkine bak
Cihanda derd-ü bela mecmuu mekân çoktur

Ümit kasrına hiç sorma ki nasıl gidilir
Terakki etmeye esbab her zaman çoktur

Sakın vakar bozup kimseye niyaz etme
Libas merdümi pûs eyleyen hazan çoktur

Gamum firkatin olsun mu hükmü nezdimde
Ki def-i gam ettirecek yar-ı Mihriban çoktur

Seyregah-ı âdem (Pakala) güzel seyretmiş
Akın akın o yola can atıp koşan çoktur

Bahri Bey

[Nazîre] **[1.devre,nu:32/510-511]**

O rütbe fecrde dil-sûz ezânın ey bülbül
Duyunca gül bile ağlar figânın ey bülbül

Gönül unutmuş idi derd-i hicr-i yâri yine
Getirdi hâtıra berk-i zebânın ey bülbül

Güle bakıp nagamâtın füzûnter et ki senin
Cihânda bağ-ı İremdir mekânın ey bülbül

Beni bitirdi senin bu sada-yı dilsûzun
Daha tükenmedi derd-i nihânın ey bülbül

Figân aceb seni tahlîs eder mi hicrândan
Anın için mi üzülmekte cânın ey bülbül

Hevâ-yı aşk ile bu gülşene niçin geldin
Senin de böyle geçer gül zamânın ey bülbül

Emin Efendi

Münif Paşa'nın Vatan Gazeline Nazîre
[2.devre,nu:12/186/187]

Ayn-ı Tûbâ görünür aynıma eşcâr-ı vatan
Ravza-i cennet imiş âdeme çün dâr-ı vatan

Vatan ehli ne bilir nükte-i hubb'ül vatan
Dil-i gayretzededir ârif-i esrâr-ı vatan

Subh eder şâm-ı garîbânı hayâlinde dahi
Ufk-ı dilde doğan mihr-i ziyâdâr-ı vatan

Gâliba ruh-ı beden rîh-i vatandan müştak
Hâlet-i nez'e sürer dildeki efkâr-ı vatan

Künc-i gurbetde demâdem ediyor şeyh ü şebâb
Dâne-i eşkini hep sayha-i ezkâr-ı vatan

Mazhar olsa niam-ı ülfete her dem gurebâ
Meşrebince bulamaz lezzet-i güftâr-ı vatan

Peyrevim acz ile ol asâf-ı zişâna Vâhid
Tab'-ı sâmîleridir revnak-ı eş'âr-ı vatan

Emin Efendi

Münif Paşa'nın ''Bülbül'' Gazeline Nazîre
[2.devre,nu:14/220-221]

Aceb fıtrî midir her dem figân u zârın ey bülbül
Edersin nale girmişken güle minkârın ey bülbül

Cefâ-yı hâr-ı gülmüş bais-i zâr-ı ü nâlânı
Garîbdir kuşça halinle ola ağyârın ey bülbül

Mudârâdır güle zannım bu gûne sabr u temkînin
Kül eyler hârı yoksa âh-ı ateşbârın ey bülbül

Nevâsâz-ı tarabsın şah-ı gülde hem de gülberke
-Sirişk- efşân olursun bü'l-acebdir kârın ey bülbül

Değil gülbün çıkıp gül cami'i kürsüsüne güyâ
Nikât-ı gülsîtanı şerh eder güftârın ey bülbül

Usûl-i gülşenî üzre kıyamın verd-i eshâra
Bütün gülzârı teshîr etmedir efkârın ey bülbül

Vahîd-âsâ hezâr asârını neşr eylemişler hep
Yine pâzâra çıkmış rişte-i esrârın ey bülbül.

Hamîd Bey Efendi

Hasbihâl'e Nazîre **[1.devre,nu:27/423-424]**

Niçin gelmiyor gûşuma figânın ey bülbül
Yoksa terk mi eyledin mekânın ey bülbül

Gülistân o gülistân ammâ kivakt hazân
Bozdu mu bâd-ı ân âşiyânın ey bülbül

Olurduk seninle dem-sâz bu cây-ı canfezâde
Ne şîrin beyân idi zebânın ey bülbül

Neydi o te'sir-i latif ki o bank-i seher-gâh
Tâ cânına değerdi âşıkânın ey bülbül

Ne garîb haldir bu ki zamân-ı firkatde
Sükût ile geçiyor şebânın ey bülbül

Sen goncaya hasret-keş ben de bir gonca feme
Yakalım eşcârını âh ile gülistânın ey bülbül

Gülistânın da ne cürmü var o da biz gibi gam-kâr
Elbette bir hikmeti var bu hicrânın ey bülbül

Şüphesiz bu dem de geçer oluruz yine dil-şâd
Kemal-i lütfu ile Rahmân'ın ey bülbül

Gelince fasl-ı bahâr ederiz azm-i gül-zâr
Oluruz hem-nîşini bir gonca-dehânın ey bülbül

Sen de âşık-ı sun'ı Haksın ki nihâl-i gülde
Lâ-şekk-senâhânısın Yezdân'ın ey bülbül

Haşim Bey
Nazire **[1.devre, nu:37/590-591]**

Muhteremdir bana ol rütbe ki kühsâr-ı vatan
Ayn-ı cennet görünür dideme dîdâr-ı vatan

Sa'y ile nâm alır elbette kişi âlemde
Sarf-ı efkâr ile eyler ise i'mâr-ı vatan

Vatan ol mertebede cevher-i cânândır kim
Bulunur Hâk-i rehinde nice esrâr-ı vatan

Can verip üstüne ditrer vatanın âdem olan
Gösterince ruh-ı tâbânını dilâr-ıvatan

Gurbeti etmededir âlemi dûçâr-ı gumûm
Neş'e-i rûh verir âdeme ezkâr-ı vatan

Şâh cinân-ı vatanı etmede ihyâ "Hâşim"
Mihr-i adli oluyor matla'i envâr-ı vatan

Hayret Efendi
Taştîr **[1.devre, nu:32/508-509]**

Acep gül anlamıyor mu lisânın ey bülbül
‘’Edibler oluyor tercümânın ey bülbül’’

O rütbe bağda gül-rû tabibler var iken
‘’Niçin bilinmeye derd-i nihânın ey bülbül’’

‘’Bitirdi cân-ı figânın bizi ne sırdır bu’’
Hadis-i aşkı mı söyler zebânın ey bülbül

Nedir bu gülde de bir bûy-ı aşk hissederim
‘’Acep nühüfte midir anda canın ey bülbül’’

‘’Bir öyle şevk verirsin anâ hayâta şebîh’’
Sebeb o handesine sensin sensin onun ey bülbül

Revân-ı Hazret-i Sa’dî misin aceb bilmem
“Ki ruhusun denilir gülsitânın ey bülbül”

“Eder numune beyâbânı bağ-ı manâya”
Nevâ-yı kilkime benzer beyânın ey bülbül

Gelirse sahibi de gülsitânı anlayamaz
“Hudâ bilir ki ne dildir figânın ey bülbül”

“Garibsin vatanın bu bağda güyâ”
Ki yokmuş anda senin âşiyanın ey bülbül
Sezâ-haninine bir gnça bile yok gülşende
“Cihânda bir kuşusun sen cinânın ey bülbül”

“Olunca fevt sana yok mu bir bahâr-ı diğer”
Niçin duyulmuyor âh u figânın ey bülbül

Gülün vücûdu senin ilk bahârın olmuşdur
“Adem midir acaba son hazânın ey bülbül”

“bu dem ki şöhre-i gülzâr-ı âlem olmuşsun”
Okursa gonca-becâ dâstânın bülbül”

Dikilsin ismine gülbünle bağa bir heyke
“Revâ mı kalmaya nâm u nişânın ey bülbül”

Hayret Efendi
[Nazîre-i Zarifâne] **[1.devre, no:32/510]**

Olursa şâd revâdır revânın ey bülbül
Ki gonça-femler okur dâstânın ey bülbül

Ne aşkdır bu ki isminde yâriterk etmez
Anılsa gül anılır nâmu şânın ey bülbül

Şitâda ismin anılmakla bir bahâr oluyor
Tasavvur eyleyemem ben hazânın ey bülbül

Düşer mi şevketine hüsrev-i gülün bu aceb
Ki hâr ü hasdan ola âşiyânın ey bülbül

Numûnedir o mehimden i'zârın ey gonça
Nişânedir elemimden figânın ey bülbül

İsmet Efendi
İşkodra Mektubcusu İzzetlü İsmet Efendi'nin Nazîresi'dir **[1.devre, nu:37/580-581]**

Yâd etme bizi râh-ı sadâketden ilâhi
Yâdı ile zâtın bize gösterdi o râhı

Biz vâkıf-ı esrâr-ı mezâ-yı cihânız
Ef'alimizin boynumuza varsa günâhı

Sâkî gelicek bezmimize câm bedest ol
Tâ kim olalım elde ayağınla mübâhi

Her kârda ahkâm-ı zuhurâtı merbût
Destinde kıyâs etme evamirle nevâhi

Bilmem ki kimin bende-i eltâfısın ey dil
Eltâf-ı ilâhî var iken nâ-mütenâhî

(İsmet) yetişir mes'ele-i aşkı uzatma
Da'vâmızın amâde iken elde güvâh

İsmet Efendi
Nazîre **[1.devre, nu:44/678-688]**

Bak la'l-i yâre çeşmin rengin şerâb görsün
Yâ cem'i zıdd-ı hâvi âteşle âb görsün

Göster yüzün ki ey meh insan yeryüzünde
Hurşîd-i çarha fâik bir âfitab görsün

Hafid Bey
Manzûme **[1.devre,nu:30./475-476]**

Şebnem-i gül mü aceb cevher-i cânın bülbül
Ki gülistaân-ı cihân oldu mekânın bülbül

Ne ötersin acaba meşcere-i vahşetde
Anlayan var mı sanırsın bu lisânın bülbül

Herkese nâlen olur bâis-i tenşît kılıp
Olmadı hâline hiçbir acıyanın bülbül

Ne revâ ki seni âşıklık ile yâd edeyim
Bulunur her sene bir gonca dehânın bülbül

Her seher gülbün olur nalene bir cây-ı karâr
Varak-ı gülde midir şerh-i ezânın bülbül

Her sabah dinliyorum nâle ile demlerini
Böyle te'siri mi var nây u kemânın bülbül

Ne uzunmuş bu kadar sûre-i Leyl'i takrir
Subh olup yetmedi hâlâ ki beyânın bülbül

Katre-i eşkin ile bulmuş iken neşv ü nemâ
Sâyedâr olmadı ol tâze fidânın bülbül

Koklaya elleye âlem gülü pejmürde kılar
Uğramazsa gâmına bâd-ı hazânın bülbül

Kefeni gül varakının suyu âbından olur
Sen gibi gül vere mi şühedanın bülbü

Na’şını kerkes-i zürrâ’ kut edinir mevtinde
Yok mezârın ki olam mersiye-hânın bülbül

Sana bu tarz ile hemdem olarak kilk-i (Hafîd)
Nakş eder berk-i güle vird-i zebânın bülbül

Hafid Bey
(Feyzî Efendi’ye Nazîre) [1.devre,nu:36/572-573]

‘’hem vezin değildir’’

Gönül hâlinden bir hakîm-i nüktedân yokdur
Bu bir ilm-i ledündür zâhiren hiç anlıyan yokdur

Gönül ders-i kemâlâtı yüzünden ezber etmişdir
Dile hiç safha-i veçhin gibi şerh ü beyân yokdur

Gönül ümmîyken etmiş hikmet-ül-irfânı istikmâl
Lisân-ı zülfünden âlâ bu cihanda âşiyân yoktur

Ne mümkündür gönül bîzar ola bu hâl-i şevkinde
Gamından firkatinden çünkü dilde bir nişân yokdur

Durağım meclis-i vaslın kelâmın neş’e-i câvid
Bana aşk âleminde bundan âlâ bir zamân yokdur

Ne devlettir bana sâyen eyâ nahl-i emel-perver
Gönül müstağrak-ı lütfun felekden imtinân yokdur

Kader mes’ûd eder gönlüm firâz-ı kasr-ı rıf’atde
Bana bahtım gibi âlemde yar ü mihribân yokdur

Safâ-yı adn için ben Kâbız-ül-ervâha can vermem
Ki yâr âlemde bâkiken bana nakl-i mekân yokdur

Gönül mağrur-ı ikbalsin visâs-i yâre aldandın
Gubâr-ı vaslı göstermez cihanda bir cîvan yokdur

Felek kasr-ı ümidi bir gün elbet ser-nigûn eyler
Hafîdâ bâd-ı âsıf esmeden âlemde ân yokdur

Hamîd Bey Efendi
Hasbihâl’e Nazîre [1.devre,nu:27/423-424]

Niçin gelmiyor gûşuma figânın ey bülbül
Yoksa terk mi eyledin mekânın ey bülbül

Gülistân o gülistân ammâ kivakt hazân
Bozdu mu bâd-ı veân âşiyânın ey bülbül

Olurduk seninle dem-sâz bu cây-ı canfezâde
Ne şîrin beyân idi zebânın ey bülbül

Neydi o te'sir-i latif ki o bank-i seher-gâh
Tâ cânına değerdi âşıkânın ey bülbül

Ne garîb haldir bu ki zamân-ı firkatde
Sükût ile geçiyor şebânın ey bülbül

Sen goncaya hasret-keş ben de bir gonca feme
Yakalım eşcârını âh ile gülistânın ey bülbül

Gülistânın da ne cürmü var o da biz gibi gam-kâr
Elbette bir hikmeti var bu hicrânın ey bülbül

Şüphesiz bu dem de geçer oluruz yine dil-şâd
Kemal-i lütfu ile Rahmân'ın ey bülbül

Gelince fasl-ı bahâr ederiz azm-i gül-zâr
Oluruz hem-nîşini bir gonca-dehânın ey bülbül

Sen de âşık-ı sun'ı Haksın ki nihâl-i gülde
Lâ-şekk-senâhânısın Yezdân'ın ey bülbül

İsmet Efendi
Nazîre **[1.devre, nu:44/668]**

Yâd etme bizi rah-ı sadâkatdan ilâhi
Yâdı ile zâtın bize gösterdi o râhı

Biz vâkıf-ı esrâr-ı mezâyâ-i cihanız
Ef'âlimizin boynumuza varsa günâhı

Sâkî gelicek bezmimize cam-bedest ol
Tâ kim olalım elde ayâğınla mübâhi

Her kârda ahkâm-ı zuhuratı gözet hep
Zâhirde sakın kimseye rabt etme nihâhı

Hep ellerimiz râbıta-i kudrete merbut
Destinde kıyâs etme evâmirle nevâhi

Bilmem ki kimin bende-i eltâfısın ey dil
Eltâf-ı ilâhi var iken nâ-mütenâhî

İsmet yetişir mes'ele-i aşkı uzatma
Da'vamızın âmâde iken elde güvâhı

Kazım Paşa
Hasbihâl'e Nazîre **[1.devre, nu:28/453-436]**

Olursa gülbün-i huld âşiyânın ey bülbül
Durur yine diken üstünde cânın ey bülbül

Bu kuş diliyle edersin cihâna bast-ı makâl
Lisân-ı hâlimi ayâ lisânın ey bülbül

Çemende sun'-ı celîle delil lâzım ise
Yeter tebessüm gülle figânın ey bülbül

Bu murg-zârda yokdur sana şemîm-i visâl
Harîm-i sadr-ı gül olsa mekânın ey bülbül

Şerâr-i ahker ile berk-i verd-i ter gibidir
Seninle nisbeti pervâne-kânın ey bülbül

Dağıldı hırmen-i çeşmimde dâne-i eşkim
Değince cânıma berk-i zebânın ey bülbül

Çekip piyâle-i gülden şarâb-ı şebnem-i aşk
Süren sefâsını sensin cihânın ey bülbül

Olurdu metn-i gülistân gibi hezâr kitâb
Yazılsa yek varak-ı dâstânın ey bülbül

Çevirdi mastaba-i sumnâta gülzârı

Nedir bu nâliş-i âteş-feşânın ey bülbül

Bu hâr-zâr-ı fenâda misâl-i Kâzım-ı zâr
Geçer medîha-i gülle zamanın ey bülbül
Fî l Teşrîn-i Sâni

Leylâ Hanım
Nazîre-i Hasbihâl **[1.devre, nu:29/542]**

Edîbler olamaz hem-zebânın ey bülbül
Bilirse gül bilir ancak lisânın ey bülbül

Nihâl-i gül olıcak sâye-bânın ey bülbül
Çemende hoş geçer elbet zamanın ey bülbül

Seni bu mertebe serbest ederse nükhet-i gül
Onun da cânına işler figânın ey bülbül

Baharda nagamın dinlemek server-ı âlem
Hazân erince oku dâstanın ey bülbül

Garib âşıka nisbetle bahtlısın ki senin
Geçer vatanda bahâr u hazânın ey bülbül

Hayâl-i yâd-ı hazîninle (Hasbihâl) ederek
Diler ki hâmem ola tercümânın ey bülbül

Leyla Hanım
Nazîre **[1.devre, nu:31/487-488]**

Zîr-i kâkülden ruh-ı dildâr kendin gösterir
Ebr içinde mihr-i pür-envâr kendin gösterir

Zahmına merhem umup hep ol tabîb-i nevrese
Derdini söyler dil-i bîmâr kendin gösterir

Kân-ı aşkın etti çün kûh-ı dili âteş-feşân
Leblerin yâd ettiğim dem nâr kendin gösterir

Arzu-yı pûs-ı lâ'lin dil yine etse nihân
Dideden eşk-i dem-i serşâr kendin gösterir

Ehl-i aşka hâlimi takrîrde hiç hâcet komaz
Fevr ile mirât-ı dilde yâr kendin gösterir

Hâr-ı cevr ile rakîb hep sineme bin dağ açar
Bir dakika kim o gül-ruhsâr kendin gösterir

Kıl hazer etme tekebbür ey şeh-i iklîm-i nâz
Belki bir gün âh-ı âteşbâr kendin gösterir

Vasf-ı dendânınla nâgâh tab'(.....) cûş edip
Bahr-i dilden lü' lü' -i eş'âr kendin gösterir

Fitnat u Leylâ 'yı tanzîre yok ammâ kudretim
Hâme-i üşküste-i gam-hâr kendin göster

Leyla Hanım
Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm **[3.devre, nu:16/242-243]**

Mihr-i rûy-i nev-hilâl-i ebrûsuna nezzâreden
Seçmez oldu dîde-i bî-nûrum ağı kâreden

Tîr-i ebrû gül-izâr bir dilbere nezzâreden
Bahr-i ahmer oldu eşkim geçdi ağı kâreden

Sinemî çâk eyleyip nâlem ile eğlenmeği
Tıfl-ı nâzım meşk mi etdin ninni-i gehvâreden

Seng-i cevr ile şikest etdi yüzün göstermeyip
Fark olunmaz sînemiz âyîne-i sâd-pâreden

Gûşe-i hasretde andım hançer-i müjgânını
Eşk-i hûn akdı hemân çeşm-i dil-i sâd-pâreden

Gûşe-i hasretde andım hançer-i müjgânını
Eşk-i hûn akdı hemân çeşm-i dil-i pür-yâreden

Tîr-i müjgân gamze-i gaddârın öldürse beni
Hûn-feşân olan nigâhında çıkar mı aradan

Ermesin mi medd-i âhım tâ göğe ey meh-cemâl
Fark olunmaz rûy u hâlin mihr ile seyyâreden

Mehmed Efendi"Hafız"
Tahmis (Hasbihâl) [1.devre, nu:30/470-473]

Alışdı şekveye gülden zebânın ey bülbül
Anınçün üstüne gülmez dehânın ey bülbül
Duyurdun âleme zâr-ı nihânın ey bülbül

"Nedie çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zemânın ey bülbül"

Hûzur u hâbını terk eyleyip seherde bütün
Nedir bu nevha bu girye bu derd-i rûz-efzûn
Vâr ey fütâde-i iffet-şi'âr u zâr u zebûn

"Enîn ü vâh ile perde-deride bir gül için
Amân fedâ olacak kuşca cânın ey bülbül"

Bilir misin ne çiçek olduğun o gonca-i ter
Gülüm gülüm dediğin âh ettiğin dilber
Amân amân sana bir sû-i kasdı var benzer

"Nühüfte dâmeni altında hârdan hençer
O senk-dil dökecek sanki kânın ey bülbül"

O tatlı şiveli sûzişli sözlerin ile ben
Seherde gaşh olayazdım kemâl-i neş'emden
Amân fesâne mi efsun mudur nedir o suhân

"Kitâb-ı sad-varak-ı gülde mi okursun sen
O âşikâne edâ dâstânın ey bülbül"

Nihâl-i goncada lâne yapılsa sana revâ
Çemenistânı kudûmunla eyledi ihyâ
Sebât-ı aşkda benzersiz ey fütâde bana

"Ederdi berk-i gülü ferşin -âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül"

Ne cânibe nazar etsen mîyân-ı bağda ger
Ayân bedâî ahkâm-ı kudret şizer
Birer lisân-ı mücessem kesildi sertâser

"Çemende sun'-i hak'ı gerçi her varak söyler
Senin beliğdir ammâ beyânın ey bülbül"

Edîp-i asr u erîb-imükemmel ü mâhir
İmâm-ı ehl-i sühan muktedâ-yı her şâir
Senin makâm u edânı öğüp şu beyt ile der

"Nihâl-i gülden olur minberi seninki bir
Hatîb-i hoş sühân ü hoş edânın ey bülbül"

Egerçi âteşe pervâne kendini saplar
Figânın âteşi ammâ senin cihânı yakar
Yakarsın âlemi sen lîk o sâde kendi yanar

"Tarîk-i aşka pervâne-i hâmuş u nezâr
Olur mu hîç senih hem-inânın ey bülbül"

Ya bir inâyet-i Hakdır o âteşin-sühân
Ya feyz erişdi sana rüh-i bir Huneynden
Nedir bu nağme-i dilkeş nedir bu savt-ı hasen

"Bu şakk-ı-i tâze ile pîr-i mutribânsın sen
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül"

Egerçi tûtide var başkadır senin hâlin
Görülmedi hele bağ-ı fütâde emsâlin
Seherde vird ile dâim geçirme visâlin

"Çemende düşse eger bana zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil hümânın ey bülbül"

Miyân-ı bağda yâ hâr u hasda olsan da
Gülün esîri de yüz bin hevesde olsan da
Dilin vatan çağırır son nefesde olsan da

"Gınâ-yı tab'dan altın kafesde olsan da
Yine gözünde uçar âşiyânın ey bülbül"

Bu nazm ile seni bir ârif eyleyip ta'rîf
O nazmı bendesi Hâfız da eyleye terdîf
Ne bahtiyarsın ey murgak -i zebûn u za'îf

İşidi nağmeni gülşende oldu kilk-i "Münîf"
Hezâr-ı şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Mehmed Rıf'at Bey 'Manastırlı''
Nazîre **[1.devre, nu:46/697-701]**

Dâima zahm-ı şehâdet vechimizde yer bulur
Ömrümüzde görmedik darb-ı kafâyı bilmeyiz

Çiğneriz elması hem zehri kolay hazm eyleriz
Bizce birdir telh ü şirîn-i gıdâyı bilmeyiz

Şâkiriz künc-i kanâatde gınâ erbâbıyız
Mâ-hâsal hengâme -i bezm-i sehâyı bilmeyiz

Merkeb ü cemmâzemîz dûş-ı tevekküldür bizim
Öyle cemmâle tekâpûş-ı cezâyı bilmeyiz

Âkibet berbâd olur ey hâce bunda her kişi
Nefsimiz bildik şükür biz hod -sıtâyı bilmeyiz

Cevher-i maksûd saçma bizlere sen ey sehâb
Gönlümüz taşdır bizim neşv ü nemâyı bilmeyiz

Nesyeden yok bahsimiz biz tâlib-i nakdiz hemân
Rûz u mahşerde olan ahz u atâ'yı bilmeyiz

Nefye dâir yok eser biz de sübut bürhânıyız
Gel ni'am ta'lim et biz deng-lâyı bilmeyiz

Bizde var nûr-ı Hudâ zulmetden aslâ korkmayız
Bizleriz mir'at-ı Hakk subh u mesâyı bilmeyiz

Yalvarıb korkmak hele küfr-i tarîkatdir bize
Kûy-i hürriyetde biz havf u ricâyı bilmeyiz

Bizleriz divâne vü âzâde-i kayd-ı cünun
Pây-bend ü mahpes-i dâr-ı şifâyı bilmeyiz

Keşf-i esrâr-ı hakâyıkdan sebak-âmuz olup
Hikmeten tertîb-i bürhân u riyâyı bilmeyiz

Cevher ü nakş-ı arazdan bahsimiz yokdur bizim
Hark-ı eflâk u semâ vü mâ-halâyı bilmeyiz

Mağlata kılmaz tefelsüf etmeyiz ey hâce biz
Zâhirî bir ilm ile vech-i hafâyı bilmeyiz

Saymayız aksâm-ı akvâl-i öşür beyhude biz
Lâm ile keyf ü kem ü în-i metâyı bilmeyiz

Bilmeyiz ilm-i suturlâb-ı rasatla tûl u arz
Olsa mı zîr u zeber arz u semâyı bilmeyiz

Nükte-i tevhidi biz ehl-i cedelden sormayız
Zevkimiz tevhîd-i Hakk başka safâyı bilmeyiz

Bizleriz vâreste kânûn-ı nehât u harfden
Âmil-ü ma'âni belledik sâde senâyı bilmeyiz

Bahs-i meyde râhibândan almışız fetvâyı biz
Şer'ü fıkha hîle-kârlıkla cefâyı bilmeyiz

Halka bizler eyleriz dâim müdâra sulh için
Resm-i ser-bâzı vü meydân-ı vegâyı bilmeyiz

Neyleriz biz dâmen-i zühd ü girîbân-ı riyâ
Bî-ser u pâyız gözüm bizler abâyı bilmeyiz

Bir vakit ser-rişte-i cehdi taharrî etmedik
Biz kader esrârını râz-ı kazâyı bilmeyiz

Bizleriz vâreste ahkâm-ı hükûmetden hemân
Tavr-ı abdâlân ile sûy-ı belâyı bilmeyiz

Bizler ashâb-ı yakînız şüpheden vâresteyiz
Hâsılı sâhib-savâbız biz hatâyı bilmeyiz

Kendimizden geçmişiz biz na're-i mestân ile
Sem'a gelmez da'vet-i hayyı-alâyı bilmeyiz

Biz harâbât-ı mugân postunda secde eyleriz
Câmi'ü seccâde mihrâb u duâyı bilmeyiz

Ka'beden biz sormayız sa'y u tavâfı etmeyiz
Merveden bahs etmeyiz râh-ı safâyı bilmeyiz

Kâfile sâlârız ammâ bizde yok nâm u nişân
Biz ceres raksı ile bâng-i sadâyı bilmeyiz
Varlık yokluk gamından fârigiz biz âlemin
Biz fenâ hâkinden ol âb-ı bekâyı bilmeyiz

Aks-i nur-ı mustafâ'ya mazhar olmuş çeşmimiz
Hamd-ül-lillâh aynımız rûşen amâyı bilmeyiz

Hande eyler ilmine eflâk u encüm ser-teser
Kim ki derse sâhib-i levlâk-ı lem'âyı bilmeyiz

Sâye-i peygamberidir rûz-i mahşerde penâh
Kim demiş kim pürtec-i şems-i duhâ'yı bilmeyiz

Olmasa nurunu târik olurdu dü-cihân
Kim demiş kim tal'at-ı bedr ü câyı bilmeyiz

Doldu bûy-ı dost ile pîrâhen-i eflâk hep
Derd-i Ya'kûb ile bizler hûy u hâyı bilmeyiz

Çok şükür biz pîr u ashâb-ı peygamberdeniz
Şer'-i enverden diğer bir rehnümâyı bilmeyiz

Tûtiyâ-yı çeşmimizdir hâk-pây-ı Mustafâ
Kim demiş kim kıymet-i âl-i abâyı bilmeyiz

Hazret-i sıddîk-ı a'zamdır serağ-ı dînimiz
Kim demiş kim yâr-ı gâr-ı Mustafâ'yı bilmeyiz

Dînimiz şevket-nümâdır adl-i fârûkı ile
Kim demiş kim sâhib-i adl ü vefâyı bilmeyiz

Menba'-ı cûy-i hayâdandır hayâ-yı dinimiz
Kim demiş kim gevher-i bahr-i hayâyı bilmeyiz

Nûr-ı Haydar pertevîdir nur-ı şem'i dînimiz
Olmasa nûr-ı Alî rah-ı alâyı bilmeyiz

Bizler evlad-ı Ali mâtem-keşîyi dâimâ
Kim demiş kim vâris-i şîr-i Hudâ'yı bilmeyiz

"Rıf'atâ" sen âşikâr et kim demiş bu sözleri
Senden aslâ duymadık böyle edâyı bilmeyiz

Fârisî gördük onu biz Feyzî-i Hindî demiş
Var ise sen tercümansın biz riyâyı bilmeyiz

Sad-hezâr El-hamdüli-llâh Müslümân şâirleriz
Lugat-ı peygamberden özge ibtilâyı bilmeyiz

Münif Paşa
Hasbihâl'e Nazîre **[1.devre,nu:24/369-370]**

Nedir çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zemânın ey bülbül

Ederdi berk-i gülü ferş-i âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül

Çemende sun'Hak'ı gerçi her varak söyler
Senin beliğdir amma beyânın ey bülbül

Nihâl-i gülden olur minberi senin gibi bir
Hatîb-i hoş-sühan ü hoş edânın ey bülbül

Tarik-i aşkda pervâne-i hamûş u nizâr
Olur mu hiç senin hem-inânın ey bülbül

Bu şevk-i tâze ile pîr-i mutribansın hep
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül

Müyesser olsa gülistanda zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil hümânın ey bülbül

Gınâ-yı tab'dan altun kafesde olsan da
Yine gözünde uçar âşiyânın ey bülbül

İşitdi nağmeni gülşende oldu kilk-i münif
Kemâl-i şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Münif Paşa
Nazîre-i Hasbihâl **[1.devre, no:25/385-386]**

Nedir çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zamanın ey bülbül

Enîn ü âh ile perde-derîde bu gül için
Amân fedâ olacak kuşça cânın ey bülbül

Nühüfte dâmeni altında hârdan hançer
O seng-dil dökecek sanki kânın ey bülbül

Kitâb-ı sadd-varak-ı gülde mi okursun sen
O âşıkâne edâ-dâstânın ey bülbül
Ederdi erk-i gülü ferş-i âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül

Çemende sun'-ı Hak'ı gerçi her varak söyler
Senin beliğdir amma beyânın ey bülbül

Nihâl-i gülden olur minberi senin gibi bir
Hatîb hoş-sühân ü hoş edânın ey bülbül

Tarik-i aşkda pervâne-i hamûş u nizâr
Olur mu hiç senin hem-inânın ey bülbül

Bu şevk-i tâze ile pîr-i mutribansın hep
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül

Çemende düşe eğer bana zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil-hümânın ey bülbül

Gınâ-yı tab'dan altun kafesde olsan da
Yine gözünde açar âşiyânın ey bülbül

İşitdi nağmeni gülşende oldu kilk-i "Munif"
Kemâl-i şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Nezih Bey

Sâbık Konya Metupcusu Nezîh Bey'in Hasbihâl'e Söyledikleri Nazîredir.

[1.devre, nu:30/476-477]

Şukûfe-zâr-ı safâ âşiyânın ey bülbül
Niçin enin ile geçsin zamânın ey bülbül

Aceb müfessir-i hüzn ü elemdir ehl-i dile
Hezâr sayfa sezâ dâstânın ey bülbül

Vücûd-ı mûr misâli bu rütbe ta'zîbin
Fakat medâr-ı sirişk-i revânın ey bülbül

Gönülde yâreler açdı nidâ-yı firkatle
Şu kuşça câna ezâ vü ziyânın ey bülbül

Geçer mi bir gül ile mevsîm-i bahâr yazık
Hemîşe gonca mı vird-i zebânın ey bülbül

Safâ-yı bûy-ı vefâ gülde mi ararsın sen
Muhâl-i mahzı temennî beyânın ey bülbül

Zevâl-i hâl-i hazinin için terakkubu var
Benim gibi nice pîr ü civânın ey bülbül

Nezih Bey
Nazîre **[1.devre, nu: 38/601]**

Evvel nigâh-ı nâzı dile cân-fezâ idi
Ruhsâr-ı anberîni meserret-resâ idi

Mihr-i münîri yâda getirmezdi âşıkân
Gözler kamaştırırdı o bir dil-rübâ idi

Tal'at-ı firûz-ı encümen oldukça kâmeti
Üftâde-gân-ı hüsne saâdet-nümâ idi

Bekler dururdu müjde ve teşrifini gönül
Zâlim cefaya mâil idi bî-vefâ idi

Mahrûm idi benim gibi vuslat ümîd eden
Ağyâr ise rehin-i menâ vü atâ idi

Bir vakt o serv-i sîm-tenin pertev-i ruhu
Çeşm-i cihana şu'le fezâ-yı safâ idi

Belki bu kerre nâil-i lutfun olur "Nezîh"
Bu âna dek nasılsa keremden cüdâ idi

Rahmi Efendi
Nazîre **[1.devre, nu:37/579-580]**

Al dâdımı ol zâlim-i huniden ilâhi
Eflâke çıkar subh u mesâ gönlümün âhı

Herkesde birer nebze var envâr-ı safâdan
Zannetme tehi her dili her sâlik-i râhı

Dil vâkıf-ı sırr-ı ehâdiyettir azizim
Kesretde egerçi görünür gâfil ü lâhi

İsbât-ı vücûd eylemez cenb-i kademde
Mümkün ne kadar olsa da zâhirde mübâhi

Bir meşreb-i sâf ehlini bulsam şu cihânda
Eylerdim ona cânımı vermekle tebâhi

Asâr-ı vefâ kalmadı bir ferdde ammâ
Gadr ile mübâhât süs buldu tenâhi

Câm-ı meye tercih edemem beste-i yâri
Ağzın öpeyim söyle bana var mı günâhı

Lü'lü'-i hakîkîyi bulur akıbet-ül-emr
Her kim ki eder bahr-i mecâzîde şinâhı

''Rahmî'' yine söyletdi seni ''Sırrı''-i âgâh
İklîm-i tegazzülde odur âmir ü nâhi

Râşid Efendi
[Hasbihâl'e Nazîre] **[1.devre, nu:27/422]**

Huzûr-ı gül idi daîm mekânın ey bülbül
Sebeb ne âh ile geçdi zemânın ey bülbül

Erer nihâyete ehl-i figânın efgânı
Senin tükenmedi gitdi figânın ey bülbül

Ne çıkdı minber-i aşka dahî ne çıksa gerek
Misali sen gibi bir hoş-zebânın ey bülbül

Miyân-ı ehl-i vefâda misâl-i pervâne
Cihânı tutdu senin sıyt u şânın ey bülbül

Çemende âyet-i aşkı güle eder tefsîr
Nihâl-i nahl-i gül üzre beyânın ey bülbül

Hazân u fasl-ı behârı gelir geçer dehrin
Hemişe dilde gezer destânın ey bülbül

Firâş-ı hâba yatırdı o gül-femi (Râşid)
Biraz bu bağda tutsun lisânın ey bülbül

Reşîd Bedî'i
Nazîre **[1.devre, nu:40/635]**

Cism ü cân yansa dahi âteş-i sûzân içre
Dilimi görmez idin nâle vü efgân içre

Âhdan sûz-i derûn sûz-i derûndan yine âh
Halimiz böyle geçer hâsılı hicrân içre

Âteş-i sûz-i derundur yine yandı eyvâh
Atdığın okların ey mâh bütün cân içre

Aks-i tasvîrini bu dîde-i pür-nemde gören
Der senâ eyliyor ol âfet-i cân kan içre

Ey "Bedî" olmadık azâde-i endûh-ı sitem
Ömrümüz geçti bütün hâl-i perişân içre

Ruhi Bey
Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre **[2.devre, nu:6/91]**

Ol perî teshîrine zâhid hemân esmâ çeker
Dil müsemmâsın bilir ol şevk ile sahbâ çeker

Safha-i ruhsâra dökmüş turre-i tarrârını
Şâhdır fermânının bâlâsına tuğrâ çeker

Kıl hazer kim dâmen-i Îsâyı eyler pür gubâr
Âhlar kim subh-dem ey büt dil-i şeydâ çeker

Minnet-i gılmanını çekmez riyâz-ı cennetin
Mûle zâr-ı sineye kim bir semen-sîmâ çeker

Kimse çekmez zülfünün sevdâsını ber-kayddır
Çekse çekse (Rûhi)-i lâ-kayd u bî-pervâ çeker

Sait Paşa
[Nazîre] **[2.devre, nu:13/193-194]**

Tükendi fasl-ı gül ü gülsitânın ey bülbül
Tükenmez oldu senin dâstânın ey bülbül

Rakîb zîver-i destâr eyledi gülü sen
Terânelerle geçirdin zamânın ey bülbül

Hazân-ı gülşeni berbâd eyliyor hâlâ
Senin terennüme mâil lisânın ey bülbül

Bu sıyd u şânı onun sayesinde bulmuşiken
Gülün yanında nedir şu figânın ey bülbül

Teşekkür eylemedin sâye-i nihâl-i güle
Sezâ yakarsa hazân sâyebânın ey bülbül

Neden bu şâibe-i iftirâk nâlende
Harîm-i gülde iken âşiyânın ey bülbül

Biraz da nağme-i kilk-i (Said)i gûş eyle
Yorulmadı mı nevadan dehânın ey bülbül

Sait Bey
Nazîre **[2.devre, nu:10/146-147]**

Nigâh-ı kahrına bin cân dayanmaz
Dayanmaz bakma ey cânân dayanmaz

Temel tutmaz edibin sıytı artık
Ne rübte etse de çân çân dayanmaz

Ederler hastalar hep pâre pâre
Bizim doktorlara yorgan dayanmaz

Bu yıl ta'mîr edilmezse sokaklar
Biter gerdûn u hayvân dayanmaz

…………………………………………………
……………… bî imân dayanmaz

Kifâyet eylemez gurbâle hîç âb
Sefihe serbet ü sâmân dayanmaz

……………………………………………………….
………….. insân dayanmaz

Uşşâk sık sık tebeddül eyledikçe
Kıraathânede fincân dayanmaz

(Hevâî)nin yedinde pâre durmaz
Firâz-ı kubbeye bârân dayanmaz

Sırrı Paşa
Hasbihâl'e Nazîre **[1.devre,nu:27/421-422]**

Nihâl-i gülde olunca mekânın ey bülbül
Niçin figân ile geçsin zamânın ey bülbül

Hurûş-ı cûy-ı bahârî mi hande-i gül mü
Eden bu rütbe müessir figânın ey bülbül

Gülün solar dökülür taze berki yine
Süren sefâsını sensin cihanın ey bülbül

Hatîb-i minber-i irfanısın gülistânın
Nevâ-yı subh-demindir ezânın ey bübül

Revâ denirse bu hüsn-i edâya sihr-i helâl
Hacîl eder üdebâyı beyânın ey bülbül

Olurdu belki devâ sâz gonca femler ona
Bilinse no'lduğu derd-i nihânın ey bülbül
Var ise senin o devlet kuşu hakîkatde
Bir adı çıkdı egerçi hümânın ey bülbül

Reşid Bedî'i
Nazîre **[1.devre, nu:40/635-636]**

Aksi salmış yanağın dîde-i giryân içre
Görünür nûr-ı şafak güyâ ki al kan içre

Ruh-ı zîbâ mı ne bu mu’cize-i hoş-rübâ
Âb u tâba nazar et âteş-i sûzân içre

Koklaşır subh u mesâ bâd ile güller gülerek
Bülbülün ömrü geçer nâle vü efgân içre

Hod-kamlar ne bilir lezzet-i vasl-ı yâri
Sîne-sûz olmayıcak âteş-i hicrân içre

Tirkeşindir sanasın sîne-i âşık işte
Ara bul oklarını ister isen cân içre

Sana benzer nice mecnunları bağlı bulunur
Arasan kâmil-i leylî-i perîşân içre

Eyledi “Sırrı” ki bir nazm-ı (Bedî’i) tanzir
Misli nâdir bulunur nüsha-i imkân içre
27 Şubat 1297 /Kastamonu

Haşim Bey
Nazîre **[1.devre, nu:41/651-652]**

Sûfi-i huşk leb ki değildir dem-âşinâ
Oldu lebin sorup o da câm-ı cem-âşinâ

Ol geşt-zâr-ı canda dil-i dâne çîn idi
Kim cennet olmamışdı henüz âdem-âşinâ

Dirhem olunca kâr-ı cihân perçemin gibi
Dirhem de olsa olmama nâdir hem-âşinâ

Müdgam neşât-ı kalb meğer gamdemîm gibi
Bilmez bu sırrı olmayan aslâ gam-âşinâ

Ruhiye “Sırrı” el verip eslâfa peyrev ol
Bigâne durma sen dahî ol âlem-âşinâ

Sırrı Paşa
Bir Nazîre **[2.devre, nu:1/13]**

Sûfî celb-i kalb için lâ-yenkati' esmâ çeker
Bir nazarla âlemi ol nergis-i şehlâ çeker

Dest-i kudret tâk-ı mihrâbında yazmış çifte hû
Âyet-i çeşmin görenler bang-ı yâ-mevlâ çeker

Ben akıp cûlar gibi oldukça böyle pây-mâl
Dâmen-i ihsânını ol serv-i müstesnâ çeker

Vaslına hatt-ı hümâyûn ile verdi izn-i âm
Kıl kalemle bak berât-ı hüsnüne tuğrâ çeker

Âşıkı çarhın bile çekmezken aslâ minnetin
Çille-i saht-ı kemân ebrûsunu hâlâ çeker

Haste-kâr-ı vaslına lâdır cevâb-ı kâtı'i
"Sırrıyâ" ammâ sana âlâ-yı istisnâ çeker

Hışm edip bıraksada bezminde ayakda subha dek
Sâkiyâ gam çekmez âşık rinddir sahbâ çeker

Sırrı Paşa
Nazîre **[2.devre, nu:4/57-58]**

Aksi salmış yanağın dîde-i giryân içre
Görünür nûr-ı şafak güya ki al kân içre

Ruh-ı zîbâ mı ne bu mu'cîze-i hoş-rübâ
Âb u tâba nazar et âteş-i sûzân içre

Koklaşır subh u mesâ bâd ile güller gülerek
Bülbülün ömrü geçer nâle vü efgân içre

Hod-gâmlar ne bilir lezzet-i vasl-ı yârı
Sîne-sûz olmayıcak âteş-i hicrân içre

Tirkeşindir sanasın sîne-i âşık işte
Ara bul oklarını ister isen cân içre

Sana benzer nice mecnunları bağlı bulunur
Arasan kâkül-i (Leylî)-yi perîşân içre

Eyledi (Sırrı) ki bir nazm-ı (Bedî'i) tanzir
Misli nâdir bulur "nüsha"-i imkân içre

Sırrı Paşa
Nazîre **[2.devre, nu:9/132]**

Sûfî-i huşk-leb ki değildir dem-âşinâ
Oldu lebin sorup o da câm-ı cem-âşinâ

Ol geşt-zâr-ı canda dil-i dâne çîn idi
Kim cennet olmamışdı henüz âdem-âşinâ

Dirhem olunca kâr-ı cihân pür-çemen gibi
Dirhem de olsa olmama nâdir hem-âşinâ

Müdgam neşât-ı kalb meğer gamdemîm gibi
Rûhiye (Sırrı) el verip eslâfa epyrev ol
Bigâne durma sen dahî ol âlem-âşinâ

Şâkir Efendi

Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî **[1.devre, nu:45/695-696]**

Yazanlar nâme-i âmâlimi hep kara yazmışlar
Berât-ı tali'im hemvâre nâ-hemvâre yazmışlar

Debîrân-ı kader menşûr-ı hâl ü ârızın cânâ
Hat-ı Yâkût u reyhân ile her tomâra yazmışlar

Dû satr-ı ebruvânın âyet-i mûciz-nümâ sanmış
Müsevvidler beyâz-ı Mushaf-ı ruhsâra yazmışlar

Lebin zernâ vü dânende tavâf eyler iken gördüm
Ne hatlar kim hatîm-i kâ'be-i dîdâra yazmışlar

Midâd-ı eşk-i gülgûnumla timsâlin kalem-kârân
Sevâd-ı çeşm-i beyzâ şekl-i dür-âsâre yazmışla
İzâr-ı lâle reng ü nesteren fâmın musavvirler
Çekip tasvîrini ser-safhâ-i gülzâra yazmışlar

Şeker-güftârlâr tûtî makâlâtın her âyîne
Hoşâ mir'ât-ı bebgâ-yı şeker-güftâra yazmışlar

Füsûn-ı gamze-i câdu firibinden nice sâhir
Şikâyet nâmeler bâbil'deki sehhâra yazmışlar

Hatâ etmiş hatâ vü sâflar na'tın ale-l-ıtlâk
Senin ey mihr-i âlem mücmelen mehpâre yazmışlar

Sicill-i bahtımı tescil edenler hayf ben zârı
Ezel ahdinde nâçâr u ebed biçâre yazmışlar

İnâyet eylemiş küttâb-ı dîvânhâne-i takdîr
Beni her kayddan âzâde bir âvâre yazmışlar

Edip hâk cedvel-i ikbâlden nâmım hezâr-efsus
Kazâ kâtibleri "ser-defter"-i idbâra yazmışlar

Atâr-ı dûş muharrirler bu tanziri alıp şâkir
Fuzûlî tâk-ı heftem günbed-i devvâra yazmışlar

Hatâ etmiş hatâ vü sâflar na'tın ale-l-ıtlâk
Senin ey mihr-i âlem mücmelen mehpâre yazmışlar

Sicill-i bahtımı tescil edenler hayf ben zârı
Ezel ahdinde nâçâr u ebed biçâre yazmışlar

İnâyet eylemiş küttâb-ı dîvânhâne-i takdîr
Beni her kayddan âzâde bir âvâre yazmışlar

Edip hâk cedvel-i ikbâlden nâmım hezâr-efsus
Kazâ kâtibleri "ser-defter"-i idbâra yazmışlar

Atâr-ı dûş muharrirler bu tanziri alıp şâkir
Fuzûlî tâk-ı heftem günbed-i devvâra yazmışlar

Tıflî Efendi
Nazîre **[1.devre, nu:37/581-582]**

Afv olmaz ise mu'terifin cürm ü günâhı
Asâr-ı kerem görmez idi muhti vü sâhi

Muhtâc eder âdemi bu âlem-i esbâb
Ammâ ki Hudâ’dır kulunun püşt ü penâhı

Müşkil iş ile sıdkımı et tecrübe yoksa
Bir şey mi tarîkinde fedâ cân ile câhı

Fil olsa rakib üstüne ben at sürer idim
Ruhlar hevesi koymadı lîk meyl-i melâhi

Olmazsa eğer kasd-ı Hudâ azmine yâver
Tahrîk edemez bâd vezân berk ü giyâhı

Erkek olanın mefhareti fazl u hünerdir
(avrat) gibi olmaz zer ü ziverle mühâbî

Ger verse ümîd-i kerem-i (Tıflî) ye cür’et
Dergâhına yâr etmez idi rûy-ı siyâhı

Vehbi Bey
Nazîre be-Gazel-i Nedîm **[3.devre, nu:20/311-312]**

Duymuş figân u âhımı handân olup gelir
Cism-i alîle handeleri cân olup gelir

Bin derde dûş eder beni terk eyledip gider
Bin derde yine kendisi dermân olup gelir

Hoş bûyu hoş sadâsı gelir sonra kendisi
Reşk-âver-i bahâr-ı gülistân olup gelir

Ahde vefâyı bize gelince ayıb sayar
Her bir gelişde bezm-i peşîmân olup gelir

“Vehbi” murâdı başımı hep nâra yakmadır
Nâdân rakibin aşkına suzân olup gelir

Abdülhak Hamit
Nazire-i Hasbihal **[1. devre,nu:9/163-164]**

Garîb görünür hâl ü şânın ey bülbül,
Garîb gelmese bilsek lisânın ey bülbül.

Namaz vakti gelir fikr-i şâirâne için,
Alessabah ne hoşdur ezânın ey bülbül.

Vatan muhabbetine bir nişânedir ulvî,
Zalâm içinde olan âşiyânın ey bülbül.

Nazîreler ne kadar olsa âşıkane dahi,
Olur mu aynı sizin mâcerânın ey bülbül?

Duyuldu nevhaların, fecr subh oldu.
Kadimdir o kadar hânedânın ey bülbül?

Bügünkü tarz-ı edebden olur gibi dem-zen,
Nevindir yine tarz-ı beyânın ey bülbül.

Kasâidin okunur levha-ı tabiatte,
Garîb şâiri geldin Hudâ'nın ey bülbül.

Sen olduğun gibi meftun-ı hande-i Kudret,
Senin de biz olalım âşıkanın ey bülbül.

Teessür etmededir ehl-i dil makalinden,
Gerektir olmalı bir dilsitânın ey bülbül.

Sükût içinde bütün kâinât, sen bir kuş,
Gönül hevâsını söyler figanın ey bülbül.

1.9. SERBEST ŞİİRLER

Ekrem Beyefendi Hazretlerinindir
Ahlaka Dair Bazı Mutalaa-i Manzûme **[1. devre, nu:5/70]**
Çoksa da ayb-ı cihan sen de değilsin bî-ayıp
Olmak istersen eğer şâyeste meth-ü sena
İ'tiyâd et afv-u ağmâz etmeye diğerleri
Nefsini affetmeden amma uzak dur daima
-
Yoktur sahâbet etmeye bir kimsede mecâl
Vicdana karşı şahs-ı günahkâr ve mücrimi
Vicdanıdır esâet fi'linde âdemin

Davacısı, şuhûdu, kavânini, hâkimi
-
Önce Hallâk-ı cihandan korkmalı
Sonra ondan korkmayandan korkmalı

Münif Paşa
Beyit **[1. devre, nu: 14/212-213]**
Zühd-ü takva libasını giydim – Ta ki kesb-i ola medar
Vaaz-ı pendi de bir kemend ettim – Eyler onun ile sayd-ü şikâr
Hem usulüyle arslanın aynine – Girerim etse vakt-ü hal icbar
Heybetinden bin ihtiraz etmem – O da dargınlık işler izhar
İrtikâp etmedim fakat bir işi – Ki ola mucep cehalet-ü ar
Dehr hükmünde eylese insaf – Etmez o başı ziver-i ser-kar
Ondan sonra bana dedi ki: ya kalsın bizimle taam eyle ve istersen kalk git gördüğünü söyle. Şakirdine dedim ki Allah için doğrusunu söyle bu zat kimdir? Gurabânın mümtazı ve üdebanın ser-efrâzı Ebu Zeyd el Sürûcidir diye haber verdi.
Bunun üzerine kalkıp avdet ettim ve bu emr-i acip müşahedesiyle hal-i müşkil eyledim.

Abdülhak Hamit Bey Poti Fi 31 Ağustos Sene 97

Bedihe **[1.devre, nu:26/401-404]**

1
Bir müsellem ki hazret-i âdem
Olalı zib-ü mevlid-i âlem
Hüzn ü şad-ı birader teve'm
Ye's ü ümmid namzeddir hem
Sûr ile izdivaç eder matem
2
Hilkat-i âlemi abes sanmam
Sırr-ı hilkat ki emr-i gaibdir
Gaib olmak dahi acayibdir
Sûr ile matemi abes sanma
Onlar insan için tecaribdir

3
Biri benzer o fecr-i kazibe ki
Hande-i ye'sdir fem-i şebde
(Belki handan o yolda bir me'yus)
Ya o bir şûh-ı dil-rübadır ki
Âdemi sevk eder menahiye

4
Diğeri tesvid-i muazzibe ki
Bizi ikaz eder dem-i şebde
(Ona benzer desem beca kâbus)
Veya pir-i siyeh-likadır ki
Yol açar dergeh-i ilahiye
5
Birisi rehnüma-yı â'mâdır
Seyr-i fani-i zindeganide
Diğeri zıll-ı nur peymadır
Gezdirir bir cihanı senide
Birisinde gurur-u nahvet ile
Anlarız âdemin küçüklüğünü
Diğerinde uyun-u hayret ile
Görürüz hâlıkın büyüklüğünü
6
Biri ol yadgâr-ı kudret ki
Çıkıyor bazı kere hatırdan
Akla dünya gelip o dem-i zindan
Meş'al olmakta suziş-i vicdan
Biri ol şule-i bürudet ki
İntişar etmede mekabirden
Fikr-i mahdudu eyleyip tayin
Sanır âdem o hali şehrayin
7
Bizi duçar eden belaya ümid
Mütehammil kılan kezalik ümid
Halk eden bunda bin mehalik ümid
Ye's-ü ümit ile bu kabza-i hâk
O kadar olmada perişan ki
Bir daha toplamak ümid-i baid
Düşünülsün zavallı insan ki
Mahveder ye's onu keserse ümid
Olmasa ye's-i ümmid eder ihlak
8
Kime atiden olmayıp agâh
Bu cihanda diler saadetini
Ona bais nedir? ümid ancak
Kimine râh-ı ahrettir râh
Onda memul eder selametini
Bu dahi bir ümittir mutlak
Ne demektir acep fenafillah
Yani Hak'tan niyaz hüs-i rıza
Hak yolunda veya rıza-yı kaza

Hepsi bunlar ümiddir mahza
Gerek edna ola gerek ‘âli
Kimse ümitten değil hâli
Evveldi zihnim bu zikr ile hâli
Söyledim nazm ile ânı nâgâh

Abdülhak Hamit Bey
Ziyaret **[1. Devre, nu:34/ 530- 531]**
Esselam asker esselam eyâ
Vatan uğrunda can veren ahyâ
Ey şu vadide hâk olan asker
Sizi geldik bugün ziyarete biz
Bizi ihyâ için değil mi ki siz
Öldünüz nâzil çeh-i makber
Zâir onun biri İtalyandır
Biri Moskof ki pek nümâyandır
Fikr-i takdisi eylemiş rehber
Ey vatandan uzak düşen şüheda
Evini barkını edip de fedâ
Cansiperane harap eden erler
Cennet olsun makamınız her dem
Siz ki ahvaliniz bilen âdem
Dane-i eşkini nisâr eyler
Bunda herkes bugün seferberdir
Menzil ancak gubar-ı esmerdir
Olmasın ruh-i pâkiniz muğber
Şimdi bir doğrulup denizden yola
Bakarız devirden Sivastopol’a
Görünür fevkinizde bir peyker
İngilizle Fransıza aid
Şu müzeyyen mezarlar zaid
Size gökten iner fer u ziver
O vatandır ki öyle çehre nümâ
Gün batarken ne hoş durur güyâ
Titrer evladı üstüne mâder
Elveda ey birâderân-ı vatan
Elveda ey dilâverân-ı vatan
Ki sezâ hâkinizde eylese yer
Bir büyük zıll-i mafiret göster
Elveda elveda ey askerler
Sivastopol Nisan 1297

Ekrem Beyefendi’nin **[1. devre, nu:34/531]**
Etfâle kıble-gâh analar kucağıdır

Zira o yer vefa ve mürüvvet ocağıdır
Korkar çocuk dahîl olur ağuş-ı mâdere
Ninni terânesiyle uyur gussa dağıtır
“Bu Dahi Mîr-i Müşâr-ı İleyh”
Meclis-i sâlikde giryân olduğum ma’zûr tut
Bir tabiaattır ki kalmış gam zamanında bana

İbn-i Sina **[1. devre, nu:35/ 559]**
İ’tisâm el- veray bimağfiretin
Aczil vasifun teb aleyna kanına beşer
Ma irfanın hakk-ı mağrifetin

Abdülhâk Hamit Bey

Bir Rüyadan Sonra **[1.devre, nu:35/548-549]**
Ey sen ki sezâ dense câna
Bir nûr-ı latifsin serâpâ
Aslı gökte hayali yerde
Ey sen ki mesâyirindir ecrâm
Gâhi görürüm edersin âram
Hücrâ hücrâ harâbelerde
Ey sen ki ider isen tecelli
Gönlümde karîn olur teselli
Derman bulmaz olan bu derde
Ey sen ki nazirisin riyâhın
Sevda gibi refref-i cenâhın
Efkârımda karar-gerde
Ey sen ki desem ki hayal-i zî-ruh
Olmaz sanırım bu fikr-i mecruh
Tahkik amacına değer de
Ey sen ki misâl olup cemâle
Nâmın nice dil-nîşin hayâle
Aşkı terdif eder içerde
Ey sen ki feriştesin müşekkel
Şâdi-vü safâ içün müekkel
Mahkûmundur fakat keder de
Ey sen ki vukufun olsa şâyân
Yâdımda neler olur nümâyân
Hîn-i râhat dem-i seferde
Ey sen ki ukûlden kaçarsın
Ey sen ki elindedir açarsın

İstikbal ol siyah perde
Ey sen ki gönülde oldu şeb-hîz
Nurun ile fikr-i firkat- engîz
Bir hengâm-ı sükût eserde
Ey sen ki yüzün görünce handân
Müstağrik olur safâya vicdân
İstintâka mecâl ver de
Senden sorayım nigâr nerde
Ol sahib-i yâdigâr nerde
Ol şöhre-i rûzigâr nerde

“Abdülhak Hamit Beyefendi “ [1. devre, nu:39/609]
Zayıf bir zihin için ne ziver-i hayâlât
Garip bir mahlûkta ne iğrab-ı hâlât
Bu dahi
Mademki tedbir-i emr muhtemeldir
Takdire intizar boş bir emeldir

Kemal Beyefendi’nindir [1.devre, nu:44/681]
Eyledin nur-i ilahiveş tenezzül yanıma
Arşa çıktı var ise muharrik dualardan biri
Pâyine yüz sürmeye her gün düşer topraklara
Mihrânurdur o mahe müptelalardan biri
Düştü deşt-i iştiyaka bir teli müjgânının
Battı güya gönlümle tir-i kazalardan biri
Zanneder etvar ki seyr eylese bir putperest
Hâke inmiş çerhı terk etmiş Hüdalardan biri

Edib-i Âl-i Kadr Kemal Beyefendinindir [2. Devre, nu:2/ 20-21]

Çekmedim ömrümde zincir-i esaret barını,
Kayd-i dünyadan müberrayım, bilir dünya beni.
İşte meydan-i haniyyet, kaçma, ey cellad-i zulm!
Ya seni mahveylesin Mevla cihanda ya beni!

Edib-i Âlikadir Kemal Beyefendinindir [2. devre, nu:3/ 39]
Kıta
Aks-i mey ile hafif bir renk
Bedr-i rah-ı yara çekti perde
Gökte duruyor kamer şafakta
Bunda duruyor şafak kamerde

Beyit
Cilve-gâh oldu cemal-i saye-i müjgânına
Gönlümün bin tiğ-i hasret girdi güya hûnuna

Edib-i Âlikadir Kemal Beyefendinindir **[2. devre, nu:4/ 57]**
Güneş doğdu rûyun çekildi piş-i çeşmimden
Sana nispet meğer hurşit bir mehtap imiş bildim
Diğer
Gönlüme ahval-i hilkatin rahatı etti haram
Olmasın tımarhane âkıle Ya Rabb makam

Edib-i Âlikadir Kemal Beyefendinindir **[1. Devre, nu:5/66-67]**
Benzemiş zertar-ı hatt-ı kâkül reyhanına
Nur-ı hurşidin kararmak layık olmaz şanına
Rûyini âyinede görmüş zannetmiş o mâh
Şerm edip bir kız sığınmış saye-i müjgânına
…………………………………………oldum helak
Merhametsiz gönlümün beyhude girdin kânına

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinin **[2. Devre, nu:6/73]**
Edip istifade bir şeb-i feleğin letafetinden
O mehi kolumda tuttum kamere rekabetinden
Gözümün önünde durdu iki mâh karşı karşı
Biri attı bahre kendin utanıp kesafetinden

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinin **[2. devre, nu:7/103]**
Karşımda idi feminle rûyun
Uykumdan o hâl ile uyandım

Bülbül gözü bir kadeh şaraba
Konmuş iki taze gonca sandım

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinindir **[2. Devre, nu:8/ 114]**
Sensiz geçen zamanlar cennette olsa gönlüm
Eğlendi zannedersen billahi aldanırsın
Çehremde âteş derd-i çeşmimde eşk-i hicran
Bir gün o hâli görsen kan ağlıyor sanırsın

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinindir **[2. devre, nu:9/131]**
Didarını rüyama hasr ediyorsun
Mutlak mı karanlıkta mâh sanırsın
Zannım o şafak rûyini setr etmeye bâis

Mihr ü mehi mahçup görür de utanırsın

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinindir [2. devre, nu:11/161]

Yoktur sana fikrimden ölsem götürür nâme
Bin kat büyüsen kaçmam lâ gûl ü lâ hame
Beyit
Olan gönlüm gibi pejmürde zevk ettikçe peymane
Dehan-ı pâk-i dilberdir dil-i sad-çâk düşmendir

Edib-i Âlikadr Kemal Beyefendinindir [2. devre, nu:13/193]

Zertar olur o mâhın elbet gülünce hattı
Nur-i siyeh değildir hıytüşşau-i hurşid

Bir Zat Tarafından [2.devre, nu:15/233-234]
Tarz-ı Cedit

Yine meclis sohbetinden oldu mu baid
Yok mudur devrinde felek bana bir yevm-i said
Ruz-u şeb ağlarım kulunuz garib!
O peri baktı yüzüme etti bir tavr-ı acib!
Ruh-ı serhinde dizilmişti lü’ lü’ gibi eşk çeşmi!
Kâbil mi dedim devr olmak şeref-i visalinden!
Bi-huzur oldum ittiab-u infialinden!
Kolum üstünde meleksin ey melek gaddar!
Zira şu hal pek zülümdür ey yar!
Bâd-ı sabâ esti siyah zülfünü etti tahrik!
Baktım birkaç lahza daha vech-i dilârâsına!
Bir hayli dem hayran oldum melek simasına!
Edeyim çaresiz seyl-i çeşmimi inkıta’
Bir garip nigah-ı tahassürle etti arz-ı veda!
Ay! Bülbül uçtu lâneden viran oldu gülistan!

Ekrem Beyefendi Hazretlerinin Âsâr-ı Edebiyelerinden
[2.devre, nu:17/261]

Cennetten uçup semaya bir hûr
Burc-i hamle tekabül etmiş
Yahut ki düşüp zemine bir nur
Kız suretine temessül etmiş

Abdülhak Mihrünnisa Hanım
Bir Kız Ki Tanırdım [1.devre,nu:28/433-435]

Göğsünün kan içinde yâreleri

Açılıp lâleden nişân olmuş
Şems-i gârib gibi ayân olmuş
Boyanıp reng-i âla zülf-i zeri
Bu ne mahluktur ne afettir
Ruh iken olmamış semâya revân
Eylemiş yerde ihtiyâr-ı mekân
Her gören zanneder budur cânân
O kadar cami'-i letâfettir
Ey sebâh-ı siyâh içinde melek
Câme-hâbın mı giydiğin gömlek

Aşka mağlub o hüsn-i ma'sumun
Görürüm ben hayâlini nâlân
Eseri var o pençe-i şûmun
Okşuyor o hüsn ü ânını hâlâ
Münkalib hâke nev-baharında
Duruyor tazelik mezârında
Gezinirken onun civârında
Bir teessürle ben tek ü tenhâ
Sanırım kabrden çıkıp nâ-gâh
Olacak şevk ile bana hen-râh

Hüsnü bir öyle şu'le-i bî-tâb
Sönüyor muhtazır yatağında
Reng-i sevdâ gülüp kucağında
Ağlıyor bisterinde nûr-ı şebâb
Ne revâ bir vücûd-ı nâdide
Böyle bir hâl ile nümâyândır
Refte refte karîn –ı pâyândır
Benzetirsem bu hâli şâyândır
Kalb-i me'yûs içinde ümmîde
Sarı bir güldün ey adem çiçeği
İstemezdim sana verem demeği
O mücessem hayat o mâh-ı münîr
Böyle kalsın mı bahr-ı zulmette
Gün doğup evc-i sermediyette
Onu etmez mi bir daha tenvîr
Benziyor aynı serv-i sîmîne
Ne kadar dil-rübâ şu seng-i mezâr
Onun altında âh cânân var
Acaba olmuyor mu cismine bâr
Acizim ben o cism-i tebyîne
Hâlini şerhe bir zarif lisân
Üzerinde açan gül-i handân

E(lif) Nâzım
Tarz-ı Cedîd **[1.devre,nu:31/493-494]**

1
Zülf-i zer-târını döküp saçarak
Uykudan şimdi kalkmış ol dilber,
Tel gibi ince gömleği açarak,
Çeşm-i uşşâka arz-ı sîne eder!
Vechine reng-i gül verip zîver,

Güneş urmuş da bak ne hâl olmuş!

2
Teni meydanda gözleri süzgün;
Mütebessim o ayn sunh-ı besîm,
Bin gönül ol tebessüme düşkün
Rûhunu eyliyor fecir tersîm
Dokununca hafif hafif nesîm,

Zülfünü eylemektedir tehzîz!

3
Teninin levni reng-i ebr-i bahâr,
Zülfünün rengi şu'le-i zerrîn!
Lehcesinde nasıl halâvet var!
Çeşm-i mest-i nigâhı pek şîrîn,
Tavrı gönlüm gibi nasıl da hazîn!

Zannerdersem semâdan iniştim!

Fuad Bey
"Bu Dahi" **[1. devre, nu: 25/396]**

Bîçâre gönlüm bir şuha mâil
Her cevre râzı her zulme kâil
Olmazken aslâ bir lütfa nâil

Tekrâr-ı mükerrer
Her cevre râzı her zulme kâil

Bilmez ki zâlim-i aşk ibtilâsını
Rahma sezâ görsün mübtelâsın
İster bu gönlüm artık belâsın

Her cevre râzı her zulme kâil

Va'd-i vefâsı geldikçe yâda
Ağlar zuhur-ı aks-i murada
Sorsan ne ister bilmez ''Fuâda''

Her cevre râzı her zulme kâil

Fuad Bey
Manzûme **[1.devre,nu:29/449-451]**

1
Bir subh-dem kevn ü mekân
Vermişti cennetden nişân

Olmuşdu dağlar sahalar
Ezhâr ile bir gülsitân

Bakdım ki mihr-i muhteşem
Bir hil'at-ı zerrîn ile

Kendin cihana arz eder
Çün hatve-i temkin ile

Kuşlar yuvasın terk edib
Pervâz ederken câ-be-câ

Hep birden alkışhân idi
Şems-i münîre galiba

Esdikçe bir yandan sâbâ
Etdi muattar hanemi

Verdi meşâm-ı cânıma
Bûy-ı ruh-ı cânânemi

Bülbül görüp bu hâleti
Aşk u garâmından hemân

Feryâd u zâra başladı
Ben de onunla hem-zebân

Zaten cefâ-yı yâr ile
Gönlümde hüzn-alûd idi

Mümkün mü feryâd etmemek
Arâm-ı cân nâ-bûd idi

2
Gördüm ki devrâ-ı felek
Bir rûz-ı nev ihzâr eder

Onda vücud-ı HâlıkI
Bin hâdisât ihzâr eder

Bir gonca-i üşküftenin
Meftûnu olmuş andelîb

Düşmüş derûn-ı âşıka
Bir âteş-i aşk-ı lehîb

Bir nemle-i âciz tutub
Recl-i cerâdı kal'eder

Şehbâz takmış pencereye
Murg-ı za'îfi beş'eder
Bildim ki bu hâle sebeb
İlcâ-yı aşk u inti'âş

Endîşe-i ahvâl ile
Gönlüme düşdü bir telâş

Bülbül bu dem hâmuş olup
Vasl-ı gül-i pür-hâr ile

Ben eyliyordum âh u zâr
Hicr ü firâk-ı yâr ile

Kâbil mi giryân olmamak
Maksûd-ı dîl mefkûd idi

Enhâ vü eşyâda bile
Asâr-ı aşk mevcûd idi

3
Hayrân iken bu hâlete
Gelmişdi bir müdhiş haber

Derhâl binip bir kayığa
Tahvil olundu bahr u behr

Gördüm ki sayyâd-ı semek
Ağ atmış eyler intizâr

Akvât-ı yevmiyyesini
Ta ka'r-ı deryâda arar

Ol demdi geldi gûşuma
Âvâze-i çeng ü rebâb

Sâhilde bir kâşanede
Sâzendegân-ı bî-hesâb

Nağmât-ı gunâ gûn ile
İcrâ-yı aheng eyliyor

Gördük de bu hâli dedim
Yârâb ne bunda hikmetin

Her âcizin akdârına
Aciz değilken kudretin

Bî-şübhe bu hâli garîb
Bir cilve-i ma'bûd idi

Belki bu sayyâd-ı hakir
Ol mukbile mahsûd idi

4
Gitmiştim ol gün hâsılı
Bir hasta kız görmek için

Yetmişti sevdâ cânına
Saklar idi bilmem niçin

Âhir fedâ-yı cân edip
Sevdâsını ketm eyledi

Onbeş yaşında bir kıza
Zâlim felek gör neyledi

Bir derd ki men' –i mümteni
Ta'yib olunmaz ibtilâ

Mümkün mü tagyîr eylemek
İcrâ eder hükmün kazâ

Soldun hevâ-yı aşk ile
El hâsıl ol ismet gülü

Okşanmadan koklanmadan
Dağıldı zülf-i sünbülü

Verseydin ey tâli' ona
İkrâr-ı aşka iktidâr

Etseydin ol ma'ûmeye
Agûş-ı dildârın mezâr
Fikrimce her ân u zamân
Ahhâl-i aşk mes'ûd idi

Lâkin o hengâm-ı belâ
Aşk u cihânmerdûd idi.

Hafid Bey
Şiire Müteallik Bir Eser **[1. Devre, nu:25/395]**

Ey dil demeyim yâr bana yâr olsa n'olurdu
Yâr olsa bu âlemde bana bahtım olurdu
Elbet bir ecîr yaramı bağlar bulunurdu

Tekrâr-ı mükerrer
Yâr olsa bu âlemde bana bahtım olurdu

Ol mukbil ide yeisle endişe-i idbâr

Kim yâri felek yâveri ikbâl ola her bâr
Hiç ben gibi müdbir mi sever sen gibi dildâr

Tekâr-ı mükerrer
Çekdim felekin celle-i saht-ı sitemin ben
Bu hâlime rahm etmedi ol şuh-ı melek-ten
Yârdan da felekten de vefâ umma "Hafîd" sen

Letâifi Edebiyye **[1. devre nu:47/709-710]**
Ecille-i üdebâdan iki zât beyninde muhâvere-i edebiyye

Arapça isteyen urbâna gitsin
Acemce isteyen İrân'a gitsin
Frengîler Frengistân'a gitsin
Bunu fehm etmeyen câhil demekdir
Ki biz (Türk'üz)* bize Türkî gerekdir(*Türk'ük)

Cevâb
Lisân-ı Türkü terk etmişdi âbâ
Lisân-ı asrıda terk etse ebnâ
Ne dersin söyle ey münşî-i dânâ
Tekellümde nasıl etmek gerekdir
Meğer kasdın bize dilsiz demekdir
Arabcaher lugat urbâna gitse
Acemce her sühan İrân'a gitse
Frenkî'ler Frengistân'a gitse
Lisân-ı milleti mahv eylemekdir
Bunu fehm etmeyen câhil demekdir

Cevâb ül cevâb
Merâmın ey sühan-ver kangı âbâ
Selef etmiş lisân-ı Türkü ihyâ
Sen ol isterisen münşî -i dânâ
Sözün indimde gayet bî-nemekdir
Bilâ-mûcib Arapça (*) söylemektir
Lugat gitsin diyen yok efendi
Kim bu rey-i nâ-pesendi
Kavâid vaz'eder her kavme kendi

Sühan fehm eylemek akla mihekdir
Sühan fehm etmeyen ahmak demekdir

Leyla Hanım
İftirâk **[1.devre, nu:34/535-536]**

Eşkimi cânân edince cuybâr-ı iftirâk
Oldu cisr-i târ -ı âhım rehgüzâr-ı iftirak
Bezm-i vaslında gönül serbest iken ey gonca-leb
El meded tâ câna dek geçdi bu hâr-ı iftirâk

Âsiyâb-ı mihnet etdi dâne-i cismim dakîk
Hırmen-i ömrüm savurdu rüzgâr-ı iftirâk

Görmez asla gözlerim (........) bu sahn-i âlemi
Sârsar-ı âhım ile doldu gubâr-ı iftirâk

Akl u cân u sabr u râhat gitdi hep cânân ile
Dağ-ı gam kaldı gönülde Yâdigâr-ı iftirâk

Mehmed Mahfi Bey
Manzûme **[2.devre, nu:13/198-199]**

İnsana safâ mâl ile kâşâne değildir
Neş'e verecek yâz günü Kâtâne* değildir (Kağıthane)
Meclûb-ı maârif olana atf-ı nazâr et
Âteş-zede bilhâssa pervâne değildir

Tahsîl-i maârif gibi dilber bulur mu?
Âriflere sor Yusuf'u bir dâne değildir

Kesb ile hüner koymalı meydâna eserler
Âlemde edib sözü nâdâne değildir

Tekmîl-i edeb kılmalı "Mahfi" üdebâdan
Zirâ benim eş'ârım edîbâne değildir.

Nâcim Efendi
Fuzelâ'dan Nâcim Efendi Hazretlerinindir [2.devre, nu:6/90-91]

Serây-ı pür meserretdir aceb kâşanedir âlem
Temâşâ-gâh-ı ibrettir tiyatro-hânedir âlem

Cihanda merd-i hikmet bîn alır her kıssadan hisse
Bilir zıll-i hakîkatdir demez efsanedir âlem
Nazar kıl ziynet-i sahne ne güne arz eder timsâl
Celâb-ı zî-basirretdir meğer ferzânedir âlem

Kazâ-yı feyzdir şimdi münakkaş sakf u dîvarı
Safâ-bahş-ı tabî'atdir eğerçi lânedir âlem

Libâs u tarz-ı âharla açılsa perdesi sathın
Garaz ahlâka hizmetdir neden divanedir âlem

Hemîşe (şükr) lâımdır bunu tesis eden zâta
Ki zîb-i ilm ü san'atdır dür-i yekdânedir âlem

………….. abes bu kubbede Nâcim
Bütün kandil-i hikmetdir ona pervanedir âlem

Reşid Bey
Bir Yetîmenin Feryâdı [2.devre, nu:11/161-163]

1
Ey velîyün-niâm azîz pederim
Ân be ân artıyor gam u kederim
Bu imiş âkıbet benim kaderim
İştiyâkınla şimdi derbederim
2
Nereye gitmek istesen evvel ben
Olmayınca bir hatve atmaz iken
Ya neden hilâf-ı adet-i ahsen
Beni bırakıp da böyle gitdin sen
3
Evvelleri olunca gamla giryân
Sen teskine şitâb ederdin ol an
Ya neden olmuyor gûşuna resân
Hâliyâ eylediğim âh u figân

4
Eyvâh ki bakılsa cihâna bir dem
Ahvâli bütün inkılâbda her dem
Olsa sana birçok zamanda hem-dem
Terk eyler yine bî-vefâdır âdem
5
Gussama iştirâk ederdin her bâr
Âh merhametli peder ey müşfik yâr
Hayf aldı seni de şu çarh-ı gaddâr
Yâr oldu bana şimdi enîn ü zâr

Said Paşa
Ahlâk **[1.devre, nu:10/151-154]**

Sen usandırma eli el de sandırmaz seni
Hilekârlık eyleme kimse dolandırmaz seni
Dest-i a'dâdan soğuk su içme kandırmaz seni
Korkma düşmandan ki âteş olsa yandırmaz seni

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Hep geçer âlemde hiçbir hâlete yokdur sükûn
Zevke bak değmez teessüf etmeğe dünyâ-yı dûn
İstikâmet şer-i adâdan seni eyler masun
Hakk eder ashâb-ı sıdkın hasmını elbet zebun

Müstakîm ol Hazret-i Allâh utandırmaz seni

İster isen hıfz ede ırzın hudâ-yı lem-yezel
Arzına a'da-yı bed-hâhın bile verme halel
Tâ ezelden söylenir halkın dilinde bu mesel
Celb eder elbette insana mükâfât-ı amel

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Gurrelenmez rûz-i ikbâlin görüb ehl-i hıred
Her günü bir gadr eder ta'kîb her sebti ahad
Seyl-i mevt etdik de berbâd ömrü baht etmez meded
Böyle âteş-meşreb olma hâk olur bir gün cesed

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Halkı tahrîb eyleyip de kendin âbâd eyleme
Bu cihâtda ev yapıp ukbâyı berbâd eyleme
Nef'in için zâlim-i bî-rahma imdâd eyleme
Âlemi tenfir eden ahvâli mu'tâd eyleme

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Seyyiât insana nefs-i kemterîninden gelir
Her hacâlet âdeme sû'-i karîninden gelir
İzzet ü zıllet mekâna hep mekîminden gelir
İstikâmet müstakîm-ül-hâle dîninden gelir

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Düşmeni tezlîl için hileyle etme iştigâl
Hüsn-i efkâra olur hâil cihanda sû'-i hâl
Yüzsuyu dökme teessüf çekme etme kîl u kâl
Sen sakim olma veri maksudun elbet zûl-celâl

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

At riyâyı elden ıslâha çalış ef'âlini
Baş boğazlık etme ta'dil eyle kîl ü kâlini
Sen ne türlü saklayım dersen de sû'-i hâlini
Hak Teâlâ senden a'lemdir senin ahvâlini

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Hâline şeytan güler gördük de sende gafleti
Üstüne güldürme öyle düşmen-i bed-sîreti
Hâin olma ver emânetle cihâna şöhreti
Herkesin destindedir âlemde züll ü rif'atı

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Zâmin ü kâfil olan erzâka Hâlıkdır sana
Mâsivâya ser-furû etmek ne lâyıkdır sana
Istırâbı celb eden meyl-i alâikdir sana
Gayr içün düşme lisân-ı nâsa yazıkdır sana

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Sırrı Paşa
Asâr-ı Perâkende **[1.devre, nu:32/504/505]**

Şeb tâbe subh topladığın sanma jale gül
Bezm-i çemende mihre sunarmış piyâle gül
Şebnem değil yağan çimen üstünde subh-dem
Hûn-ı sirişk-i bülbülü eyler isâle gül

Etsin bülend subh-dem efgânın andelîb
Olmuş küşâde gonçası erdi kemâle gül
Şerminden etdi çâk kabâ-yı tecemmülün
Atf-ı nigâh edince ruh-ı âl âle gül

Hurşîd-i tûtiyâ diye özler izi tozun
Hasret çeker gubarı ile iktihâle gül
Nisbet olunsa mushaf'-ı ruhsâr-ı dilbere
Benzer sahîfe-i kütüb-i bî-meâle gül

Demiş ki "Sırrı" bu ne halî-ül'ızârdan
Boy gösterince serv o tâze nihâle gül

Bir Sâfilin Tesellisi **[1. devre, nu:27/417-421]**
İnsan ki bu âlemde bütün çektiği gamdır,
Bir neşve-i uhrâya sezâ-vâr olmaz mı?
Ol neş'eyi dünyada ararsa bulamaz mı?
Bulmuş ne çıkar, çünkü serencamı âdemdir.

Olmaklık için neş'e-i ukbâya muzaffer,
Bir kabza türâbın ne ehemmiyeti vardır!
Ol kabza-ı hâkin ya ne hâsiyyeti vardır,
Kim cevher-i idrâke Hak etmiş anı mazhar.

Mazhar olan ol cevhere olmaz mı olmaz mı beka-hâh
Fâniliğin bilse, ya etmez mi şikâyet?
İhsan edip evvelce ana akl ü dirâyet,
Encâmda lâyık mı ki hâk eyleye Allah!

Size ey melekûtîler olup nâil-i pâye,
Bulmuşsunuz eflâkde bir ömr-i müebbed;
Âdem neye gümnâm ola hâk içre mücerred,

Andan daha lâyık mısınız siz o bekaya?

“Bir şeyde fenâ yok” diyen erbâd-ı fünûndur,
Ya akl ileidrâkimizolmak nola fâni?
Mümkün hele olmaz ise bir âlem-i sânî,
İdrâk, o fenadan bu güzergehde masundur.
İdrake denir beyn ile mevcut bedende,
Mahvolsa beden akl olacak beyn ile ma’dûm;
Lâkin nedir ol his ki verir Muhyî-i Kayyûm,
Vicdân-ı umumîye bu dünyâ-yı kühende?

Ol his acaba lâzıme-i hilkatimiz mi?
Îcâb-ı tabiat mı beniâdeme mahsus?
Öyleyse, beka maksadı, ol maksad-ı mahrûs,
Âlemde bizim gafletimi, töhmetimiz mi?

Ey encüm ü ecrâmda ârâm sürenler,
Bizden daha merfû’u muallâ mısınız siz?
Ahkâm-ber-i hikmet-i Mevlâ mısınız siz?
Sizlerde dahi var mı ya ahkâm sürenler?

İnsan gibi mâil misiniz âleminizde,
Kanun-ı ilâhîye mugayir harekâta;
Gafil görünüp nâil iken zevk-ı hayata,
Mevlânıza kail misiniz mâteminizde?

Bir zümreye, bir ferd mi kılmakta hükûmet
Sizlerde de cârî mi o ahkâm-ı hasîse;
Bizlerde olan hîle vü igfâl ü desîse,
Ol kibr ü gurur u garaz u harb ü husumet?

Lâyık beşer olsun mu ki teb’îd hayata?
Muhtîdir, olunmuşken anın müddeti tahdîd.
Etmez mi hatiâtını ifrât ile tezyîd,
Ger olsa zafer-yâfte tecdîd-i hayata?

Ancak o mesâvi vü hatiât beşerde,
Hep lâzıme-i hilkatidir olmada cârî;
Hâl öyle olunca demek olmaz mı ki Bârî,
Islâh edecektir anı bir cây-ı diğerde!

Zâlimlere lâyıksa âdem, neyleye mazlûm
Elyâk görünür hâlbuki gaddâra mücâzât,

Masuma dahi görmemek olsun mu mükâfât,
Yetmez bunu afâya hayatın günü, malûm.

Mâdam beka bulmada eczâ ile ecsâm,
Yek-diğerine kalbediyor yani zamâne,
Câiz mi, ya kalmaklığı bî-nâm u nişâne,
Ol kaideye uymayıp efkâr ile evhâm?

Zâil olacak olsa benim akl u şuûrum,
Derk eyleyemem Hâlık-ı mevcûdu pes-ez-merk;
Ya ben mütemâdi anı kılmazsam eğer derk,
İkrârda hâlâ ne çıkar yoksa kusurum?

Mahvolsa beşer Hâlık'ı bilmekle beraber,
Bilmekte anı menfaati nolsa gerektir?
Her dâim eğer bilmesi lâzımsa, demektir:
Kim lâbüd olur âdeme bir âlem-i âhar!

Bîhûde mi olsun ya sığındımsa Hudâ'ya?
Hep hiçe mi gitsin ana tâ'ât u sücudum?
Hiç olması lâzımsa, ne lâzımdı vücudum,
Maksad ne ki geldim bu sitemgâh-ı fenaya?

Derlerse ki isnâddır Allah'a o maksûd,
Maksad denilen hâssa-ı nev-i beşerdir.
Densin o avâlim ki birer mu'ciz eserdir.
Bî-kasd u irâde olabilsin mi ya mevcûd?

Hâk olmaya da sâhib-i idrâk ü irâde,
Câmid mi bilinmiş ola hem hâlet-i ahcâr?
Derkâr ki, her şeyde anın maksadı derkâr,
Ef'âl-i ilâhiyyesi hep hârık-ı âde.

Külliyetidir aklın o mu'ti-i irâdât,
Külliyet-i eczâ vü umumiyyet-i eşyâ,
Râci' o muhîtiyyete emvât ile ahyâ,
İns ü cin ü hayvan u nebâtât u cemâdât!

Abdülhak Hamit Bey
Melekûttan Sâfiline Bir Nazar [1. devre, nu:31/488-489]

Ey şâir, sen bu hayâli kendin bulmadın;
Ey hayâl, sen o zihne hod-be-hod girmedin.

Cihâna bu tahavvülâtı sen vermedin.
Ey hakîm, sen hod re'yinle hakîm olmadın,
Zerrât ile sevâbit ü seyyârât birdir,
…… …….. …….. ……… hazarât birdir,
Hükm, seni halk eden Pervendigârındır;
Hil'at sana kefendir; serîr mezarındır.
Ey zıll-ı mütekellim ki, iskâtı düşvâr,
Sen fenanın resmi, âdemin timsalisin,
Yahut ki vücûd-ı mutlakın hayâlisin.
(*Burada 6 satır ne çare ki kâmilen tayyedilmiştir*)
Âkıl isen nedir bu ceng ü cedel, insan
Demek ki ettiğin cinâyeti müdriksin,
Demek ki hayvandan şenî' nev'-i mühliksin;
Tedâbirinde muvaffak olduğun zaman
Sebep sen, meyûs olduğun vakit sebep Hak:
Demek o hâşâ muhtî fakat sen muvaffak!
Ey külliyet-i muhîtü'l-âlem, ey Kudret,
Tabiat-ı zî-şuûr ki hayatı derkâr;
Ey câmi-i vücûd ü adem, Perverdigâr,
Rûh-ı mükevvenât u cism-i ebediyyet.
Sırr-ı muhîtü'z-zâhir ki aslı nâ-meşhûd,
Ey ilm-i zî-hayat olan vâcib'ül-vücûd,
Kimin suâle hakkı var ki insan nedir?
Ya insanda nedir o acz ile o nahvet,
O fâni hayat ile o dâimî gaflet?
Ya arzdan gelen o feryâd u figan nedir
Ki akaîdin kahkahasıyla beraber
Hissiyâttan çıkıp sana azîmet eder?

Abdülhak Hamit Tarhan
Sekt-i Melih **[1. Devre, Nu:33/513]**

Uçtun ey bî-vefâ muhabbet,
Cananımdan gınâ getirdin,
Berbâd ettin, beni bitirdin.
Hangi mazluma geldi nevbet?

Gönlüm bir köhne âşiyandır,
Sen bir kuşsun bahâra meftun,
Bağ-ı ömrüm ki pür-hazandır,
Bülbüllerle olur mu meskûn?

Bir ân dilde karâr kıldın
Vîranlıkta peri misâli,
Baktın mı gamdan değil, o hâli,
Vahşilendin firar kıldın.

Gâhi esmekte rüzgârın,
Benzer gülzâra ol beyâbân,
Kabristânda dahi bahârın
Elbet feyzi olur nümâyân.

Kütahis, Teşrin-i evvel sene 297

Rize, "10 Teşrin-i sâni 1297/2 Kasım 1881.

Abdülhak Hamit
Telâkiler **[1. devre, nu:36/563-565]**

1
Bir âb kenârında idim yâr ile tenhâ,
Mehtâb görünmekte, şafak olmada peydâ;
Karşımda idi sevdiğimin ol gece gûyâ
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayâli.
Ben olmadım amma yine dil-sîr-i visâli!

2
Bir mertebe hâli ki hep etraf u havâlî,
Sandım o periden bile ol mevki-î hâlî.
Hem sûreti, hem kendisi, hem fikr ü hayâli
Zâil gibi geldi bana bir sâniye hattâ.
Dil-sîr-i visâli yine ben olmadım amma!

3
Baktım ki veda etmeye kalkıştı benimle;
Aklım bunu almazdı, gönül olmadı kail.
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ğ hayâli
Gerçekte o dem sâye-i hûrşîde mümâsil;
Envâr-ı cemâli ise kalmıştı benimle!

4
Bilâhire kayboldu çemenzârın içinde!
Ciddi olarak gitti, görünmez idi aslâ:
Yattım tek ü tenhâ çekilip garın içinde.
Hâli ben işgalden olmaz idi hâlâ
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayâli!

5
Bir resm yapıp kılmak için fikrimi tebdîl,

Bir şi’r yazıp çıktım edince anı tekmîl;
Bir mevkie gittim, birine eyledim i’tâ:
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayâli
Canan idi baktım oluyor anda hüveydâ!

6

Gittikçe bana hoş geliyor hüsn ü cemâli,
Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayâli:
Gönlüm onu vaktinde demek az beğenirmiş.
Pîr olduğu nisbette aceb tâzelenirmiş
İnsanda olan hâcise-i aşk ile sevdâ!

Poti, 5 Teşrin-i evvel 1297/17 Ekim 1881

Abdülhak Hamit
Dilber-i Nihân-Peyker **[1. devre, nu:40/629-630]**

Âh, ey sen ki dil, şîkarındır,
Âh, en sen ki can, figârındır,
Âh, ey nûr-ı dîde-i mehcûr,
Ki gönül semti reh-güzârındır;
Âh, ey şevk-ı hâtır-ı meks3ur,
Ki yem-i aşk bir kenârındır.

Ey sen, âh ey muhâtab-ı pinhân,
Ey sen, ah ey nedîme-i vicdân,
Ki dü çeşmim sirişk-bârındır,
Ey sen, ey necm-i zâhir-i der-hâb,
Ki nazîrin felekde hem nâyâb,
Ki yüzün seyreden düşer bîtâb
Ki şafak nokta-ı karârındır.

Âh, ey hem-dem-i nihân-peyker,
Ey sen, ey nâzenîn-i şevk-âver,
Âh, ey neşve-i dil ü can ki
Görürüm yâl ü bâlini sanki.

Magrib-i şems, mevce-dârındır,
Matmah-ı fikr lücce-zarındır.
Ey sen, ey gülbün-i çemen-pîrâ,
Ki denir: “Hande-i seher gûyâ

Mâder-i reng ü bû-nisârındır.”
Sensin ol dil-rübâ gül-i nevhîz,
Reng-i pür-nefha-ı nireng-âmîz,
Ki letâfet dem-i bahârındır,

Ki revâyih de rûzgârındır.

Ey sen, ey rûh-ı dil-nişîn aslın,
Ey sen, âh ey enîs-i tenhâyî,
Âh ey hem-nişîn-i hercâyi,
Ki yüzüm, bî-dirîg iken valsın,
Arz-ı hasretle şerm-sârındır.

Ey sen, ey sen ki zîr ü bâlâda,
Âh ey sen ki nezd-i Mevlâ'da
Sanırım her taraf mezârındır,
Gördüğüm vech-i tâbdârındır.
Garb: Mânâ-pezîr-i envârın
Şark: Mecmûa-bend-i âsârın
Subh: Tasvîr-sâz-ı efkârın;
Şeb: Tecelli-nümâ-yı dîdârın;
Rûh: Lebrîz-ı yâdgârındır.

Abdülhak Hamit Bey
Bir Böcek Yahut Cemiyet-i Beşeriyye [1. devre, nu:2/22]
Niçin bir çemenzârı yer bir inek?
Örümcekler içre nedir bir böcek?
Niçin tilki üstünde yüz bin pire ?
Yemiş ormanında nedir bir şebek?
Yiyor cümle mahlûk yek-diğerin,
Yine pençeye galip amma bilek.
Kavînin bekası bakıp anlarım.
Zaîfin zevâlinde olmak gerek.
Yine anlarım zaîf ü nahîf
Kavînin fenâsında bulmuş yemek.
Niçin gürg büzgaleyi pareler?
Niçin hıfz eder ya anı bir köpek?
O bir canavardır, peki, anladık,
Niçindir anı canavar eylemek?
Sözüm yok, balık avlayan bir kuşa,
Birinde kanat var, birinde yelek.
Niçin şimdi okşarsa, yarın kırar,
Küçük bir çocuk bulsa ger bir bebek?
Beşer âkıl olmakla nefsini korur,
Yine bazı hayvanda vardır yürek.
Ya şiddetli bir yel eserken aceb,
Nasıl saklasın kendini bir sinek?
Güzel rengi var neşreder râyiha,

Müzeyyen de olmakla hoştur çiçek,
Bizim için yaratmışsa Hak anları,
Denilsin ki lâzımdır atla eşek.
Fakat öyleler var ki bizce muzır,
Ne lâzımdır, ez-cümle, bir engerek?
Çıyanlarla akrepleri halk eden,
Ne esbaba mebni yaratmış desek?
Bu esrârı insan görür mü, cihân
Güneş karşısında dönüp sürterek.
Niçin bir inek bir çemenzârı yer?
Bunu bilmedim gerçi verdim emek.
Gelir çok Bufon, çok Lafonten daha
Bu hikmet bilinmez kolaylıkla pek.
O mahlûklar kim deriz bî-lüzûm,
Muzır bilmişiz hem bu tarihedek
Vücudûyla sâbit o mahlûklar,
Hudâ'nın huzûrunda lâzım demek,
Hakîkat, belki bir cünhadır,
Biz anlardan ikraha mâil isek,
Benîâdem o canavardan beter,
Ki aklıyla dünyayı ister yemek.
Nedir ceng, o tufan-âşûb kim,
Bütün canavarlar görür, ürkerek
Şu cemî'-i beşer kim temâyüz satıp
Medâr olmak üzre o davâya tek,
Muhakkak görür mûziyâtı bugün
Ki yok zindegânîlerinde sürek.
O cemiyyet, âtîde bir gün gelip
Ki lâyık ana rûz-ı mahşer demek.

Poti, 12 Teşrin-i evvel 1297/24 Ekim 1881.

Abdülhak Hamit Bey
Zamana Birkaç Hitap **[1. devre, nu:6-7/19-26]**

1
Ey zaman, ey sâni'-i rûy-ı zemîn,
Câmi'-i âsâr-ı Rabbülâlemîn!...

2
Zîrde bâlâda merfû'u basit,
Cümle mevcûdâta bir sensin muhit.
Sırr-ı hilkat sende olmuş âşkâr!..
Nâm-ı Hâlık sende kalmış yâdgar,

2
Sendedir bilcümle ecrâm-ı semâ,
Öyle kim âlemde murgan-ı hevâ!

2
Bî-hisâb eb'âdı kıldın silsile!
Bî-hisâb ezdâdı yaptın kafile!

2
Bin tesadüf halk eder bir sâniyen,
Bin sene mümted olur bir dâhiyen,
Ey kitâbü's-sun'-ı Rabb-i lemyezel:

Sendedir mastûr ahkâm-ı ezel.
Sendedir mersûm tasvîr-i kader,
Sendedir ma'lûm te'sir-i kader.
Asrlar, devrânlar mı görmedin?
Nuhlar, tufanlar mı görmedin?

4
Kavmler olmakta mahv u nâ-bedîd,
Sıytlar kalmakta bî-güft ü şedîd.
Sende gelmiş gitmiş astart u Belûs,
Sende mahv olmakta Zerdüst ü Yegûs.
Bir taraftan eskiyip âvâzeler,
Bir taraftan neş'et eyler tazeler.
Sen zaferler, ıydlar mı görmedin?
Şirkler, tevhîdler mi görmedin?
Sendedir hep Zühre'ler, Mirrih'ler,
Kıssalar, efsaneler, tarihler,
Hep o –Kartajlar, Olempler- hep senin,
Ol –Hipodrumlarla nefler- hep senin.
Lâtlarla, Ba'ller, Cemşîdler,
Kayser ü Kisrâlar u Nahîdler.

8
Âşık u ma'şûklar mı görmedin?
Nev-be-nev mahlûklar mı görmedin?
Mâh-rûlar sakladın kim hâkde,
Ol kadar encüm de yok eflâkde.
Çehre-i gülgûn yerinde hârlar,
Kâkül-i müşgîn yerinde mârlar.
Bağlar mı sen beyâbân etmedin?

Bezm-i vuslatlar mı vîrân etmedin?
Nerde ol hüdhüdler, o Belkıslar?
Nerde Leylâ’lar, nicolmuş Kays’lar?
Katre-i nâçiz olur cism-i latîf,
Bir latîf endâm, bir gerd-i kesîf,
Sonra ol gerdî heva yahut türâb,
Vaz’eder bu hâle, derler: inkılâb.

6
Gâh insan der tecelli bendedir,
Halbukim aslü’t-tecelli sendedir.
Bir yanın mâzi ki yoktur neş’eti,
Bir yanın âti ki yoktur gayeti.

6
Hükmedip dersem sana şâyândır,
Menşe’inle merci’in Yezdân’dır.

1
“Ey zaman, ettim sana birkaç hitâb”,
“Saha-ı gaybubete kıldım şitâb”.
“Bir vücudum sa’y u ikdâmım bütün”
“Anda mahzâ bir hayâl olmak içün”.
“Bende tezyîf eyledi mâziyi hâl”,
“Hâle de âti güler bî-kîl u kal.”

Abdülhak Hamit
Lahika **[2. devre, nu:7/105-106]**

(…….)

Sıyt u şöhretler misâl olmuş bugün,
Surlar hem-hâl-i tarîkî-i şeb,
Nurlar ayn-ı zılâl olmuş bugün.
Var imiş binlerce erbâb-ı kemâl,
Hepsi makrûn-ı zevâl olmuş bugün.
Gerçi Eflâtunlar, Sokratlar,
Bunda bâdi-i makal olmuş bugün.

Ya nicolmuş anların eslâfı kim,
Nâmını bilmek muhâl olmuş bugün?
Söyle, ey hikmet-şinâs-ı inkılâb:
Dünkü ahvâle ne hâl olmuş bugün?
Bir zaman müşkil ne varsa bî-vuku,
Vâki'olmuş, ihtimâl olmuş bugün,
Her neye olmuşsa âlem mu'tekid.
Bir hayal-i bî-meâl olmuş bugün.
Benzer âtide fakat mâziye hâl,
Gerçi pür-feyz ü kemâl olmuş bugün.
Hep haleflerden, seleflerden garaz
Mâsebak bunda misâl olmuş bugün.

Abdülhak Hamit
Bir Vâize Bir Mev'ize **[1. devre, nu:13/197-199]**

Ey beşer çehreli hayvan, heyhat!
İlm ü irfân iledir zevk-ı hayat.
Anı hiç kullanamazsan, nâdan,
Neye vermiş sana nutku Yezdân?
Yoksa zatınca hayatın hükmü,
Ne olur bizce o zâtın hükmü?
Neye geldin bu cihana, söyle?
Düşünüp durmak için mi böyle?
Kimseye fâiden olmaz şunda,
Ya niçin mâiden olsun bunda?
Maksadın görmedeyim:azm-i cinân
Ya niçin eylemedin terk-i cihân?
Âhirette arıyorsun her ân,
Burada yok mu sanırsın Rahman?
Nef'-i ukbâyı edersin tafdîl,
Buna mâni mi teâvün, tahsil?
Kesb-i dünyada bulursun tezyif,
Sana emreyledi mi şer'-i şerîf?
Vatan ü milleti bilmem dersin,
Ya niçin kendine âdem dersin?
Halk için hubb-i vatan, imândan,
Sence şer'î mi değil hubb-i vatan?
Niye dersin: "o diğer mânâdır"
Yani mazmûn-ı vatan, ukbâdır.

Âhirette arıyorsun her ân,
Burada yok mu sanırsın Rahman?
Çünkü hep cennete gönlün meyyâl,
Ne için gâile-i ehl ü ıyâl?
Vatan-ı zâhiri sevmezsin sen!
Ne demek hubb-ı mahal ü mesken?
Görürüm hâl ile kalin medhûl,
Sence ahkâm-ı şer'îat meçhul!
Sun'unu eylemiyorsun teslîm,
Bu mudur sence Hudâ'ya ta'zîm?
İyi halk ettiği şey, ukbâda,
Böyle va'z etmedesin efrâda
Bize hep kahrını ettin izhâr,
Bu mudur rahmet-i Hakkı ikrâr?
İyiden hâli ise rûy-ı zemîn,
Nasıl ettin iyi şeyi tahmîn?
Görmesen fark edemezdin kendin,
Anı dünyada görüp öğrendin.
Öteden gelmediğin pek der-kâr,
Ki bunu eyleyemezsin inkâr.
İnanır sözlerine mağbûnlar,
Hakka bühtân mı değildir bunlar?
Bir nefes tevbe kılıp abd-i hazîn
Bunca isyânı eden afva karîn,
İyi fark etmez isek nîk ü bedi,
Bize eyler mi azâb-ı ebedî?
Sözlerin hep o azâba dair,
Anladık kahreder Allah kadir!
Sözü yok anda olan gufrânın,
Yok mudur mağfreti Rahman'ın?
Azıcık ma'deletinden bahset,
Lutf ile merhametinden bahset,
Olamaz sen ne kadar haykırsan,
İntikam alması Hakk'ın kuldan.
Aldırır gelmek için hak yerine,
Birinin sârını bir diğerine.
Bil ki Hallâk-ı cihân Rahman'dır,
Her ne halk etmiş ise ihsandır.
Cümle âsârı güzeldir, hoştur,
Âleme boş dediğin pek hoştur,
Yalınız âbid olaydı insan,
Görülür müydü cihânda umrân?
Dediğin yolda gideydi her bâr.
Bulunur muydu bugünkü âsâr?

Âdem etmezse binâ vü imâr,
Sen ne kâşâne bulursun, ne mezar.
Bunda herşeyi desem, şâyândır,
Yaratan Hak'sa, yapan insandır.
Medeniyyet ne diyorsun bilmem,
Meniyyet yaşamaktır sersem!
Serde var mıydı anın destârı?
Acaba var mı imiş herkse sor,
Hazret-i Nûh zamanında vapor?
O zaman pösteki, yaprak giyerek,
Meyve yoksa; mazı, buğday yiyerek,
Galiba olmadığından çok taş,
Ederek dâim ağaçlarla savaş,
Toprak altında bütün meskenler,
Kılarak tekne vü sallarla sefer,
Cezbe-i cerbezenin müncezibi,
Senden örnekler alan zümre gibi
Bazı âdetleri yani görenek,
Nev-i hayvandan alıp öğrenerek
Bunda imrâr-ı dem eylerler idi.
Sonunu anlara kim söyler idi?
Bir terakki ile gitmiş her şey,
Yani her âdet ü her söz, her rey,
Sonra bulmuş bu kemâli âlem,
Eser-i kudret-i nev'-i Âdem,
Kim çıkarmış yer içinden mâden;
Neler olmuş bak o madenlerden.
Olamazdı, dese bir ehl-i vukuf,
Volkan olmazsa maadin mekşûf.
Meselâ sâıka seyyâle-i berk
Hem de keştî-i havâî bî-fark.
Mahv u îcâd, eeser-i Azze ve Cel,
Şüphe yoktur, gelir emriyle ecel.
Ya demir yollara var mı diyecek?
Götürür şark ile garba yiyecek.
Gerçi Kudret'ten eder istimdâd,
Kılmış insan dahi çok şey îcâd.
Bunlar etseydi de mâzide zuhur,
Kaybolup sonra olaydı mezkûr,
İşitince ya inanmazdık biz,
Ya anın hepsine derdik mu'ciz.
Bunların cümlesi el'an meşhûd,
Cümlesi tecrübelerden mevcûd,
Eser-i gayret-i âdemdir hep,

Servet ü rahat ü ikbâle sebep.
Sen de İslâm'a dilersen hizmet,
Sa'y ile gayret ü ikdâm öğret.
Halka bildirme bu dünyayı kerîh,
İlm ile marifet eyle tenbîh.
Sence matlûb değilse rahat,
Bize çektirme azab u zahmet,
Düşünüp ömrümüzün gayetini,
Nefsinin istememek rahatını,
Vatan u millet kılmak nisyân,
Kendi beytinde bulunmak mihmân,
Hep ibâdetle geçip rûz u şebi,
Yine de gaydıran olmak talebi,
Sence meşrû' ise bunlar, pek şâz,
Edemez kimse bu emri infâz.

Abdülhak Hamit
Mazi Yolcusuna Âti Yolu [1. devre, nu:15-17/237-240/268-272]

Dinle gel ey reh-rev-i gaflet-refîk:
Şimdi temeddün yolu eslem tarik.
Bil ki inâdındaki ısrara hep,
Âlemi seyretmediğindir sebep.
Fikr ile de etsen ana bir sefer,
Hükmederim ben bu inadın geçer;
Bari cihân-dîdeleri dinle gel.
Ferdi kıyas eyler isen devlete,
Söylediğim ait olur millete.
Milleti teşkil kılan ferddir,
Merd ise o, kavmi dahi merddir.
Kesret-i efkâra edilse nazar,
Mebdei bir fikr-i husûsî çıkar;
Bir kişi edyâna verir ihtilâf,
Bir kişi akvâma verir i'tilâf
Bir kişi bir kavmi eder bütperest;
Nâre tapan millet alır abdest.
Fert tenâsülle umum olmada,
Fikr sirâyetle beka bulmada.
Hâle göre vakt anı tashih eder,
Hükm-i zaman yhani o hükm-i kader.
Şimdi bir âdem bu hisaba göre,
Yani takdir-i savâba göre,
Fâidesiz yolda olursa musır,
Hem mutazarrırdır o, hem bir muzır.

Tekkede can atmadasın hizmete,
Var mı bunun menfaati ümmete?
Kendin için var diyelim menfaat,
Milletine etme misin merhamet,
Memlekete savlet ederse adû,
Def'ine kâfil mi olur hây u hû?
Şimdi senin yoksa eğer gailen,
Sonra dilenmek revâ âilen,
Meyl ü heves kılmaz isen çâha sen?
Gel acı evlâdına, ahfadına,
Zulmet-i ferdâyı getir yâdına.
Bil ki sana hep bu cihandır vatan,
Eyleme beyhude yere hüsn-i zan,
Şöyle ki müstakbelin âlemdedir
Âleme sevk ettiğin âdemdedir.
Anda edip seyr-i zemîn ü zaman,
Anda yaşar anda gezersin hemân,
Sanma çeh-i kabre tenezzüldesin,
Sen bu cihân içre teselsüldesin.
Nev-i beşer birbirinin kaimi,
Böyle teselsülle yaşar dâimî,
Râh-ı temeddün tutup et intibâh,
Bil ki bu gafletle olursun tebâh.
Anda terakkide demek mâdde,
Şimdi bu âlemde odur câdde.
Kendin olup bunda sezâ-yı esef,
Silsileni etmiş olursun telef.
Fikrini sevk eyle biraz san'ata,
Hâlini peyveste eder vüs'ate.
Mektebe git, fen ile ol müştegıl,
Vârisine feyzin olur müntekıl.
Ailene sahip olursun kadîm.
Devletine hizmet edersin azîm.
Bak nice esrâra olursun habîr
Hisse bulur sende sagîr ü kebîr.
Hizmet ise, milletine hizmet et!
Şeyhine de söyle bunu himmet et!
İşte bu yol hem sana gayet müfîd,
Hem de vatan senden olur müstefîd.
Nakle uyar, hükm-i zamana uyar,
Akla yakın, ehl-i cihana uyar;
Nakle uyar, çünkü bu ümmet bugün,
Bunda teâvünle mükellef bütün.
Akla yakın, çünkü cemî-i beşer,

Ailedir müntesib-i yek-diğer.
Ehl-i cihana tabaiyyet budur,
Çünkü bugünkü medeniyyet budur.
Vakta uyar çünkü bu fîyevminâ,
Böyle yapılmazsa mukarrer fenâ!
Böyle diler şimdi tavâbı, mülûk,
Cümle milel etmiş o yolda sülük.
Hükm-i zaman hikmetini bilmeli,
Yani emîn etmeli müstakbeli.
Avrupa'yı benzetelim meclise,
Anda düvel cümlesi yek-elbise.
Farz edelim şimdiki İngiltere
Tâcir, o san'atta bulur entere
Sonra Fransa, meselâ bir hakîm
Mukdim, o suretle yaşar müstakîm.
Sonra da Almanya ulûm-âşinâ,
Asker o, kuvvetle masun-ı fenâ.
Sonra İtalya meselâ bir edîp,
Fâzıl o, hikmetle bu bezme karîb.
Sonra Avusturya, şebîhü'l-usûl
Bulmuş o mecliste mahll-i kabul.
Sonra da Rusya, büyük diplomat,
Kadir o kudretle eder arz-ı zât,
Birtakımı, yerleri saff-ı nial,
Bunları taklîd ilepür-iştigal.
Hepsi fakat müntehab-ı encümen,
Ehl-i kemâl, ehl-i hüner, ehl-i fen,
İşte senin de yolun ey bî-haber!
Asra göre böyle olur muteber.
Câ-yı karar eylediğin tekye-gâh
Hayrın için sandın ise vâh vâh!
Maksadıdır şeyhinin ibka-yı nâm,
Zikr edeler nâmını yani enâm.
Tekye anın bâbı ise bî-gümân,
Hâlık'ının dergehidir âsmân,
Hücrelerinden biridir kim bu arz,
Anda çalışmaktadır olan bizce farz.
Kul yalınız tâat eder Hâlık'a.
Hep biliriz, bunda nedir sâika.
Sende garaz bundan ibâret ise,
Eylediğin yani ibâdet ise,
Faidesi nefsine ait demek,
Kendin için sarf edersin emek.
Nef'ine bir kimse değildir refîk,

Böyle mi olmak yakışır bir tarik.
Kimselere menfaati olmayan
Bir iyi âdemse, sen et der-meyân.
Nefsi için münhasıran hîç ü hest,
En kötü âdemdir o bir hod-perest.
Râh-ı temeddünde bulunsan, özün
Fâidesiz bir kişi görmez gözün.
Söylediğim reh-rev-i âlem-pesend,
Âhara hizmetle olur sûd-mend.
Kalbi ile Hakk'a ibadettir,
Aklı ile halka iânettedir,
Kendi güler, halkı da şâdân eder,
San'atına herkesi hayrân eder.
Âl ile evlâdı kalır bahtiyar,
Nâmı olur müştehir-i her diyâr.
Şân kazanıp milletine şân verir,
Sonra dahi Hâlık'ına can verir.
Böyledir anlarda bugün kaide,
Yani taâti olunur faide.
Pertev-i irfân u zekâ her yeri,
Zîb ü fer-i akl u dehâ her yeri.
Leylesi de, rûze-i âlemşümul,
Öyledir elbette cihân-ı ukul.
Cilve-i tedbîr ile hem-rev kader,
Avn-i ilâhî ile sa'y-ı beşer.
Vehle-i ulâda gören, belki der:
"Tâli'e tedbiri delâlet eder."
Her ciheti şule-i şevk-ı hayât,
Yâda makabirde de gelmez memat.
Şevk ile her şey'i nazar seyreder,
Görmediği varsa, o reng-i keder.
Olsa o manzar nazarında ıyân,
İndi sanırsın yere sen ulviyân.
Hânelerin dâhili hep medrese
Hârici nüzhet-gededir herkese
Rast eder servet ile ihtilât,
İlm ü hüner, hem-dem-i zevk ü neşât.
Etmeliyiz anlara biz imtisâl,
Çünkü budur lâzıme-i vakt u neşât.
Böyle demek şimdi cihânın işi,
Kendisini böyle bilir bir kişi,
Böyle yaşar, böyle eder ihtidâ,
Böyle bilir kim ne büyüktür Hudâ.
Neş'et-i İslâm Arap'tan iken,

Yokken o millette kalender gezen,
Bul da sana eyleyelim imtisâl,
Ast-ı Saâdet'te buna bir misâl.
Ahd-i cehâlette demek âdetin,
Geçmişe olmakta bugün avdetin.
İşte bununçün duyarız dem-be-dem,
Nâmına derler anın âyin-i Cem.
Âh ne âyin ki o mâzi-misâl,
Vâh nemâzi ki o ayn-ı hayâl,
Hâl ile âtiden olup bî-hazer,
Devr-i hurâfâta ne lâyık güzer!
Nakle uyup olmasa bir iltibâs,
Fâideli olsa da ol iktiyâs.
Uymasa da şer'eveyahut bu hâl,
Vaktauyar olsa o bî-kıyl ü kal.
Hâlık'ımın nâmına yüz bin yemin,
Olmaz idim mu'teriz-i ân ü în.
Söylediğim hayrın içindir hemân,
Bunda delilim benim ancak zaman.
Ya beni iskât kıley ehl-i hâl,
Tâ ki sana ben edeyim imtisâl.
Dinle veyahut sözümü bî-inâd,
Eyle cihân halkına sen inkıyâd.

1.10. TARİHLER

Yusuf Kamil Paşa Merhumun Âsârından Bazı Eş'âr
[1. Devre, nu:23/325]
Tarih
Dâver-i iklim-i Mısır'ın dâder-i fazılseray
Gençliğinde eyledi terk-i cihan bi-sebat
Handan sahib-i ihsan âli şan idi
Az güler zatı gibi bir zat-ı memduh üs-semât
Nimet-i ikrâmını dünyaya çok gördü felek
Nimet-i gufrana gark etsin Hüda-yı kâinat
Dâr-ı ukbada mükâfatın verir Hayy-ü kerim
Âriyettir herkesin düşünde hiftân-ı hayat
Doğruca kendi behişte işte bir tarihte
Kırk yedisinde kıldı Mustafa Paşa vefat

Diğer **[1 devre, nu:39/213]**
Geldi tarihiyle bir hayır dua
Padişahım ol muzaffer daima
1283
Diğer
Tarihi yazdım dua ettim hemen Ya Rabbi Celîl
Dilşad-u harem eyleye şah-ı cihanı daima
1283
Leyla Hanım

Kırım Tarihi

-Mukaddimesinden anlaşılacağı vechile bu eser manzum bir Kırım tarihidir ki evrâk-ı resmiyeye müstenid ve üdebâ-yı vüzeradan bazılarının nezâret ü dikkatine mevdu'olduğu halde huzur-ı şahâneye takdim olunmuş idi.

Bismillâhirrahmânirrahim **[2.devre, nu:1/15-16]**
Fâtih-i kıfl-i der-i-heft-iklîm
Hamd-i bî-had ile bin şükr ü senâ
H^lık-ı kevn ü mekâna ahrâ
Dahi Peygamber-i zî-şâna müdâm
Lâ-yuad olsa salât ile selâm
Tarziye ile hezârân tekrim
Âl u ashâbına ba'de't-takdim

Ola pâyende ilâhi her ân
Dâver-i mefhar-i Âl-i Osmân
Vâris-i mülk-i Süleymânîdir
Revnak-i tah-ı cihân-bânîdir
Sâye-i rahmet-i Rabb-ı 'allâm
Mâye-i servet-i sâmân-ı enâm
Nâşir-i şerh-i metînü'l-ahkem
Nâsır-ı dîn-ı mübîn-i ekrem
Sâhib-i seyf ü kalem şâh-ı ümem
Kat'ı 'ırk-ı nizâ'-ı âlem
Râfi-i fetret-i şûr-ı eşrâr
Dâfi'-i zulmet ü hüzn ü ekdâr
Hâver-i mihr-i serîr-i şevket
Yâver-i dîn-i mübîn-i millet
Yâni sultan-ı cihân Han Mecîd
Zıll-ı Hak mazhar-ı ahlâk-ı Hamîd

Böye bir pâdişeh-i adl-ârâ

Ne gelir dehre gelmiş aslâ
Saltanat zâtı ile buldu şeref
Mensî-i tarz-ı vukûât-ı selef
Merhamet huyu atâ mûtâdı
Münhasır âleme adl ü dâdı
Emeli veçhile Tanzîmât'ı
Kıldı icrâ dahi tensikatı
Mâl ü cânından olup herkes emîn
Yok zamânında hazîn-ügam-gîn
Yaptı bu köhnecihânı yeniden
Oldu âbâd dahi mülk-i sühen
Nice mâbed nice mekteb inşâ
Eyledi millet ü mülkü ihyâ
Kıldı ol dâver-i kabil-perver
Zîr destânını tergîb-i hüner
Cehleden kurtulup esnâf-ı ümem
İlmin âsârını gördü âlem
Buldu âsâyiş-i asrında cihân
Bildi âlem ne imiş emn ü amân
Çünkü her devrde bir çarh-ı esîr
Devrin ahvâlini eyler tagyîr
Yine bir fitne-i uzmâ peydâ
Edip ammâ ki sonunda rüsvâ
Zîrde bast olunan hâlâtın
O vukûât-ı zafer-âyâtın
Cem'ü te'lifini kıldı teklif
Bir iki zât berây-ı taltif

Böyle bir vak'a-ı kübrâya sezâ
Bir zafernâme olunmak inşâ
Râkımü'l-mes'ele Sâlih Hayri
Kıldı tanzimine cür'et gayri
Âciz ü ahkar isem de ne kadar
Yani bî-behre-i idrâk ü hüner
Eyledim bir eser-i nev-inşâd
Nâmına dense n'ola "Hayrâbâd"
Ede ikmâline Mevlâ ikdâr
Nusret u fevz u ferahla her bâr
Varsa ta'bîrde noksânım eğer
Afv u imhâ buyura ehl-i nazar
Etse de sehv hata kilk-i beyân
Setreder aybını ehl-i irfân
Gerçi neşren dahi tanzim olunur
Zât-ı şâhâneye takdim olunur

Var bu manzumede başka hâlet
Muhtasarca bilinir keyfiyyet
Gâlibiyyet nerede olmuş ise
Bu seferde ne vuku bulmuş ise
Sıhhati vechile tahkîk ettim
Bildiğim şeylere tatbîk ettim
Ma-hüve'l-vâkii kıldım inşâ
Gitmedim semt-i hilâfa aslâ
Her mevâddı sırasıyla tenmîk
Eyledim seyf-i kalemle tefrik
Etmese hâme vukuatı beyân
Anlaşılmaz idi ahvâl-i cihân
Olmasa elde eger seyf ü kalem
Mümkün olmazdı nizâm-ı âlem

Moskovun neş'eti ma'lûm-ı enâm **[2.devre, nu:2/29-32]**
Bilinen şeyi ne hâcet i'lâm
Sofya ol kavme biraz nâm verdi
Hey'et-i devlete sonra girdi
İntizâmâtı Deli Petro'dan
Katerina denilen bânûdan
Hem-civârın ederek istîlâ
Giderek eyledikuvvet peydâ
Bulunup nesli o yolda dâim
Anların isrine oldu âzim
Nakz-ı ahd eyleyerek ikide bir
Bî-sebep asılı gavgâ çıkarır
Nikola Pavloviç'in izmârı
Niyyet-i mâ-hasal-ı efkârı
Olmak isterirdi fermân-fermâ
Zîr-i destinde bulunsun dünyâ
Vakt-i fırsat gözedirdi her bâr
Ede bu devlete îsâl-i hasâr
Bir zaman eyledi gerçi temkin
Düvel-i sâireden olsa emîn
Anlara suret-i âharda beyân
Edip ammâ ki sonu çıktı yalan
Dildeki muzmeri oldu zâhir
Kuvveden fi'le çıkarı âhir
İbtidâsı Macaristan'dandır
İnfiâlin birazı ondandır
İstedi mültecîyânı evvel
Vermedi zıll-ı Hüdâvend-i ezel
O zamandan beri gerçi muğber

Kodu meydâna mevâdd-ı dîğer
Evvelâ Kuds-i şerîfe el atıp
Birbirine bütün o yanıkatıp
Kasdı İstanbul'u zabt etmek idi
Buradan Hind'e kadar gitmek idi
Karadağ semtini iğfâl etti
Devleti haylice işgâl etti
Oraya râbıta vermekte iken
Bir nizâm altına girmekte iken
Ba'dezîn Nemçe'yi etti tahrik
O da Niketin'i kıldı teslîk
Nâ-be-câ bâzı tekâlif etti
İşi haksız idi bitti gitti

Mençikof geldi akîbinde ânın
Sebebi çünkü odur arbedenin
Girip İstanbul'a pür-dehşet ile
Biralay zâbit ü cem'iyyet ile
Bâb-ı Âli'ye gelip bî-pervâ
Etmedi resme riâyet aslâ
Hâriciyye tarafın bilmedi hiç
İşi etmek idi gûyâ terviç
Nâzır-ı asr Fuad-ı ekrem
Hıfz-ı nâmûsunu görmüştü ehem
Der'akab etmiş idi istîfâ
Gelip ol mansıba Rıf'at Pâşâ

Nâme-i imparatoru verdi
İşe tedriç ile artık girdi
İmtiyâz istedi Rum milletine
Çâre bulmaktı nüfus illetine
Madde-i mezhebi tutmuştu sebep
Maksadı celb-i reâyâ idi hep
Bir de serbestçe müsâvât olsun
Şark kiliseleri revnak bulsun
Ortodoksin ola hem hâmîsi
Milletin hâfız-ı rûhânîsi
İmtiyâzât-ı rehâbîn murâd
Oluna her yere onlar ik'âd
Vermek ister idi mahfîce karar
Duymasın devlet-i âhar zinhar
İsteyip bir senede rabt etmek
Çar-çabuk bu işi yapıp gitmek
İşte bu vechile teklîf-i 'anîf

Etti takrîr ü şifâhen tahvîf
Konulup meclis-i mahsûsa bu iş
Olunup sûret-i sehli der-pîş
Aslsız meşgale-i uzmâya
Düşmeden dağdağa-i kübrâya
Olup ol vechile sarf-ı efkâr
Anı iskât ise emr-i düşvâr
Arayıp ef'ine çâre vükelâ
Olarak bir iki madde îtâ
Gönderildikte şifâhen me'mur
Olmayıp râzı sefîr-i mesfûr
Senedi istemedi imzâsız
Diyerek bitmeyecek gavgâsız
Değişip fikr ü karâr u niyyât
Hasbe'l-îcâb olup tevcîhât

Nâilî Mustafa Pâşâ el-hak
Mühr alıp oldu vekîl-i mutlak
Dahi hem-nâm-ı Nebî ser-asker
Buldu zâtıyla ferah herasker
Fethi Pâşâ-yı Aristo-haslet
Verdi Tophâne'ye revnak kat kat
Ba'dezîn Mençikof ısrâr edip
İki def'a dahi Mâbeyne gidip
Yazarak bâzı zevâta mektûb
Zübde-i re'yini kıldı matlûb
Gâh sertlikle taannüd ederek
Gâh tenezzülde tereddüd ederek
Bir iki zâta edip va'd-i nukûd
Gördü kim olmağa cür'et mefkûd
Çalışıp haylice Hüsrev Pâşâ
İşe sûret verecekti gûyâ
Kuvvet-i devleti teftîş için
Milletin zihnini tahdîş için
Logfet'i âlet edip ortada

Bâzı gûnâ çalışıp ifsâda
Anlayıp hîlesini millet-i Rûm
Dîn için olduğunu bildi umûm
Bâzı ahmak anı gerçek sandı
Sonradan kizbine aklı kandı
Bir kolaylık aradı el-hâsıl
Olmadı menzil-i kâma vâsıl

Bağteten azl ile Rıf'at Pâşâ
Yerinegeldi Reşîdü'l-vükelâ
Hâriciyye işine fer verdi
Maslahat başka usûle girdi
Vâkıf-ı hâl u hususât-ı milel
Ârif-i sırr-ı rumûzât-ı düvel
Hakkı bu b^bda olunmaz inkâr
Eder idrâkini âlem ikrâr

Akd-i cem'iyyet edip hep vikelâ
Meclise celb ile bazı ulemâ
Ceng ü sulhün düşünüp fâidesin
Düvel-i sâirenin kidesin
Zîr ü bâlâsı tefekkür olunup
Sehl ü düş-vârı tezekkür olunup
Düşünülmüş idi mülk ü millet
Gözetilmişti hukûk-i devlet
Bu tekâlîfi verilse Rûs'a
Dokunur devlete hem nâmûsa
İmtiyâz ise eger Rûm'a merâm
Vermiş evvelce selâtîn-i izâm
Asr-ı şâhânede hadden efzûn
Hep reâyâ müteşekkir memnûn
Ger kabûl eylese devlet farazâ
Mâlikü'l-mülk olur muydu rızâ
Gitse bir devletin istikbâli
Olabilir mi kederden hâli
Hem de bin türlü mazarrat hâzır
Mülk ü millet gider elden âhir
Çünkü hiç hakk u sebep olmayarak
Kasdı nâmûsa dokunmak ancak
Etmek ister idi moskov hâşâ
Lem'a-i şem'a-i dîni itfâ
Bir yere halk-ı cihân gelse muhâl
Edemez dîn-i mübîni ibtâl
Meselâ olsa bu teklîfi kabûl
Haşre dek hey'et olurdu medhûl
Bâzı gûnâ olunup te'mînât
Devlet-i Rûs'u ne mümkün ibhât
Elçinin def'i kararı verilip
Resmen etrâfa dahi bildirilip
Düvel-i digere iş bi'l iş'âr
Bir nevi çünkü kefâletleri var
Verilip hâsılı mesfûra cevâb

İndirip armasını kıldı şitâb
İşi metbûuna arz u takrîr
Ettiği anda nakîr u kıtmîr

Anı ser- rişte edip imparator
Eylediaskerini sevk-i sugûr
Geçti nehr-i Purut'u bî-perva
Nakz-ı ahd etti o demde zîrâ
Girdi Eflâk ile hem Boğdân'a
Mülk-i mevrûs-i şeh-i devrâna
Ne cesâret bu ne hâl ü hareket
Devlet eyler mi kabûl-i şirket
Yıktı bünyân-ı esâs-ı ahdi
Herc ü merc eyledi dehri cehdi
Purotesto olunup keyfiyyet
Şaştı bu hâlete diğer devlet
Yazıp etrâfa bütün kizb-i sarîh
Binde bir tane değil idi sahîh
Hîlesi gâlib olup askerine
Kullanır hûd'ayı doğru yerine
Menb'ai mefsedet ü şûr-efken
Mebde-i mel'anet ü ahd-şiken
Meşrebi sefk-i dimâa mâil
Bir vakit hakkına olmaz kâ'il
Vezn-i sulhü ana bozmak âdet
Eylemez ahd u şurûta rağbet
Kimde kuvvet var ise haklı odur
İtikadında anın doğru budur
Etse bir memleketi istîla
Yağar ol beldeye bârân-ı belâ
 Zor ile etmiş ahâlîsini râm
Zîr-i destinde olan bî-ârâm
Mülke evrâk-ı havâdis koymaz
Bir vukûatı ahâli duymaz
Serbesiyyet nedemek hürriyet
Anlamaz bilmez anı ol millet
Yoktur ol fırkada insâniyyet
Bir vûkûâtı ahâli duymaz
Serbesiyyet ne demek hürriyet
Anlamaz bilmez anı ol millet
Yoktur ol fırkada insâniyyet
Etmez âdemliğe asla niyyet
İşte Rûsiyyelünün ef'âli
Hîleden hâli değil her hâli

Bulsa bir devletin ikbâli kemâl
Yüz tutar olmaya makrûn-i zevâl
Bahs-i diğer o husus asl-ı merâm
Garezim vak'ayı etmek ifhâm
Hasılı Memleketeyn istîlâ
Olunup etti taaccüb dünyâ

İngiliz devletine başka zemîn
Kullanıp eylemiş evvel te'min
Edip ol vechile tasdîk-i ümid
Parlamentoda olup gürft ü şenîd
Vükelâdan kimi Rûs' hâmi
Yâni ol zât-ı nebâhât-merhûn
Ekserîsi ana nâ-kail olup
Taraf-ı saltanata mâil olup
Mâden-i akl ü zekâ Palmerston
Yâni ol zât-ı nebâhât-merhûn
Eyleyip meclise re'yin îmâ
Karşı gelmişse de bâzı a'zâ
Son deminde olacak işleri hep
Söyleyip hem dahi gösterdi sebep
Olarak bahs u cedel tûl ü dırâz
Mes'ele sonra çatallandı biraz
Kîl ü kâl olmuş idi bir hayli
Çoğunun kalmadı Rûs'a meyli
Denilip devlet-i islâmda hak
İttifâk eylemek elzem mutlak

Paris'in meclisi uzmâsında
Buna dâir sühan esnâsında
Etti haşmetlü Napolyon bizzât
Haksız olduğunu Rûs'un isbât
Askeri Memleketeyn'e girdi
İşte harbe sebebiyyet verdi
Seyf-i takrîr ile kesdi attı
Meclis erbâbının aklı yattı
Der-akab zımnen o iki devlet
Vererek birbirine emniyyet
Emniyyet onca donanma tertîb
Cânib-i Bahr-ı Sefid'e tesrîb
Geldi Beşikler'e lenger attı
Sallanıp iş biraz anda yattı
Rûs'dan selb olarak emniyyet
İhtiyât üzre olundu hareket

Bâ’dezîn pâdişeh-i mülk ü milel
Verdi şemşîr-i kazâya saykal
Rabt-ı kalb eyledi Hakk’a hakka
Dîni etmek için ihyâ mahzâ
Hıfz-ı nâmûs ile istiklâli
Gözetip şevket ile her hâli
An-samîm eyledi harbe niyyet
İhtiyâten olup ikdâma kesîr
Şân-ı şâhâneye şâyân tedbîr
Hazret-i Hakk’a tevekkül ederek
Fahr kevneyne tevessül ederek
İhtiyâr eyledi bu gâileyi
Zâil etmeklik için hâileyi
Buyurup emr-i cihâdı tasmîm
Olup etrâfa evâmir terkîm

Yâver-i a’zam Ömer Pâşâ’ya
Olup ol saf-der-i saf-ârâya
Karadağ’dan ederek atf-ı inân
Olarak mevkie der-ân revân
Boyuna gezdi Tuna sâhilini
Keşf edip hâricini dâhilini
Gidip ordu-yı hümûnyûn derhâl
Ederek cümlesini istikbâl
On iki mevkîe koydu asker
Varna’dan Vidin’e varınca kadar
Eyleyip Şumnu’yu merkez ol zât
İhtiyât üzre münâsib harekât
Verilip her tarafa istihkâm
Tâbyalar kal’a gibi buldu hitâm
Asker i’zâm olunup peyder-pey
Olup irsâl mükemmel her şey
Erzurum’a gidip Abdi Pâşâ
Anadol ordusu oldu isrâ
Bâzı noksanları bâde’l-ikmâl
Olunup sonra hududa îsâl
Ehemiyyetten olup hıfz-ı sugûr
Gidip üç mevkie ayrı me’mûr
Çünkü takviyyeti Kars’ın elzem
Kal’a vü tâbya yapıldı muhkem
Ardahan kal’ası termîm olarak
Bâyediz’in dahi tanzîm olarak
Batum’a hâssa müşîri Pâşâ

Olunup yâni Selîm nâm isrâ
Cem olup cünd-i muvazzafla nizâm
Yapılıp bâzı yere istihkâm
Kâr-sâzân-ı mühimmât-ı cihâd
İhtimâm eyledi ber-fevk-i murâd
Üç büyük ordu çıkardı devlet
Az vakit içre buyurdu himmet
Müsteşarlar dahi nasb u îsal
Olup ordulara kadı isbâl

Mısır'ın vâlisi Abbâs Pâşâ
Nâmını etti şu bâbda ibkâ
Oldu hoşnûd şeh-i Dârâ-fer
Ümm-i dünyâ bunu tasdîk eyler
Sâha-i himmete taş dikti o zât
Eyledi sıdk u hulûsu isbât
Olmadan emr-i hümâyûn vârid
Kıldı ahâmını icrâ zâid
Gönderip on yedi tâbûr asker
Her mühimmâtı mükemmel yek-ser
Verip aylıkları ber-vech-i peşîn
Oldu her himmeti gâyet tahsîn
İntihâb ile Selim Pâşâ'yı
Etti ta'yin o hüner-pîrâyı
Dahi sür'atle donanma techîz
Kıldı her şeyle derûnun leb-rîz
Ümerâlıkla Hasan nâm ferîk
O da birlikte olundu tesvîk
Dâhil oldu süfün-i vâlâya
Sanki Nil akdı leb-i deryâya
Sonradan oldu nice irsâlât
Askere top mühimmât, edevât
Dahi etmişti iâne îrsâl
Yâni on bin kise akçe îsâl,
Doğrusu devlete hizmet etti
Saltanat kesb-i meserret etti.

Nemçe'ye azm ederek imparator
Purusiyye dahi oldu mecbûr
Bavyera, Belçika ile giderek
Orada meclis-i mahfî ederek
Celb için anları ber-teşvîkât
Bî-taraflık yolunda tergîbât
Düvel-i sâire vermişti sebep

Bunların re'yi berâberdir hep
Her hükümdâr ü kıral ü devlet
Mülküne verdi büyük takviyyet
Eyleyip cümlesi asker izhâr
İhtiyât üzre kılâ'ın i2mâr
Edip ezhân-ı cihânı tahdîş
Düştü her bir yere şûr u teşvîş
Bi-sebep halkı ayaklandırdı
Bonapart demlerini andırdı

İmtihân olsa eger seyf ü kalam
Tîğ eder bahsde kilki mülzem
Olup İngiltere'de cem'iyyet
Devletin re'yini sordu millet
Bavekil nâm Aberdeen o zaman
Ederek meclise bu yolda beyân
Râhât-ı âlemi gavgâ giderir
Ahz u itâya dahi sekte verir
Moskovun memleket istîlâsı
Sûret-i rehn iledir dâvâsı
Hayr-hâhâne yine Palmerston
Re'yini verdi kabûle makrûn
Sürüp encâmını ol nâdir-i fen
Bil-vekâle taraf-ı meclisten
Hakk-ı devlet gözetilmezse eğer
Sâire sonra sirâyet eyler
Moskovun bitmeyecek da'vâdır
Hasmı ilzâm edecek da'vâdır
Âharın mülkünü kendine zam
Etmek ister o da emr-i mübhem
Ettiği ahda mugâyir mi değil
Devlet-i Rûs'u eger istihâb
Eyleyen varsa olur isti'câb
İşte bu vechile o zât hitâb
Ederek almak için şâfi cevâb
Çün Russel nâm reîs'ül-vükelâ
Etmemişti yine aslâ îma
Diyerek meclise pek ma'zûrum
İhtifâ eylemeğe mecbûrum
Yok mudur bizlere emniyyetiniz
Sonra olmaz diyecek sohbetiniz
Edemem hâsılı şimdi i'lân
Olunur ba'dezin efkâr beyân
Meclise verdi bu sözlerle hitâm

Anlaşıldı ne imiş sonra merâm
Purusiyyâ ile Avusturya
İş alevlenmeden evvel gûyâ
Sulh u te'lif olunmak tarafeyn
Yâ'ni ıslâh için zâtü'l-beyn
Ederek sulhü mübîn-i tedbîr
Dahi her bir yere nâme tesyîr
Yapılan sûret-i tanzîmiyye
Yâ'ni Rûsiyyeyi temîniyye
Düvel-i sâireye bil-isrâ
Edip onlar dahi resmen imzâ
Sûreti imparatora îsâl
Eyleyüp bâzı şerâit idhâl

Nemçe zu'munca merâmın tasdîk
Edip elçisine ba's u tenmîk
Bâb-ı Âlî'ye o da bi-t-takrîr
Etti hey'et bu cevâbı tahrîr
Devletin Memleketin terk etsin
Asker-i Rûs çekilsin gitsin
Taraf-ı devleti te'mine kadar
Gelsin İstanbul'a hem Voyvodalar
Ba'dezîn sulha verilsin sûret
Devleteyn ile olunsun rü'yet
İşte bu vechile sûret tashîh
Devletin hakkı olundu tasrîh
Gönderildikte cevâbı tekrâr
Edip evvelki sözünde ısrâr
Moskova geldi girân ol tâ'bir
Harbsiz halli görülmüştü asîr
Etmeyip hakkı ta'annüdle kabûl
Oldu Rûsiyye bu bâbda medhûl
Eyleyip hayli tennî devlet
Büsbütün selb olarak emniyyet

Hasmı iknâ edemez ise kalem
Himmet-i seyf ile münhall mübhem
Akd-i meclisle umûmen takrâr
Neşr u i'lân olunup kat'-ı karar
Taraf-ı şer'den akvâ fetvâ
Alınıp harbe olundu imzâ
Bilmeyen sulh olacaktır derdi
Âkıbet cengi netîce verdi
Ahde dâir olan işler bitti

Harbin i'lânı takarrur etti
Kaldı Rûsiyye'de mes'ûliyyet
Yazdı resmen süferâya devlet
Vak'anın bed'inee tarih aimlâ
Beyt-i vâhida olundu inşâ

Pâdişeh harbi buyurdu i'lân
Ede encâmını Allah âsân
Çeksin on beş güne dek askerini
Devletin tahliye etsin yerini
Mütecâviz olur ise müddet
Harbe mecbur olacaktır devlet
Kopyası böylece sebt ü tahrîr
Olunup Şumnu'ya ba's u tesyîr
Vâsıl oldukta Ömer Pâşâ'ya
Edip imzâ o şecâat-vâye
Der'akab Gorçakof'a gönderdi
O da me'mûru geri gönderdi
Durup artık tarafeyn hasmâne
Muntazırlardı cihât i'lâna
Kançılarya kapanıp azm etti
Moskova tâbi olanlar gitti
Postalar men olununca nâ-çâr
Oldu tüccarları have dûçâr
Nemçe elçisi bakıp işlerine
Olmadı renc ü keder hiç birine

Zapt edip Memleketeyn'i encâm
Kendinin mülkü gibi verdi nizâm
Soktu her beldesine askerini
Kullanıp hidmete yerlilerini
Bükreş'i eyledi merkez evvel
Verip ârâm-ı ahâlîye halel
Kalarak Yaş'ta boyarlar nâ-çar
Renkten renge girerdi her bâr
Viyana cânibine voyvodalar
Gidip anlarla familya ekser
Tarafından oturup kaimakam
Vergi tahsîline kıldı ikdâm
Öpüp İncîli berâ-yı âyîn
Kavmi te'mîn için etmişti yemîn
Din içindir diyerek bu gavgâ
Edip i'lân inandı cühelâ
Ba'zı bî-hûşları kandırmıştı

Çoğunu candan usandırmıştı
Çarşıdan askeri alsa eşyâ
Eylemezleri bahâsını i'tâ
Herkesin mâlını gâret âdet
Cebren olmazsa ederler sirkat
Girdiği yerleri etmişti harâb
Köylüler kaldı elinde bî-tâb
Asker almıştı âhâlîsinden
Az idi kendiliğinden yazılan
Karakolhâne vü tâbye kordon
Zor ile yerliye yaptırdı bütün
Kapayıp Sinne boğazın yek-ser
Doldurup çıkmamak üzre gemiler
Hayli destinde sefâyîn kalarak
Dümen ü yelkenini hep alarak
Kesip âyâb u zehâbı Tuna'dan
Etdi mesdûd misâl-i rehzen
Takviyet verdi Tunâ sâhiline
Dikti artık gözünü Rûmeli'ne

Haber-i harb oluncâ vâsıl
Kalb-i askerde merret hâsıl
Olup İsakça'da evvel gavgâ
Cenge âmâde idî ehl-i vegâ
Oradan üç duba bir de vapur
Eylemek üzre iken yâ'ni mürûr
Tâbyadan üstüne âteş ilka
Olarak bir duba gark ü ifnâ
Ederek hayuli telefle ric'at
Olup islâm karîn-i nusret
Bir kolağası ile altı nefer
Eyledi adne şehâdetle sefer

Vidin'in karşısına bir miktar
Adaya asker olundu imrâr
Toplar irsâl olarak pey-der-pey
Geçti sal vâsıtasıyla her şey
Kol kumandânı Simâil Pâşâ
Kalafat'a geçerek dikti livâ
O civarda bulunan moskovlu
İstemişlerse de gelmek karşu
Hâsılı olamayıp tâb-âver
Karayova'ya firâr eylediler
Olmayıp iki taraftan telefât

Zapt u teshîr kılındı Kalafat
Kalıp üç topla mühimmât-ı kesîr
İki yüz bin kile buğdayla şa'ir
Olmadı mâl-ı ahâli gâret
Verilip yerlisine emniyyet
Tâbyalarla yapılıp istihkâm
Hıfzına oldu be-gâyet ikdâm

Dahi Batum'da Selim Pâşâ'nın
Haberi olduğu ân i'lânın
İbtidâ re'y-i hakîmâne ile
Davranıp tavr-ı şecîâne ile
Yaptırıp bâ'zı karakolhane
Tutturup Gürcüden üç beş tâne
Öğrenip tavrını Gürcistân'ın
Sorup ahvâlini her bir yanın
Şkotil nâm mahalli teshîr
Eylemek üzre yapıp bir tedbîr
Cüst ü cû oldu Çürüksu'da biri
Hem cesur olabile hem o perî
Yerliden oldu Hasan Bey memur
Âb-ı rûyı Batum'un merd-i gayûr
Başıbozukla olundu i'zâm
Geriden gönderilip cünd-i nizâm
Geceden nehri geçip bî-pervâ
Mest ü mağrûr yatarken a'dâ
Kal'ayı bastı alel'l-gafle o mîr
Olunup tâbyeler evvel teshîr
Eyleyip dâver-i mîr-i merkûm
Cân-sipârâne dilîrâne hücûm
Hüseyin bey2le ali nâm iki zât
Ederek cünd-i muvazzafla sebât
Tahmas-oğullarının sa'yı mezîd
Olup üç tanesi birlikte şehîd
Onların rıhleti bâdî-i esef
Diger altmış beşi olmuştu telef
Şaşırıp kendini Rûsiyyeliler
Tepelendi iki yüz elli kadar
Kışlayı yaktı savuştu ceneral
Kaldı dört top ile cerr-i eskal
İki zâbit yaralı bi't-te'hir
Elli üç tane tutulmuştu esir
Kalıp ambardaki me'kûlâtı
Haylice esliha ceng âlâtı

Üzerinde bulunan moskovlu
Geri almaklık için etti gulu
Avn-ı Hak askere oldu yâver
Def-i a'dâya yine buldu zafer
Orasın terk ile çâr-nâ-çâr
Nâr-ı âra yanarak etti fir+ar
Fet ü nusretle olup asker şâd
Yeniden tâbyalar oldu inşâd
Hafr-i hendekle derunu bîrûn
İntizâm üzre çekildi kordon
Ba'dezîn oldu musallat düşman
Geldi beş def'a denizden karadan
Yedi kıt'a gemi tekrâr îsâl
Edip askere dolu vapur irsâl
Almak isterdi döpüp Şkotil'i
Başına paylayıp adlı fitili
Atılan dâne-ü top u obüs
Eyleyip asker-i Rûs'u me'yûs
Edip orsa-boca artık avdet
Battı vapuru ederken ric'at
Safa nâm iskeleyi mîr Hâmîd
Bir gece bastı edip sa'y-ı ekîd
Gürcüler oldu firâra mecbûr
Yaktırılmıştı mahall-i mezkûr
Aznavurlarla Tavat'tan birkaç
Olarak tîr-i kazâya âmâc
Yerlisinden on üç âdem rıhlet
Etti diğerleri emnen avdet
Nâm-ı nâm-i şeh-i dehre sezâ
Gördü gazîliği şâyeste Hu
Hutebâ istedi me'zuniyyet
Taraf-ı şer'den oldu mümtâzı
Nâm-ı sâm3ısin okuttu gazî
Emr-i âlîler olundu sâdır
Yâni feth ü gazavâta dâir
Olarak nâtıka-zib-i hutebâ
Oldu dil-şâd ahâli-i bilâd
Etti şenlikle kanâdil îkâd
Sûre-i Feth okunup vakt-i sabâh
Dinleyip rikkat ile ehl-i silâh
Sıdk ile herkes edip hayr duâ
Kıldı her farz akîbînde edâ
Edecek şâh-ı cihânı mansûr
Nev-be-nev fevz ü ferahla mesrur

Nemçeli etti yine istid'â
Bir kolaylıkla görülsün da'vâ
Çalışıp vermek için emniyyet
Sulh-ı kâzible bula iş sûret
Elçisi dahi Bruck bil-ikdâm
Eyleyip hey'ete hayli ibrâm
Dahi sâir süferâya giderek
Devleti hastaya teşbîh ederek
İki sûretli lisan kullanarak
Gûyiyâ hîle ile iş yaparak
Bâ'zı şart eyleyip îmâ vükelâ
Gösterilmişti yine rûy-ı rızâ
Düvel-i erbaa etti tensîb
Beç'de bir meclis olundu tertîb
Düşünülmüş kapalı bir tedbîr
Başka sûretle yazılmış ta'bîr
Zâhiren gerçi sarâhat yoğidi
Lîk ma'nâda mazarrat çoğidi
Sûreti imparatora giderek
Tıpkı re'yince tevâfûk ederek
Devleteyne olunup iş iş'âr
Verip onlar dahi sûrede karâr
Kopyasın eyleyip imzâ süferâ
Bâb-ı Âl3ıye olundu isrâ
Etti mecliste kırâat hey'et
Oldu her harfine sarf-ı dikkat
Mû-şikâfâne tefekkür olunup
Bâzı mahzûr-ı hafîsi bulunup
Sûreta sulh u salâha dâir
Lafz u ma'nâ vü meâli sâir
Hâriciyye bulunan zât-ı celîl
Yâni ol nâzır-ı bî-misl ü 'adîl

Mustafâ nâm Reşîdü'l-vükelâ
Emr-i müşkil gelir âsân ona
Re'yi makbûl-i miziâc-ı devlet
Kalemi bâis-i feyz-i millet
Gelen evrâkı buyurdu tashîh
Lâfz u ta'bîrini kıldı teşrîh
Bi'l-ilâve dahi bir iki mevâd
Eyledi ehl-i ukûlü irşâd
Her ibârâtı kitâbet hikmet
Her rumûzât-ı nikat-ı ibret
Nüshası gitmişidi her düvele

Gezdi tesvîdi anın elden ele
Çeşm-i insâf ile ettikte nazar
Dîyecek bulmadılar zerre kadar
Sûreti moskova buldukta vusûl
Etmemişti o siyâk üzre kabûl
Garazı anlaşılıp be-heme-hâl
Bî-esâs iş ile etmek işgâl
Sulha rağbet ederek ikide bir
Yine kendisi işe sekte verir

Başvekil nâm Nesselrode tekrâr
Etti vechile neşr ü iş'âr
Garazı devletimin harb değil
Dâimâ sulh u salâha mâil
Şu vukûâtta maksat ancak
Mezhebi taht-ı nizâma koymak
Hakkı var imparatorun diyerek
Şu zeminlerde kelâm eyleyerek
Halkı kandırmak için etti beyân
Gazete vâsıtasıyla i'lân
Herkesin fikrine vermekti fütûr
Eylemek aybını bir de mestûr
Cerh edip her sözünü Avrupalı
Verdi anlar da cevâbın karşı
Yemm medâr olsa da eşcâr kalem
Varta-i bahri yine şerh edemem
Olup evvelce donanma hâzır
Müstakil Bahr-ı Siyâh'a dâir
Ba'zı noksânları itmâm olunup
Müntehab cünd-i bah3adır konulup
Çıkarıldı karakollar dışarı
Boğaz ağzında gezip döndü geri
Keştî-i Rus dahi geşt ü güzâr
Eyleyip avladı deryâda şikâr
Münkazî olmadan evvel müddet
Etti vapur medârı sirkat
Tuttu pervâzı dahi bî-pervâ
Mûm donanmasını kıldı icrâ
Kapudanlık bilen olsaydı eger
Göz göre olmaz idi bunca zarar
İlm-i bahriyyede behre lâzım
Amelîsi ise elzem dâim
İ'tinâ etmedi Mahmud Pâşâ
Sormayıp ehl-i vukûfa asla

Müteahhid idi deryâca o zât
Yoğiken katre kadar ma'lûmât
Yalnız Patrona Osmân Pâşâ
Aklına yelken edip uydu ona
Ederek ba'zı hafî tenbîhât
Edip i'tâ yerine ta'limât
On iki kıt'a sefîne ihrâc
Olarak Bahr-ı Siyâh'a inhâc
Merkez olmuştu Sinop limânı
İşiten etti taaccüp ânı
Yan gelip mekr-i adudan gâfil
Oldu bâis buna re'y-i bâtıl
Çerkese Mustafa Pâşâ me'mûr
Olup irsâl dahi üç vâpur
Avdetinde Sinop'a uğrayarak
Ana mümkündü alıp da çıkmak
İhtirazen Kapudân Pâşâ'dan
Dahi havf etmiş idi a'dâdan

Alarak hâsılı Moskovlu haber
Yâ'ni limana çekilmiş gemiler
Edip ol anda donanma irsâl
Naşimof nâm amirali îsâl
Dört üç-anbarlı büyük bir kuvvet
Sevk edip hayli "kabak"la "korvet"
Rûzigârın önüne düştü adû
Girdi bir puslu havada içerü
İbtidâ attı "Nizâmî"ye topu
Düşmenin geldiğini duydu topu
Bir iki üç alabanda sağarak
Gülle mânende-i bârân yağarak
Kapudan Kadri Bey oldu güm-nâm
Rütbe-i kadri şehâdetle bekâm
İmamoğlu Ali Bey nâm dîlîr
Olıcak bindiğî nâvında habîr
Gelerek "kulzüm-i" sa'y u çûşa
Atmayıp dâne-i topu boşa
Edip ibrâz-ı besâlet ammâ
Kalmayıp kimse yanında hayfâ
Verdi cephâneye ateş o zman
Attı kendiyle gemiyi der-ân
Devlet uğrunda edip cân fedâ
Haşre dek nâmını kıldı ibka
Kapudân-ı "gül-i Deryâ-yı Sefid"

Gemiden eyleyerek kat'ı-ümîd
Der'akab yâni Hasan Bey nâ-çâr
Hevl-i cân ile çıkıp çizdi kenâr
Firkateyn kâidi mîrı Edhem
Kullanıp gerçi dayanmış idi hem
Gemi pek çok zedelendi battı
Sâhile kendi kapağı attı
Keşti-i Fazl-ı ilâhi a'dâ
Sa2y ile etmeğe gark u ifnâ
Çünkü destinden otuz yıl akdem
Alınıp sonra yapılmış muhkem
Anı da eyleyip ihrak adû
Buldu zu'mınca ferâh moskovlu
Kapudânı Ali Mâhir bey idi
Arayıp gerçi rehâya tedbîr
Karada geçti ele kendi esîr
Batırıp gülle "Nesîm-i Zafer"i
Bezl-i cân eyledi hayli neferi
Hüseyin Bey vurulup düştü o ân
Oldu müstağrak-ı gark-ı gufrân
Kapudân Râşid ihâfe ederek
Bırakıp adn-i İlâha giderek
Oldu "Dimyât" dahi gark ü nâ-bûd
Asker-ı Mısr idi anda mevcûd
Kurtarıp kendini Şahîn kapudân
Bâzı mellâh ile çıktı der-ân
Dayanıp "Necm-feşân"ın takımı
Telef oldu kimi kurtuldu kimi
Sa'y edip binbaşı mîr-i İzzet
Karaya çıktı çekip çok zahmet
"Feyz-i Ma'bûd"da bir onbaşı
Edip âlem ana bin şâbâşı
Giresun'lu idi hem Abdullah
Eylesin sa'yını meşkûr Allah
Yaptığı tavk-ı beşerden bîrûn
Hizmeti gayreti hadden efzûn
Cân-sipârâne büyük bir ikdâm
Dahi digerlerine bil-ibrâm
Ansızın gülle düşüp sağ koluna
Aldı mehtâbı o anda soluna
Memesi üstüne düştü misket
Yine ol hâl ile etti gayret
Çekti birkaç kişi top başından
Sâhile çıktı o hâletde iken

Merhem-i sabrı vurup yâresine
Kimseye bak demeyip çâresine
Sonra Tersâneye buldukta vusûl
Oldu hakkında nevâziş mebzûl
Gitti gördü anı Sadr-ı a’zam
Verdi ihsân o vezir-i efham
Hüseyin bey’di süvâri gemide
Amiral aldı götürdü anı da
Etti Bozcaadalı çok gayret
Görse Nelson’a gelirdi hayret
Yâ’ni Pâşâ-yı semiyy-i Hüseyn
Nâm u nâmusuna hiç vermedi şeyn
Edip ol zât mukaddem ihtâr
Sinob’a girmemek üzre ısrâr
Âkıbet olmadı bir şey’e müfîd
Kendi de top yoluna gitti şehîd
Battı vapur-ı “Ereğlié tekmîl
Etti baştan kara mîr İsmâil

Bulunup İngilizin bir gemi hem
Oldu müstağrak-ı deryâ-yı adem
Çıkıp ol âteş içinden “Tâif”
Kapudan Yahya Bey oldu hâif
Anı tevkîf ederek anbâra
Yüzbaşı buldu rehâya çâre
Oldu on bir gemi dûçâr-ı kazâ
Etti bin elli nefer azm-i beka
Sâhile çıktı iki bin miktar
Dahi mecrûh iki yüz altmış var
Neferât ile küçük zâbitler
Hârikulâde edip arz-ı hüner
Topu ibrâz-ı şecâat ederek
Doğrusu cümlesi gayret ederek
Sa’y edip ez-dil ü cân merdâne
Çalışılmıştı fedâkârâne
O kadar kuvvete karşı durmak
Kimsenin kârı değildir ancak
Müteaddid kırlıp cünd-i adû
Denizi lâşesi etti memlû
Yağlı paçavra atıp bit-ta’kîb
Memleket yanmış idi nısfa karîb
Hâkim-i belde muhâfızla kaçıp
Yerli topçusuna onlar yol açıp
Tâbyalar işlemeyince nâ-çâr

Kal'adan oldu top atmak düşvâr
Moskovun da zedelendi pek çok
Gemiler gitmesinin mümkünü yok
İki gün kaldı berâ-yı ta'mîr
Buldu yüz on neferi aldı esîr
Yaralanmış idi Osmân Pâşâ
Oldu sâir üserâya hem-pâ
Edip orsa-boca avdet amiral
Dümeni yelkeni yok bî-per ü bâl
Gelip İstanbul'a "Tâif"le haber
Kamadı dendi donanmadan eser
Âlemi nâr-ı gama yandırdı
Avaron vak'asını andırdı
Etti mâtem bu küdûretle enâm
Oldu mustağrak-ı bahr-i âlâm
Şaşırıp pûsulayı bazı ümerâ
Çok telâş etti Kapudan Pâşâ
Oldu devletçe bu iş gerçi suâl
Etmedi kimse suçu üstüne mâl
Bu husûs âleme verdi dehşet
Devleteyne gelip artık gayret
Sinob'a sür'atile üç vapur
Olup irsâl sefîrler mecbûr
Olarak Bahr-ı Siyâh'a teşvik
Mâcerayı edip anlar tahkîk
Amiraller tarafından der-ân
Mençikof'a olup iş'âr-ı beyân
Bir vapur sevkile Sivastopol'a
Yelkeni itti suya verdi mola
Yedi mil oldu denizden temdîd
Geçmemek üzre kılındı te'kîd
Denilip haddi tecavüz etme
Sâhi-i devlete yâni gitme
Vâkıâ çekti donanmasını ol
Bulmayıp gayri beri geçmeğe yol
Denize çıktı sefâyin toptan
Girdi limanına artık düşman
Gemiler her tarafa yol buldu
Nakl-i erzâk u mühimmât oldu
Bir gemi girdi Boğaz'dan içerû
Sık boğaz olmuş idi moskovlu
Zâbitân u neferât ile hekîm
Otuz üç tanesi oldu teslîm
Aranıldıkta derunu bizzât

Çıktı nâriyyeye dair edevat
Zâbitânı olup istintâk
Gûyiyâ kalmamış ab u erzâk
Çıkarıp topları atmışlar imiş
Vâkıâ hayli mühimmât var imiş
Zabt olundu hele ber-vech-i yesîr
Cünd-i bahriyye-i Rus oldu esir
İstikamet yakışır kilke müdâm
Eğrilik tîği eder dûr-ı be-nâm
Yine bir hîle kurup imparator
Herkese vermek için ye’s-i fütûr
Gösterip sulha muahhar rağbet
Yine tasvîb edip dört devlet
Zât-ı şâhâneden iş istîzân
Olunup meclis-i mahsûsa beyân
Verilip maslahata cüz’i karar
Temşiyet bulmuş idi bir mikdâr
İstedi sulhü anunçün devlet
Kala Rûsiyye’de mes’uliyyet
Görünüp hey’ete sormak elzem
Cümlenin re’yi beraber ola hem

Olunup meclise da’vet vükelâ
Olunup meclise da’vet vükelâ
Ulema saniye ûla bâlâ
Der-miyan eyleyerek maslahatı
Düşünüldü zarar ü menfaati
Vükela kıldı beyân îcâbı
Elzemîyâtdan olan esbâbı
Buyurup meclise şeyhülislâm
Ne ise re’yiniz olsun ifhâm
Evvelâ akçe olundukta suâl
Gösterip Nâzır-ı Mâliye melâl
Vâkıâ harb nûkuda mevkûf
Himmet-i hey’et olursa masrûf
Müsteşârdan olunup istifşâr
Adem-i kuvveti kıldı izhâr
Kimi kurşun ile bârut îmâ
Ederek bâzısı güçlük inbâ
Birisi eyledi ta’dâdı-ı nüfûs
Yâni altmış yedi milyon dedi Rûs
O dahi istedi harbi ammâ
Mülk-i düşmende olursa gavgâ
Sulhü gavgâya biri bi’t-tercih

Eyleyip harb ü sitîzi takbîh
Sulhü etmiş idi zâten biri cerh
Eyleyip bâri deyip millete şerh
Gâlibiyyetle olur sulh ü salâh
Devlet ânınla bulur fevz ü felâh
Mâni'-i râhat ise ceng ü cidâl
Harb ile hıfz olunur istiklâl
Olunan masrafı etsin tazmîn
Denilip devleti kılsın te'mîn
Bu suâle olunup isti'câb
Verilip re'y edene böyle cevâb
Pây-taht olmıyacak istîlâ
Moskov eyler mi bir akçe i'tâ
Birisi başladı nush u pende
Meclis erbâbına geldi hande
Bahr u berden ümerây-ı asker
O kadar kudretimiz yok dediler
Mebhas-ı cenge girişti ulemâ
Diyerek olmalı mutlak gavgâ
Müttehid cümlesi harbi tensîb
Eyleyip nâsı cihâda tergîb
Kimisi aylığımız terk ederiz
Dediler bâzısı biz de gideriz
Aylığı terk ile hiç iş mi biter
Cenge ecnâd-ı muallem ister
Dedi bir zât ulemâdan yekden
On iki bin kılıç ister düşmen
On iki kerre otuz bin yetmez
Cünd-i mevcûd kifâyet etmez
Zaferin zevki seferde ma'lûm
Akçe ve esliha asker melzûm
Herkesin hâsılı re'yi telmîh
Olunup sulh cihâda tercîh
Biz-zarûr oldu beyân za'fiyyet
Ahz-ı fetvâya göründü hâcet
Şer'e tetbîk olunup bi'l-icâb
Rü'yet-i sulha alınmıştı cevâb
İttifâk üzre karar-gîr oldu
Yazılıp mazbata temhîr oldu
Zât-ı şâhâneye arz-ı takdîm
Olarak hatt-ı hümâyûn terkîm

Zikr-i âtîde husûsât
Sulh ile bunlar olursa febîhâ

Evvelâ Memleketeyn’den gitsin
Orasın tahliye vü terk etsin
Sâniyen devleti kılsın te’mîn
Ola ammâ ki o da sıdka karîn
Bî-taraf beldede meclis olsun
Maslahat doğruca faysal bulsun
Devleteynin ola re’yi munzam
Gide me’mûr-ı murahhasları hem
İşte bu vechile nâzır Pâşâ
Kaleme aldı işi pek a’lâ
Bildirip elçilere bi’t-takrir
Etti devletlere anlar tesyîr

Giremez arsa-i heycâya kalem
Bahs-i gavgâya gelince
Toplanıp Fâtih’e birkaç talebe
Diyerek sulh olacak ne sebebe
Dersiâlmlardan edip istifsâr
Bildiğin etmeyip anlar izhâr
Sözü ayağa düşürdü ulemâ
Bir iki gün uzadı bu da’vâ
Ekseri serseri câhil haylâz
İlmden behresi yok bâzı yobâz
Çıkmayıp ehl-i hayâ medreseden
Kendini bilmeyen ortada gezen
Topu üç yüzden ibâret tâlib
Oldular pekçoğu havfa zâhib
Çekilip bir iki tâbur asker
Kaçtılar korkularından ekser
Bâb-ı fetvâya birikti ferdâ
Aklı ermez bir iki yüz molla
Sordu keyfiyyeti Şeyhülislâm
Doğruca etmediler arz-ı merâm
İçlerinden dedi birkaç ahmak
Bize lâzım değil artık okumak
Bir iki zâtı fakat istemeyiz
Ba’dezîn kimseye bir şey demeyiz
Habbeyi kubbe yapıp bâzı kesân
Suhtegânın revişi dindiyaman
Herkese verdi biraz endîşe
Düştü bâ’zı vükelâ teşvîşe
Süferâya dahi dehşet verdi
Kimisi kendini beklettirdi
Çekilip bâ’zısı kâşânesine

Meteris yapmış idi hânesine
Gitti Ser-asker-i sâhib-savlet
Dağıtılmıştı biraz cem'iyyet
Hâceler cem' olunup akşâmı
Toplayıp suhteleri encâmı
Birazı tard olundu Girid'e
Müsterih oldu kalanlar geride
Dersiâmdan birisi Hoca Nasuh **[2.devre, nu:13/206-208]**
Olarak mâil-i fi'l-i makdûh
Eyleyip ya'ni erâcif îrâd
Vükelâ hakkına bâ'zı isnâd
Birisi hakkına bâ'zı isnâd
Birisi hakkına ba'zı isnad
Birisi Hamdî-i Dâğıstânî
O da gammazlık edip pinhânî
Bunları celb ile bil-istintak
Birisi fassâl biri ehl-i nifâk
Nefy ü te'dibleri bit-tensîb
Oldu emsâli o yüzden terhîb

Râzını saklayamaz dilede kalem
Keşf eder olsa da sırr-ı mübhem
Sulha ta'zîz olarak bî-ma'na
Birisi bâ'zı şey etmiş imlâ
Çünkü Şehzâdebaşı bir-ma-ber
Gece dîvâra yapıştırmışlar
Anı ferdâsı görüp ba'zı kesân
Koparılmıştı varakpâre hemân
Sebk-i enfâz-ı maânîsi acîb
Hatt u inşâ vü mezâyâsı garîb
İzzet-i nefsine düşmüş gûyâ
Sulhü istermiş anunçün vükelâ
Harbden fârig olursa devlet
Fitne ihdâs edecekmiş millet
Buna dâir daha sâir ta'bir
Halkı teşcî'e lüzümsuz tedbir
Azv olun bir iki zâta bu iş
Sulhü men'etmek için yaptırmış
Anı tecviz eder mi âkil
Ola ifsâd u nifâka mâil
Sulha rağbet aralıkta âdet
Harb olur bulmasa hüsn-i sûret
Çünkü encâmı husûsun zâhir
Çengi müntec olacaktır âhir

Vükelâ olmasın iş derler mi
Zarâr-ı devleti isterler mi
Hey'etin râhatı himmetle olur
Devletin kuvveti milletle olur
Etti Rûsiyye o sulhü yine red
Geldi her devlete hayret-i bî-had

Azl olundu Kapudân-ı deryâ
Sû-i tedbîr ile Mahmûd Pâşâ
Sinob'un vak'ası olmuştu sebeb
Bolu'ya nefyi görüldü enseb
Kapudânlıkla Rızâ Pâşâ'nın
Oldu tefi'gine kadri ânın
Olmasa hâmede te'sîr-i kabûl
Kat'eder her işi sef-i meslûl
Olup İngiltere'de hayli makal
Yâni meclisce olundukta suâl
Lord Palmerston edip feth-i dehân
Başlayıp bahse o sâhib irfân
İttifâk etmez ise üç devlet
Eder îrâs-ı mazarrat kat kat
Dostumuz Devlet-i Âl-i Osmân
İttifâk etmek anınla bize şân
İltizâm etmez isek bu hâli
Bozulur cümlenin istikbâli
Moskov'un ettiği hadden bîrûn
Zararı fâidesinden efzûn
Mülk-i devlette fevâid der-kâr
Bunu tüccârımız etmez inkâr
Sözü Rûsiyyelinin işte yalan
Haklıdır Devlet-i Âl-i Osmân
Mutlaka hıfz u himâye lâzım
Dahi nâmûsu vikaye lâzım
Buna dâir dahi bir nice kelâm
Edip a'zâları encâm ilzâm
Meclise eylediği re'y-i güzîn
Cümle indinde karîn-i tahsîn

Ba'dezîn bir yere geldi millet
Olarak Londra'da cem'iyyet
Harbin olmaklığını istid'â
Eyleyip meclise arz u inhâ
Gösterip cümlesi cenge hâhiş
Sorulup hey'ete tekrâr bu iş

Çün Rusell nâm reisü'l-vükelâ
Gerçi etmişti mukaddem ihfâ[4]
Vâkıü'l-hâl bu def'a tekmîl
Eyleyip meclise şerh u tafsîl
Moskov'un kizbini meydâna kodu
Gelen evrâkını resmen okudu:
Devletin mülkünü taksîm edelim
Beynimizde anı tanzîm edelim
Duymasın âhırı zinhâr demiş
İngiliz devletine yazmış imiş
İşte Rûsiyyelinin tedbîri
Avrupa kıt'asının teshîri
Dönmeyip hâsılı efkârından
Geçmeyip nâfile etvârından
Harpsiz halli bunun nâ-kabil
Olmuyor hakkına asla ka'il
İşte bu vechile kıldı izhâr
Birleşip hâsılı re'yi efkâr
Kuvveden fi'le çıkıp işler hep
Anlaşıldıkta merâm ü matlab
Clarendon olup artık mebhut
Etti Rûsiyye taraftarı sükût
Harbin i'lânı karar-gîr olarak
Alenen millete tebşîr olarak
Çekilip elçisi Petersburg'dan
Def'olunmuştu sefîr-i düşmen

Harbe olmuştu Napolyon mecbûr
Kesb-i şöhret için ol imparator
Dahi ezcümle nüfûzun tezyîd
Eylemek müddet-i hikmet temdîd
Vereli Parîs'e zatı ziynet
Yatışıp buldu Fransa râhat
Aklı eslâfına tercîh olunur
Mülkü tanzîmde nâdir bulunur
Etti şu vak'ada pek çok himmet
Devlete verdi büyük emniyyet
Vâkı'â kendinin istikrârı
Bir de halkın düzele efkârı
Milleti iş ile etmek işgal
Kuvvet-i devlete bâis fil-hâl
Gerçi âmâde olup gavgaya
Kendin önce komadı ortaya
Olmasın zâtına mes'ûliyyet

Sebeb oldu demesin bir devlet
Ehl-i irfâna ehemdir bu reviş
Girer elbet yola tedrîc ile iş
Âkılâne edip evvel temkîn
İngilizler anı kıldı te'mîn
İttifâka verilip önce karar
Millete sonra olundu izhâr

İhtiyat üzre muahhar Roma'ya
Gönderip haylice asker oraya
Hıfz-ı âyîn-i hükûmet olarak
Papa ol sâyede râhat bularak
Nemçe'ye karşı olup maksûdu
Alamanya'nın ola meşhûdu
İstirâhatta İtalya kaldı
Doğrusu imparator şân aldı

Eyleyip Moskov'a nâme tisyâr
Dostâne anı etti ihtâr
Nusha dâir idi lafzı ammâ
Harbi her harfi ederdi îmâ
Gerçi sûrette mefâdı ahsen
Dikkat oldukta misâli sûzen
Râhat-ı âleme sekte verme
Diyerek sonra vebâle girme
Devletin mülk-i sarîhinden git
Askeri çek talebi tahfif et
Sinob'un vak'asını bi'l-iş'âr
Haksız olduğunu kıldı izbâr
Dostunuz eski Napolyon hâlâ
Diyerek nâmeye koydu imzâ

Nikola Pavloviç'e bil-isbâl
Olup âteş-zen-i kânûn-i cidâl
Kendini hiddet edip isti'âb
Yazdı bu vechile şiddetle cevâb:

"Bin sekiz yüz on iki sâlinde
En büyük kuvvetiniz hâlinde
Yâda gelmez mi aceb ol hengâm
Cündümüz Pâris'e vermişti nizâm"
Bonapart vak'asın etti îmâ
Nâ-be-câ böyle nice söz inbâ
Bu cevâb ile gelip bir nâme

Elden artık bırakıldı hâme

Ettirip meclis-i mahsûs küşâd
Nutkunu kıldı Napolyon îrâd
Söz edip kaht u gâlâdan dolayı
Hâlet-i ceng ü duâdan dolayı
Vak’a-i hâzıradan hüzn ü melâl
Gösterip meclise îsâr-ı kelâl
“İşte Rûsiyyelinin ifsâdı
Renciş-i hâtıra oldu bâdi
Eyleyip ahde mugâyir hareket
Avrupa zabtını kıldı niyyet
Devletin mülkün edip istîlâ
Bozdu vezn-i düveli bî-pervâ
Etti komşusuna ol gûne hasâr
Niyyet-i fâsidi ahz-ı aktâr
Men’ine çok çalıştı ammâ
Nushumuz etmedi asla isgâ
Tek anın matlabı hâsıl olsun
Âlemin râhatı zâil olsun
Bizi ol imparator-ı mağrûr
Edecek harb u kıtâle mecbûr
Irz u âsâyişin istihsâli
Dahi nâmûsumuz istikmâli
Maksad ancak bu kadar gâileden

Kurtula Avrupalı hâileden
Değiliz fâide efkârında
Sa’yimiz âlemin i’mârında
Hıfz-ı nâmûs-ı hükûmettir bu
Bir hırâsetten ibârettir bu
Râhat-ı âlemin istimrârı
Ba’dezîn olmaya harb âsâri
Gayret-i hubb-ı vatandır maksûd
Sonradan devletimiz görmek sûd
Seferin külfeti gerçi zâhir
Dâimî sulh olacaktır âhir
Oluna cem’-i cünûda ikdâm
Dahi tanzîm-i mühimmâta kıyâm
Kendini bilmeyene bildirmek
Böyle bir vak’ada elzemdir pek”
İşte bu vechile îrâd-ı kelâm
Olunup cümleye ifhâm-ı merâm
Hâmenin olmasa ger tedbîri

Ruy-ı şemşîrde gör te'sîri
Müttefikler tarafından i'lân
Olarak Moskov'a resmîce beyân
Kat'olup rişte-i hubb u sohbet
Geldi hasmâneye mecbûriyyet
Tarafeynin çekilip elçileri
Avrupa halkı giderdi kederi
Verdi kuvvetle o iki devlet
Cânib-i saltanata emniyyet

Bir ahid-nâme yapılmak enseb
Tarafeynden olarak böyle taleb

Devleteynin gelecek askerine
İhtirâmât ola her birine
İşlerinde olarak teshîlât
İhtiyâcâtına hem ikdâmât
Askerin râhatıdır asl-ı merâm
Ne kadar müddet ederse ârâm
Akçesiyle verile me'kûlât
Etseler her ne ki arz-ı hâcât
Yalınız etmeye sulhü devlet
Etse birlikte verilsin sûret
Devletin kal'a vü mevk'ilerini
Terk ü teslîm edeler her birini
Sulh akibinde geriye ric'at
Edeler kırk gün içinde avdet
Bi'l-ilâve daha sâir şeyler
Derc olunmuştu husûs-ı diger
İttifak-nâme bu yolda tenmîk
Oldu imzâ vü te'âti tasdîk
Devleteyn ile musâvât hâsıl
Oldu ser-hadd-i kemâle vâsıl
Bahr-ı Baltık tarafın teshîre
Bakılıp lâzime-i tedbîre
İngiliz etti donanma ihrâc
Mislini kıldı Fransa inhâc
Başkumandanlığı meşhûr amiral
Napier'e oldu ihâle derhâl
Gemiler gönderilip pey-der-pey
Muntazam asker ile her bir şey

Cünd-i berriyyeleri bi't-tertib
Olup İslâmbol'a ba's u tesrîb

Gelip ingiltere’den bir vapor
Yapmamış mislini bir fabrikator
İsmidir Hîmalaya cism-i cesîm
Sanki deryâda yürür kûh-i azîm
Altı bin âdemi bil-isti’âb
Görmeyen kimse eder isti’câb
Altı yüz kıt’a gemi tahmînen
Gönderilmişti topu tahmîlen
Asker i’zâmına ikdâm-ı müdâm
Ettiler nakl-i mühimmâta kıyâm
Oldu merkez Gelibolu evvel
Ars-i mahşere döndü o mahal
Yaptılar tâbya vü istihkâmât
Sanki ser-hadde gibi bir harekât
Komisyon örfü berâ-yı ikrâm
Eyleyip maslahatı istilzâm
Gidip osman Bey ile bir de livâ
Hem Kabûlî ma’ârif-pîrâ
Bâ’zı hâne olunup tahliye
Dahi îcârları hem te’diye
Anların ma’rifetiyle sûret
Verilip her şey olundu rü’yet
Düvel-i müttefika olmadı bâr
Bilerek etmedi halkı ızrâr
Akçesiyle alınıp me’kûlât
Kat’olunmuş idi her bir fi’ât
Her ne vermişse ahâlî-i kazâ
Nakden olmuştu bahâsı i’tâ
Hâs ta’yîn verip askerlerine
Lira harc eylediler su yerine
Gelen asker oraya dolmuş idi
Sonra İslâmbol’a celb olmuş idi
Yerleşip kışlalara bir müddet
Edip ecnâd yerinde râhat
Gelibolu’da Fransızlardan
Oldu terbiyye edepsizlik eden
İngiliz askeriin şekli zarîf
Hep nahîfü’l-beden endâmı latîf
Hem mülebbes çoğu boylu poslu
Terbiye görmüş akıllı uslu
Donsuz asker denilen fistanlı
Güçlü kuvvetli mehîb ü şanlı
Baş kumandanlık ile Lord Raglan
Olup i’zâm o sâhib-îkân

Bulunup ma'rekelerde pek çok
Var o fende hüneri sağ kolu yok;
Karada cünd-i süvâri idi hep
Bil-azîme mareşal Saint-Arnaud
Olup ordulara ser-asker o
Bonapart vak'ası hengâmında
Vurulup ma'reke eyyâmında
O zamandan beri çok gün görmüş
Haylice yaş yaşamış dem sürmüş
Canrobert idi reîsü'l-erkân
Hem mu'âvin olup ol nâdire-dân
Dahi birlikte de Napolyon der-hâl
Yâni hem nâmını etti irsâl
Duck de Cambridge gelip İngiltere'den
Kendi istek ederek ol pür-fen
Biri oturdu Neşât-âbâd'a
Biri fer'iyye'de fevkal'âde
Haklarında olarak çok hürmet
İhtirâmât-ı ri'âyât kat kat
Başka başka ikisi de tetyîb
Oldu devletçe ziyâfet tertib
Amiraller ile ser-askerler
Cenerallerle livâ-yı asker
Da'vet olmuştu umûmen süferâ
Gelip erbâb-ı menâsıb vükelâ
Çünkü Beylerbeyi cây-ı hâli
Oldu tasvıb o sarây-ı âlî

Oturup sofrada yüz on yedi zât
Müte'addid ni'am ü meşrûbât
Zat-ı şâhâne dahi bi't-teşrîf
Cümle mihmânı buyurdu taltîf
Gelip İspanya'dan evvelce Prime
Oldu hakkında ziyâde tekrîm
Zâten Avrup'ca meşhûr ceneral
Vâkıf-ı handese vü harb ü cidâl
Dolaşıp Rumeli'yi bir müddet
Gezip orduları etti avdet

Mihr-i şâhen-şeh-i gerdûn-vakar
Yâni ser-asker-i Haydar-Kerrâr
O Muhammed Ali Pâşâ-yı cemîl
Etmeyip emr-i cihâdı ta'tîl
Etti şu vak'ada pek çok himmet

Harbin i’lânına gâyet gayret
Mukdim u mukbil u mağrûr u gayûr
Rûz u şeb eyleyerek sarf-ı şu’ûr

Yoksa da gerçi mu’în ü yaver
Çünkü hoşnûd idi yek-ser asker
Râh-ı ebnâ-yı zemâna gitmez
Hîçbir ferde tekâpû etmez
İnfisâl eyledi mecbûren o zât
Hasbe’l-îcâb olup tevcîhât

Yine ol câha Rızâ Pâşâ’nın
Nasbı tensîb görüldü ânın
Emelî üzre sipih-dâr oldu
Bedr-i ikbâli bedîdâr oldu
Dahi Kıbrıslı Muhammed Pâşâ
Oldu vâlâ kapudân-ı deryâ
Olamaz fülk-i felek behemehâl
Keştî-i re’yi yanında sandal
Kıldı Tophâne’de Fethi Pâşâ
Her mühimmâtı müheyyâ vâlâ

Âkil ü âdil-i deryâ-dildir
Millete menfaati şâmildir
Yoğiken önce tedârikten eser
Hâtıra gelmez idi çünki sefer
Evvel etmişdi cihâdı der-pîş
Düşünüp âhırın ol dûr-endîş
Sarf-ı endîşe-yi firkat ederek
Bezl-i nakdîne-i himmet ederek
Etmeyip nâfile zâyi evkat
Kıldı vaktiyle tehiyye edevât
Dökdürüp haylice top sür’atle
Dop dolu gülle yapıp himmetle
Her mühimmâtı mükemmel verdi
Ne ki istenmiş ise gönderdi
Yaptırıp her tarafa istihkâm
Kâmilen eyleyip itmâm-ı mehâm
Etti her cânibe eşyâ irsâl
Kal’a vü iskeleler mâl-â-mâl
Devlet ü millet için subh ü mesâ
Bî-huzûr oldu o kâr-ı fermâ

Etmese sebt havâdis hâme

Kimse âgâh olamaz ahkâma
İngiliz elçisinin inhâsı
Kapu'ya sûret-i istid'âsı
Mülk'i şâhânede zîr-i destân
Her biri ola nazarda yeksân
Düşse ger mahkemece bir da'vâ
Ola icrâ'yı şehâdet isgâ
Serbesiyyetde müsâvât üzre

Yâni müslimle mesâfât üzre
Cizye vergisi dahi bil-ilgâ
Eski ta'birler olunmak imhâ
Vakf ise mülk ola her bir hâne
İntikal eyleye hem hîşâne
İltimâsın biri men'i üserâ
Ba'dezin olmaması bey'-ü şirâ
Hem tamâmı ile Tanzîmât'ı
Ya'ni tasrîh edip ıslâhâtı
İşte bu cevhile etti takrîr
Bâb-ı Âli'ye ekîden tahrîr
Hey-et-i devlete hayret verdi
Dahi icrâsını va'd ettirdi
Hâkim-i mahkeme-i rûz-ı cezâ
Gösterir mi bu hususâta rızâ
Oldu beyne'l-vükelâ bahs-ı amîk
Vakt-ı merhûna kılındı ta'lîk

Şeyhulislâm edip istî'fâ
Ya'ni azlolmasını istircâ
Ârif-i hikmet-i ilm-i hey'et
Vâkıf-ı sırrı-ı rumûz-ı devlet
Râsihu'l kalb muhibb-i nebevî
İ'tikadı bütün îmânı kavî

Oldu peygule-nişîn-i uzlet
Tâ'at-ı Hak ile buldu râhat
Yerine Ârif-i uhrâ geldi
Mukni-i meclis-i vâlâ geldi
Bu dahi âlem-i âlî-derecât
Âkıl ü âdil ü kâmil bir zât
Kıldı şu mes'elede çok tetkîk
Eyledi şer'-i şerîfe tatbîk

Verdi hem nâib ü kuzzâta nizâm
Yoluna girdi mevâlî-i kirâm
Yaptı nüvvâba dahi bir mekteb
İmtihân maddesi ya'ni matlab
İltimâsın önünü kesti biraz
Vermeyip kadı-i cuhhâle cevâz
Resm-i zâid ile harc-ı hüccet
Mu'tedil olmağa verdi sûret
Buyurup şer'i mübîni icrâ
Eyledi ehl-i ulûmu ihyâ

Rü'yet olmazsa şerî'atle mevâd
Cereyân eyler o dem âb-ı fesâd
Hâkim olmazsa hakîm-i âdil
Marazı dilde olur mu zâil

Olıcak şer'e mesâlih tatbîk
Edemez kimseyi kimse tzyîk
Şer'-i Hakk ile görülürse da'vâ
Hiç halkın olamaz hakkı hebâ
Müteşerri' müteveri' hükkâm
Kırk yarar bir kılı kılsa ikdâm
Şâhid-i zoru ederîse tedkîk
Hakk u bâtıl olur elbet tefrîk
Fasl-ı da'vâda eden sa'y-ı cemîl
İki âlemde bulur ecr-i cezîl

Müterakkıb idi ehl-i İslâm
Bir fütuhât u meserrât-ı müdâm
Ruz u şeb fikri Ömer Pâşâ'nın
Burnunu kırmak olup a'dânın
Tutrakan'dan geçirip askerini
Der'akap tuttu Karantin yerini
Zabt olup olteniçe nâm mahâl
Eyleyip ânı tasavvur evvel
Handese üzre o sâhih savlet
Verdi derhâl oraya takviyyet
Yaptı Ye'cûc-ı adûya bir sed
Görse etmez idi İskender red
Durup ecnâd-ı şecâat-mu'tâd
Ya'ni saf-beste-i meydân-ı cihâd
Gelerek on yedi bin Moskovlu
Dört bin asker ile durdu karşu

Fenn-i harb üzre buyurdu hareket

Verdi bin hatve kalınca ruhsat
Başlayıp âteşe seşhâneciler
Öndeki hattı edip zır ü zeber
Arap Ağa ile Hâlid Pâşâ
Edip ibrâz-ı besâlet hakkâ
Adadan topları mikrâz-vârî
Uydurup yaktı adûyu nârı
Atılıp karşıya salkım vâfir
Eser-i rahnesi oldu zâhir
Bozulup münhezimen Moskovlu
Çekilip havf u hırâsıyla geri

Leyla Hanım
Târih-i Sâl **[1.devre, nu:39/611-612]**

Şâhen-şeh-i dârâ-hadem hâkân-ı İskender-alem
Ba-şevk-i dil cümle ümem der pâdişahım çok yaşa

Ey hüsrev-i âlem-penâh sâyende buldu halk refâh
Lutfun hele bî-iştibâh cism-i cihâna cân-fezâ

Ey mihr-i rû-âlî himem pür merhamet kân-ı kerem
Envâr-ı adlin subh-dem eyler cihânı rûşenâ

Dergâh-ı lutfun her zaman seyyâre-veş cümle şehân
Devr etmede bâ-şevk-i cân ey âftâb-ı pür-ziyâ
Taltîf edip şâm u seher kıldın cihânı pür-hüner
Çıkdı nice yektâ güher deryâ-yı lutfunda şehâ

Asrında çün çekmez elem hem-pâ olur ger ki ganem
Lutfun nasıl yazsın kalem yemm dir tükenmez bî-riyâ

(........)mûr-ı nâtüvân Abd-i Süleymân-ı zamân
Arz-ı kasâidle hemân her rûz u sâl etsin duâ

Hakk şevketin müzdâd ede şehzâdegânın şâd ede
Düşmanların berbâd ede nâr-ı hasdle dâimâ

Her sâat-ı rûz u leyâl olsun sana ferhunde -sâl
Kılsın muammer zü'l-celâl hem-vâre bâ-zevk u sefâ

Ol dâver-i şevket-meâb dârende olsun kâm-yâb
..............................olsun be Hakk-ı müctebâ

Çıkdı üç ahter ol şehin târihînin buldu rehin
Mes'ûd ede sâl u mehin Abdülazîz Hân'a Hudâ

Said Bey
Tarih **[1.devre, nu:37/578]**

Muhlisi Sırrı Selîm Paşa'yı Hakk
Eylesin ukbâda cennetle bekâm

Çünkü zâtı müstakim-ül-tavr idi
Dâim eylerdi sadâkat iltizâm

"İrciî" emri erişdi ona da
Defter-i ömrü bu yıl buldu hitâm

Afv edip bil-cümle taksirâtını
Mazhar-ı rahmet kıla Rabb-ı enâm

Nâsa ihbâr eyle târihin "Said"
Sırrı Paşa cenneti etdi makâm
1292

Senih Efendi
[Târih] **[1.devre, nu:40/460]**
Gider kim gelse bu dâr-ı firâka terk eder elbet
Peder evlâdı hemser hemseri uşşâk ma'şûku

Bak işte zâde-i pâşâ-yı Mahrûkî Alî Bey hayf
Cihânda var iken lafz-ı adimin oldu mantûku

Vefâtında musibet didegânın iftirâkiyle
Figân u nâlesi feryâd u zârı tutdu ayyuku

Kıla merhumu şâyân rahmet ü gufranına Hallâk
Fezâ-yı mahşere cem eyledik de cümle mahlûku

Dil-i dânâ teessür eylesin târih-i matemden
Alî bey göçdü ferzend-i Alî Paşa-yı Mahrûkî
1399

Süleyman Efendi
Târih-i Sadâret-i Uzmâ **[3.devre, nu:20/315]**

Şehriyâr-ı nâm-ver şâhenşeh-i âli-tebâr
Hazret-i sultan Hamîd Han Hüsrev-i hâcet-revâ

Ol felek kadr-i melâik-hasletin endişesi
Bendegânın bî-meşakkat hâceti olsun revâ

Ol sebebden sadr-ı a'zam eyledi bir Kâmili
Tâ ola ber-vefk-i hâhiş her umura rehnümâ

Ol vekîl-i mutlakın Nakşî dedim târihini
Geldi sadra lutf-ı fermân ile Kâmil Paşa
1302

Yusuf Kâmil Paşa
Ba'zı Perâkende Eş'âr **[1.devre, nu:23/363-365]**

Târih

Dâver-i iklim-i Mısrın dader-i fâzılteri
Gençliğinde eyledi terk-i cihân-ı bî-sebât

Hânedân-ı sâhib-i ihsân-ı âlişân idi
Az gelir zâtı gibi bir zât-ı memdûh-üs-simât

Ni'met-i ikrâmını dünyaya çok gördü felek
Ni'met-i gufrana gark etsin Hudâ-yı kâinât

Dâr-ı ukbâda mükâfatın verir Hayy-ı kerîm
Âriyetdir herkesin duşunda haftân-ı hayât

Doğruca gitdi behişte işte bu târihde
Kırkyedi sinninde kıldı Mustafa Paşa vefât

Yusuf Kamil Paşa
Tarih **[1.devre, nu:23/363-365]**

Felekde mihr ü mâhın olmasıyla devrini şâmil
Becâdır olsa târihi muvakkithâne-i kâmil

2.HAZİNE-İ EVRAK 'TA YER ALAN MENSUR EDEBÎ ESERLERDEN SEÇME METİNLER

Küçük Su **[2. Devre, nu:17/261-265]**

Dava-yı hürriyetle yaşayan nev-i benî insanın hangi biri ikdar-ı kûniyenin nice-i canhıraşından kendisini muhafazaya muktedir olabilmiş! Herkes bir nev-i âlem ve ikdara sinezen mukavemet her şahıs bir türlü görüp ve humûme-i gerdendade-i mutavaat olarak dâi hayatını âsiyab-ı dehrin senin felaket ve meşakkati arasında enva-i mihen ve eziyetle okutup gidiyor.

Me'a hâzâ insan giriftar olduğu ikdarın görür ve hücumundan mütehassıl kavet-i derununu keşayiş-i bâl-ü istirahat fevâde tahvil için ihyanen mesire ve nüzhetgâhlara çıkıp eğlenmeyi zaruri i'tiyat ediyor.

Izdırab-ı derunumun galeyani işte bu kaide-i hikmet-i nişaneye ittiba'a beni mecbur ettiği bin üç yüz senesi recebinin on dördüncü pazartesi günüydü ki familyaca "Küçük Su" ya gitmiş ve hasretkeşi olduğum bu mevki dilârâm-i ağyardan hâli buluşum mahzuziyet-i kalbimi mucep olduğundan bir ağacın sayesine çekilerek ayakta durmuştum.

Kudret-i samedaniyenin bu mevki-i latife dest-i tabiatla bast ettiği kâliçe-i hazra ve bir tarz nazar-bâ ile gelişigüzel üzerine saçılan şukufe-i ferahfeza hissiyat-ı hükmiye ile meşhun olan gönülleri bir suret-i acibede sermest ve hayran eylerdi.

Mevsimin taraveti mevki'in letafeti üzerinde saye-endaz olan eşcarın hazaret ve nezaretiyle mezc olunmuş olduğundan kuvve-i feyz bahşa-yı tabiatın âsâr-ı bediasından bulunan bu mahal âvan-ı şebabını âsâr-ı kemaliyle şaşalandıran bir şahit neşe-i fezaya dönüşmüştü.

Mevkiin dilgüşa şu zamanını mevsimin safa-bahşa bu âvanında görenler yâruze-i behiştin rûy-i zeminde tecelli ettiğine veyahut kendisinin bir âlem-i icrada Firdevs-i âlâya kavuştuğuna kail olacağı gelirdi.

Hadika-i basar bu mahal ruh-i perverin herhangi noktasına telâhuk etse daye-i rebi'in ağuşu terbiyetinde neşv-ü nema bulmuş olan yeşil camlı elvan hotuzlu * çayır çimenlere tesadüf edeceği ve zemini kâmilen mestur göreceği cihetle insanın şu mevsime mevsim-i tufan-ı çemen diyeceği geliyordu. Çünkü rengârenk çiçeklerle müzeyyen olan bu zemin zümrüd-fâm güya çemen deryası olup miyah-ı huzurvât dağlardan tepelerden aşarak mev'id telakkisi olan bahre mensup olmak için ağır ağır akmakta bulunduğu zemininde bir teşbiye-i âcizaneme seza eyledi.

Fasl-ı rebiin hürriyet-bahş ukûl olan bedayi-i azimesini ve deryada inşirah-ı kalbe bâdi olan sükût ve sükûneti görenler sultan-ı bahar otağ-ı şükuh ve azametini bu mevki-i dilnişinde kurmuş. Zemin kuvve-i inbatiyesi yettiği mertebede şükufe-i servetini piş-gâh-ı sultan-ı bahara îsâr ederek kudümünü tebrik için icra-yı şehrayine can etmiş derya ise tündhû serkeşliğine tevbe ve nedametle damen-i âmân-ı bahara sarılarak pâyine yüzünü ve gözünü sürmek için kemal-i havf ve haşyetten harekete mecali kalmamış asiler gibi huzur-ı fermanferma-yı baharda titreyerek durmuş hatırasından kurtulamazlardı. Bu letafet-i bi-nihaye ve bu manzara-i fevkalade munzurum oldukça hallak-ı kâinatın şu aciz insanlara enam ve ihsan buyurduğu iltifatını tahattur ile vediatallah olan bu saha-i ğabrane muhterem ve ne muazzezdir diyerek düşünürdüm. Bir hayli zaman bu temaşa-gâh-ı latifi kemal-i şevk-i şetaretle dolandım. Bu aralık şems-i âlem-i Münir menzilhane-i ihtifasına çekileceğini Anadolu cihetindeki ebniye ve sahilhanelerin pencerelerine akseden akşama mahsus nazar- firib ziyasıyla ilan ve eş'aya başladığı zaman bende setin üzerindeki belki altı yüz senelik azime-i cürüm bir şecerin sâkına dayanarak eski bir za'mı tebdil etmekteydim.

(Devamı) [2. devre, nu:18/276-277]

Bir aralık taraf-ı mağripte meşhut olan ufkun semaya doğru rengârenk altın yıldızlı bulutlardan mürtesem hayretbahşa işkâl-i acibe ve garibesini görenler libas-ı pembezarlarını giymiş ve kabâ-yı zerrin târlarına bürünmüş ehl-i semavat ruy-i zemine takarrüp ederek Hallak-ı Cihan'ın azamet ve kudretine bürhan celî olan bu temâşâgâh-ı celili mütehayyirâne seyrediyorlar hülyasından fikirlerini kurtaramazlardı.

Fikrim aciz ve kasır olmakla beraber hükm-i hafiye-i ribaniyenin serâir-i günâgûnünü tecessüsle uğraşır ve sâni-i hakikinin kudret-i lem yezeliyesini irae eden dakayik-i hükmiyesi arasında kemal-i acz ile çırpınır dururdu.

Kâh bu arzda hüküm sürmüş olan milel-i kadime ve akvam-ı mazinin debdebe ve şükûh ve azamet ve vukûât-ı garibelerini tahlil eyler ve kâh benim gibi nice acizelerin şemsin şu mevsimdeki hal-i feyz-i bahşa ve menfaat-i giranesine atf-ı nazar-ı ibtisar ile mütehayyir kaldıklarını tefekkür ederdim.

Bu meselli tasavvurât-i amîka ile telziz-i efkâr eylemekteyken kars-ı Hurşit dar-ı istirahatına doğru ilerlemeye ve yavaş yavaş çeşm-i alemyandan kendisini setr-i ihfaya başladı.

B. Afife Hanım

Küçük Su Mabaid [2.devre, nu:19/290-292]

Vakta ki afitab-ı âlem-tâb ihtifâya şitap ile zulmet-i şeb yüz göstermeye başlamaktayken bedr-i münir zir-i ufuktan ref'i nikap ile arz-ı didar rızası ile sema ve zemini nura gark edip bu hal ile beraber ağacın

üzerinde lânesâz olan tuyurun mahalbemahal yekzeban olarak çağrışmaları mevki'in teravet ve letafetini du-bâlâ ederdi.

Dest-i meşşata-i ziya ile tezyin-i endam etmiş olan dırahtan-ı zümrüd-fam yeşil cameler iktisasıyla tezyin-i kamet eden peri peyker gibi saha-i ârâ-yı vücut olmakta ve kamerin hayt-işşua-i eşcarın ağsan ve evrakına çarptıkça nurdan mensuc came-i zerrin târâ bürünmüş zannolunmaktaydı.

Cazibe-i İlahiye'ye mazhariyetle mütecelli olan gönüller için tabiatın bu takatgüdaz manzarası ile bu vicdan-güşa letafetinin meclub ve denn-i aşüftesi olmamak mahaldir.

Bu aralık hubub eden nesib-i hoş şimen tahrikiyle iki canibe hiraman olan ağaçlar güya tabiata karşı hatve endâz istiğna oluyorlar zannolunurdu.

Cazibe-i ruhaninin tesiriyle kemal-i şevk-ü garamlarından avaz-ı dem-keşânelerini ayyuka çıkaran bülbüller bu cemiyetgâh-ı âsâr-ı tabiatın matrab-ı terane sencleri makamına kaimdi.

Derya o derecede rakid ve berraktı ki güya ateş mina renk mehtabın kuvve-i cazibe-i latifesine tahammül getirmeyerek izabe olunmuş da akıyor. Ve bazen hareket-i cüziye-i ruhanisi ziyanın o mayi' billura in'ikasından hâsıl oluyor gibi görünürdü.

Rumeli Hisarı'nın initaf-ı ziya-yı kamerle görünüşü velvele-i cihangiraneleri sayesinde Bizantiyyun İmparatorluğu esasından hedm-i tahrip ile bu hâk-i feyyazı bize yadigâr bırakan ve muazzez vatanımızın her kabza hâkimi mukaddes kanlarıyla tahmir ederek şu bünyan saltanatın esasını tahkim eden kahramanların şöhret ve ikbalini idame için ikame olunmuş bir heykel celadet olduğu yahut Fatiha-i muzafferiyetleri ve pazede-i sütut ve hamasetleri olan bu hâk-i refi' kendilerinin melceleri olmuş da uğruna feda-yı can ettikleri vatan-ı azizlerini görmek için o tarafa

hebut etmekte olduklarını ve o geceki beyazlık onların hal-i şaşaalarını ihtar ederdi.

B. Afife Hanım

"Hasbihale" nazire olarak Hazine-i Evrak'ın bundan evvelki nüshasında münderiç bulunan manzumenin sahibesi Abdülhak Mihrünnisa Hanım Efendi'nin Makale-i Şairaneleridir.

Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'i[1. Devre, nu: 21/332-336]

Bilmem herkes nasıldır? Ben dünyada hususiyle tesirat-ı fikrîye içinde olduğum zamanlar tenha mahalleri severim. Geçen ahşam gönlüm hissiyat-ı müellime ile meşhun idi. Yemeğe bir saat kalarak deniz kenarına gittim. Hiç iştiham yoktu. Mürtefi'ce bir mahalde taş yığıntıları üzerine oturdum. Dağlar aralarını muzlim ve yağmurlu – bulutlar setr etmiş. Garip bir heyet-i muhabbetteydi. Hava karanlık her taraf ıssız bir haldeydi. Koca kasaba içinde hiçbir alamet-i hayat görülemiyordu. Siyah bir gündüzdü. Evlerde ne bir kandilden eser görünüyor- sokakta ne bir köpek sesi işitiliyordu.

Gece zallam-ı cehalet gibi şark taraflarına mütevli olmaya başladı. Güneşin garba teveccühündeki şitaba bakılsa bir gönlün ömr-i beşeri umman-ı âdeme atmaya gidiyor kıyas olunurdu, bir sürat fevkalade ile ufkun hizasına gelince mahyasını ağyar elinde görüp sükût ile izhar-ı infial eden muhibb-i sadık gibi sararıp kızararak gözden nihan oldu. Mevcudata (mirat-ı kâinata) bir hayret arız oldu. Tabiatın o parlak simasını renk-i melal bürüdü sanki. Sevdiğini gücendirdiğine nedamet ediyordu. İn'ıkas-ı ziya ile o ruhperver bulutlar cennet bahçelerinden nişan verirken mezar içine- rahat döşeğine döndü. Semanın her cihetini kara kara bulutlar kapladı.

Yalnız güneşin i'tirap ettiği noktadan ziyası yukarı doğru dehşetengiz kırmızı renkte bir hatt-ı müstakim şeklinde aks ediyordu. Sanki bir şehidin kanı bir âlem-i sefilden bir âlem-i ulviye revan oluyordu veya kanlar ulular içinde bir vücut aguşuna düştüğü o mücessem zulmetten imdat ümit ediyordu.

Maamafif bir iki dakika sonra insanın halet-i nez'inde görülen garip garip tebessümleri gibi birden bire mahvoldu. Birini mevt kadar korkunç mezar içi gibi dehşetli (o reng-i hail istila eyledi) bir karaltı çöktü.

Sumt-ü sükût ortalığı o derecede istiap etti ki dinleyip dinleyip de hiçbir sesi işitemeyince zihnimde güya ki hatıralar tebadür ederdi.

Hakikat-i heva bir me'yusun çehresi vecihle sakin bir fasıkın vicdanı bigi de sim-i siyah idi. Deniz volkanlardan feveran etmiş de donmuş mevad-ı nariye gibi gayrı müteharrik bir halde ve barut rengindeydi.

Ne o teller yekdiğerine sürünmesinden hâsıl nazik hışırtısı ne bu mevkiye mahsus tuyur ve vuhuşun vahşetengiz sedaları işitilir ne de gün yüzünü tezyin eden yıldızlardan bir ziya müşahede olunurdu. Gözlerimi ne tarafa çevirsem karanlık şekiller akla fikre gelmez dehşetli hayaller görünürdü. Galiba korku insanın nazarında tecessüm ediyor da gulyabaniler şeytanlar gibi görülmemiş işitilmemiş surette karanlık içinde dolaşıyor insan kaçsa arkasından biri tutacak, dursa ayaklarının altında icsam canlanacak zanneder. Saklandığı yerde bir takım hainane fikirler hisseder, ağlamak ister, korkusundan cesaret edemez. Kaçmak ister ayaklarında lale bağlanmış gibi bir hal var, garip bir hal! Vehm-i karanlık da akla galebe ediyor. En akıl ve cesur bir âdem gece yarısı böyle bir mevkide kalınca vücudunda ra'şe hisseder. Ben ise …….ne halde bulunduğumu tarif-i kabil değildir. Zulmetin her taraftan tazyikini hissediyordum. Eve avdet-i mahal ender mahal oldu. Taş kesilmiş gibi olduğum mahalde kaldım. Nura intizar

ediyordum. Dakikalar asırlar gibi imtidad ederdi. Hiçbir şey görünmez! Hiçbir şey yok!

Sanki mevt tecessüm etmiş: ma'dumiyet-i vücut bulmuştu. Kalbimde o kadar dehşet o derecede rikkat vardı. Ki herkes ölmüş kendimi ise dirilmiş bir ulu kıyas ederek kendi kendimden de korkmaya başladım. Zihnimde garip garip fikirler peyda oldu. Çocuk gibi ağlamaya başladım. Bu sırada ise dağların bulunduğu cihette bir alev göründü. Gözlerimi kemal-i memnuniyetle o tarafa çevirdim. Heyhat!

Meğer o bir vahşinin kulübesini bulmak için işgal ettiği bir meşaleymiş ki mazinin payansız ummanıyla istikbalin nihayetsiz sahası arasında bir anda zahir ve zail olan ömür insanı gibi derhal sevindi. Gaip oldu. Kâffe-i mevcudata o vahşi de imtisal etti. Uyurdu. Yine benden başka bir açıkgöz. Bir hareket eder kalp kalmadı. Memnuniyetim şimşek ziyası gibi lahe?-i basarda mahvoldu.

Bir hayal gibi zallam içinde kaldım. Çok sürmedi ki bu ulvi kubbe-i zulmetin bir kuşe-i baid ender baidinde küçük bir Sitare göründü. Kerem ahter halinde nihan ü payda idi. Fakat gördüm ki her defa zuhur i'tiyabında kesb-i cesamet ediyor. Bir aralık bedir haline geldi. Şua-ı bir hatt-ı mustatil gibi doğrudan doğruya bana münatif "bu nasıl mehtaptır" Bir de ne göreyim cesameti tezayüt etmekle beraber bir kevkeb-i zu zeneb şeklini almış. Bu ne harika-i semaviyedir. Gittikçe büyümekte. Buraya mı takarrüp etmekte. Benim de gittikçe hayretim arttı. Çok geçmeyip bir fecr-i şimal büyüklüğünü kesp eder. Baktım ki hakikaten yaklaşıyor. Hayretim nasıl haşyete tahavvül etmez. Daha büyüdü. Daha büyüdü. Gördüm ki semada mütemmih-i nazarımın kısm-ı azamını ihata eyledi. Başladım titremeye. Dedim bu bir kuyruklu yıldızdır ki küre-i arz ile müademe edecek. Nasıl titredim ki üzerime bir cihan-ı mensut ediyor. Nereye kaçsam âlemin her tarafı muhatırada daha büyüdü. Daha büyüdü. Manzara bir hale geldi ki tarif

edemem. O muhit-i zulmet bir cihan-ı ateş oldu. Galiba gittikçe takarrüp ediyordu ki gittikçe hararetim artıyordu. Helak-i mukarrer kendimi kaybedecektim tabii.

Sahilden denize atılmışım ki o anda soğukluk değil fakat vücudumda bir serinlik hissettim. Denizin ka'rına doğru inmekteydim ki bir yed-i manevi kolumdan tutup dışarıya aldı. Baktım ki odamın içindeyim validem de hala kolumdan tutuyor. Meğer gördüğüm rüyaymış. Hatırıma geldi ki gündüz bir adamın bir Pınar sigarası üstünde ellerini açmış durur bir kız resmi görmüştüm.

Abdülhak Mihrünnisa Hanım

Validemden Ebedî Müfarekat [2.devre, nu:1\2-7]

Sonbahar mevsimi evvelindeydi ki ağaçların sararmaya başlamış olan yeşil yaprakları titreye titreye ruy-i zemine düşüyordu! Tabiatın tebessümü tenha ve sükûnetli mezaristanların zeytini olan rengin çiçekler solmuş. Sahralar çemenzarlar zeytinlerden âri olup âleme bir mehabet-kâinata bir meyusiyet –mevcudata bir elem –tabiata bir matem arz olmuştu.

Kayalara çarpmakta olan emvac-ı deryadan muvahhiş sedalar –esmekte olan riyah-i dehşetfezadan mehib sayhalar peyda olurdu. Şükufezar ve çemenzar içinde öten bülbüllere bedel dehşetli şimşekler çakardı.

Hâsılı her tarafı zulmet – afakı sehab-ı musibet kaplamıştı!

Ben ecelle mütessirane müteessirane pençeleşmekte olan validemin yatağı başında oturur şu temaşagah-ı ibret-âmize atf-ı nigah-ı hayret ederken biçare valideciğim son defa olarak gözlerini açıp şu lakırtıları zayıf bir sesle söyleyebildi. (Kızım! Nevbaharın ezhar-ı rengârengi gibi bir lahzada fenapezir olan gençliğine mağrur olma. Dünyanın sebatına itimat etme!

İnsanı şâhrah-ı mezellete sevk eden hazûzat-ı cismaniye ve heva ve hevese tabi olma ki lezâiz-i nefsâniye süratle geçer. Bundan tevellüt edecek nedamet ve cehalet ise ebedidir.

Sana arz-ı iştiyak ve muhabbet edecek olan hainlerin sözlerine aldanma ve peder ve maderinden mahrum kalmış olan bir afife-i masumeye verdikleri nanpâreye mukabil kâlle-i girankıymet ismetini çâk etmek denâetini irtikâp eden alçakların iğfalatına kapılma ki bunların ağzından çıkan her bir kelime insanı varta-i hevl-nâk sefalet ü mezellete ilka eyliyor.

Kadınların vezaif-i mühim ve mukaddestir. Eğer evladın olursa onlara icap eden hüsn-i terbiyeyi veremeye çalış ki nezd-i Bâri'de şediden mesul olmayasın!

İnsanı zalim ve i'tisafa icbar eden validenin su-i terbiyesi olduğu gibi adl-ü hakkaniyeti ta'lim eden validelerin hiss-i terbiyeleri olduğu tariften müstağnidir.*

Ben şu halet-i müellime –i felaket-i nagihaniden titremeye – aklım binlerce evham ve hissiyat mükeddere arasında ezilmeye ve şefkatli velideciğimi müebbeden görmeyeceğimi düşünerek kemal-i rikkatle ağlamaya başladım.

Gözlerim nice eşk-riz-i mahzuniyet olmasın ki? Nineciğim tenha ve müthiş makberelerde hâk-i mezar altında çürüyecektir.

- Makbule Hanım Hazretleri erkeklerin kaide-i insaniyete münafi olan İstanbul kaidelerini mani terakki olarak pek güzel tasvir etmişlerse de Maarif Nezareti makalenin bu satırlarını çizmiştir. Biz(Hazine-i Evrak) namına kemal-i esefle arz-ı mazeret eder ve âsâr-ı edebiyanelerini her zaman için tazarru' ve istidna eyleriz.

Sirşk-i me'yusiyet nice Seylan etmesin ki? Biçare valideciğim yalnız mezara girecek anva-i haşerat o nazik vücuduna hücum edeceklerdir!

Nice sabredebilirim ki? Şefkatli nineciğimi dehşetli mezaristanlarda kara topraklar altında gömecekler. Ama nice tahammül edebilirim ki? Mader müşfikamı bir daha görmek nasip olmayacak hayali de zihnimde gide gide mahvolacaktır!

Aman! Şefkatli neneciğim! Sen müebbeden karanlık mezar içinde olacağını düşündükçe sabra mecalim kalmıyor!Sen ölüm halinde müşahede ettiğin hâlâtı hissettiğin ağrıları, çektiğin eziyetleri ben sağken şu dakika içinde çekmekteyim.

Allahın bir garip mahlûku daha! Öyle ya işte işte horozlar da ötmeye başladı. Galiba sabahı benim için yevm-i musibet mebde-i sefalet addolunacaktır.

Söyle nineciğim sen şu horozların hazin ötüşlerini işitiyor musun? Ruy-i semayı tezyin eden ve hissiyatın gibi sönmekte olan yıldızları görüyor musun?

Âleme neşr-i hissiyat etmek için arz-ı didar ederiz. Afitabın elvan-ı metnua ile tezyin eylediği hafif pembe bulutları sükûnet-i havadan ayine heyetine gelen ruy-i deryayı görüyor musun?

Niçin sükût ediyorsun? Niçin sözlerime cevap vermiyorsun?

Âh senin şu hâletine şu sükunete sebep hep eceldir!

“Eceldir seni zulmet-i kabre iskân eden

Eceldir beni nar-ı hicrinle Suzan eden”

İşte neneciğimi zir-i zemine târik-i mezara defnedecek olan cemaat. Nev-i beni âdemi ademe nakl eden tabut da gelmekte. Âh şu tahta parçasından vücudum niçin lerze-nâk oluyor? Ne hail manzarası vardır! Münadi-i ecel validemin vefatını âleme ilan etmek için savt-ı hazin ile bânın

zen musibet oluyor. İşitenler dûçar-ı havf-u haşyet-i vadiye han-ı mağfiret oluyorlar.

Bari nineciğimle ebedi bir veda edeyim. Beni nazar-ı şefkatle bakan gözlerini öpeyim!

Cenab-ı Hakk bu dünyayı seken-i mihnet ve felaket yaratmış olmalıdır ki pânihade-i zendgani olanlar asla ruy-i istirahat göremeyerek sürüne sürüne mahvolup giderler!

Bu âlemde saadethal ile yaşamak mahaldir. Birisini fakr üzüyor, diğerini validesinin cenazesi takip ediyor. Pederini hâlet-i nezi'de görüyor. Ciğerparesi evladı ölüyor. İçinde büyüdüğü vatan can çekişiyor. Hâsılı saadet beş harften ibaret bir lafz-ı mevhum olup ismi mevcuda hükmü cari değildir.

Makbule Hanım (Yanyalı)

Letâif-i Edebiye **[1.devre, nu:32/497-504]**

Üdeba-yı asrdan Kemal Efendi namında bir zat Belhli şuâradan İrfanî lakabıyla müsemma diğer bir zata keşf-i râz ile Zehra adlı şirin bir kızı pek sevdiği cihetle mezburenin meth-ü senâsını ve kendisinin suret-i ibtilâsını havi bir şarkı tanzim eylemesini rica eylediğinde;

İrfan Efendi: Arabî ve Farsî belki fen aruzu, halk sizde telakki eylediği halde böyle bir küçük şeyde bize müracaatınız garip değil midir? Diye cevap vermesiyle;

Kemal Efendi: Vakıa sahih söylersiniz durun ben bir şey kaleme alayım" diyerek ve biraz uğraşarak saha-i hezl ve istihzaya attığı neşide-i nâşideleridir.

“Ey bür-terem söz eyledin pûsen elem mizan ıyan”

“Derk et ecel-i arz olmadın bu zahmeti vermez kerim”

“Zehra için tarihini kûy eyledi şahım lale”

“Ey sakiyan-ı meşk kâhi anber eyleyen sultan ben”

Zat-ı mûmâ ileyh bu manzume- garabet-i iştimalin malini ve akl-u idrak müflisi edip acep efkârın halini teferrüs ve izan etmekten aciz kalarak etrafına hayran hayran bakınırken

Kemal Efendi: Şair efendi ibarede bir şüphen var gibi duruyor siz hele söyleyegöreyim, demiş ve beynlerinde şu suretle mübahase ve mücadele edilmiştir.

A: Efendim şüphe bir değil serâpâ şüphe içindeyim.

K:Ne gibi şüphe?

A: İşte bu beyitlerin manası gibi.

K: Acaba böyle hiss-i insicam ve müraaten-nâzirel iltizam olunmuş beyitlerde şüphe ve tereddüt ya cehl ya hamakat veyahut rikakat-i tab’dan neşat eder. Bense seni bir müsteâd zannederdim. Tuhaf hele sen anladığın gibi bir mana var bakalım kusur-u idrakin nerededir.

A: Lügatlerin kıyas ve isti’maline mugayeretinde garabet ve ihtiyar olunan elfâzın muharic huruf ve harekâtında tenafür olup tasrih ve izmar ve tevzih ve tezkârında çendân münasebet gözetilmediğinden manaca tasğir hâsıl olmuştur. Şairin tasviri bazı karineler ile anlaşmakta ise de o böyle na-tamamdır.

K: Vay Efendi eşar-ı Arap’tan bir şey anlaşılmayıp da eşşi’r fi batnü’ş-şair deyip geçtiğimiz beyitleri unuttunuz mu? Benim şiirimde Rûbe’nin ve Fâhimen ve Mürsâne ve Müsraca şiirinden daha ziyade garabet mi yoksa

Ebunnecm'in “Elhamdülillahil aliyyil eclel” mısraından ileride kıyasa muhalefet mi yoksa Ferezdak'ın “ve kabr-i harb bimekan-ı Kafrulis karb-i kabr-i harb-i kabr” tebeyyünden ziyade teneffür mü yoksa yine Ferezdak' ın (vema mislühü fi'n-nas illa memlika Ebu Ümdiha ebuhü yukaribühü) beytini manasından çok ta'kîd vardır. Hele Elhamdülillah benim şiirimin bazı karineler ile anlaşılacağını itiraf ediyorsun baki şüphelerin nerede ise hall- ü tefhim esheldir”hemen şüphelerini sual eyle.

A: Evvela ey bür-terem terkibin şöyle dursun bununla feth-i kelam hiss-i ibtidâdan addolunamaz.

K: Acaba Şeyh Saidî Hazretleri'nin “Ey pürtirâz-ı hayal ve kıyas u keman vehm” kıtası geçenki mülakatta geçmemiş olsaydı efendi sana düzce cahil diyecektim. Gayeti benim beytimde bir nefes mütekellem mim-i ziyade ve buna da mukabil bir de mufazzal–ı minh noksandır. Ziyade ile noksan teârıza tesâkıta kaidesince yok hükmündedir. Ve kelamın belagatı yerinde kalmış olur. Gelelim bediasına bu kelimede birden sonra ter kelimesinin gelmesi hem tecnis-i müzaridir ve hem de huruf-u hecâ ertibi üzre geldiğinden geldiğinden hissi insicamından addolunur.

A: Bu surette ter cer-i har hardır mana almış olsa getirilecekmiş. Kah kah kah!

K: Vay ne gülüyorsun. Vezin müsait olsa hiç bu münasebet fevt olunur muydu yoksa hem getirilir ve hem mana aldırılmakta zahmet bileceğimizdi. O hatrıma geleydi vezni bahr-ı tavilden tutup bu sanayinin cümlesini derc ederdim.

A: Buna her ne ise diyelim söz söz eyledik tertibine sözün nedir malumdur ki lisanımızda etmek eylemek fiilleri masâdir ve bazen fail ve meful ve sıfat-ı müşebbehe tarif olunur. Halt etmek hezeyan eylemek gibi burada ise siz Emr-i Hazır almışsınız bunun vechi var mı?

K: Vechi değil belki vechanı vardır. Ülkesi bunun aslı ism-i fail olarak suzan eyledik idi. Suret-i vezn için ân hızf olunup söz eyledin kaldı. Zira şiirde zengin mana gördüğü gibi artık in ve âne bakılmaz. İkincisini gaipten hazıra adul ve iltifat sanatı değil midir?

A: Ama Efendi biradere gaip yok makam daima hitap makamı iken buna nasıl iltifat deniyor.

K: Herkes senin gibi noksan mutalaa ile itiraza atılmaz belki bunda takdir-i kelam –ey cümle dilberlerden bir ter olan dilber beni hicr ve hasretin Suzan eyledi demek olduğunu bilip artık mananın münşa ve mercii sormaz, sözün kusuru müsteid şair eline düşmediğidir. Yoksa kim bilir bizim bilmediğimiz daha nice vücuh ve sanayi vardır. Şöyle ki söz eyledik kavil eyledik manasına dahi gelir. Güzel değil mi vakıa bunlar da Zehra bana uydurduğum şeyi vaat etmişti. Hatta bu tevriyeli "pûsen-i elem mizan-ı ıyan"terkibini karinedir.

A: Lakin edip efendi benim bildiğim söz başka (söz) başka bunda nasıl tevriye tasvir olunabilir.

K: Harekenin az sıklet ve hıftî manaya o kadar tağayyur vermez.

A: Pûsen elem terkibinin bu manaya oldukça makarretini karine addolunsun mizan-ı iyan terkibinde karine addolunacak ne var?

K: Maşallah asıl alınacak mana oradadır. Zira bu terkipte asıl mana-yı garip –kıyametteki ma'hud mizandır. Bu takdirce ifayı vaad etmez isek yahut bana bir buse vermez de böyle yakıp helak edersen ahrette mizan var. Mülahaza ve muhasebe-i if'al ile demektir. Gelelim nice makbul olan mana-yı baide yani iham manasına bu surette mahbubenin busecay-ı uşşak olan ârız humralarını iki küfesi elma ile memlu mizana teşbiye vardır ki hacibini mizanın hitabı ve zülüfleri, aynı ve burnu muadil mizan olmuş olur. Güzel teşbiye değil mi?

A: Fakat Efendi muaddil mizan terazinin üstünde olur. Altında olmaz.

K: Ne garip efkardasın hanım belki bin defa aramızda müşebbe bihin aynı olmak lazım gelmez demiştin şimdi senin zamançe teşbihi ikmal için mahbubenin burnunu kesip eline çakmalı belki ucunu delip bir de püskül takmalı ta ki terazi teşbihi yerinde olsun uydu mu?- kah kah kah ! Çok az irfan daha hayırlıdır derler sahihmiş.

A:Pekâlâ efendim haydi buyurduğunuz gibi olsun lakin bunda ne mana olabilir?

K: Bunda iki mana vardır birbirinden âlâdır. Birinci nükte vezni i'ta ve takip eder. İkinci mizan adl-u adi mütezammindir. Ne rengin ne rengin?

A: Bu tafsilattan "Derk et ecel-i arz olmadan bu zahmeti vermez kerim" mısraındaki tekit ve tenafürün cevabı anlaşıldı. Gelelim (Zehra için tarihini köy eyledi şahım lale) Evvela Zehra için tarihini.) Demek ne demektir saniyen.- Şahım lalenin manası nedir?

K: Hay köftehor hay bak. (köy eyledi terkibinin manasını sual eder mi? Zira söz eyledin terkibine ettiği itirazda cevabını aldı.

Gelelim La nahnü fihemze vakıa- tarihini" tabirinde iham-ı kabih vardır zira tarih, ekser vefat için söylenir bunda evvel olan gazelini veyahut kasidesini demekti. Fakat onlarda vezne gelmez ve tarihte icnas-ı şiirden olmak alakasıyla yek-diğeri makamında kullanılabileceğinden tarih denmiştir.

A: fakat efendi şarkısını demiş olsaydınız vezne gelirdi.

K: Hay Allah ıslah eyleye şiddet-i alaka bana şeş cihatı kaybettirdiğinden şarkı tabirini bile derhatır edemedim, dur bakalım vezne geliyor mu? (Zehra için müstefal: şarkısını müstefal, pek sahih ve pek yolunda aman İrfan Efendi çabuk şurasını tashih edelim bak müzakerenin faydasına.

A: Hele şüphelerimiz bitsin de sonra düzeltiriz.

K: Daha şüphe kaldı mı?

A: Canım Kemal Efendi orasını sual etme şu "şahım lale" manası?

K:Şahım laleden mana lazım değil midir? O yalnız ikmal-i vezn için söylenmiş bir teranedir.

A: Şiirde bu caiz midir?

K: Şiir ve musiki ikisi ikisi bir şey gibidir mesela bir bestede usul-ü natamam kalırsa "tül layel lale" gibi terane ile ikmal olunur bunda suale mahal yoktur.

A: (Ey sakiyan-ı meşk kahi-i anber eyleyen sultan ben.) Mısrasının manası nedir?

K: Bu mısrada tamam ifade-i merama vezin müsait olmadığından vakıa biraz icaz olunduysa da öyle icaz mahalli kabilinden değildir, takdir-i kelam, ey sakiler sözüne teklif ederseniz! Beni mahbubenin gerdanındaki halin kokusu bi-tekellüf mest eylemiştir.)Şimdi söz benden el çekin demektir.

A: Canım burada gerden lakırtısı yok.

K: Her şey serahat ile eda olunur. Cahil herif. Meşk demek mahbubenin zülfü demektir. Onun da mahalli gerdandır.

A: Peki sarhoşluk manası nerden alalım?

K: Rayiha-i Tayyibe adamı mest etmez mi? Onu bertaraf edelim. Anber lafzını görmüyor musun? İşte ondan anberiye olunur. Sarhoşluk onun lazımıdır. İşte mana tamam oldu gitti.

A: Bu tafsilat ve tevilat pekâlâ, lakin bendenizce bunları serapa değiştirmelidir. Ezcümle (Ey bür terem sûz eyledin)yerine (ey dilberim yaktın beni) demek daha evla olur, kıyas ederim.

K: Ebu A. H. şimdiye kadar çektiğim emek ve sarf eylediğim nefese yazık. Efendi sen şiire nafile merak etmek ve beyhude tazyi'-i evkat eyleme hâsılı fen-i bediiden senin bahrin yok.

A: Ser-i müesserden azam ve efzal olmak ihtimali olmadığından ben de sizin meclisinizde tahsil-i irfan ile adam olamayacağımı anladım gideyim çareme bakayım diyerek çıkar gider. Gidiş o gidiştir.

(Aynen Değildir)

Pederinin Evine Bir Ziyaret

Müellifi Şatobiryan- Mütercimi Akif Bey [1.devre, nu:34/541-544]

Ömrün tatlı avânini geçirdiğim dağ başlarını müşahede ettiğimde tesirat-ı kalbiyemden husule gelen eşk-i çeşmimi cereyandan men'a muktedir olamadığım gibi etekteki ormanları son defa olarak selamlamak arzusuna da mukavemet edemedim. Benden büyük biraderim pederimden kalan haneyi diğerine satmış ve sahib-i cedidi ise derununda ikamet etmeyip muattal bırakmıştı. İki tarafı çam ağaçlarıyla muhat olan yoldan geçerek oraya vasıl oldum. Sedâdan insandan hâli kalan kısmını bucağını gezip dolaşırken hanenin kırık dökük ve kapalı bulunan pencereleriyle duvarlarını boydan boya kaplayan deve dikenlerini ve etraf ve iktifâ yayılmış olan ağaç yapraklarını kemal-i hayretle görmekteydim ki pederimle sadık hizmetkârlarına defaatle tesadüf etmiş olduğum bir kapı nerdübanı gözümün önüne geldi. İnmek için tevakkuf ettim. Mezkûr nerdübanınparmaklıklarını onlar ile örtülü birbirinden ayrılmış perişan bir hale gelmiş taşları arasında bir saray şebboyun neşv-ü nümâ bulmakta olduğunu görünce bâ-kemâl ta'zim geri çekildim. Ve dû-dest ra'şedârımla babacığımın ruhunu okşayarak küşte-i fikr ve hayalim derya-yı hayretin şiddetli tâliğaları sadmesiyle çarpınıp dururken bildiğim ve yüzünü birinci defa olarak gördüğüm bir bekçi azûbâte bir nazarla kapıları açtı. Ben içeriye girdim ki

titreyen ayaklarımla muktedir olamazdım. Merkum bekçi için hükümsüz olan şu ahkâm-ı tabiat beni kendi halime bırakmazdı. İnsan şeklinde olan bu bekçi yanıma yaklaşarak bana hitaben şu sözleri demek istedi. “Anladım! Siz de birkaç gün mukaddem burada hastalanan Ecnebi kadın (1) döneceksiniz? Merkûme içeriye girmek murad ettikde bağteteten çehresi solup sararıp ayaklarına bir lerze ârız olarak yere düşmüş ve bayılmış olduğundan çâr nâçâr kendisini arabasına kadar getirip teslim etmeye mecbur olmuştum. Bekçinin bu lakırtıları bana fevkalade ızdırap verdi. Benim gibi ziyaret etmek için buraya gelmiş olan Ecnebi kadının kim olduğunu âtide öğrenmeyi bir derece arzu ettim ki tarif edeyim bu arzumun bahş ettiği kuvvet ile alettevâli seyelân eden eşk-i çeşmimi silmek için isti’mâl ettiğim mendili bir lahza gözümden ayırmayarak ecdadımın dairesine şeref-yâb dühûl oldum. Ayaklarım gürültüsünün çarpıntısından hâsıl olan aks-i sadâdan başka ses işitilmezdi. İnsansızlıktan müthiş bir hale girmiş ve pencerelerinin kepenkleri arasından cüzice ziya alabilmiş olan odalarını dolaştım aman! Aman! Bir odaya vasıl oldum ki orası bu mihnethane-i fâniye getirirken ruhu pençe-i ecel-i sitemkâra teslim etmiş olan namuslu valideciğim ile pederimin ikametgâhı idi. Benim oradaki halimden Allaha haber gitmiştir elbet. Artık sair odaları birer birer gezip dolaştığımdan haberim yoktur ancak her ciheti kırık sökük köşk ve harap idi. Örümcek ise divar-ı metrukenin her tarafına örüp inşa etmiş olduğu tuzaklarda bir sinek bile bulamayarak mevâlarını terk etmişlerdi. Canım gibi sevdiğim bu yerleri şimdi muvahhiş ve muhavvif bulmaktaydım. Çıkıp kaçmaya var deme yürümeye ve kendi kedime lakırtılar etmeye başladım. “Aman Ya Rabb!” Bu ne haldir? Birader ve hemşirelerin esna-yı sabâvetlerinde ebeveyn ve akrabalarının saye-i nezaretinde kemâl-i muhabbet ve ittihâd ile geçirmekte oldukları eyyâm ne kadar latif ne derece tatlı idi. O zaman nereye gitti.

Ömr-ü İnsanî (Tercüme) [1.devre, nu: 1/282-283]

Ömr-ü insanî sabahleyin gonce-i nev-şükufesini manzara-i âleme arz ve nişar edip de ahşam vakti evrenin letafet ü ziynetinden mahrum kalarak ötede beride ayakaltına düşen şükufe-zarlara müşabihtir. Beka-yı nev-i beni beşer hırslı ve dalgası şiddetli bir nehr-i cari gibi olup insanın na'm-ı dünyadan istifadeye olan arzusu nispetinde ümit-darı yoktur. (Bir peder evladına hitap edercesine)

Eyvah! Evladım. Sen ki bir fidan-ı nev-residesin. Âlem şebabını izhar-ı kemalatını parlak etvarını hâsılı bütün gençlik avanesini müstakilen hatıra getirircesine pembe mavi al ve yeşil ve daha sair renklerini atıp da zir-i hâke düşen goncalar gibi hemen geçmiş göreceksin vaz-ı vakit tarafında ittinâh kame ve ihtiyar- hameye mazhar olup kendini bir pir-i fani bîtuvânî olmuş bulacaksın ve hem de i'za-i vücudun kemal-i za'fiye-i düçar ve seyr-i harekete bicemal olarak sıhhat-ü saadetinin sevinç ü neşatının velhasıl menba-i hayatın çeşmesini kurutup tehi dest-i kale çıksın ve mevaki-i temaşada nazarına çarpacak pirlerin hal-i hüzün-amizinin kalbine iras edeceği havf ve dehşet saikasıyla istikbalini hatır-nak görerek huzur ve aramını terk edip ikdar-u alam mütenevia ile refik olacaksın. Zaman piri pek süratle seni takip ediyor. Hâlbuki evladım sen aldanıyorsun! Vakit hemen erişiyor. Hayf ki sen gaflettesin. Bulunduğumuz hal ve zaman ıyş u tarâbını daima bulurum zannetme. Bunlar payidar-u nazarı ehemmiyete almaya seza-var değildir işte. Bunları bilerek vaktinin uzunluğuna aldanma. Hüsn-ü ahlak ve etvarını ve mizac ve meşvarını temyize i'tina edip hak ve adaleti severek nezd-i kudret-i yezdanide mukaddes ve miyane-i âlemde mümtaz olup bais fevz ü melaset bir mevki tutmaya çalış.

Halil KemalMaktül Peder

(Mütercimi Halil Kemal)

Muharriri Jan Vilyım

[1.devre, nu: 38/604-606]

Ne fena zaman! Soğuktan ölüyorum. Şu esen bad-ı berbat ve fırtınadan kendimi muhafaza etmek için bir melce bulamıyorum. Üşümüş olan aza-i vücudumu ısıtmaya yataktan dahi mahrum zalim oğul! Ben ki seni dünyaya getirdim. Zaman tafuliyyet ve siyavetinde seni terbiye edip besledim. Ben ki seni muhafaza ettim. Seni bir mihen ve meşakkat içinde gördüğüm zaman gözyaşlarım ruhsârın üzerine bir dûziye akardı.

O vakit beni sever hem de okşayarak babacığım niçin ağlıyorsun artık hasta değilim. Keder etmeyiniz. İşte kemal-i sıhhatteyim diye teselliyet-âmiz sözlerle taltif eylerdin ve yine yatağından kalkarak mübarek ellerin ile saçımı karıştırıp oynardın ve buna da kani olmayarak tekrar esef etmemeyi söylemek arzusunda bulunur ve iyi olduğunu bildireceğin sırada bir üzüntüye düşerek ikmal-i sahn edemezdin. Nihayet iyi olup kuvvet bularak ihtiyarlığımda istimdat edeceği çünkü ben bütün ömrümde senin için çalışmıştım. Şimdi bu rüzgâr ve bu karlı havada beni hanenden kovuyorsun! Ben sana ne yaptım? İnsaniyet ve fazilet üzerine nasihat ettim. Bu mudur kabahatim? Yoksa altmış senelik gayretimin semeresini sefahat içinde telef ettiğini görüyorum ve bu semereler ki mahzı zengin etmek için altmış sene zarfında kazanıp onunla iftihar eylediğim servet ve sâmâtımdan kendimi mahrum ederek sana terk etmiş olduğum malların tarik-i sefahatte mahv ve heba olduğunu söylediğim midir? Hallak-ı cihan şahidimdir ki kendimden ziyade seni düşünüp haline acırdım. Seni mükedder etmemek için ruş-i hal ve sefahat iştimâlini asla ortaya koymayarak çok vakitten beri sükût-ı ihtiyar etmiş değilim. Lakin bu sükût ve figanım hafî idi.

Sen işitmiyordun artık sabır ve tahammülüm tükenerek söylemeye mecbur oldum. Benim gibi pir bir pederin halisane ihtar ettiği ciddi sözlerin hüsn telakki edileceğini memül etmiştim. Kemal-i mülâyemet ve münasebetle beyân-ı hâl eylemiştim.

Bu beyan ettiğim sözleri dahi muhabbetimin ehemmiyetine delil kâfidir. Münasebetsizliğe kendine açmış olduğu esef ve elemle validen biçarenin terk-i came-i hayat eylediğinden bahsettim. Kendi kendimden bahsettim. Bu halin beni dahi mezara götüreceğini söyledim. Ah-u enin ile akıttığım gözyaşlarının adeta yüzümü yaraladığı ve bu babdaki ikdâr-u âlâm-ı metnûayı ve başımda evirip birbirine karışmış olan ak saçlarımı gösterdim. Yine bu hallerimi affetmek için boynuma sarılmak üzere kollarımı hazırladığımı söyledim. Eğer müteessir olacağını bilmiş olaydım pederlik hak ve şanına layık olmayan hakir ve fakirane bir halde ayaklarına kapanarak rica edecektim.

Bâis mülakim olacak bu mesellü muamelat-ı tahkiriyenin senin tarafından hakkımda reva görüleceğine hala inanamıyorum! Çocuğum artık oğlum değilsin öyle mi? Şimdi niçin daha pederim olduğumu içimde hissedeyim. Sana lügat okumayı istiyorum. Lakin hayır! Bu babdaki şekvalarımı açık açık söylemeye dahi cesaret edemiyorum çünkü Cenab-ı Hakîm mutlak bunları işitir ve sana mücarat olarak beni tard ettiğin bu evi başka başına yıkıp göçüreceği korkusundan gizli gizli eşk-i çeşmini etrafa seriyorum.

İşte bu geceyi kapının önündeki taş üzerinde geçireceğim yarın beni kapı önünde görmeksizin çıkamayacaksın. Lakin evet evet bu zulmetli gece içinde duçar olacağım halin sana tesir etmeyeceği hatırdan istibat edeyim. Bu gecenin zulmet ve şiddeti ve benim ihtiyarlığımla beraber daha ziyade giriftar alam eden hallerin ömrümün nihayeti ve can-u azizet kanlı olan böyle bir dehşetli cenabetten kork ve benim için ağla. Ve benden ziyade

kendin için feryat eyle. Eğer benim bu yüzden terk-i can edişim senin için bulunduğun halleri tebdil ve tezhibe medar olursa bu ölüm benim için yine bir saadet makamına kaim olacak ve sen son nefesinde bile kanlı olduğun pederine acımayarak terk-i dağda-i hayat edeceksin.

Kâmûs-ı Fransevî[1.devre, nu:37/587-590]

Malumdur ki alel itlak (Lügat) bir kavmin ifede-i meram için istimal ettiği (kelamı) cümlesine dâhil olan "lafız" olduğu gibi işbu elfazı manalarını alettertip havi ve cami kitaplara (lügat) denilir.

Bu pek mühim kitapların tertip ve tesvidine âlemi garibe derecesiz itina göstererek yekdiğere her an müsabakat etmişlerdir. Şu mükemmellerinin meydana gelmesi için milel-i mütemmeddine üdebası el birliğiyle dahi her bar çalışıp çabalamışlardır.

Görülüyor ki fuzala-yı dehrden işleri güçleri parlak olanlar ekser böyle lüzumlu ef'al işe iştigal etmektedirler.

Lügat için vaz' ve tesis buyurulan şerait-i telifin her lisanda başlıcası elif ba, tertibidir ki edebiyat ve ulûm ve fünûn hakkında umûm milletlerin bu usul üzere lügatları mevcuttur.

Lisan-ı Osmani'de müstamel olan Arabil asl lügatlara dair elde kamus mevcuttur ki fi'l vaki bahr-i okyanus kadar vasi olup bir heyet-i ilmiye tarafından telif olunmuş dense bahadır. Fakat usül tertibi âlimane olduğundan bazen amiyane tarizler işitilmemiş değilse de kamusu ele almak için bu asırda biraz ders almış bulunmak insanlar arasında seza-yı ta'yip olacak mevaddan değildir.

Ezkiya-yı ümmet taraflarından edebiyata ve fünûna dair nice hizmetler arz olunarak bugün kütüphane-i maarifimiz nevadir asarıyla

müzeyyen ve meşhun ise de lisan bahsine gelince Asım-Fazıl'ın vardığı dereceye kadar i'tila edenleri teşhis-i lisan-ı Arabiye'ye bir suret-i mükemmelde nispet ile müyesserdir.

Lisan-ı Osmani'den Arabi ve Farsi el-asıl lügatler istisna olunduğu halde zihin saracak ve aranılan derhal göze çarpacak Ahmet Vefik Paşa Hazretleri'nin (Lehçe-i Osmanî)leridir.Lehçe-i Osmanî 1293 sayfadan ibaret olduğu halde 1293 senesi Matbaa-i Amire'de tab' olunmuştur.

Bu lügati müşahede etmeyenler için müessirden esere istidlal suretiyle dahi "Lehçe-i Osmanî" nin derece-i rasanet ve ehemmiyeti meydandadır. Şu iki lazımlı lügatten ta (Lügat-i Ecnebiye İlaveli) gibi bir şeylere varınca şehrimizde ufak tefek lügatler cilve nümayı saha-i şühut olmaktadır.

Ancak lisan-ı Arabi kadar demek istemezsek de bugün bize faydası lisan-ı Farsî'den bilater(Bundan Farsî'ye bedel Fransızcayı tavsiye anlaşılmasın. Osmanlı lisan-ı Farsî ile beraber tahsil olunabilir. Murat Fransızcanın Osmanlılar için bilinmesi lüzumunda iltizam-ı mübalağadır.) Olan Fransızca için Osmanlılara mahsus bir lügatin hizmeti bihakk-ı ifaya müsait lügatlerden şudur diyecek bir "diksiyoner" gözümüze ilişememektedir.

Maluf, Kalfa, Biyanki ve Hançeri gibileri haiz olduğu namelerle meşhut olduğu vecihle birer Ecnebi yadigârlarıdır. Hâlbuki devlet ebet müddet saltanat-ı seniyyenin Rum ili ve Anadolu eyalet-i vasiasında Arabi'nin nazik kısmını geçirip der-bar-ı muaddelet karar hilafetpenâhı da ve senelerce uğraşıp duran Ulema-yı İslam taraflarından köhne ve asıl olunamayan şive-i lisan-ı Osmani'nin Türkiyatı'nı Fransız şivesine takliden icat ve ihtira' suretleriyle Osmanlılara satabilmeleri şayan-ı esef bir hal acayip-i ma'ldir.

Lakin bunun için Ecnebilere bir şey demeye neden hakkımız olsun ulema-yı sabıka ve üdeba-yı hazıra bu babda el birliğiyle ve bu şimdi caiz değilse münferiden bir himmet maarifperverane bir gayret hamiyyetkarane izharından ictinapta musırdırlar. Ecnebi lisanlarının lisanımıza nakli hususunda elan bazı Ecnebilerle karışık ve mesela Kazazyan veya Maktuviç gibi dolaşık namlara mensup hemşehrilerimizden gayri bu babda mütercim ve müellifimiz yoktur. Demek isteriz ki Fransızcadan tercümeye bir lügat kitabı tertibi Vakit Gazetesi'nde bir makale-i mahsusa ile de beyan ettiğimiz vech ile İslam'dan bir Osmanlı olarak henüz kimsenin teşebbüs ettiği işitilmiş ise de meydana getirdiği görülememiştir.

Geçen seneden beri Esbak Maarif Nâzırı Paşa Hazretleri'nin bu yolda bir iştigali gazeteler tarafından halka tebşir olunmuştu. Semere-i himmet-i devletlerine dide-dûz intizar olan nev hevesler bu himmet ve hizmet-i fevkaladede dahi gayret-i mendan-ı üdebadan Ş. Sami Bey'in bihakkın minnettarı oldular.

Kamus-ı Fransevi henüz neşir olunmamış olsaydı lebinde diyecek pek çok söz bulunabilirdi. Ancak elif harfi tamam olarak neşir olunduğundan nefaset ve derece-i metaneti görülmüş ve şimdiye kadar Türkçe olarak böyle bir eser görülmemiştir. Aleyhinde bir nokta koyabilmene imkân mutasavver olmayan bir eser-i mümtaz hakkında sitayiş-i üdebadan bir zatın kendi ismini kendisine anlatmak isteyişinden farkı yoktur. Zira Kamus-ı Fransevi zuhuruyla beraber fevkalade bir rağbet görmüş ve kendi kendisini tanıtmak için şunun bunun tavsiyesine ihtiyacı kalmamıştır.

Mahmut Celalettin

Çin Edebiyatı [1.devre, nu: 9/129-133]

"Çin imtihanı " namıyla Hazîne-i Evrak'ın altıncı nüshasında münderic makale-i makbuleyi mutalaa edenlere göre şu makale-i ahkarânemin ünvanı biraz garip görünse gerektir.

Filhakika usul-ü imlası her şeyini tabiat ve mahiyetine göre bir şekl-i mahsusada arâe etmekten ve tarif-i diğerle suret kitabını bir nev-i kâbâ ressamlıktan ibaret olan bir kavmin edebiyat gibi bir fenn-i âli-i bahr idi. Nasıl imlaya getirebilecekleri cây-u nazar-u mutâlaadır.

Çinlilerin ise mübadi-i tahsilde o derece çetin o derece müşkül bir usul-ü imlayı teammülden biraz gönderdikleri halde sair ulum-ü fünûn-u ma'lûmenin çoğunda malik nisab-ı gelî oldukları gibi edebiyat ve felsefiyatta dahi daima izhar-ı müesser telakki edilegelmişlerdir.

Avrupa erbab-ı taharri-ü tetebbuatın tahkikat-u tetkiyatına göre Çin halkı milel-i saire müellifat-ı edebiyesinden istifade edemedikleri cihetle edebiyat da kendilerine mahsus olan tavır ve edâyı muhafaza etmişlerdir. Ancak Avrupa'da Pindarlar Horaslar daha âlem-i vücuda gelmeden evvel Çin'de en müşkülpesent üdeba-yı garbı hayran bırakacak surette her nevi eşar-ı nefise ve bâhusus medh-ü zemme-dar kasaid-i beliğa söylenirdi. Avrupa edebiyatının en parlak devirleri Büyük İskender'in August'un onuncu Leon'un ve on dördüncü Lui'nin eyyam-ı hükümraniyelerine müsadif olduğu gibi Çin edebiyatının en şaşaalı edvarı dahi (Çu, Han, Taniğ ve Munuğ) sülalelerine ahd-i hükümetlerine tesadüf etmiştir ki şu beş devrenin hiç birisinde fünun ve edebiyat-ı mazhar Türkiyat-u istikmalat olmaktan hali kalmamıştır. Latiğ sülalesinin hükümran olduğu zamanda kütüphane-i Hükümdarîde mevcut olan mücellidat üç yüz yetmiş bin adede baliğ olmuştur. Vakıa müehhiran bunların bir haylisi tar-u mar dest-i rüzgâr olmuş ise de yine bir taraftan vücuda gelen telifat ile telafi-i mâ-fât

edilmiştir. Şundan da anlaşılır ki Çin'de mine'l kadim ulum ve fünuna rağbet fevkalade ray-gân imiş.

(Suniğ) sülalesinin ahd-i hükümetlerinde müellifat-ı mütenevvia bir büyük kütüphane tanzimine kafi yalnız bakırdan mamül safhalara basılmış musannafat adedi altı bin cilde baliğmiş. Çin'de büyük ihtilaller esnasında en çok hükümdar saraylarına hücum olunarak ne bulunursa yağma ve talan edilirmiş. Buna binaen sonraları saraylarda bulunan kütb-ü nadire-i nefise erbab-ı ihtilalin eyyadi-i tecavüzlerinden muhafaza-i mevaki-i haliyedeki büyük münasebetlere nakl ve hafz olunmak âdet olmuştur.

Çin lisanı her bir şeye – tabiat ve mahiyetini tayin edecek surette – tahsis olunmuş kelimelerden mürekkeptir. Bu türlü kelimat ile maddiyatın pek güzel tarif ve arâe olunacağı akıl keserse de umur-u zehebiyeden olan şeylerin tabiratında ve hususiyle ahval ve vicdaniyenin aralarındaki hafi hafi farkları tayinde o lisan erbabının pek ziyade duçar –ı müşkülat olacakları ve belki de hiç muvaffak olamayacakları hatıra tebadür eder şeylerdendir. Hâlbuki Çinliler'in o makule-i umur zehebine ve ahval-i vicdaniyenin derecat-ı mütevafete ve keyfiyatı mütebayiyesini tebliğ ve tefhimde gösterdikleri maharet calib-i istiğrap ve hayrettir.

Çinlilerin bu yoldaki maharetlerine en büyük delil ise- letafet-i üslup- selamet-i efkâr ile (Horas) ın (Bovall) nun şiirlerine muadil olunan eş'ar- beliğalarıdır.

İşte bu güzel şiirlerden ileride bazılarını daha tercüme ve takdim etmek üzre şimdilik (Leh Ân) ismindeki bir şaire nispet olunan bir neşidenin Fransızca tercüme-i mensuresini Türkçeye nakl ve numune olmak üzre şu makale-i hakîraneye zey ettim. Tercüme-i neşide okunurken tercüme tercümesi olduğu elbette akıldan çıkarılmamalıdır ki meziyet-i asliyesi tamamıyla takdir olunabilsin.

Mahmut Celalettin

Her Hasbihal İçin Bir Mülahaza

[1.devre, nu:28/436- 445]

Şu bulunduğumuz mevsimde yedi ay kadar evvel ki İstanbul müneccimleri bir çirkin kuşun en son çarşambası için feryadını haber vermekteydiler. Üdeba-yı hazıradan bir zat-ı kerim Es-saffat hal ve şanı garip olduğunu söyledikleri bu mahlûkun sesini herkesten evvel işiterek kendisiyle suret-i mahsusa mülakat buyurmuşlardır.

Altıyüz seneden beri İslam şairlerinin en bürûdetli vakitlerde bile kendisinden dem vurdukları bir mürg-u acibin sükût vacip olmayan mevsimlerde o acıklı âmân sedasını işitmemizliğe gelmek tabiata karşı üdeba-yı hazıra için günah işlemek demek olacağından bu zat-ı mükerrem refikasını edebiyat nokta-i nazarıyla bu maâsiden kurtarmak isteyerek bir namaz vakti bahçeye çıkmışlardır. Semaya meyal olan lisan-ı mader-zatıyla mütekellim bir anaç bülbül ile bu yaz "Hasibal" etmişlerdir.

"Hasbihal"in hedef-i maksudu bir zevk-i vicdaniden ibaret olduğu için şuara-yı benamdan hayli zatların tahrik-i hissiyatına sebebiyet vermiştir. Bu sayede bir bağda husule gelen şu mahsulat-ı fikrîye şura-yı devlet-i aza-yı kiramdan Ekrem Beyefendi Hazretleri'nin neşretmiş oldukları "Rayiha-i Edebiyyat" dan istismam olunan semerat-ı mensure ile kemallenmişlerinin toplanması ve hamlarının silkinmesi müsadif-i zaman fırsat olmuştur. Edib-i müşar-ı ileyh hazretlerinin kariha-i Aliyeleri şu zeminde hizmetini ifaya başlamıştır.

Gripser işiten destanın ey bülbül

Gariptir okutur hal-ü şanın ey bülbül

"Talim-i Edebiyat"ın ahenk-i umumi bahsinde hâtır-ı nişan acizanem olan ittihab-ı kelimat ki

Vüzuh ve mana müsait olduğu takdirde lafzan semaya latif gelen ve hiç olmazsa tenafürden biri bu lisan-ı kelimatın keyfiyet-i rüçhanıdır.

Bir vakitler mevzun olarak kaleme alınan güzel hikâyeler ile çirkin vakalar "destan" ser-levhası altında neşri itibar olunmuşsa da sonraları birtakım köylü şairleri mahsulât-ı fikriyelerini (yedekleme) gibi namlara mensup kendi kaideleriyle kafiyelendirerek adına "destan" demişler ve İstanbul'da ne kadar hayalât-ı batıla varsa birtakım elfaz-ı mübtezele ile onun içine iğnelemişlerdir.

Şimdi Ekrem Beyefendi Hazretlerinin elifli "destanı" kuş sazıyla mütekellim olduğu halde dahi semaya latif gelememekte ve münferiden telaffuzu halinde tenafürden tebaüd edememektedir. "Hal-ü Şan" destan mukabilinde beyan buyrulduğu için bülbülün üzerinde yek nazarda teressüm etmek lazım gelen nefs-i garabet güzel olmayan bir surete girerek bülbülün geçmiş hikâyelerini işitenlerin garipsemesi mâlâ-ü hayal ve kelamen temin buyurulamamış oluyor. Hâlbuki edebiyattan gaye-i maksut mevzun lakırtı söylemek olmayıp her fikri her hissi kâriin ve sâmiine bilfiil tesir ettirmek olduğu (tedirsat-ı edebiye) nin hissiyat âleminde tebeyyün etmişti. (438. Sayfa bu)

Bu gibi mutalaat-ı edebiyede bulunmak bizim haddimiz değilse de Tanzimat ilan buyurulduktan sonra küçük büyük kavanin-i adiliyeyi Cevdet kariha ashabı suhuletle tahsil etmiş olduğu gibi lehimde şimdi de (Talim-i Edebiyat) nam müstearıyla heveskaran erbab-ı maarif taraflarından hırz-ı can ile inkıyad edilmiş olan bir (desturu'l edep) mevcut olmakla şura-yı devlet i'za-yı kiramından Ekrem Beyefendi hazretlerinin Benan-ı hame-i füsahatle toplamış oldukları ahkâmı edebiyenin bahş ettiği salahiyet dairesinde eser-i edibanelerinden tamami-i istifaza bu meselli tecessimat-ı edebiye ile hâsıldır.

Edib-i Müşar-ı İleyh Hazretleri bülbüle hitaben diyorlar ki:

Ey bülbül senin geçmiş hikâyelerini işiten garipser

Tertib-i kelam nokta-i nazarıyla fasihtir diye biliyorsak da bir nefs-i nâtıkanın mahsulât-ı fikriyesi demek olan (geçmiş hikâyeler) hayalini bülbülün hissi savt-ı garabet-i sedası ile tefsir etmek mevzu bahs-i ittihaz olunan şeyin tabiatına muvafık düşemediğinden ifadenin sathı (desturu'l edep) ahkâmınca şüphe götürmez diyemeyiz.

İşin içine (zevk-i vicdani) karışacak olursa hissi tabiat- ki.

Nekayıs içinde bir faziletin veyahut mehasin arasında nakısanın hiss-i seri'idir.):

Garipser işiten destanın ey bülbül

Deki (destan) nekayıs içinde bir faziletten ma'dut olamayacak gibi mehasin arasında bir nakısadır denemez. Çünkü hiss-i tabiat – asar-ı fikriyenin en çok köşelerine kadar nüfuz ile en nazik en dakik letafetlerini en hissolunmaz kusurlarını meydan-ı vuzuha çıkardığı zevk-i cuyan-ı edep taraflarından hissi tefhim olunmuş iken maksada besmele-keş şüru' olan muallim-i edep için birinci mertebede ma'huz destanın yâdı vav-ı mübarek ile hem kafiyelediği için bülbülün de bu cehle bir hal-ü şan icadı ve sonra da bunlara haber olarak bir garabet ihtiramı isnadı (zevk-i vicdani) bahsinde (Talim-i Edebiyat) ın haber vermediği daha bazı esrar ve gavâmızın keşfinde medar olmuştur. Bunun üzerine Ekrem Beyefendi Hazretleri'nin (Hasbihal) inde mutlaka bir fevkaladelik tahrisine çıkmaz nümayan olduğundan bir kere de âsâr-ı saadetlerine her halde yakışan ulviyeti cüst-ü cû edelim.

Bu babda Talim-i Edebiyat diyor ki.

Tahlil ve tariften müberra olan şeylerin birisi de ulviyettir çünkü ulviyet öyle kable'l vuku' bilinir ve görülür şey. Olmayıp ruhun nagihani bir heyecanından mütehassil olur.

Garipser işiten destanın ey bülbül

Gariptir o kadar o kadar hal-ü şanın ey bülbül" nazaran ulviyet: kable'l vuku' değil (ba'de'l vuku') dahi bilinir görülür şeyler olmayıp ruhun nagehani bir heyecanına muhtaç olduğu bilfiil ispat buyrulmuştur.

Daha girevde sâir (Hasbihal) ler mevcut olduğundan şu birkaç sözü de arz ile iktifa ederiz.

"Çemende hande-i gül mü eden seni nalân"

(Hasbihal) in yalnız bu beytinde (hande) ile (nalân) kelimeleriyle imtizaç tezat hâsıl olduğu için sanayi-i bediiden bir numune gösterilmiş ise de altı yüz seneden beri Şuara-yı Rum'un mavsim-i bahar gül mevsimi hem bülbül mevsimi olduğu için kıyafet düşkünü olan bir bülbül dişisine rayihası hayat-ı taze-bahş eden ve manzarası latif olan gülleri tercihen mahbelikle tavsif etmiş ve bin beş yüz senedir fen-i bedii müntesibinin hayalat-ı şairanelerince bu babta ittifak hâsıl olmuşken bunu kabul etmemekten fazla bu fikre butlanını isbat için "ki taze taze çemendir mekânın ey bülbül" diye cihar-pay hayvanatın meskeni olan çemende oturup "çemen ne için devr-i âlem etmezsin." Diye çemende gezdirmek ve mezkûr "Çemende hande-i gül mü eden seni nalan" beytinde sanayi-i bediiden numune gösterildiği sırada gülü mahlinde güldürüp de bülbülü (çemende) ağlatmak eski şairlerin köhnemiş Gülistanı'na girmeyerek yeni şairler için bir çemenistan âlemi ihya etmek maksadına hizmet ediyor.

"Senin bana sözünü ben sana hitap edeyim"

Beytinde (senin bana) ben sana kelimeleri yekdiğerine olan derece-i kurbiyyeti füsahatinden devr edecek derecelerdedir. Ve bir de "bahar hüsn-i bahası zamanın ey bülbül" beyti var ki ve atıfa yoksuludur.

Her ne kadar bazı yerde ve atıfenin hızfi- tarz-ı cedid Edip Abdülhak Hâmit Beyefendi bir (Safilin Tesellisi) nde ins ve cin ve hayvan ve nebatat ve cemadat)

Buyurdukları halde Ekrem Beyefendi Hazretleri baharın hüsn-ü bahasına bir (ve) atıfeyi çok görmemelidirler. Zira (Hasbihal)lerini her sınıf halk-ı mutalaa edebileceğinden “bahar hüsn-i bahası zamanın ey bülbül beytinin sanat-ı kitabetiyle alakası munkatı’ olmuştur diyenler bulunacaktır.

(Ey) hitabı ise bülbüle layık olan hitaplardan ma’dut olduğu müttefik-i aleyh değildir.

Ekrem Beyefendi Hazretleri’nin salifezzeker “Hasbihal”lerinden dolayı (Hazine-i Evrak) ise seyyar olduğundan memalik-i şahanenin artık kapısına bucağına gitmişti.

Payitaht-ı saltanat seni de bir vakit el üstünde tutulmuş bir hanedan-ı Zişan erkânından bahr-ı siyah sahilinde meskûn birader efendim Abdülhak Hamit Beyefendi’nin meşhur basıra-i edibaneleri olunca Ekrem Beyefendi Hazretleri’nin vatana intikal eden son sözlerini takdiren “Hasbihal” e karışarak bülbülü zallam içinde olan aşiyanından tedirgin etmişler ve biraz da kendi hallerinden bülbüle şu vecihle malumat vermişlerdir.

Vatan-ı cennetine bir nişanedir ulvi

Zallam içinde olan aşiyanın ey bülbül

Seray Paşa Hazretleri’nin (Hasbihal) inde mevcut olan bir zarif beyit şurada zikre zikre pek şayandır.

“Reva denirse bu hüsn-ü edaya sihr-i helal- Ancak yazıldı safha-i nazma hezar kıssa-i aşk

Numune gülle senin destanın ey bülbül

Beyitlerine gelince – hezar kıssadan duyulan Talim-i Edebiyat'a (aşikane) bir nazar lazım geliyor.

Gül ile bülbülün destanını ise (Talim-i Edebiyat)tan ziyade Âşık Garip risalesinde aramak iktiza ediyor.

Abdülhak Hamit Beyefendi biraderimizin (safha-i nazma) yazıldığını haber verdikleri (Hezar Kıssa-i Aşk) acaba aşk-ı hakiki midir?

Zira hakiki olmayan şeyi maneviyatına bu zamanda kail olamayız. Bülbül gibi şarlatan bir kuş ile Mir Müşar-u ileyhin hengâm (Hasbihal) inde yassı bir şiir kitabında muharrer güllü aşk hikâyelerinin binde biri kimsenin gözüne görünmez.

O hikâyeler nasıl mesmu' olsun ki.

"Sükût içinde bütün kâinat sen bir kuş

Gönül hevasını söyler figanın ey bülbül"

Hadaik-i ma'da mezaya-yı hasılası değil hatta her bir noktası tenşit-i fikr ve tahrik-i hissiyat için birer emr-i mucbir hükmünde durup duruyor.

Bu gibi efkâr-ı aliye ashabı bazen bir baht-ı müteessirane âleminde bulundukları sırada safha-i nazma hezar kıssa-i aşk-ı imla buyurmakta iseler de Abdülhak Hamit Bey hiçbir eserinde efkâr-ı sade-i dilâneye mağlup olmadıklarından Rusya toprağında Ekrem Beyefendi Hazretlerinin destan-ı kavafisine tatbiken vuku' bulmuş bir "Hasbihal" in yalnız bir beytinde o da üdab-ı edebiyat haricinde vukua getirdiğimiz itirazdan dolayı zat-ı maarifperverilerine arz-ı i'tizar ederiz.

Benim en büyük lezzet en büyük hürmet ile okuduğun eser-i edebiyelerinden ettiğim istifaza kadar hiçbir hocadan hiçbir eserden istifade eylemiş değilim. Bu kabahatimi nev-hevesliğime vererek ve asla ehemmiyet vermeyerek beni mazur tutacaklarından eminim.

Bundan biraz sonra Trabzon'a mensup bir zat (vakt) de bülbülü hevalandırmak için birçok lakırtılar söylemiş olduğundan tecrübe-i kariha kabilinden olarak bizim (Hasbihal) dahi meydan-ı intişara çıkabilmiştir. Müşarun bi'l benân olan o zevat maarifsematın âsârını tanzir etmek iktidarımız mafevkinde olduğu için bir başka vezinde ve zeminde hasbihalimiz vuku' bulmuştur ki (Hazine-i Evrak) içinde çirkinlerden ne çıksın denecek olursa bizim (Hasbihal) imiz ile makalat-ı sairemiz çıksın demek de tereddüt etmem.

Bâlâda tafsil olunduğu vecihle bülbül ile nisyan ibtidalarında badâ eden (Hasbihal) git git teşrinlerde vuku' bulmaya başlamıştır. Zira Kapı Kethüdası Raşit Efendi Hazretleri ile Nafia Nezareti memurundan Hamit Beyefendi'nin Hasbihal'i ruz-u kasımdan sonra Hazine-i Evrak'a dâhil olmuşlardır.

Her ikisinin mefhumlarından dahi vakt-i hazan istinbat olmaktadır. Raşit Efendi Hazretleri'nin mevsim-i bahar-ı avdet eylediği zaman kadri bilinecek beyitlerinden biri şudur.

Erer nihayete ehl-i figanın efganı

Senin tükenmedi gitti figanın ey bülbül

Bu Hamit Beyefendi'nin veznine lüzumundan fazla himmetleri sebkat etmiş birkaç güzel beyitleri vardır. Bu sözleri ise mevsime muvafıktır.

"Ne garip haldir bu ki zaman-ı firkatte

Sükut ile geçiyor şebanın ey bülbül"

Mir-i Müşar İleyh bir şey daha buyuruyorlar.

"Sen goncaya hasretken ben de bir gonca feme

Yakalım eşcarını ah ile gülistanın ey bülbül"

Bu beyit şu zamana münasip midir?

Şimdi nerede o (ah) ki eşcarlı gülistanları ateşe versin. Nerede o bülbül ki gülistanın eşcarını kül etsin.

Sırrı Paşa Hazretleri'nin Hasbihali'ne gelince

"Hatip münebbir-i irfanısın gülistanın

Nev-i subh-u demindir izanın ey bülbül"

(Hatip) ile (münebbir) daha evvel mükerrer olarak sair (Hasbihal) de zikr olunduklarından bülbül her türlü vaaz ve nasihati o münebbirlerde ifa etmiştir. Bu halde Seray Paşa Hazretleri gülistanın irfanını susturmak için bülbülü münebbirden aşağı almaları lazım geliyor.

Mısra-ı sani ise

Abdülhak Hamit Bey

"Namaz vakti gelir fikr-i şairane için

Ale-ssubh ne hoştur izanın ey bülbül"

Gibi naşinide bir güftesinde- bülbülün izanına o güzel vakit tahsis buyurulmuş olduğundan Paşa-yı Müşar-ı İleyh Hazretleri'nin bülbülüne tabiiyyet iktiza ediyor. Fakat

"Var ise sensin o devlet kuşu hakikatte

Bir adı çıktı gerçi Hüma'nın ey bülbül"

Beytiyle Seray Paşa Hazretleri bahre-i Edibelerini sahihen kibarane izhar buyurmuşlar ve bülbülün başına "devlet kuşunu bir tac-ı tabiat olarak mahirane bir sanatla kondurmuşlardır.

Bu cihetledir ki:

“Huruş-ı cuy-ı baharım mı hande-i gülüm mü” gibi izafetli nükteler “gülün” gibi (nevay) gibi (pervane) gibi elfaz için herhalde sükût vaip olmuştur.

Mahmut Celalettin

Nev-Usül Sarf-ı Fransevî

[1.devre, nu:31/492- 493]

Fransız lisanı lisan-ı umumi hükmüne girdiğinden milel-i muhtelife taraflarından tahsiline öteden beri heves edilmektedir. Şu birkaç zamandan beri Osmanlılar dahi bu arzuya iştirak olduklarından şimdiye kadar pek çok “Sarf-ı Fransevi” tertip ve telif edilmiş ve bazı tuhaf isimlerle ortaya çıkarılmıştı.

Şu en son günlerde bu babda iki üç numune daha gösterildiği ve gazetelerde bunlara dair mühim sözler de edildiğine mebni şimdilik “Nev Usül Sarf-ı Fransevi” hakkında şu birkaç sözü arza ihtisar eyledik. Zira işittiğimize göre “Nev Usül Sarf-ı Fransevi” müellifi Hüseyin Hasib Efendi’ye (Başvekâlet makam-ı sâmisinden vukuu bulan arz-ı inhâ üzerine) Şehriyâr Maarifperver Efendimiz taraflarından saniye sınıf mütemayizi tevciye ve mezkûr risale devletli fehametli Said Paşa Hazretleri’nin delalet-i kayyum-şinaslarıyla munzar dakayik-i nüşûr mülûkâne oldukta efendi-i mûmi ileyh bir kıtada dördüncü rütbe Mecidî nişan-ı zîşânı ihsan buyurulmuş olmasına nazaran dördüncü rütbe Mecidî nişan-ı mecidiyi haiz izzetli Hüseyin Hasip Efendi gerçekten bir iş görerek diğer gramerler müelliflerine tevakkuf etmiş demek olacağından eser-i âlilerini kemâl-i ehemmiyetle mütalaa etmek istedik hâlbuki risalenin üstünde mekâtib-i askeriyeye tedris edilmek üzre meclis-i maarif-i askerî tarafından kabul vakti maarif vekâlet-i celilesinden dahi bazı mektuplar için intihab

buyurulduğu meşhud ve mesmu’ âcizanemiz olduğundan ve mukaddimelerinde ise Osmanlılara mahsus muhtasar ve müfid bir gramer bulunmadığına ve çünkü Fransızca ile ülfet etmeksizin kavais-i lisani yekden Fransızlara mahsus bir gramerden öğrenmek zaruretinde bulunduğuna eser-i âlileriyle beraber bihakk-ı beyân-ı teessüf edildiğinden (Nev Usül Sarf-ı Fransevi) yi kıraatten hâsıl edeceğimiz mutalaatın bittabi hükmü kalmamıştır. Şu kadar var ki tatbikat ve tehlilat için tertib buyurdukları misaller tıpkı ifadeleri vecihle memleketimiz ahvalinden bâhis olduğuna itminan hâsıl olmuş olduğumuzdan (fasl-ı hâmis)in fiil babında mevcut olan:

“İnsan koşar, yürür, sıçrar, çıkar, iner, kayar, yüzer”

Misalini kârilerimize arz ile:

Ef’al-i asliye ile ef’al-i sıfatiyenin tefrikini kendilerine havale eder ve müellif mûmî ileyh muvaffakiyet vakıasından dolayı tebrik için Osmanlı gazetesinin bu babda yazdığı makaleyi tamamiyle tasdik eyleriz.

Mahmut Celalettin

(Müteverrim) Bir Kızın Versay’dan Paris’teki Pederine İrsâl Eylediği Mektuptur [1. devre, nu: 6/ 93-96]

Sebeb-i hayatım olan pederim: Cenab-ı Allah’a şükür ederim ki benim bu gecem pekiyi geçti. Sana çok çok lakırtılar söylemeye şu dakikalar içinde iktidarım var zannediyorum.

Pederim beni düşünüp işinden kalmamasını ve buraya gelip gitmekle vakit kayıp etmemesini isterim. Kendisine bugünü kazandırmak için çalışmaklığıma validem de tabibim de muvafakat ettiler. Onlar benim bu hareketimi sıhhatime beşaret addediyorlar! Fakat benim hissiyatım bu

merkezde değildir. Ben bir veda-ı edebinin hükmüne tabiatıyla sana şu sözleri yazıyorum. Babacığım, beni uyandırmaya kıyamayarak korka korka yanıma geldiğin vakitler – beni pek zayıf görmeye artık alıştın. Şimdi benim yazımı- benim lakırtılarımı sana gösterecek olan şu mektubuma – taaccüp edeceksin biliyorum. Fakat pederim- sana rica ederim sakın buna taaccüp etme! Caiz ki – babasını, anasını, bütün bütün bırakıp gidecek olan bir "verem kızın" en sonraki ifadelerini şu kâğıt hâmil olsun.

Sen ki benim bâis-i hayatımsın: söyle babacığım- benim göğsümde ne var niçin bu kadre kadar ağrımakta! Ve her saniye ağrısına ağrılar manzam olmaktadır.

Sanki kalbimde bir akrep peyda olmuş da azâmı zehirlemektedir! Kaç senedir istediğim gibi vallahi iki kere nefes alamadım. Artık kendi kendime hükmüm geçer oldu. İrade-i cüziyyemi de tabibim çekti aldı. Benim halim tarif olunur hallerden değildir.

Bunları ben size nasıl söylerim sorun da tabibim söylesin. Biçare adam da yüreğim acıyor- verdiği emek boşa gidecek, benden bu kadar hekimler de el çekti fakat (konsültülar) değil mi beni bu hale getiren? Allah'tan bildiğim artık bu bir illet kaldı! O da iki gözlerime arız olsa beni bütün bütün kör etse de bir hayat iken babamı da validemi de görmemeye kendi kendimi alıştırmış olsam.

Biliyorum öldüğüm zaman toprağa yalnız gireceğim. Orada anasız babasız kalacağım. Ne tabibimden hayır kalacak ne kitaplarım birlikte bulunacak. Ve ne de çiçeklerimi bir daha okşamak nasip olacak! Seni severim diyen bir vücut da çıkmayacaktır ki beni o halde alıp evine getirsin! Ah babacığım işte gözümün önüne geliyor sana o hali tasvir ederim. Sonra sen de bak, yalan çıkar mıyım? Sen irad edeceğin nutku düşünmek üzere iken Versay'dan ……………. Bir telgraf almış olacaksın. İmzası şu (Luy) – ibaresi de budur. (Kerimeniz öğleden bir saat sonra terk-i dağdağa-i hayat

etmiştir.) Gelip beni buz gibi ve sevimsiz bir halde gördüğün vakit, bana olan muhabbeti bila-ihtiyâr cesedimden ayrılmış göreceksin. Evet babacığım! Beni şimdi okşuyorsun. Evinde yatırıyorsun. Hekimlere baktırıyorsun.- Fakat o vakit beni bir saat bile evinde tutmazsın kendi yatağımdan kendi odamdan çıkarırsın. Benim ne kabahatim var? İşte bak ben değilim ölmeyi isteyen! Seni ne kadar mümkün ise o kadar seviyorum. Sonra bunları oku da insaf et. Bana yazık değil mi? Beni kapkaranlık toprağa atacaksınız: Yılanlar akrepler üzerime üşüşecek diye Allah hakkı için ölmemeyi o kadar istiyorum ki tarif edemem. Nafile babacığım bu sözlerimden de fayda yok. Beni elbet sen bu yakında mezara götüreceksin.

Bir takım ahbapların da birlikte bulunacaklar siyah çizgili kâğıtlar içinde benim de namımı yâd ederek halkı gülyâsa davet edecekler. Mücevherlerim, arabam elbisem, başlıklarım hepsi evde alıkonup iki tahta parçasıyla bir de beni eller elinde ve gözünün önünde papazlara teslim edeceksin. Onların nezareti altına girdiğim anda taşlara topraklara gömüleceğim insanların nam-u nişanelerini kaldırmaya memur olan bu siyah pûş-i müstebidlere beni tedfin etmeleri üzerine sen kendi kesenden paralar da sarf edeceksin! Yirmi yaşına gelmeyen ve hiçbir şey görmeyen bir biçare kızı canından ayırmak ne olacak? Ne her ise, bari biraz göz nuru dök de şu kâğıdı o zaman bir daha oku, tekrar oku-okuyup okuyup da yine oku- gör halka da göster ki en aziz bir zamanını yatakta inleye inleye geçirmiş olduğu halde yaşı henüz yirmisini ikmal edememiş olan bir (müteverrim) kız için pederinden validesinden kitaplarından çiçeklerinden ayrılması ne kadar güç ne derece muhalif-i tabiattır. İnsanların ne kadar aciz bir mahlûk olduğu işte bu zaman meydana çıkıyor. Melekler böyle şeyleri vaktiyle Allah'a söyleseler elbet ben kurtulurdum.

Lakin hiç ummuyorum melekler bizi hiç düşünmezler ve Cenabı Allah da katillere canilere tûl ömür ihsan eder.

Pederim, senin iki ayaklarını öptükten sonra şu en son ricalarımı arz ederim.

Benim nişanlımı ben ölmeden evvel yanına çağır ve bir odada yalnız bulunduğun vakit kendisine söyle ki: Benim dünya ile irtibatım münkatı' olmuştur! Beni kendisine namzet kılan alamet-i mahsûsayı reddetsin. Bana ahrette pederim ile validem kâfidir. Çünkü ben beni yaratan Allah'la kavuşacağım.

Bir de bundan sonra bir evladın olursa sakın namzet etme ve sebebini sorma.

Bunu ben izaha mecalim yoktur. Gayrıları da tefsir edemezler. –Benden gayrı evladın olmaz ise eğer dostlarına tenbih et bunu etmesinler.

Bir de bir kızı için izdivaç avânini tatvîl lüzumuna tabiplerden tavsiye ve ihtara duçar olan hasta babaları daima yanılmış olacaklarına beni delil getir e mi babacığım.

Mahmut Celalettin

Versay Mektubu Cevabıdır[1.devre, nu:7/109-110]

Vücud-u derd-i âlûduna bâis olduğum kız senin akıbetine dua etmek için dün (Sen Mari) ibadethanesine gitmiştim. Pazar olduğundan biraz sonra orada Allah'ın birçok kulları hazır oldular.

Zihnim ne kadar perişan ise ben de o kadar bÎ-derman idim. Hissiyat-ı ruhâniyemin sevkiyle hareket ederek gördüm ki Hazret-i Meryem'i tasvir eden levha-i mukaddese huzuruna gelmiş ve iki ellerini kilitleyerek bir hal-i sükûnet-i mal içinde diz çökmüşüm. Vücudumun her tarafına birden hükmeden o hiss-i aziz, fakat kalbimi bir halde lebriz etmekteydi ki –o levha-i mukaddeseye ma'tûf olan gözlerim bilâihtiyâr daima kapanır ve her kapanışta mutlak bana seni arz ederdi.

Kızım seni mahzun mahzun yüzüme bakar ve hele iki ellerinle benden necat bekler görürken seni nazarımdan devr etmemek için bende gözlerimi hiç açmaya cehd ederdim.

Ah kızım ne yapayım ki o vakit ihtiyarım elden gitmiş ve bende bitmiştim. Onun için gözlerim hem açılır hem kapanırdı.

Dünyayı görmediğim saniyelerde seni işte o dediğim vecihle görüp mahzun olduğum için memnun olurdum. Gözlerimin açıldığı vakitlerde de bana başka hal vakı' olurdu. Çünkü o levha-i mukaddesenin tesirat-ı günâgûnu içinde heyecanımı daima müzdâd görüp hem mahzun ve hem de yine mahzun olurdum.

Ah kızım hele bir defasında ne de güzel gitmiştik semadan sana mahsus gönderilmiş bir beyazlık içinde mestur olduğum halde erkeklerin şerrinden masûn olan iffetin bir hançer-i hunrîz gibi kalbine saplanmıştı gördüm kızım vallahi gözlerimle gördüm.

İltiyâmı kâbil olmayan senin göğsündeki o ağrıları sana namusun hediye etmişti.

İşte kızım senin göğsün bunun için ağrımaktan ve her saniye ağrısına ağrılar munazzim olmaktadır.

Sana yalan söylemeye muktedir olmadığım için o muvahhiş sualine bu cevab-ı zalimaneyi i'tâ eyledim.

Kızım bu dünyada hiçbir şeyinde beka yoktur ne zaman yer aldıkları malum olmayan mahlûkatın cihadat ile hiç farkı yoktur. İnsanlar kendi kendilerini bir şey zannederlerse de – bu zan hayal-i mahzdır. (Hakikat-i eşyaya) vukuf eda ederler. Hâlbuki yekdiğerinin muğfalidirler. Sen böyle hayvanat içinde yaşayıp da ne yapacaksın?

… Ben o mabede senin afiyetine dua etmek için gitmiştim. Hâlbuki yanı başımda bulunan biri- pederinin canına inkisar ediyordu.

…Kızım sen öleceğim diye hiç üzülme ve onu hatırından çıkar. Çünkü ölümde güçlük tasviri eser-i cehldir. Sen vaktiyle verilen reçeteleri yırtıp yırtıp atamayı ve yapılan ilaçları döküp içmemeyi nasıl hiçten bile saymıyordun! Senin işte o yaptığın şeyler yapılır şeyler değildi kızım yoksa ölmekten ne olacak! Sana hiç tesiri olamayacağına yemin ederim. Şikâyet ettiğin kara topraklarda beka ve bende de vefa vardır. İşte onun için ne olursa bana olacak.

Ah! Sen değil, ben ne yapacağım onu bilmem!

Kızım senin iftirakınla asıl ben öleceğim.

Sen canlı ölümün ne kadar fena olduğunu bilmezsin. Felaket sefalet mezellet ve bela musibet hep bir araya gelir de bir insana nasip olur ki o insan kendi kendinin mematına hükmetmediği zannolunursa da hâlbuki o insan bir hayat ve fakat havass-i hamse-i zahiresine malik değildir. İşte kızım bu hal benim takdirimmiş.

Evladım sana olan şu ifadatımın benim matlubum olan ma'lini inadına anlamak istemeyip de pederini taayyüp etmeye çünkü sen kimseyi benzemez ve ne söyleseler dinlemez kendi bildiğinden şaşmazsın. Benim söylediğimi de bana sen tefsir ederek fikrime karşıma senin hastalığın başlıca sebeplerinden biri de kızım sende kendine lâ- yuhtiliği ondan beri pek yakıştırdığından bunu sen de inkâr edemezsin kızım. Neyse geçmeden fayda yok.

Aman aman sana rica ederim bari ölmekten olsun havf etme. Öldükten sonrasını düşünme. Ancak ölmemekliğin çaresi varsa ona ihtimam et. Senin aklın iza'anın benimkinden üstündür. Bunun için ne yapmak lazım geldiğini pekâlâ bilirsin. İşte sen kendin söylüyorsun ki ölümüne bir şey

kalmamış böyle soğuk ve dertli lakırtıları sana söyleyişim artık biraz da söz dinlemekliğin zamanı geldiği içindir. Kendine hala karışmakta devam etme.

Nezdinde evlendirdiğim tabibe emniyetin vardır bilirim. Benim de ona olduğunu bilirsin. Kendini bütün bütün onun ağuş-u şefkatine terk eyle; hiç ses çıkarma her neyi tensip etmiş ise cümlesini birden dakika fevt etmeyip icra eyle. İyi görüşürüm diye öyle birtakım genç kızların söylediklerini kabul etmek ah küçüklüğümden beri beraberdi diye o benim hiç sevmediğim beslemenin lakırtılarına inanma. Postadan namına gelen havadisler ile zihnini yorma. Ben de buradan ve Londra'dan en hazîk iki doktor ile birlikte bugün olmazsa yarın geliyorum kızım.

Mahmut Celalettin

Sami Paşa Merhumun Vefatına Dair Abdülhak Hâmit Beyefendinin Merhum Müşar-ı İleyhin Muhaddiminden Birine Yazdığı Mektub-u Ta'ziyetdir[1. devre, nu:8/ 119-121]

Etmedi sırrını aklım temyiz
Hame-i hürriyeti ettim tehziz
Ne aciptir yazarmış adam
Ta'ziyatname-i tebrik-âmiz

Cihan-ı edebiyatta kıyamet kopmuş bizim burada haberimiz yok İnsan-ı kâmil suretinde mücessem bir asr-ı azim-i maarif-i fenâ âbâd-ı maziye inkılap etmiş edvar-ı atiye-i edeb-i seyrinin matem olsa bahadır. Bilcümle ulema ve üdeba ağlasınlar ki kutb-u kerim ve muhteremlerinden devr oldular. Bundan böyle mekân-ı mukaddesi arandıkça arş-ı alaya bakılsın. Nam-ı sami-i mübâreki yâd olundukça Allah Allah desinler ve ah o bed-bühtan-ı istikbal ki temaşa-yı lika-yı ruhanisine mazhar olmayacak ve ah o müştâkân devr-i hazıra ki tecelligâh-ı feyz-ü mağrifetten mahrum kaldılar. Ulema ve füzelanın bedrekâ-İ dil-i agâhı üdeba ve şuaranın en kadim ümitgâhı zâfâ ve fukaranın en büyük penah-ı nazirlerden nihan

olmuş. Hüda bilir ki bu mektubumu giryan giryan tahrir ediyorum. Gördüğüm lütf-u merhametler aldığım pend ve nasihatler okuduğum ders-i ibretler ağlar gözümün önünden birer birer güzar ediyor. Ya nasıl ağlamayayım ki pederimin bin kere fevkinde iken benim gibi bir fakire peder muamelesi erzân buyururdu. Bunda çakerleri dahi teselliye muhtaç olduğuma Allah şahit olsun evvelki rahatsızlıkları zamanında lisan-ı kerametlerinden sadır olan bir haber o kerametin vücuduna zahiri bir burhandı. Bu kere ise ömr-ü azizinin yadigâr-ı bihterini ittihaz buyurdukları mahdum edip ve necip muhteremlerinin sûr-i meserret ve musaheretini görür görmez terk-i cihan-ı fani buyurmuşlardır ki: Nezd-i Hüda'da olan mahrumiyetlerine bir illet-i maneviyedir.

Sûr-i âli-i devletlerinin tebrikini Allah'a karşı ahd etmiş olduğumdan ilka-yı tehniyyete cesaret ederim. Ya Rab bu ne rikkatengîz meserrettir. Şehrayin-i serverin leyle-i matemle muhât görülmesi ve çehre-i ümit nev husulün kibriye-nâk- elem olarak gülmesi ne hikmettir o fecr-i nuraniden suûd eden dûd-u siyÂh kimlere mucep intibah olmak içindir. Mağfûr müşar-ı ileyh herkesten ziyade ma'budunu sormuş ki bizleri böyle mütehassir bırakarak merci-i aslisi olan perberdkare gitti. Allah ise her abdinden ziyade Abdurrahman müşar-ı bilbenan-ı sormuş ki cümlemizin devamı meserret ve memnuniyete bedel o cennet mekânın husul-ü muradını takdir etti. İşte fakirin hükmedebileceği hikmet budur. Şimdi vacib-i teali hazretlerinden şunu temenni ederiz ki merhum müşar-ı ileyhin zat-ı kutsiyeti bargeh-i kibriyâya karin ve yâd-ı sermedd-i hazyeti vicdan-ı islamiyette defin oldukça kâffe-i a'za-yı handan âlişanını na'm-ı iltâf-ı ilâhiyesine mazhariyetle mesrur ve şadan görelim. Bundan ziyade ne bendeniz de tahrire mecal ne de efendimizde kıraate hal olamamak emr-i tabii bulunduğundan ağlamak yine ağlamak üzere feryad-ı hitam veriyorum.

Tasdi' ise de bu ah ü zârım
Affeyle ki yoktur ihtiyarım

Her kim var ise bugün cihanda
Nâbud olacak yakın zamanda
Sen hikmete benden aşinasın
Müstağni-i âlem-i fenâsın
Benden sana teselliyet ne mümkün
Kim bende de var o hüzn-ü müzmin

Abdülhak Hâmit

Mektup **[1. devre, nu:9/136-137]**

Kendine bir meslek tayininde aciz olan benim gibi bir herifin kusurunu affedersin. Müfarakatimizden birisine mektup göndermemek benim için hakikaten pek teessüf edecek şeylerdendir fakat şu zamanda kim ne yapabilir ki kusur olsun. Almanya'ya gitmek nasip olmadı. Öyle bir yerdeyim ki içinde kendi halimden başka bahsedecek bir şey bulamıyorum. Benim halimi ise sen pekâlâ biliyorsun. En büyük teessüfüm arada sırada sizleri göremediğim o meclis ve mesirelerinizde bulunmadığım içindir. Gazetelerde bir Hazîne-i Evrak görüyorum. İçinde bütün sevdiğim isimler var. Etraftan yazdıklarına nazaran müessesislerden biri de senmişsin. A….. Beyimize bir mektup yazıp bu encümen-i üdebaya benim dahi girmek arzusunda olduğumu yani o Hazîne-i Mürseâta bir de adi bir taş atılsa hoş olacağını bildirdim. Bir de numune gönderdim. Bak işinize gelirse kabul edersiniz manzumdur. Size arae-i ve î'ta buyurabilir.

Hazîne-i Evrak'tan yanımda bir nüsha olsa münderecatını onlar da ona göre şeyler yazıp yollardım. A….. H. Yolladığım bir vaize bir mev'izadır. Buna mümasil ahlak ve adet ve idyan üzerine mübahesatı şamil bende birkaç manzume daha olduğu gibi bir perestar hayalin yazabileceği surette şairane bir takım hüzüyât dahi vardır.

Rize'de matbaa yok ki asarımı İstanbul'da yaptığım gibi Mecmua-i Mahsusa olarak bastırayım. Şimdi boş durmamak için yazdığım şeyleri böyle perakende olarak tab ettirmekten başka çare yoktur. Benimle bu

bÂbda ve başka bÂbda muhabere etmek ister ve şu mektubuma cevap verir isen benim dahi o hususta kusur etmemekliğe bir güzel vesile olur. Baki muhabbet ve meveddet.

Biraderin Abdülhak Hâmit \1 Haziran sene 79

Cennetmakarr Ziya Paşa'dan Bir Zat-ı Necibü's-sıfat'a İrsal Olunan Mektup [1.devre, nu:38/594-595]

Asar-ı teveccühat-ı seniyyeleri meymenetiyle bi's-sıhhat vel afiyeti Çatalca'ya vasıl ve bu borçlu tasdîâtı ve züğürtlük gibi birtakım baş ağrıları olmadığından başka maden lütuf ve mürüvvet olan ………..Beyefendi Hazretleri'nin envai telazzufat ve iltifatına nail olmuşum ve her gün i'later yağıyla yumurta ve nefis kaymak vesâir birtakım İstanbul'da vücudu bulunmaz nefâyis ile münteim olunmakta bulunmuştur. Ancak malum Samileri buyurulduğu üzere çaker kemineleri burada beş on gün oturmak niyetinde bulunduğumdan geçen gün Meclis-i Vala'ya verdiğim tezkirenin arkasında gezilmeyip yüz üstü kalacağı ve bu cihetle peder ihtiyar kulları gerçek fakir muzdarip olmaya ve zarurette bulunacağı cihetle eğer hümem-i seniyyeleri şerefsünu' buyurulup da bir kere müzekkere-i meclise çıkmıştır. Bu hasse hala evrak odasında mıdır? Ve Meclis'e çıktığı halde nasıl karar verilmiştir. Şuralarının tahkiki mümkün olur ise artık çaker dirinelerini bütün bütün yeni baştan çerağ-ı ihya buyuracakları ve ger müname-i Samileri mi ihsan buyurulacak olduğu halde üstü……Beyefendi'ye yazılması münut-u rey vaala-yı veliyyüt ta'mileri olmakla o babda.

Fi 18 sene-i 20

Markiz De La Krüzo Nam Zatın Prens (Luis Dü Kont'a) Yazdığı Cevaptır [1.devre, nu: 39/623-624]

"Tercüme"

Aziz ve Muhterem

Bugün bir mektubun geldi. Onu nasıl tazim nasıl bir heyecan ile açmış olduğum sana malum olmuştur elbet. Yüzüme karşı güzel sözlerin beni mağrur ettiğinden senden uzakta yaşadığım müddet içinde benî âdem lisanıyla mütekellim bir hayvancağıza döndüm. Muhafaza-i hayat kastıyla yapılmak lazım gelen şeylerin birini yapmıyorum. Senin hayalin insanlarla ihtilattan beni severek isteyerek men etmiştir.

Şimdi ben kendi kendime kanun-ı tabiatin meclubuyum. Senin her gün her gece neyle vakit geçirdiğini bana bir bir söyleyen bahçemdeki şarlatan (yaygaracı) kuşlardır.

Penceremin taht nezaretinde bulunan bir azim denize âl etekliğinde masnu' bi hale içinde mahfuz olan zevalli ayın her akşam kendi kendisini gark edişi senin pak-ü pak sevimli gömleğine büründükten sonra gözlerini yumup hab-gâhına suret-i firarını tasvir etmektedir. Ve yine o denizdendir ki azametiyle celadetiyle güneşin zuhuru seni hab-gâhından ateşli kıyafetinle zahir etmektedir.

Sevdiğim burada ben her ne görürsem sensin, sana rica ederim. Yalnız olduğun için kimseyle görüşme. Senin benden gayrısıyla lakırtı edeceğini benim içim istemiyor efendim.

Validenle, pederinle söyleştiğin ben olayım,

Rüyanda benden gayrı kimseyi görme,

Eşar ile ülfetini de istemiyorum.

Manzum olarak söylenen güzel sözler her karie bir tessür halk eder. Benden gayrı bir âdemin sözleriyle senin memnun mahzun olmaklığın bana hıyanettir. Bense senin hain olmadığını zannetmekteyimdir.

Mahmut Celalettin

Markiz Dö La Krüzo' den Luis Dö Kont'a Yazılan Cevaptır

[1.devre, nu:41/655-656]

Tercüme

Benden ne istiyorsun? Söyle! Söyle ki benim zavallı kalbimi didim didim diderek duyduğun lezzetten ben de hissedar olayım.

Sana söylüyorum işitmiyor musun? Beni cevapsız bırakmak senin âdetindir! Sevdiğim seni severim sen de benim sözümü dinlersin değil mi? Biliyorsun ya kadınların da erkeklerin de yüzünden ve gözünde bazı arızaları peyda olur. İnsanlar tabiatın acayib-i tecelliyatını ihtiyarsız olarak lisan-ı hallerine vedia ederler. Bu ne sırdır ki sen bu hizmeti kendi dilinle ifa ediyorsun! Cefaya-yı esrar-ı kalbi lakırtıya kalb ederek insanlara fâş etmek sana vergi. Senin bu iktidar-ı harikuladene karşı ben Allah'tan tir tir titrerim. Senin kudretine kuvvetine karşı ne yapacağımı kime sığınacağımı bilmiyorum.

Senin insaniyetin bana insanlığımı kaybettirtmektedir. Ruhaniyet âleminde bana gösterdiğin cilveler yüzünden kendime bir tehdid-i maneviyeyi celp ve davet edecek efkâr ile ma'lül oldum. Vicdanınla vicdanım arasındaki dört senelik kanlı bir muharebeden sonra beni kendine esir etmiştin.

Efendim kalbine gazanı ne güzel tebrik etmiştin. Şimdi bana bir sıfat tayin ediyorsun ki bununla ben senin esirinden başka bir şeyin olduğumu hissetmekteyim. Halimi biliyorum halini biliyorum, düşünüyorum senin kimin olabileceğimi düşünmekten memnun olduğum kadar bir şey ile memnun olduğumu düşünüyorum.

- Senin hayalin de karşıma geçmiş benim yüzüme görülmekte ve halime ağlamakta ısrar ediyor.

Herkesin haline göre nasibini diriğ etmeyen lisan-ı halin senin beni terk etmeyen hayalinin üzerinde bilmezsin ne diller döküyor.

Niçin bilmeyeceksin ki senin lisan-ı halin kendin gibi birkaç lisan ile mütekellim- benimle bilmece söyleşen lisan-ı halinde bulduğum zevki tefsir edeyim.

Dünyaya vakitsiz geldiğimi iddiadan hali değildim. Bu yolla bir iddiada bulunduğum için tövbe-istiğfar edeyim. Çünkü dünyada sen varsın. Seninle bir zamanda yaşadığım için saadet-i halime hükmederim aman! Söyle rica ediyorum. Yok, hayır size sormuyorum. Benim sırdaşım sen değilsin. Hayalindir.

Mahmut Celalettin

Fransa Üdebası'ndan Russo'nun Şehirden Uzak Bir Sayfiyede Bulunduğu Esnada Bir Validenin Rica Etmesiyle Ders Vermeye Başladığı Güzel Kıza Alaka ve Muhabbetini Müş'ar-ı Meşhur Mektuplardan [2.devre, nu:1/ 8-11]

İkinci Mektup

Münif Paşa Hazretleri Tarafından Tercüme Olunmuştur

Julia'ya

Evvelki mektubumda ne hatalar etmişim! Felaketlerimi tahfif edecek yerde nazar-ı gözden düşmek maruzatta bulunarak onu bir kat daha teşdit ettim. Ve hepsinden fenası sizi gücendirmiş olduğumu hissediyorum. Sükûnetiniz bârid ve muhterizane muameleniz ne ne felakete uğradığı açıktan açığa gösteriyor. Ricalarımın bazılarını kabul etmişsiniz fakat ve de cezamı teşdit etmek içindir.

Halk önündeki afifane teklfisizliğinizi ki ben ondan mecnunane şikâyet etmiştim. Şimdi kaldırdınız fakat halvette evvelkinden ziyade mekanet gösteriyorsunuz şiddet-i zire-kâne hem kabulünüzde hem de reddinizde hükmünü icra ediyor.

Hayfa ki bu bürudetin bence ne derece cangüdaz olduğunu bilmiyorsunuz! Fâlâ cezamın hadden mütecaviz olduğunu anlardınız. Keşke o hataları etmeseydim. Ve o mahsus mektubu görmeseydiniz. Eğer evvelki mektubu yazmamış olaydım sizi bir kat daha gücendirmemek için bu mektubu hiç yazmazdım. Ben kabahatimi örtmek istemem, onu affettirmek isterim. Şimdi sizi teskin için ben hata ettim mi diyeyim? Sizi izhar ettiğim muhabbet değildi diye inkâr mı edeyim? Haşa ben böyle muvahhiş küfriyyatı lisana alamam. Böyle murdar yatanlar sizin kabza-i teshirinizde olan bir gönle göre hiç yakışır mı? Cesaretimin seyyiesi olarak başıma ne belalar gelirse gelsin ben ne yalancılığı kabul ettim ne namertliği. Gönlümün irtikâp ettiği bir kabahati hiçbir vakitte kalemin inkâr edemez.

İnfialinizin tesirini şimdiden hissediyorum. Başka bir şey olmadığı halde güya hakkımda icrası lazım bir inayet gibi bunun son tesiratına muntazırım. Zira beni helak eden cezbe-i muhabbet vakıa zecr-ü tevbihine müstehaktır. Fakat tahkire değil merhamet olsun beni kendime bırakmanız hiç olmazsa hakkımda istediğiniz gibi muameleye tenezzül ediniz. Muradınız ne olduğunu söyleyiniz. Her ne emrederseniz ona itaatten başka elden bir şey gelmez. İlâ ahir'el ömür sükût et diye emrederseniz icrasına cebr-i nefes ederim. Huzurunuzdan tard ederseniz bir daha görünmeyeceğime yemin eylerim. O (terk-i hayat et) derseniz bu da nice en müşkili değildir. Hülasa sizi artık sevmemekten ma'da hiçbir emir yoktur ki ben ona inkiyat edemeyeyim. Mümkün olaydı buna böyle itaat gösterirdim.

Günde yüz kere ayaklarınıza düşmeyi ve onları gözyaşımla ıslatmayı ve helakimi yahut affınızı niyaz etmeyi kurarım fakat daima bir dehşet-i mühlike azimetime mani olur. Dizlerim titrer harekete mecalim kalmaz. Sözleri dudaklarımın üstünde mahv ve nabedid olur. Kalbim sizi gücendirmek korkusundan bir türlü mutmain olamaz.

Acaba dünyada şu benim bulunduğum halden daha dehşetli bir hal var mıdır? Gönlüm kendisinin ne derece kabahatli olduğunu pekâlâ hissediyor. Bu kabahatten feragat etmesen de imkânı yoktur. Bir taraftan kabahat bir taraftan vicdanımın itabı müttefikan onu tehyiç ediyorlar. Halim neye müncer olacağını bilemeyerek af ve merhamet ümidiyle ukubet korkusu arasında tahammül-güdaz bir hayret içinde çalkalanıyorum.

Hayır, hiçbir şey ümit etmem. Buna hakkım da yoktur. Sizden muntazır olduğum inayet ancak ukubetimi ta'cildir. Benden bihakk-ı ehaz intikam ile teşfi-i gayz ediniz. Bunu kendim niyaz edecek bir hale gelmek bir felaket-i kafiye midir? Siz hemen cezamı tertip etmeye bakınız. Ve bunu elbette yapmalısınız fakat eğer merhametsiz değilseniz beni duçar-ı ye's-i fütur eden şu soğuk ve hoşnutsuzluk gösterir muameleyi terk ediniz.

Bir mücrimi meydan-ı siyasete gönderdikleri vakit artık ona cebîn cebîn göstermezler.

Üçüncü Mektup **[2.devre, nu:2/17-20]**

Julia'ya

Hanım sabırsızlık etmeniz işte size en son tasdi'im budur. Sizi sevmeye başladığım vakit kendim için hazırladığım felaketleri teferrüs etmekten ne kadar kâsırmışım! İbtidalarında mürur-u zaman ile aklın mağlubu olabilecek bir ümitsiz aşk elemini hissettim. Ondan sonra sizi gücendirmek münasebetiyle daha büyük bir eleme uğradım ve şimdi de sizin mükedder olmanız mülahazasıyla hepsinden ziyade bir müthişte düçar oldum. Ah Julia! Dilhûn olarak görüyorum ki benim şikâyetlerim sizi rahatsız ediyor. Vakıa siz ketm ediyorsunuz. Fakat sizin hep hafî heyecanlarınız benim dikkat üzere olan gönlüme münkeşif oluyor. Gözleriniz kararıyor, dalıyor bir dinliyor yolunu şaşırmış bazı bakışlarınız

bana doğru geliyor. Gül benziniz soluyor, bir garip renksizlik yanaklarınızı istiap ediyor. Şevk ve şetaretiniz münselip? Oluyor. Mahzuniyet-i müthişe size müstevli oluyor. Yalnız şaibe-i taayyürden biri olan safvet-i kalbiniz bazı mertebe neşatınızı muhafaza ediyor.

Gerek rikkat-i kalpten gerek istihfaftan gerek hal-i perişanıma merhametimden olsun her neyse mütessirsiniz, bunu görüyorum. Sizin dahi insilab-ı rahatınıza sebep olmaktan korkuyorum. Ve bu korku sizin tesirinizden mütevellit olmak lazım gelen ümidin teselliyet ve tatyibinden çok ziyade beni mükedder ediyor zira ya ben kendimi aldatıyorum yahut nazarımda sizin saadet-i haliniz kendiminkinden ziyade aziz ve mültezemdir.

Her neyse yine kendi halimin bahsine gelelim: Gönlümü idrakte ne kadar yanlışım olduğunu anlamaya başlıyorum ve benim o cünun-i muvakkat sandığım halin ömrüme süreceğini (Ba'd-ı harap el-basra) fehm ediyorum. Sizin mahzuniyetinizin tezayüdü benim derdimin tezayüdünü bana hissettirdi gözlerinizin ateşi teninizin letafeti zekâvetinizin cazibesi eski neşenizin rev-nâkı elbette bir hüzün ve fütûrunuz kadar bir tesir hâsıl edemez güzel Julia! Şüphe etmeyiniz. Şu sekiz günlük ateş-i ızdırap yüreğimi nasıl kebap etmiş olduğunu görebilseydiniz sebep olduğunuz mesaibden dolayı kendinize âh ve enîn ederdiniz. Benim derdim şimdiden sonra ilaç kabul etmez. Kemal-i meyusiyetle hissediyorum ki beni helak eden ateş-i aşk ancak mezarda muntafî olacaktır.

Her neyse saadet-i hale nail olamayan adam hiç değilse buna müstehak olabilir. Baştan savma bir cevap i'tasına layık görmediğiniz bir adama hürmet etmeye sizi mecbur edebilirim. Daha gencim şimdi layık olmadığım bir ihtirama bir gün olur ki müstehak olurum. Şimdiki halde bir daha bulamamak üzere kaybetmiş olduğum ve bu mektubumla sizden dahi selb ettiğim rahatı size iade etmeliyim. Yalnızca benim mürtekip olduğum

kabahatin cezasını yalnızca benim çekmem muvaffık-ı hakkaniyettir. Sizi Allah'a emanet ediyorum güzel Julia. Rahat ediniz v eski neşenizi bulunuz. Yarından sonra artık beni görmezsiniz. Fakat muhakkak biliniz ki sizin için kanun sine-i bi göynemde şuleniz olan ateş-i muhabbet ömrüm oldukça müntafi olmayacaktır. Ve böyle bir aziz şey ile dolu olan gönlüm artık denâeti kabul edemez. Ve bundan sonra hulûs ve sadakatini sizinle fezail-i ahlaka hasr ve tahsis edecektir. Ve Julia'nin perestiş olduğunu bir büthâne başka bir sanem ile tednis edilmeyecektir.

Münif Paşa

Versay Mektuplarından Mâbaid [2.devre, nu:6/ 92-93]

Efendim kâğıdımı yüreğim ve ellerim titreyerek yazıyorum. Hiçbir şeyden sıkılacak halde değilim. Size yazacağım söz. Ayıp olsun hiffet olun sizi gücendirmesin de. Benim için ne olursa asla düşünecek vaktim yok.

Aman artık ne yazacağımı biliyorum ne kendimi. Burasını iyi biliniz. Aklımda kalbimde mahfuzsunuz. Artık çıkaramam ki. Sizi sevmemek için her neye teşebbüs ettimse sizin için kalbimde olan his galebe etti. Bugünkü cesaretimde her şeyden ümidim munkatı'dır. Canım;

İltifatınıza ne diyeyim? Ben istihza desem terbiyenize karşı cinayet etmiş olmaktan korkarım.

Güzel, nazik, temiz kalbinizde merhamet yoktur. Bana acımamanızı rica eder.

Susuyorum sizi görmediğim için kalbimin heyecanı kalemi dilime bedel tutuyor. Siz güya karşımdasınız da dertleşmek lazımmış gibi geliyor. Hayalinizde sizin gibi sükûtîdir. Lisan-ı haliniz olmasa vay benim halime. (Sizin sözünüzdür.) Unutur muyum hiç.

Çok seven az söyler. Çünkü kalp söyler. Fakat efendim sizin kalbiniz acaba sizin idarenizde mi? Kalbim sizin için kıyametleri koparıyor. Mümkün değil ki onu vuruştan men edeyim. Bereket versin sizim resminize onu iyice kalbime yapıştırırım. Kalbim sizin resminizi yer ve benim afv-i tabir kanımı içer. Yalan değil söylediğim bir diğerini ihsan eden onu gönderdim de bakınız biraz zaman daha geçse resminizdeki cevher bütün bütün uçacaktır. Ne kadar kansız cansız olduğumu düşünüyorum. Biliyorum ve buna sizden gayrı bir sebep görmüyorum. Sizin güzel nazik temiz kalbinizde merhamet yoktur der. Sizin bana acımamanızı rica ediyorum. Bunu tekrar ettim ne beis sizin benden kitabet memul etmekliğiniz benim sizden vefa memul etmekliğim gibi pek garip olur. Bu mektubu bi-neşeli bir zamanda yazıyorum. Kim bilir ne münasebetsiz düşmüştür. Acaba benden sizin gözünüzden mi? Bana lazım olan sizin saadetinizdir. Siz bahtiyar olun. Onunla benim ruhum müteselli olur.

Mahmut Celalettin

Markiz Dö La Krüzo'dan Kont……………………………Yazılan Mektuplardandır

[2.devre, nu:17/ 271-272]

Habibimsiniz siz.

Heyecan-âlûd mektubunuz ne müesser ne derece ruh-i pervermiş. Meleke'l mevtime pirû olmak için sevimli hayaliniz bu şeb-i hicranımı ganimet bildi. Kâinata âsi benim yaramaz kalbime olan tahakkümünüzü bakınız ne kadar seviyorum. Validemin ağuş-i şefkatinde dört kere bayılıp yalnız bir defasında muhterem hayaliniz ki safa-yı hâtırımdır. Mahrum kalışımdan büyük nişane-i memat olamaz… Hain!

Baygınlığımın ucunda da kesrihâ ile yemin ederim: Hafızamda sen vardın! Yine var ol!

Dün zeval vakti süknâ meşru'umda kopan kıyamet şahidim olsun ki defa-i rabiada başıma gelen hal baygınlık değildi, ölümdü. ………………….Hanım!

Mektubun geldi! Senin senin izninle dirildim.

“Emret öleyim ger sana bâr ise hayatım”

“Mahşerde dahi hâhişin olmazsa dirilmem”

Ben size karşı mahlûk olduğumdan hep sizin için mâlik-i ihtiyarım. Benim bu ihtiyarım bi-ihtiyari-i sabavetimdir bilirim.

Benim memat için değil hayat için halk olunduğumu keşfedemeyen tabib-i hâzikim imrazımı teşhis edememiştir. Ben temin edeyim. Sen benim hayatıma illetsin. Fakat müsterih olunuz benim helakime benim helakime sebep sizin güzel hayaliniz olmayacaktır. Korkarım ki siz de değilsiniz. Ecelimdir. Benim sağlığım bir nevi hastalıktır ki ondan kalbimde bir cevherli nişan var. Cehennemden alıp cennete bir bunu götürüyorum.

Hakkımda kimselerden alamayacağınız bu haberi hîn-i hayatımda ben size âh âh…………..hayır hayır! Dedim yine derim. – Ben sana vereyim ki bu his mukaddes senin muhabbetindir.

Mahmut Celalettin

Hikemiyyât

[1. devre, nu:33/514-516]

Olta yem vasıtasıyla nasıl iş görürse güzellik de cazibe ile o kadar fütuhatta bulunur.

Tecrübe bir hakîmdir ki her şeyde olduğu gibi muhabbette de hastalıktan sonra gelir.

Kadınlar mukavemetleri kalpten olduğu için acizdirler.

Fezail yalnız bir muhabbet kelimesi için de mazbuttur.

Muhabbetin en nadiri iffetlisidir.

Sebat-ı muhabbette hayal nevindedir.

Muhabbet arttığı vakit anılır.

Muhabbet hususunda çekilen azapların acısını bir sitem mahvedebilir.

Muhabbet- rahatsızlık- cefa -üçü birden böyle salınırlar.

Aşktan evvel olan dostluğun içinde biraz muhabbet ve fakat sonra vuku' bulanda biraz bürudet bulunur.

Teşne olan ruhu sîr-âb etmek için mâh-ı aşktan çokça içmek divaneliğe sebebiyet verir.

Aşkın güneş gibi bir yerde gurup etmesi sair bir seyyare üzerinde tulu edeceğine delalet eder.

Aşkın verdiği ağrılar mühlik değilse çabuk geçerler.

Muhabbet fütuhatı çok olan ve fakat onları hıfz edemeyen bir askerdir.

Muhabbet bazen bulunduğu yüreklerde öyle sedalar husule getirir ki aksi ancak o yüreklerin hareketten kalmasıyla mahvolur.

Kadınlar âdem-i sebatta sebatlıdırlar.

Aşk yeryüzünde bulduğu hafif nesneleri suut ettiren şiddetli rüzgâra benzer.

Muhabbet acayip bir delalettir ki kendisine gına getirecek ne kadar şey verilse yine isteyecek bir şey bulur.

Aşk şahitsiz bir “düello”dur bazen eser-i cerhi görülürse de kimseyi öldürdüğü nadirdir.

Gayret muhabbet bahçesinin en güzel meyvelerinden biridir.

Reşit Bey

La Roşefokold’un (La Rochefoucauld)**Mülahazat-ı Hükmiyesinden Bazı Fıkralar**

[1.devre, nu:30/473-475]

1.Eğer hiç kusurumuz olmayaydı başkasının kusurlarını kördüğümüz vakit o kadar mütelezziz olmazdık.

2.İşlediğimiz fenalık ettiğimiz iyilik kadar bize kin ve adavet celp etmez.

3.Haset o kadar kötü bir huydur ki hiçbir vakit ikrar olunamaz.

4.İkbal-i hazm için belaya tahammülden ziyade fazilet ister.

5.Mevt ile güneşe dik bakılamaz.

6.Kamillerin temkini heyecanlarını kalplerinde saklamayı bilmelerinden ibarettir.

7.Hâkim olanlar geçmiş ve gelecek mesaibe kolayca galip olurlar lakin mesaib-i hazıra kendilerine galebe eder.

8.Hep nefis dünyanın en mahir adamlarından ziyade maharete maliktir.

9.Hayatımızın devamı elimizde olmadığı gibi heva-yı nefsimizin de ina’nı elimizde değildir.

10.Heva-yı nefs ekseriya en direyetli adamı ahmak ve en ziyade ahmak olanları dirayetli gösterir.

11.İnsanın kalbinde daimi surette müteselsil arzular vardır ki birinin mahvu ekseriya kalpte bir diğerinin yerleşmesine mütevakkıftır.

12.Her ne kadar hırs-ı takvi ve namuskârlık nikabıyla setr edilmeye dikkat olunursa olunsun yine bu perdelerin arasından görünür.

13.Hod-pesendlik kâffe-i müdâhinlerin en büyüğüdür.

14.Bahtiyar kimselerin halim ve mutedil olmaları servetin mizaçlarına verdiği sükûnetten ileri gelir.

15.Başkalarına gelen mesaibi tahammüle hepimizin de kuvveti vardır.

“E(lif) H(a)”

La Roşefokold’un (La Rochefoucauld)**Mülahazat-ı Hikemiyyesinden Bazı Fıkralar**

[1.devre, nu:32/505-508]

16.Eğer kendimiz kibirli olmayaydık başkasının kibrinden şikâyet etmezdik.

17.Kibir herkeste müsavi derecede mevcuttur. Fark yalnız suret ve vasıta-i izharındadır.

18.Menfaat-i zatiye pek çok şekil ve surette görünür hatta fedakâr suretine bile girer.

19.Menfaat-i zatiye bazı adamı kör eder bazısına göz açıklığı verir.

20.Küçük şeylere lüzumundan ziyade dikkat eden ve ehemmiyet veren adamların elinden ekseriya büyük işler gelir.

21.Tamamıyla aklımıza tabiyet etmeye kudretimiz kâfi değildir.

22.Tabiatımızın televvünü talihimizin televvününden daha ziyadedir.

23.Âdem zannettiği kadar ne bahtiyar ne de bahtsızdır.

24.Doğruluktan hâsıl olan iyilik doğruluk nümayişinden hâsıl olan fenalığa tekabül edemez.

25.İnsanların bahtiyar ve bedbaht olmaları kadere tabi olduğu kadar ahlaklarına da tabidir.

26.Aşk-ı sahihiyi saklamaya ve aşk-ı ceâliyi izhara çalışmak abestir. Çünkü çok sürmez hakikat zahir olur.

27.Aşk ağleb âsârıyla muhakeme edilse muhabbetten ziyade adavete benzer.

28. Ancak bir türlü aşk vardır. Fakat taklidi bin türlüdür.

29.Gençler, kanlarının harareti sebebiyle kolay tebdil-i tabiat ederler. İhtiyarlar ise mücerret alışmış olmaları cihetle adetlerini muhafaza etmek isterler.

30.Kendine emini olmayan adam için şükut en emin yoldur.

31.Herkes kalbinin iyiliğini meth edebilir fakat aklını meth edemez.

32.Yüreğin daima aklı aldatır.

33.Süs yapmadığını göstermek bir nevi süs satmaktır.

34.En çok ve en kolay verilen şey nasihattir.

35.Herkesi aldatırım zanneden herkesten ziyade aldanır.

36.Büyük adamlar az sözle çok şey beyan ederler bayağı adamlar çok söz söyledikleri halde bir şey beyan etmezler.

37.Bazı kusur sahiplerine kusurlarını doğrudan doğruya söylemeye cesaret edemediğimiz halde birtakım ca'lî methlerle meydana koymak suretini tercih ederiz.

38.Başkalarını meth etmek kendimiz de meth olunmak içindir.

"E(lif) H(a)"

Fransızcadan Mütercem Bazı Hikemiyyat
[2.devre, nu:13/200-201]

Aşkı bilmeyen insanlığın ne demek olduğunu anlamamıştır. Aşk ilcasıyla dökülen gözyaşları ne kadar tatlıdır. Aşk olmasaydı insanlar lezaiz-i ma'nûyeden mahrum kalırlardı.

Ağlamayan âşık aşkın lezzetini bilmez.

Aşk hiçbir şeye benzemez: Her şeyden acı her şeyden leziz garip bir şeydir.

Aşk tecessüm edecek olsa letafetine hayran olmayacak kimse bulunmaz.

Aşk insanı i'lâ eder.

Dost kazanmaktan ziyade düşman peyda etmemeye çalışınız. Biz esrarımızı kendimiz hıfz edemezsek başkaları nasıl ketm edebilir?

Kendisini tahminen idare eden adam karanlıkta yürüyen yolcuya benzer.

Bir felaket-i vakıaya tessüfümüz boş bir şey değil mi? Vakayi'in suret-i cereyanını tahvil edemeyecek olduktan sonra ağlamanın ne faydası var?

Nefsimize galebe etmeden saireye galebe edişimiz taaccübe şayan değil midir?

Ziya-yı hakikati göremeyenler âmâlardan daha bedbahttırlar. Marifetten bihaber olanlar bir dereceye kadar mazur olabilirler. Lakin faziletten eseri olmayan bir insan umum nazarında müttehemdir.

Güzel bir lehçe iyi bir akla mukabil olamaz.

Bir hayrın hâsıl ettiği istirahat-ı vicdanı hiçbir şey hâsıl edemez.

Kâbil teselli olmayan dert sevgili bir şahsın gaybubetinden mütehassıl olandır.

Uşşakizâde Mehmet Halid

Mülahazat-i Hususiye [2.devre, nu:20/316-320]

Temaşa-yı mehasin-i tabiat için ezhara müracaat ediniz ki hissiyat-ı ruhaniyenizin iffetini muhafaza edebilesiniz.

Bir güzel kızın lehçesine nazarla mevhibe-i İlahiye-i tecessüs etmek encam-ı kâr-ı günahkâr olursunuz.

İnsanın kıyafeti görüp de efkârını düzgün kıyas edenler ekseriya yanılmaktadırlar.

Şair olmak için mutlaka kendi kendisini meth etmek lazım değildir. Kendi kendisini meth etmek için mutlaka şair olmak lazımdır.

Servet muvakkit bir devlettir.

Bile bile işlenecek günah kebâirden beri de sireti sureti kadar çirkin bir refikaya hıyanet etmektir.

Hissiyat-ı milliye bir letafet-i ruhaniyedir ki insan olana ondan müsesser bir hi olamaz.

Riyazat-ı bedeniyeye kesb-ü vukuf-u mücerret çilekeş olmakla mevkuf değildir.

İhanette nezaket zulm-ü ta'didi de zerafet-i isti'mal edenleri Allah kahreder.

Küre-i arz dedikleri vahşet-i âbâdda cemiyet-i beşeriye henüz gözleri açılmayan bir tıfl-ı masumdur.

Kadınlıkla erkeklik mabeynindeki fark birinin mahrem dediğinin diğerinin namahrem oluşundan ibaret değildir.

Ahrete teşrifleri muceb-i saadet olan kişiler dünyaya kazık kakarlar.

Bilacürm taleb-i aff-ü âmân-ı erbab-ı irfan için teslim-i cana faik olur bilfiil bunun isbatına muktedir olanlar heyet-i ictimaiyenin tazimine layık olur.

Önünü görmek için değneğe muhtaç olan gözler şark ile garbı yemin-i yesarında farz ederler.

İnsanı mütelevvinülmizac etmekte şiirin tesiri olur.

Şarkın uzun geceleri Garplılar gündüze katmışlardır. Bunlara güneş bile muayyendir.

Eda-yı salât eden bir mümini pak-i damen için ayak ve etek öpmek nâlayıktır. Çünkü secde Allah'a layıktır.

Paranın ne kadar hasis bir madenden terekküp ettiğini bilenler cevher-i hayatın onunla tebdiline can atmazlar.

Hürriyet ile esaret iki mübariz-i kadimdir ki biri mert diğeri namert olduğundan ekseriya esaret galebe eder.

Hilenin hükm-i ferma oluşu nişan-i felakettir.

Erbab-ı fen ve malumat-ı müteazzim olsalardı nef'aları âm olurdu.

Üdeba şol kirve –i ukaladır ki aksam-ı sesleye münkasim yani mazi-ü hal-ü istikbalden mürekkep ecza-i mevhume-i ömr-i beşer kendilerine vefa etmediğinden her dem bir başka âlemde yaşarlar.

Edep bir keyfiyet-i ilahiyedir. Âlem-i gaybde ondan nasibi olmayanlar da fazıl-u âlem nice zevat maarifsemat-ı şeref zuhur etmiştir.

Bazı muhterem elfazın lisan-ı avama düşmesi caiz olduğu meziyet-i ulviyeti giderdiği halde onun tebdili pek müşküldür.

Nâkabil tebdil bir şey varsa o da edeptir.

Bir edibin mazisi hâli istikbali bir zamanda ictima'.

İhanette nezaket zulm-ü ta'didi de zerafet-i isti'mal edenleri Allah kahreder.

Zemin ve zamana muvafık sükût-i kabil-i hitap olmayan marizi meskût eder.

Mahmut Celalettin

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gazeteyle olduğu gibi dergicilikle de geç tanışan Türk toplumu için yayın faaliyetleri bakımından ilk olma özelliklerini taşıyan dergiler büyük önem arz etmektedir. Bunlardan biri de *Hazine-i Evrak*'tır. Yaşadığımız dönemden yüz otuz yıl öncesinde öncü isimlerin büyük gayretleriyle çıkan bu dergi, kültür dünyamızın en büyük değerlerinden biridir. Hem toplumun aydınlanması ve bilimle tanışması için bünyesine aldığı ilmi yazılar hem de edebiyatımıza getirdiği yeniliklerle çığır açmıştır *Hazine-i Evrak*. Tanzimat'tan Meşrutiyet'e giden devlet için en kritik kararların alındığı ve devletin bekası için eylemlerden önce düşüncelerin tehlikeli bulunduğu ve düşüncelerin kontrol edilmek istendiği bir çağda haftalık olarak çıkmayı başarabilmesi de ayrıca bu dergiyi özel yapmaktadır.

Sansür dönemiyle birlikte onca gayretle yapılan çevirilerin dergide yer bulması da büyük cesaret işidir. Aydınların cesur olması zaten bir toplum için şanstır. Bu dergiyi çıkaranların ve dergiye emeği geçenlerin yardımıyla Türk toplumu daha milli ve daha özgür bir edebiyata kapılarını açmıştır.

Edebiyat dergiciliği ve süreli yayınların tamamının kültür hayatımızdaki işlevi bazen kitapların da önüne geçmektedir. Çünkü yeni olan her düşünce daha kendisine kitap sayfalarında yer bulmadan dergiler vasıtasıyla halka ulaşmış oluyordu. Bu yüzden de dergiler yenileşme adına düşüncenin kitaba dönüşmesi sürecinde bir tampon görevi üstleniyordu. *Hazine-i Evrak* dergisi de tam olarak bu görevi üstlenmişti. Bunu da derginin içeriğine baktığımızda zaten görmekteyiz. Dergide bağımsız olarak yayımlanan birçok eser daha sonra tez konusu olmuş, yazarı tarafından toplanmış, alanında çığır açmış ve birçok alanda kültür dünyamızı zenginleştirmiştir. Tarihsel süreci incelediğimizde de zaten *Hazine-i Evrak*

’tan sonra dergicilik adına daha büyük adımlar atmaya niyet edildiğini ve Meşrutiyet’in getirdiği özgürleşmeyle de yazarların düşüncelerini daha gür sesle söyleyebilecekleri bir ortamın oluştuğunu görmekteyiz. Oluşan bu yeni anlayışta da yine başrolü edebiyat dergileri üstlenmiştir ve görevlerini de başarıyla tamamlamışlardır.

Tanzimat döneminde bir dergi çıkarmanın gerçekten büyük cesaret gerektirdiğini söylemek gerekiyor. Çünkü hem bu eylemin halk içinde devlet için de yeni bir hareket olması hem maddi zorluklar hem sansür hem de iletişimin yetersizliği günümüzle kıyaslanamaz. Bütün bunlara rağmen geniş bir yazar kadrosuyla ve geniş konu yelpazesiyle dergi çıkarmak takdire şayandır. *Hazine-i Evrak’* ı önemli kılan bir diğer konu da zaten dönemindeki işlevi ve çabasıdır. Elimizden geldiğince çalışmamızda o çabanın hakkını vermeye çalıştık.

Biz çalışmamızda dergide yer alan şiirleri şekil ve muhteva bakımından inceledik. Daha önce bağımsız çalışmalarda bu şiirler yer almış olsa da bir dergi bünyesinde toplu olarak ilk defa değerlendirilmesi çalışmamızın önemini artırmaktadır.

Bu dergiyi çalışırken karşımıza çıkan en önemli engellerden birisi derginin tarihleriyle ilgili ansiklopedilere geçen yanlış bilgilerdi. Derginin bazı sayılarında Hicri bazı sayılarında Rumi takvim kullanılmasının ve bazı sayılara tarih değil tesis numarasının yazılmasının da bunda etkisi olsa bile bu dergiyle ilgili bilgilerin güncellenmesinin ve ansiklopedilerin yeni baskılarına öyle girmesinin uygun olacağını düşünüyoruz. Tezimizi hazırlarken başvurduğumuz kaynaklardan ve o dönemde çıkmış diğer dergi çalışmalarından *Hazine-i Evrak* maddesini tek tek gözden geçirsek de farklı farklı tarihlerle karşılaştık. Bu yüzden bu dergiyle ilgili Sakarya Üniversitesi’nde Prof. Dr. Orhan Okay’ın danışmanlığında yapılmış Ferda Birinci Kabataş’a ait tezdeki tarihleri esas aldık. Derginin tarihleriyle ilgili

bu sorunun aşılması ve derginin bir bütün olarak tekrar incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. *Hazine-i Evrak'* ın derli toplu bir çalışma olarak sunulamamasında dergide yer alan isimlerden kaynaklanan şanssızlığının varlığı da göz ardı edilemez. Derginin bünyesinde yer alan Abdülhak Hamit, Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Namık Kemal, Samipaşazade Sezai, Nabizade Nazım, Münif Paşa, Mehmet Nadir vb. isimler tek tek birer çalışma konusu olmuş ve derginin içinden çekilerek onların eserleri ayıklanmıştır. Bu da derginin bütün olarak değerlendirmesini zorlaştırmıştır. Buna rağmen derginin tekrardan incelenmeyi, toplu bir değerlendirmeyi ve kitap olarak basılmayı hak ettiği de söylenebilir.

Derginin yayıncısı Mahmut Celalettin ise kendini bütünüyle edebiyata adamış şiirleriyle, çevirileriyle derginin bel kemiğini oluşturmuştur. Dergideki nesir yazılarının çoğunluğunda onun imzası bulunmaktadır. Buna rağmen hakkında yapılmış kayda değer bir araştırma bulunmamaktadır. Sadece dergi müellifi olarak hayatı hakkında kısa bilgiler karşımıza çıktı. Bu bilgilerden bazıları oğlu Abdülhak Şinasi Hisar'la ilgili yapılan çalışmalarda yer almaktaydı.

Mahmut Celalettin (İstanbulî)'in *Hazine-i Evrak* 'tan sonra da çıkardığı çeşitli dergilerdeki çalışmalarının topluca değerlendirilmesini ve edebiyat tarihimizde hak ettiği yeri almasının uygun olacağını düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

AKÜN, Ömer Faruk; "Hazine-i Evrak", İslam Ansiklopedisi, C:16, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.

AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri,* İnkılap Kitabevi, İstanbul1995.

BAKIRCIOĞLU, Ziya, "Hazine-i Evrak", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C:4,Dergâh Yayınları, İstanbul 1980,

BİRİNCİ KABATAŞ, Ferda, *Hazine-i Evrak Dergisi- İnceleme- Seçilmiş Yazılar- Fihrist*, Sakarya Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 1998.

BURSALI, Mehmet Tahir, *Osmanlı MüellifleriII,* Meral Yayıncılık, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1972.

ÇIKLA, Selçuk,"Tanzimat'tan Günümüze Gazete-Edebiyat İlişkisi", *Türkbilig*, S.18, 2009, s. 34-63.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1986.

DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1983.

Hazine-i Evrak Dergisi, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Kataloğu, HTU/C.39, 1-48 (1 Mayıs 1297), II, 1-20 (1298).

İNÖNÜ, Erdal, *Mehmet Nadir Bir Eğitim ve Bilim Öncüsü,* TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu, Ankara 1997.

KACIROĞLU, Murat, *Recaizade Mahmut Ekrem Talim-i Edebiyat,* Asitan Yayınları, Sivas 2011.

KAPLAN, Mehmet, Enginün İ. Emil B. ve Kerman Z.,*Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV Ekrem, Hâmid, Sezai ve Ara Nesil*, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1997.

KAPLAN, Mehmet, *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul1993.

KORKMAZ, Ramazan, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı,* Grafiker Yayınları, Ankara 2009.

ÖZKIRIMLI, Attila, "Hazine-i Evrak*",Türk Dili ve Edebiyatı Ans*iklopedisi, C:3, Cem Yayınları, İstanbul 1987.

RECAİZÂDE, Mahmut Ekrem, *Bütün Eserleri II*, (Haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin-Hakan Sazyek), MEB Basımevi, İst. 1997.

ŞEMSEDDİN, Sami, *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.

ŞEN, Nurcan. "Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik", *Gazi Türkiyat Enstitüsü*, GüzSayı: 5,Ankara 2009, s. 381-393.

ŞENGEL, Deniz. "Shakaspeare'den Türkçeye İlk Çeviri(1881) Nadir'den Üç Pasaj", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C:10, sayı 1, 2008, s.2-18.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1967.

TARHAN, *Abdülhak Hamit, Bütün Şiirleri 3 Hep yahut Hiç-İlham-ı Vatan*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999.

TARHAN, *Abdülhak Hamit, Bütün Şiirleri*, (Haz. İnci Enginün), Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

TEVETOĞLU, Fethi "Hazine-i Evrak", *Türk Ansiklopedisi*, C: 19, MEB Yayınları, Ankara 1971.

TOPRAK, Zafer, Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı 1849-1984, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.

TÖRENEK, Mehmet. "Recaizade Ekrem'in" Bülbül" Redifli Şiiri ve Ona Yazılan Nazireler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:14, Erzurum 2000, s. 169-185.

TÜRİNAY, Necmettin, *Abdülhak Şinasi Hisar*, Öğretmen Yazarlar Dizisi, MEB Basımevi, İstanbul 1988.

UŞAKLIGİL, Halid Ziya, *Kırk Yıl*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1989.

GÖNENÇYAPAR, Aslı. "Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi", *İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 29, İstanbul 2007 s. 63-78.